

R E S O L V T I O
D I A L E C T I C A . C V M T E X -

T V A P I S T O T E L I S , A D M O D V M R E -
uerendi Patris Fratris Alphonfi à Vera Cruce Sacri or-
dinis Eremitarum Diui Augustini, bonarum artium, &
Sacri Theologiae Magistri, Cathedrarij primarij in
Academia Mexicana, in partibus Indiarum maris
Oceani: Prouincialis eiusdem
ordinis, in eisdem
partibus.

Accessit breue epitome totius Dialecticæ.

*Nunc secundo summo studio, fide, exactaq; cura reuisa ab autore, & à
vulgaribus mendis correctâ, & aliquando auctâ.*

S A L M A N T I C A E,
Exudebat Ioannes Maria à Terranoua.

Anno. M. D. LXII.

R E S O L V T I O D I A L E C T I C A · C V M T E X ·

T V A R I S T O T E L I S, A D M O D V M R E -
uerendi patris Fratris Alphonfi à Vera Cruce Sacri or-
dinis Eremitarum Diui Augustini, bonarum artium, &
Sacrae Theologiae Magistri, Cathedrarij primarij in
Academia Mexicana, in partibus Indiarum maris
Oceani: Prouincialis eiusdem
ordinis, in eisdem
partibus.

Accessit breue epitome totius Dialecticæ.

*Nunc secundo summo studio, fide, exactaq; cura reuisa ab autore, & à
plurimis mendis correctâ, & aliquando auctâ.*

S A L M A N T I C A E,
Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.

Anno. M. D. LXII.

Licencia.

DON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcás, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, Còde de Flandes, & de Tyrol, &c. Por quanto por parte de vos el Maestro Fray Alonso de la Vera cruz, de la orden de . S. Augustin Cathedratico de prima de la ciudad de Mexico, nos ha sido hecha relaci6n que vos auays compuesto vn libro intitulado el curso de artes, donde se contiene Sumulas, y Logica magna, y Philosophia, y el Tratado de esferas, el qual era obra muy util y prouechosa, nos suplicastes os diessimos licencia y facultad para que lo pudiesedes imprimir y vender mandando que por el tiempo que la nuestra merced y voluntad fue se otra ninguna persona le pudiese imprimir ni véder so graues penas o como la nuestra merced fuese, lo qual visto por los del nuestro consejo por quãto en el dicho libro se hizo la diligencia que la premativa por nos agora nueuaméte hecha dispone fue acordado, que deuamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, y por la presente damos licencia y facultad para que qualquiera impressor destos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mãdamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin q primero se trayga al nuestro cõsejo juntaméte con el original que en el nuestro consejo fue visto que va rubricado y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro escriuano de camara de los que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impressi6n esta conforme al original, y se de licencia para le poder véder, y tafe el precio en q ouiere de vender cada volumé so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha premativa y leyes de nuestros Reynos: y no fagades ende al. Dada en la ciudad de Toledo a veynte y dos dias del mes de Mayo de mil y quinientos y sesenta y vn años.

*El Licenciado El Licenciado El Licēciado El Licēciado. El Licēciado.
Vaca de Castro. Villagomez. Viruiesca. Morillas. Aggreda.*

E yo Domingo de çauala Escriuano de Camara de su Magestad la fizē escribir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo.

IOANNES PAVLVS BRIS

SENSIS TYPOGRAPHVS INCI

uitate Mexicana, in noua Hispania, in partibus Indiarum maris Oceani lectori. S.

MILLE scholasticorum vocibus (imò verò & rectè sentientium) vbiq; est vrgētissimè expetitum, vt florida scientiarum scientia, ac disciplinarum disciplina, ex perplexissima instituēdi serie, qua illam dialecticorum quàm plurimi, dum adolescentiæ auiditati nimiū indulgent, obnubilarunt: in graphicam, & consentaneam formam iam tandem longo (vt aiunt) postliminio rediret. Tot nanq; erant sophismatum nodi, tot Elenchorum incurfus, tot sphingica argumenta, vt nec Theseo Labyrinthi perscrutato ri, nec Alexandro nodorum solutori, nec Apollini ipsi Delphico rerum omniū præscio, aditus pateret, aut via. Longum esset in præsentiarum repetere, quos anfractus, quos impetus, quas vices dialectica perpessa sit. Quemadmodū à natura proficiscatur, arte iuuetur, exercitamentoq; & labore perficiatur. Vt Chrylippus inceperit, breuiarit Plato, in succinctūq; epitome, atq; compendium Aristoteles redegerit, breuius Petrus Hispanus. Post quem ita sese ingessit hic cauillorū abusus: vt decentissima & pulcherrima, turpis prorfus, & puerorum naniis peruia nostra dialectica effecta sit. Dederunt vltimò operā doctissimorum pleriq;, quo illam suo splendori restituerent, quibus quidem Horatianum illud non ineptè opponi possit, quod in arte poëtica testatur. Breuis esse laboro, obscurus fio. Sectantem leuia, nerui deficiunt animiq;. Qui rem vnā prodigaliter persequitur, Delphinū siluis depingit, fluctibus aprum. Alii nanq; tanta breuitate vsi sunt, vt reciderint turpius. Alij ea prolixitate: vt dum ea adducunt quæ irridēt, & ea rursus quæ sequuntur, scriptum & in tergo necdum finitū Orestem cōposuerint. Vnus est noster Alphonfus, qui inter dialecticos oēs mediū, in quo recti summa cōsistit, beatissimè est cōsequutus. Non aliter, quàm inter philosophos oēs omni ū princeps ipse Stagiritæ Aristoteles, aut inter colores Cyaneus. Hunc igitur lector cādidiissime amplectere, nostrosq; labores (quādo tuæ vtilitati incumbimus) auidè excipe, & humaniter foue. Mexici ex nostra chalcographica officina Idibus Iunij. Anno. M. D. LIIII.

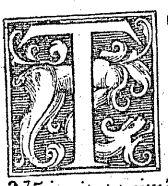
FRANCISCVS CERVAN

TES SALAZARVS TOLETANVS BONA

rum artium candidatus, & in celebri nouæ Hispaniæ Academia

Mexicana Rhetoricæ professor, candido

Lectori. S.

RIA sunt, & ea quidem potissima, candide Lector, quæ digna le-
ctione, & vt nocturna, diurnaq; manu versentur, in lucem prodeun-
tia opera reddunt. Materie vtilitas, tradendi modus, & scriptoris
authoritas. Quæ omnia si in vniuersum cõsideres, lecto dõtaxat ope-
ris titulo, baud me profectò quo cætera percurras, indigebis suafore.

Nã inuitat primũ, quæ de Dialectica est materia. Allicit deinde intra modũ cõsistẽs
orõnis ductus. Incẽdit præterea authoris nomẽ, multis ab hinc annis, orbi vtriq; pluri-
mis singularis doctrinæ suæ documẽtis editis celeberrimũ. Hæc eadẽ tametsi paulõ la-
tius, me authoris discipulo (velo etenim, quæ penicillo vtcũq; possũ cõtẽgere nolo) audi-
re libuerit: nõ dubito, quin sponte currentẽ, acutissimis calcaribus citem, & vrgeam.
Nam si artiũ, quibus humana vita feliciter & beatẽ traducitur, tria genera sunt: vt
aliæ ad cognoscẽdas rerũ naturas, quæ à Græcis physice, à Latinis naturales dicun-
tur, aliæ ad mores cõponẽdos, quas Græci Ethicas, nos morales dicimus: aliæ ad oratio-
nẽ, & dicẽdi regulas pertineãt, quas Græcẽ Logicas, & Latine rationales vocamus.
Et in omni oratione, quæ digna sit legi, vt emẽdata, vt elegãs, vt probabilis sit exigi-
tur: ac probabilitas, quæ præcipua est in quouis sermone pars (nã sola nõ psuadet mo-
dò, sed cõiuncto iudicio & inuentione, duabus in quas diuiditur, Dialecticæ partibus
cõtinetur. Quis erit (modò nõ desipiat) qui si facere fidẽ cupiat, non oẽs de Dialectica
libros euoluat, & veluti post longam peregrinationẽ, nõ in eo quiescat, in quo vno, si-
ne obscuritate delectet breuitas, placeat sine confusione ordo, doceat sine difficultate
oratio, detineat sine fastidio præceptorũ traditio, & in summa, in quo vtile sic permix-
tum sit dulci, vt omne tollatur punctũ. Ad quã & materie vtilitatẽ, & procedẽdi for-
mã, quæ duo, rariũs q; fax aurea cõtingunt (nã hic piscis non est omniũ) si autoris cla-
rũ nomẽ accefferit, non erit quid vel auidissimus desideraret, vel Momo mordacior,
qui cũ Venerẽ nõ posset, sandaliũ eius culpauit: carpere, aut reprehẽdere queat. Quid
mibi voluerim (nisi prorsus torpes, & cæcus es) vidiisti. Nũc quod tuũ est pẽsum, nã
ego meũ absolui, Dialectica hæc, quæ velut renata omni cõmodo, & laude referta in
mediũ pdeũt: lege, discẽ, & tere. Qua vna re, & tibi abudẽ cõsules, & authori, neq; me
lius, neq; copiosius vnq; gratiã referes. Quẽ religione monachũ, instituto Augustinia-
nũ, professione Theologũ, vita integrũ, omni doctrina eximiũ, & quod mirabere (nã
sciẽtia inflat) modestia singularẽ: prolixiori epistola, vt ipsam impensius diligeres, tibi
cõmẽdare: nisi vererer, quod re ipsa cõperies, id frustra laudari aut parũ efferrĩ, quod
suo se testimõio cõmẽdet. Bene vale, Mexici. Idibus Iulij. Anno partæ salutis. 1554.

MINOLEYTAE SCHOLAE

MEXICANÆ APVD NOVAM HISPANIAM

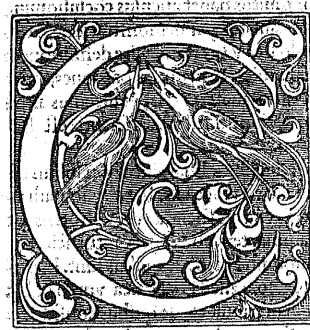
efflorenti frater Illephonsus à Veracruce, Theologus, &

primarius moderator in eadem Academia: ex eremitis

sancti Augustini Ecclesiæ doctoris, & prouin-

cialis eiusdem ordinis. S. &

incrementum.

VM sepe mecum præme-

ditarer, Rector magnifice, doctores clarissimi, ma-
gistrũq; grauissimi, cui resolutionẽ dialecticam,
quã in vtilitatem eorum, quibus breui ad verã
sapientiam, & sciẽtiarum reginam Theologiam
peruenire in animo est, dicarem, sponte sese ob-
tulit vestrum hoc auspiciatissimum Collegium,
& Schola, ex vobis veluti ex viuis quadratisq; la-
pidibus nuper erecta. Cumq; in eodem albo si-
mus ascripti, in idẽm, dignissimum sodalitiũ
admissi: quã prompessus sum in vestrũ quoq; ob-

sequium, & communis ac floridæ Academiæ emolumentum: ne ingratitude
nota inurari, opere testari, & ostendere, consentaneum duxi, atq; decorum. Qua-
propter doctores ornatissimi, hanc nostram opellam in Aristotelica dialectica,
quam olim inter legendum absolutimus, vobis libentissimẽ offerimus. Habeat
posthac vestrum hoc bonarum literarum vberissimum gymnasiũ, foelicissimis
auspiciis inchoatũ, librorũ suppellectilẽ: vt adolescentulorũ pullulantia ingenia,
sepe possint exercere: & veluti in agone cõrẽdendo, citissimẽ ad illã maturissimã
Theologiæ frugem peruenire. Sunt quidem (nec inficior) qui magna de Dialecti-
ca hac, quã etiam magnam vocant, tradidere: prolixẽ tamen, & quæ sine tẽporis
iactura (qua nulla maior) perdisci facile queant. Vel quia superflua multa: vel
quia nimium difficilia, ac supra iuuenum captum proponuntur. Nos tamẽ (sicut
in summis tradendis) consilium hoc sumus sequuti: vt quæ vtilia, quæ necessa-
ria, in prædicabilibus, prædicamentis, & posterioribus sunt, in vnum congesteri-
mus. Accipite ergo viri excellentissimi, hoc quauis exiguũ munus: quod si ex
animo penseris, non argento, non auro huic nostro Indico, erit æquiparandum.
Excipite (inquã) meũ hoc ardentissimum desiderium bona studia iuuandi, su-
perflua omnia abscondendo, & pro virili facultatis candori consulendo. Et quidẽ
non adductione nouorum, sed granorum ex spinis, & tribulis collectione, viam
aliã difficilem, peruiam prorsus, ac apertam ostendimus. Quod institutum, & si
alij non contemnendi autores ante nos conati, ac exorsi fuerint: argumentorũ
exercitamentum, ac Aristotelica expositio, in suis lucubrationibus à nonnullis
desiderabatur. Quod si hic noster conatus vobis arriferit, calcaria ad Physica pari-
ter & Theologica compendiaria via tradenda, addita sentietis. Valete, Mexici,
Idibus Iulij. Anno à partu virginco 1554

QVAESTIONES PRO OMI-
LIALES LIBRI PREDICABILIVM P O R O

phrij: edit. a R. P. F. Alphonso a Vera cruce, artium, & Theologiae ma-
gistro, ordinis eremitarum S. Augustini, & Cathedrae primae mo-
deratore in vniuersitate Mexicana, in partibus
Indiarum maris Oceani.

QVAESTIO PRIMA
proemialis. Vtrum diale-
ctica sit scien-
tia.

M prima intellectus
operatio sit simplicium ap-
prehensio, in hac scientia ra-
tionis (quae Dialectica est)
primò de simplicibus voci-
bus agendum erit. Quae ordi-
ninem & Aristot. seruant.

Et primò de illis quinque predicabilibus, seu quinque
vociibus, quae à Porphyrio sunt traditae. Et pri-
mo loco occurrit vniuersale, quia istae quinque vo-
ces vniuersalia quaedam dicta sunt. Verum ante
omnia oportet de nostra Dialectica monstrare,
& quod scientia sit, & suum subiectum habeat.

¶ Conuenit primò considerare, scientiam esse
habitu conclusionis, productum ab intelle-
ctu, per discursum syllogisticum. Vt est assen-
sus huius. Omnis consequentia est illatua con-
sequens ex antecedenti in ista scientia. Hic per
habitu intelligo, quandam qualitatem existē-
tem in potentia, inclinantem eam, & disponen-
tem ad producendum similes actus ex quibus
genitus est. Non tamen intelligitur, quod scien-
tia sit habitus vnus numero, vel vnus tantum
conclusionis: sed dicitur habitus vnus, sicut
& scientia vna, per aggregationem, & ordinem
quem habet habitus diuersarum conclusionum
ad aliquod vnum subiectum. Hoc notato, sit
prima conclusio.

Quid sit
scientia.

Quid habi-
tus.

P. Conclusio.
P. ratio.

¶ Dialectica est proprie scientia. Patet autorita-
te omnium sic loquentium. Et ratione sic. Vbi
est aggregatio plurium habituum, plurium con-
clusionum, quae conclusiones per syllogismum
demonstratum demonstrantur, ad vnum pri-
mum subiectum ordinem habentium, ibi est
scientia vera: sed in ista Dialectica id euenit: nam

Dialecticus multos habet assensus conclusionum,
probatos, & causatos per demonstrationem, vt co-
stat. Secundò sic. Vbi est inuenire definitionem
quid rei, & definita, & proprias passionem, ibi &
demonstrationis materia erit, vt dicemus infra
in libris Posteriorum: sed in hac scientia est hu-
iusmodi: ergo.

¶ Secunda conclusio. Dialectica non solum est
scientia, sed est vna specialis. Patet: quoniam vnus
subiecti, vna est scientia (vt Aristotelis ait
primò de anima. text. co. 38.) sciantur scientie,
quod modò modum & res, de quibus sunt. Et pri-
mo post. text. co. 44. sed Dialectica vnum habet
subiectum, cui tribuit ea de quibus considerat:
putat syllogismum, vel ens rationis, vel argumen-
tationem: ergo est vna per aggregationem. Et
est specialis dicitur: quia speciale, & proprium sub-
iectum habet: nam sicut ab vnitae subiecti vni-
tas, sic ab speciali subiecto specialis scientia. Et si
aliquando Dialectica videtur esse communis scien-
tia, quia ea & Rhetoricus, & quilibet alius vtitur
definiendo, & diuidendo, hoc erit vt vtens: nam
vt docens, ipsa specialis est: & ex suis principiis,
suas probat conclusiones: nam vt vtens, id est, vt
in aliis scientiis vtitur suis preceptis: vt definiendo
in Physica, & diuidendo in Metaphysica, esset
scientia communis. Et sic etiam vocatur, ad om-
nium methodorum principia viam habens.
Et quarto Metaphysica Aristot. enumerat inter scien-
tias communes. Quapropter dialecticus artifex
generalis nuncupatur. Et secundum hanc ratio-
nem, modus sciendi interdum vocatur, sine quo
aliquae scientiae nequeunt attingi. Et vocatur ars,
vt dicit collectio nem multorum principiorum
ad vnum finem: quod & de scientia dicitur.

¶ Tertia conclusio. Subiectum Dialecticæ (vt
ex Aristotele dicitur. 4. Metaphys. text. co. 3. & 5.
& S. Thomae) est ens rationis, vt est ly ens commu-
ne ad omnia entia rationis. Nam illud est subie-
ctum in Logica, per quod ipsa distinguitur ab
aliis realibus, & fermocionalibus scientiis: sed
ens rationis est hoc, per quod Dialectica ab aliis
distinguitur: ergo. Maior est Aristot. & minor:

ratio.

S. Thom.

Ratio.

Cōclū.

Aristot.

Diale.

ut doc.

et alijs.

argumē.

Cōclū.

ratio.

P. ratio.

argumē. 2.

nam

Quaest. i. pro cel. lib. predicabilium.

nam quia ens rationis est, de quo Logica tractat,
distinguitur ipsa ab aliis scientiis realibus: & quia
ens rationis est tanquam quid derelictum ex o-
peratione intellectus, Dialectica distinguitur ab
aliis fermocionalibus scientiis.

¶ Secundo. Sicut se habet obiectum ad poten-
tiam, sic subiectum ad scientiam: sed ideo aliquid
dicitur esse obiectum potentiae, quia omnia quae
ad potentiam pertinent, sub ratione illius confi-
derantur, vt in visua potentia, color, ergo sic &
in subiecto scientiae: sed omnia quae in Dialecti-
ca tractantur, secundum hanc considerationem
entis rationis tractantur: ergo illud erit subiectum
entis. Haec probatio elicitur ex dictis S. Thomae
p. p. quaest. 1. artic. 7. Et sic dicendum, quod sub-
iectum Dialecticæ neque est argumentatio, neque
syllogismus, sed solum ens rationis: nam Logica
est de definitione, & diuisione: de quo non dicitur
argumentatio, neque syllogismus.

¶ Sed hic considerandum est, quia haec tria, subie-
ctum, obiectum, & materia circa quam, licet sint
idem secundum rem, differunt tamen ratione.
Nam scientia respectu subiecti sui habet triplicem
actum. Primò, simplicem cognitionem: & secun-
dum hanc considerationem, subiectum vocatur
materia tanquam primum praesuppositum. Secun-
dò habet actum definitiuum subiecti, & tunc
subiectum, vt respondens huic actui, vocatur ob-
iectum. Quia sicut se habet obiectum ad poten-
tiam, sic subiectum ad scientiam. Sed ratio con-
tinens obiectum potentiae, in ratione obiecti est
illa, per quam omnia quae cognoscuntur ad poten-
tiam, habent attributionem, ergo sic de subiecto
scientiae, & illa ratio definitiua est: vt si coloris
sit definitio respectu potentiae visuae, cuius ob-
iectum est color. Tertius actus est demonstrati-
uus, & sic subiectum respondens huic, vocatur
subiectum: quia subiectum in conclusione res-
pectu passionis. Vt in hac. Omne animal rationa-
le est risibile. Omnis homo est animal rationa-
le: ergo Omnis homo est risibilis.

¶ Contra conclusionem principalem sit argu-
mentum. Omnis scientia est qualitas realis: sed
Dialectica est scientia: ergo qualitas realis: ergo
non de ente rationis. Patet maior, Nihil est scibi-
le, nisi sensibile, & illud oportet sit reale. Itē. Sub-
iectum scibile, oportet sit ens reale: quia causat
realem qualitatem, id est scientiam.

¶ Ad hoc respondetur, concedendo scientiam
esse qualitatem realem: ergo non habet pro ob-
iecto ens rationis: nego consequentiam: nam li-
cet sit ipsa scientia ens reale, & scientia realis ex
parte obiecti vocatur scientia rationalis.

¶ Contra primam conclusionem. ex Aristot.

fit argumentum, probando non esse scientiam.
Nam. 4. Metaphys. text. co. 5. ait, Dialecticæ est
tentatrix, sophistica, & apparens scientia: si er-
go tentatrix, & apparens, non erit vere scientia.
¶ Respondetur, Aristot. non negare eam esse
scientiam: sed solum dicit eam non scientiam, cir-
ca id quod versatur Metaphysica: & hoc est ve-
rum: nam Dialectica comparata scientiis reali-
bus, erit modus sciendi, & non scientia, quia tunc
capitur vt vtens, & non vt docens. Secundum ta-
men se considerata, non tentatrix est, sed per pro-
pria sua principia procedens.

Solutio.

¶ Scotus tamen in sua Dialectica, quaest. 2. dicit,
subiectum proprium dialecticæ esse syllogismum,
quia est potissima de eo consideratio. Albertus
magnus sequutus Auicenam, & Algazel, tenet
argumentationem esse subiectum in Logica, quia
id subiectum est, quod docet id, ad quod ordina-
tur talis scientia: sed Dialectica docet nos quali-
ter à notis ad ignota procedendum, quod fit per
argumentationem.

Opo Sco.

Albertus.

¶ Quarta conclusio. Subiectum huius libri præ-
dicabilium proprie vniuersale est. Patet, quia id
potissimum de quo tractatur in predicabilibus,
& omnia quae tractantur ordine habent, & at-
tributionem ad vniuersale derelictum per opera-
tionem intellectus.

4. cōclū.
Ratio.

¶ Vniuersale id est, quod de pluribus predicatur
vniocè & diuisim, vt ly homo, vniuersale dicitur:
siquidem de pluribus contentis sub eo dicitur.
Vt de Ioane, & de Petro: nam Petrus est ho-
mo, & Ioannes est homo. Similiter animal est v-
niuersale quoddam, quia de pluribus dicitur, ea-
dem ratione, Vt de homine, & de equo. Et quia
illa de quibus dicitur, sunt quaedam contenta sub
illo (& si contenta non essent sub illo, non de il-
lis dicerentur) vniuersale vocatur. Similiter &
vocatur predicabile: nam ly homo, in quantum
primò significat naturam humanam communi-
catam pluribus indiuiduis in specie humana, ideo
vniuersale, & non singulare est ly homo: & quia
predicatur de omnibus illis, quibus illa talis na-
tura communis inest, vocatur predicabile: vt
idem sit vniuersale, & predicabile: nisi quod vni-
uersale dicitur, quia continet illam generalitatem,
& vniuersalitatem rerum contentarum, in eo: &
predicabile eo fit, quia de illis predicatur, verè.

Vniuersale
quid est.

¶ Istud vniuersale, de quo est mentio, per opera-
tionem intellectus causatur. Nam intellectus au-
dita hac voce homo, & significatione cognita,
format conceptum, seu notitiam distinctam, et
innumm hominum. Et quia habet virtutem dis-
tinguendi, & separandi illa, quae in veritate sepa-
rata non sunt, considerat vnam naturam commu-

Quomodo
vniuersale
operatione
intelleus
constat.

nem omnibus hominibus, tanquam si esset seorsum separata ab omnibus indiuiduis, quam participant omnia indiuidua: & illam vocat specie: & illa vocatur vniuersale, & prædicabile. Et sic Dialectica, quæ proprie scientia est, & rationis scientia, habens pro obiecto ens rationis, considerat primò, & principaliter, & directè de istis fabricatis per rationem vniuersalibus. Et hæc vis intellectus eò cõstat: quia quicquid in aliquo recipitur, ad modum recipientis recipitur. Et cum intellectus sit potentia non materialis, potest rē intelligere immaterialiter.

Prædicabile
cõsequitur
ad vniuersale.

Cum ergo iste Porphyrij liber de quinque prædicabilibus sit, genere, specie, &c. est & de quinque vniuersalibus. Prædicabile enim consequitur ad vniuersale, sicut propria passio ad suū subiectū. Sicut eo quod homo est, consequitur risibilem esse: eo quod vniuersale est plura continens, consequitur & prædicabile esse.

QVÆSTIO SECVNDA. De indiuiduo.

Sicut vniuersale id est, quod de pluribus vniuoce dicitur: sic indiuiduū & singulare vocatur, quia d̄ vno tantum dicitur. Vt Petrus & Ioannes, indiuidua sunt, quia Petrus non est vniuersale, nec prædicabile: cum nō dicatur de aliis. Et licet naturam in se habeat communem, quæ pluribus communis est, & ideo vniuersale, & prædicabile: sed tamen considerata natura, vt in ipso Petro, vel Ioanne est, est indiuidua, & singularizata per accidentia indiuiduantia. Et sic nō habet rationem vniuersalis, neq; prædicabilis, sed indiuidui, & singularis. Nec obstat q̄ Petrus stet pro isto, & illo Petro. Nā nō prædicatur de illo, nec eadē ratione de illo dicitur, ob id semper retinet propriam rationē indiuidui, & singularis.

Quid indiuiduum.

Porphyrius indiuidui definitionem tradit sic. Est quod consistit ex proprietatibus, quarū collectio nunquam in alio erit eadem: Ac si diceret. Indiuiduum sic singulare est, vt sua habeat accidentia indiuiduantia, quæ in nullo alio reperiri possint similia: vt Petrus, habet quidem sua quædam propria accidentia, ratione quorum in indiuiduū est natura humanæ: vt talia in nullo possint simul in ista inueniri. Nam licet quædam quæ sunt in vno, possint esse in alio, omnia tamē non contingit: per quod indiuiduū ab vniuersale distinguitur. Nam vniuersale, seu naturā cõmunis,

& illæ proprietates quæ consequuntur ipsam, in pluribus inueniuntur. Sicut natura humana, quæ vniuersale est, reperitur in omnibus ipsis indiuiduis. Et eodē modo participatur ab vno indiuiduo, & ab alio: & similiter esse risibile, esse flebile, esse disciplinabile, & Petro, & Paulo, & æqualiter omnibus indiuiduis humanæ naturæ conuenit: sicut latius infra.

Indiuidua
multipliciter
differunt.

Indiuidua sunt in multiplici differētia: quædam quæ sunt determinatè talia: vt in hominibus: quā imponitur hoc nomē Petrus, vel Ioannes. Quæ singularia sunt, & indiuidua proprie. Sic & in angelis sunt & nomina singularia, ad significandum in angelis propria indiuidua, vt Gabriel, Raphael, &c. Et in daemionibus, in animalibus domesticis, in fluuiis.

Con siderandum tamē venit (vt dicit Titelmus) quod huiusmodi singularia indiuidua, quæ verè indiuidua sunt, plerunq; ex vi suæ originis communia, & vniuersalia sunt. Vt ly Adam, si respiciamus ad Hebrææ vocis significationē, commune nomen est, cum terrenū hominem significet, & huius conditionis sit omnis homo. Quod Apost. ostēdit dicēs, Primus hō de terra terrenus. Vbi homo terrenus, vetus homo vocat. Et quia oēs de terra nati, meritō ly Adam, nō singulare, sed vniuersale dicendū foret. Sic & Abrahā, secundū partiu significationē, gentiu patrē significat: quia pater multarū gentiu cõstitutus est, quæ significatio cuiuslibet Apostolorū possit cõpetere: qui patres multorū, secundū spiritum (principes enim sunt populorum) qui per Euangeliiu Christo nos genuerūt. Sic Petrus, dicitur à petra, propter fidei firmitatē. Athoc pacto, Petri sumus: quia in tali confessione radicati sumus. Hæc ergo nomina, & similia, singularia sunt: verū si ad significationis originē attendatur, iā vniuersalia erūt.

Titelmus
i. c. 1.

Genesios.

1. c. 1. Malactie. Scotie. aliqui realia sunt.

Indiuidua
tribuitur.

Indiuidua
alio.

Secundo modo indiuiduum capitur pro illo, quod capitur cū pronome demonstratiuo: quod singulare vagū dici solet. Vt in hac. Ille hō currit, vbi solū pro demonstrato. Et aliquādo exprimitur terminus, cui pronomen additur: aliquando subiectum, vel ad vtiuperiū: vt quando accusabant Christum apud Pilatum, Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, &c.

Verū considerandū est, non omnia pronomina demonstratiua hoc efficere posse singulare: nā solū quæ sunt primitiue speciei: sed deriuata ab eis nō faciūt vt cū dico, vel tis mea, dom⁹ mea vel strū prædiū, noſter amicus, &c. Iſta pronomina addita termino cõmuni, non faciūt singulare vagū: nā domus mea, & prædiū meū, si plures habeo domos, & prædia multa, pro illis oibus stat.

Fluic indiuiduo & additur alius modus indiuidui

dū etiā vagi, quod refertur ad vnu singulare: ob quod sic indiuidua vocari habent: nec tamē determinat ex impositione nominis, neq; ratioe pronominis demonstrantis: vt Aliquis homo, Aliquis equus, vt Aristot. in prædicamentis tradit, vocans primas substantias, id est singulares.

QVÆSTIO TER-
tia. De prædicatio-
nibus.

UIA ergo de prædicabilibus: & vniuersali hic sermo, oportet latius ista duo declarare. Et primò de prædicatione, quod duplex ea sit. Ante omnia considerandū erit, inter nominales, & reales (saltem in modo loquēdi) tam in hac materia, q̄ in aliis, esse differētia. Quippe quæ nominales, nominibus tribuūt primò & principaliter subiectionē, & prædicationem: ob quod vocati sunt nominales. Sed tñ sic tribuūt nominibus subiectionē, & prædicationē, vt intelligat, talia nomina sic subici, & prædicari loco rerū. Nam (vt ait Arist. in li. i. Ethicorū) quia res ad scholas adducere nō possumus, vt terminis pro reb⁹. Pro eis facit, quæ Arist. in antepædicamentis. Eorū quæ dicuntur, quædam cū cõplexione, alia sine ea: sed hoc quod est esse cū cõplexione, vel sine, terminorum est, & non rerum.

Differentia
nominum
reales

Genesios.

1. c. 1. Malactie. Scotie. aliqui realia sunt.

Indiuidua
tribuitur.

Indiuidua
alio.

Reales (vt sunt antiqui Thomista, & Scotiste) licet concedat terminos subici, & prædicari, nō tamen principaliter, & per se, sed ratione quorū ponitur in prædicamēto: & nō quomodocūq; sed secundū esse cognitū, quod habet in intellectu. Et isti adducūt pro se etiā Arist. qui in antepædicamētis ait. Eorū quæ sunt, quædam prædicantur de subiecto: vbi prædicationē videtur rebus tribuere. Itē, quia illa proprie prædicantur, quæ proprie in prædicamēto ponuntur: sed res sunt huiusmodi, & non termini. Et minor huius syllogismi constat ex eodē Aristot. in prædicamentis: vbi proprietates prædicamentorū rebus tribuit. Ex istis breuiter dictis, mysteriū (vt ita dicam) intelliges, quādo adiectis nominalis sic sentire, realibus contrarium opinantibus.

Prædicatio nil aliud est, quàm enunciatio, in qua aliquid de aliquo dicitur, vel aliquid ab alio remouetur. Primum ponitur propter prædicationes affirmatiuas. Secundum, propter negatiuas. Exemplum primi, Homo est disciplinabilis. Exemplum secundi, Homo non est brutum.

Prædicatio primò diuiditur in ideticam, & nō ideticam. Identica est, in qua synonymum de synonymo: vt Homo est homo: Petrus est Petrus: sed oportet hoc fit secundū significationē, secundū quā sunt synonymina in hac, Homo est homo: si ly homo, à parte subiecti materialiter capiatur, & à parte prædicati formaliter, non erit identica: quia nō synonymū de synonymo.

Prædicatio
idetica, &
nō idetica

Prædicatio nō idetica, quædam disparata est: & est illa, in qua disparatum de disparato: vt Homo est lapis. Illi vocantur termini disparati, qui de se iuicem non possunt verè affirmari.

Prædicatio non disparata, quædam essentialis: & est, in qua nulli extremorū cõnotat extrinsecè supra reliquū: vel si cõnotat, cõnotatio vnius est superior ad connotationē alterius. Exemplū primi, vt Homo est animal. Exēplum secūdi, Album est coloratū. Vtraq; vocatur essentialis prædicatio: in secunda enim cõnotatio de ly album, est inferior ad cõnotationem de ly coloratū. Et prima est essentialis, quia de essentia subiecti est prædicatum.

Prædicatio accidentalis est, in qua aliquod extremorū cõnotat extrinsecè supra reliquū: & cõnotatio vnius nō est superior ad cõnotationē alterius: vt in hac, Homo est sapiens: extrinsecè cõnotat sapiens, supra ly homo. Exemplum secundū, Lineatum est coloratum. Quantū est qualem.

Prædicatio
accidental.

Prædicatio directa vocatur, quando superius de suo inferiori, vt in hac, Homo est animal: Album est coloratū. Homo est rationalis. Vel contingit, quā cõnotatiuū de absoluto: vt hic, Homo est rationalis. Homo est albus. Vel equè cõnotatiuū de æquè cõnotatiuo: vt Albū est dulce. Vel magis de min⁹ cõnotatiuo: vt Comedēs est cœnaus. In his omnibus est prædicatio directa.

Indirecta prædicatio est, in qua inferius de suo superiori: vel absolutū de connotatiuo: vel minus connotatiuum de magis: ad oppositū prædicationis directæ.

Indirecta
prædicatio.

Contra dicta, & primò contra definitionē prædicationis identicæ: quia sequeretur: hæc esse idetica: Mortuum est mortuum: quia synonymum de synonymo: sed hoc est falsum: nam potest negari prædicatum de subiecto ipso. supponente: vt in hac: Mortuum non est mortuum: nam posito Adam resurgeret, esset vera, sic: Hoc quod est, vel fuit, mortuū, nō est mortuū: nā eo demonstrato, Hoc non est mortuum, & hoc est, vel fuit mortuum: ergo mortuum non est mortuum.

Argumentū.

Soluitur argumentum, relictis opinionibus. Illa est vera, mortuum est mortuum, concedo: & quando arguis, negatur prædicatum de subiecto supponente, nego: & in casu, dico quod

Solutio.

non seruatir eadem suppositio, & ampliatio: nam ly non mortuum, quando negas de subiecto, hoc est non mortuum, stat solum pro præfenti, quia modò vivit: & in subiecto, quando infers: ergo mortuum est non mortuum, stat mortuum, ad id quod est, vel fuit mortuum.

Argum. 2. ¶ Secundum sit argumentum cõtra illud quod dictum est de prædicatione identica. Sequeretur quòd hæc. Homo est humanitas, esset identica, quia prædicatur synonymum de synonymo, cù solum voce differant denominatiuum, & denominans: saltim significatione synonyma erunt: sed tamen consequens est falsum, quia de aliquo verificatur ly homo, de quo non verificatur humanitas: quia de filio Dei est verù dicere, quòd sit homo, sed falsum quòd sit humanitas: ergo prædicatio idètica male definita est.

Solutio. ¶ Pro solutione argumenti notandum, hunc terminum homo, apud Dialecticos catholicos dupliciter accipi: vno modo absolutè, prout communiter dicitur, quando significat homines, Petrus, & Paulus: alio modo capitur, p filio Dei, qui

Ioã. primo. propter nostram salutem factus est homo: nam tunc cõnotatiuè supponit. Supponit enim, p persona filij Dei, cõnotado qd sustinet humanã naturam: & est cõnotatiuus sicut ly album: qui dicit corpus, albedinem cõnotando. Ob id apud Theologos, filius Dei est homo, tanquam prædicatio accidentalis reputatur; ad sensum Catholicum.

¶ Et adhuc si ly homo capiatir primo modo, capitur multipliciter, vt dicit Ocham. r. senten. Vno modo significat compositum ex materia, & forma rationali: siue sit suppositum, siue pars integralis: et isto modo pes, & brachium dicuntur homo. Alio modo capitur vt significat compositum ex materia, & forma rationali, cõnotando quòd non sit alicuius pars, neq; ab alio sustentetur in vnitatem suppositi. Et hoc modo humanitas Christi, & partes integrales hominum, non dicuntur homo. Istis suppositis ad argumentum responderetur distinguendo: nam vel ly homo, à parte subiecti, capitur cõnotatiuè pro creaturis, vel pro verbo Diuino. Si secundo modo, nego sequelam, esse identicam: si verò capitur ly homo, absolutè, & pro creaturis, concedo seque lam: licet S. Tho. & alij negent eam, eo quòd ly homo, est vt totum, & humanitas vt pars. Et quãdo infers: de aliquo verificatur ly homo, scilicet de filio Dei, de quo non humanitas vt pars. Et illa acceptione capiendò hominem absolutè, est hæreticum dicere, verbum Dei est homo: quia filius Dei non est compositus ex materia & forma, cù sit persona Diuina. Et quãdo niteris pro-

Solutio. ¶ Et adhuc si ly homo capiatir primo modo, capitur multipliciter, vt dicit Ocham. r. senten. Vno modo significat compositum ex materia, & forma rationali: siue sit suppositum, siue pars integralis: et isto modo pes, & brachium dicuntur homo. Alio modo capitur vt significat compositum ex materia, & forma rationali, cõnotando quòd non sit alicuius pars, neq; ab alio sustentetur in vnitatem suppositi. Et hoc modo humanitas Christi, & partes integrales hominum, non dicuntur homo. Istis suppositis ad argumentum responderetur distinguendo: nam vel ly homo, à parte subiecti, capitur cõnotatiuè pro creaturis, vel pro verbo Diuino. Si secundo modo, nego sequelam, esse identicam: si verò capitur ly homo, absolutè, & pro creaturis, concedo seque lam: licet S. Tho. & alij negent eam, eo quòd ly homo, est vt totum, & humanitas vt pars. Et quãdo infers: de aliquo verificatur ly homo, scilicet de filio Dei, de quo non humanitas vt pars. Et illa acceptione capiendò hominem absolutè, est hæreticum dicere, verbum Dei est homo: quia filius Dei non est compositus ex materia & forma, cù sit persona Diuina. Et quãdo niteris pro-

bare, quòd de humanitate Christi verificatur humanitas, fateor, & etiam de illa verificatur homo, in illa acceptione, capiendò pro composito ex materia, & forma.

¶ Si autem quis querat, qualis prædicatio sit illa, homo est humanitas: oportet distinguere, qualiter capiatir ly homo: quia si ly homo, capitur vt supponit pro filio Dei, in rigore est disparata: si autem capiatir pro composito creatura: rationalis cù illa cõnotatione, est essentialis prædicatio, sed in directa, cù subiectum sit terminus cõnotatiuus, & non prædicatum.

¶ Ex hoc argumẽto habes, quomodo ly homo, cù in veritate sit terminus absolutus, etiã sit cõnotatiuus, quando dicitur de Christo: & etiam aliquando ad mentem Ochã, quando de creaturis. Sedian hoc sit proprie dictum, aliorum esto iudicium.

¶ Quia Aristotelem habemus principem, & vnicum ducem in re Dialectica, operæpretium est nõ ignorare, quid ipse senserit de huiusmodi prædicationibus. De qua mentionem fecit in prædicamentis, vbi ponit diuisionem prædicationis, in essentialem, & accidentalem, & neutra. His verbis (iuxta Argiropyli translationem). Eorũ quæ sunt, alia de subiecto quidem dicuntur: in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt homo, de quo dà homine dicitur, vt de subiecto: in nullo autè est subiecto. Alia quidè in subiecto sunt, de nullo verò subiecto dicitur. Istorũ posset dari exemplũ: vt primi, Ioãnes est homo: quæ essentialis est prædicatio: & secundi, vt Album non est albedo. Et cõsequenter dicit. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: vt sciẽtia. Alia nec in subiecto sunt, neq; de subiecto dicuntur: vt indiuidua prædicamẽti substantiæ: vt hic homo, &c. Habetur ergo ex verbis Aristot. & Commentatoris: in eodem loco, quòd dici de subiecto, est essentialiter prædicari: & esse in subiecto est, accidentaliter prædicari: & nec esse in subiecto, nec dici de subiecto est, nec hoc nec illo modo prædicari.

¶ Et in lib. Posteriorum capit. 14. idem sentit. Vbi inquit, Vtrum abeundum sit in infinitũ in propositionibus affirmatiuis mediatis? Dicit. Triplex est prædicatio: prima, vbi prædicatur aliquid absolutè, & simpliciter, vt Homo est albus: secunda, vbi prædicatur aliquid per accidens: & hoc dupliciter: vel quando prædicatur subiectum de accidenti, vel accidentis de accidenti: vt album est lignum: Mulicum est album: vbi dicitur has esse æquales: quia sunt per accidens. Tamen diligenter considerandum, Aristotelem non loqui hic per accidens, vt distinguatur contra ly per se: quia sic, hæc, Homo est albus, esset

voanda de per accidens, & tamen vocat eam de per se. Quare ly per se, dupliciter sumitur apud Arist. cùm etiam hæc Homo est albus, vocet per se: sicut istam, homo est animal: sed vocatur prima per se: quia id quod est potentiale, subiicitur; vt subiecto: & id quod est velut actus, & forma, prædicatur: Quare id quod Dialectici modò vocant directam prædicationẽ, Aristot. vocat prædicationem per se, & absolutam: Nec sine causa: quia directa illa est, vbi directus ordo nature seruatir: vt inferiora subint superioribus, vel nomina importantia subiectũ, vel potentia subiectantur nominibus importantibus formam, vel actum: & hæc est doctrinalis. Et secundum hanc considerationem non esset voanda essentialis hæc. Animal est homo. Nec hæc directa. Album est muscũ. Nec hæc. Rationale est risibile, esset directa: quia non seruatir ordo nature in eis, vt subiectum sit tanquam quid quod subiicitur ad prædicatum.

¶ Ad rem ipsam accedentes, primò occurrit prædicabilium liber, editus quidè à Porphyrio, qui de quinq; vocibus, seu de quinq; prædicabilibus est, seu de quinq; vniuersalibus, & quæ ab omnibus traduntur, ante ipsius Aristotelis dialecticã, consulto, haud dubie: & quippe quæ viam ostendant, & tanquam lumine quodam intellectũ lucidum reddant: vt secretiora quæq; & abditiora, & penetrare valeant discipuli. Et cùm tã de ipsius prædicabilibus, quam de prædicamentis, & posterioribus multi multa scripserint, & libros iustos impleuerint (procul sit inuidia) in hac nostra etate, magister Soto optimè philosophatus est. Licet enim rudimẽta (vt sic loquar) & ad Dialecticam præambula, quæ summius vocantur, Spinosa nobis, & alij, qui eum præcesserunt, caudatorum syllogisiorum semiplena tradiderint, fortè tunc temporis non ausi aliter loqui, quam vulgus (licet vt pauci sentierẽt) post annos plurimos Salmaticæ manum calamo adinovit, & Aristotelis dialecticam in omnium studioforum utilitatem in publicum edidit, ipsum Arist. elucidando schollis. Sed tamen adhuc via breuior, & cõpeditior in Dialectica desideratur. Quapropter sicut in aliis rudimentis insudauimus, hinc inde colligetes quæ meliora, superflua missa facientes, id ipsum in Dialectica cõsui faciedum: vt quæ speciosa & præclara, & ad propositum digesta, in epitome (vt aiunt) reducamus. Non tamen est in animo nimium dilatare simbrias, nec pertinaciter hærerè volo illis, qui omne exercitium argumentorum reiciunt. Mediam ergo viam tenentes, Aristot. textum apponemus, & argumenta, quæ conducere poterunt, emu quæstionibus adducemus.

TITVLVS LIBRI sic habet in Græco. Porphyrij Isagoge, id est, Porphyrij introductio.

IC prædicabilium liber introductio est, non solum ad categorias Arist. sed ad totam Dialecticam: intro ad philosophiã cõmuniem. Quippe qui ad definitiones, diuisiones, demonstrationes, sine quibus prosperè nullus philosophabit, deseruiat, & cõducatur. Hic Porphyrius (teste Suyda) primò fidei candidatus, post apostata effectus (vt refertur. 7. diu. 280. lib. tripartita) cõtra religionem Christianã blasphemus effectus, quindecim libros igne dignos conscripsit aduersus legem Christi animadulatã. Atq; tandem in Sicilia preceptorem agens philosophiæ, libellum hunc composuit, & discipulo Chrysaorio nuncupauit. Et quia scriptus Græcè (sicut & cetera Arist. opera) inter interpretes, qui in scholis habetur in vsu, Argropyli sequemur: qui natione Græcus; Latinum consequtus est sermonem. Si tamen aliquando sit variatio inter interpretes, non sub silentio pertransibimus.

PROLOGVS Porphyrij.

M sit necessariũ Chrysaori ad Arist. prædicamentorum doctrinam, quid nã genus, quid differentia, quid species, quid propriũ, & quid accidẽs sit cognoscere, cumq; ad definitiones etiam assignandas, atq; omnino ad diuisiones, demonstrationes, consciendas, vtiles horum sit contemplatio: breuius enitar tibi ea, quæ apud maiores nostros de his ipsis sunt, tradere. Quasi ingressum quendam tibi ad hæc omnia demonstrando: atque ab altioribus quidem quæstionibus abstinendo, facilio

faciliores autem sic afferam: qualiter nunc tibi accommodatas esse coniecit: Protinus igitur genera quidem, & species, in rerum natura sunt nec ne? an in solis nudisq; conceptibus collocetur? & si corporalia sint, an expertia corporis? & utrum separabilia sint, an in ipsis sensibilibus rebus, & causa eas subsistant? dicere nunc omittam. Quippe cum altissima sit talis tractatio, & alia maiori indigeat perscrutatione. Ut de ipsis verò, ceterisq; propositis, magis disserendi modo veteres, horumq; maxime Peripatetici tractauerunt, recensere nunc, atq; ostendere tibi conabor.

At tentum Porphyrius reddidit discipulum per hoc, quod proponit se dicendum de re necessaria, & noua. Sic Aristot. 3. Rhetoricæ. Et Cicero. Redditur auditor attentus, si quis polliceatur se de rebus magnis, & utilibus diserturum.

Aristot. Redditur auditor attentus, si quis polliceatur se de rebus magnis, & utilibus diserturum.

Necessarium hic esse intelligas, non librum ipsum (licet utilis sit ad modum) sed necessearium est.

Ammonius. (vt notauit Ammonius) nosse, si ipsa vniuersalia. Sine notitia Nam si quis ignoret, quid cui subiiciatur, & quid prædicabitur, quod traditur in libro prædicabilium, non poterit ad prædicamentorum sciens habere peruenire, nisi nec poterit vnq; diffinire, nisi genus & differentiam sciuerit; item, neq; si propter definitionem potissimum ex genere & differentia constaret; item, descriptionem non nisi per propria vel communia accidentia fieri, diuidere nullatenus valebit, qui non genus, & ipsas diuisiua, & constitutiuas differentias sciuerit.

Circa illud quod dicit. Ab altioribus questionibus abstinendum. &c. Quæ de vniuersalibus nam vt tradit P. Augustinus in prologo sue logicæ: artifex domus, non habet considerare naturam partium. Nempe, an calida sint ligna, an frigida, fructifera, an sterilia, quod pertinet ad philosophum. Sed tantum sint ne mollia, an dura, recta, an curua, quod ad artem suam refert. Sic logicus de vniuersalibus tantum modo debet tractare, quatenus prædicantur, vel subiiciuntur.

Circa illud, quod imitaturus sit Peripatetico: an intelligat Platonicos, vel Aristotelicos, duobium est: nam illi, sicut & isti, Peripatetici sunt dicenti *ἀπὸ τῆς περιπατητικῆς*: quia deambulan-

do docebatur: & primus autor fuit Plato, & sic omnes Platonici vocati: sed post obitum Platonis, Xenocrates discipulus successit: qui in Academia gymnasio Platonis docebat. Aristoteles tamen docebat in Lyceo: & quia Aristot. etiam docebat deambulando, sicut magister: eius Plato, dicebat in Lyceæ, Aristot. Peripatetici à Lyceo, sicut alij similibus ab Academia. Post vero Xenocratis discipuli propter nobilitatem Academiae denominati sunt. Academici omnes Platonici: Et Aristoteles discipuli: quia ignobilis erat locus, ubi docebat, ab actione, si deambulatione, Peripatetico nomen retinuerunt. Verum quia iste Porphyrius Platonicos sequutus, ipsos Peripateticos Platonicos intellexit.

Prima quæstio de vniuersalibus. Vtrum detur vniuersale.

Currunt disputandum, vtrum detur vniuersale, & quid sit illud: Et quia oportet omnem multiplex prius distinguere, & diuidere, considerandum, quadrupliciter vniuersale. In essendo, in causando, in prædicando, & in representando. In essendo est, quod per se realiter subsistit, separatum à singularibus: si datur tale, vt dicemus. In causando est id, quod causa est vniuersalis separata à materia: vt sunt intelligentiæ. De quibus. 1. & 2. Meta. Aristot. tractat. Vniuersale in prædicando est, quod formaliter prædicatur de indiuiduis: vt sunt species, & genera, quæ de speciebus, & in diuiduis earum dicuntur. Vniuersale in representando erit conceptus intellectus, qui est rei similitudo: vel species intelligibiles, extractæ à phantasmatis. Quæstio hæc non videtur dubia quantum ad vniuersale in causando aut in representando, cum sit manifestissimum tale esse in rebus: sed tamen dubium est, vtrum vniuersale in prædicando sit etiam in essendo? Et est hoc dicere, vtrum vniuersalia sint in rerum natura: vt Plato dicebat, ponens Ideas separatas: vel sint solum obiectiue in intellectu, ita quod nullum habeant esse naturale, sed solum fictitium: sicut Chimæra est solum obiectiue in intellectu, Vel vtrum sic sint ipsa vniuersalia prædicabilia in intellectu, quod etiam sint in rerum natura? Quæstio ergo est principalis, Vtrum vniuersalia ista, seu naturæ communes, sint in rebus ipsis? Et videtur quod non, ex Aristot. qui in pluribus locis

docebat: & primus autor fuit Plato, & sic omnes Platonici vocati: sed post obitum Platonis, Xenocrates discipulus successit: qui in Academia gymnasio Platonis docebat. Aristoteles tamen docebat in Lyceo: & quia Aristot. etiam docebat deambulando, sicut magister: eius Plato, dicebat in Lyceæ, Aristot. Peripatetici à Lyceo, sicut alij similibus ab Academia. Post vero Xenocratis discipuli propter nobilitatem Academiae denominati sunt. Academici omnes Platonici: Et Aristoteles discipuli: quia ignobilis erat locus, ubi docebat, ab actione, si deambulatione, Peripatetico nomen retinuerunt. Verum quia iste Porphyrius Platonicos sequutus, ipsos Peripateticos Platonicos intellexit.

locis Metaph. probat contra Platonem, fictitiâ esse illam opinionem idearum. Et 1. Poste. tex. co. 37. valeant species, quia cætilenæ sunt. Et rursus. Vniuersale nil aliud est præter singularia. Ratione sic (vt argumentatur Arist. contra Platonem. 7. Meta. tex. 45) Vniuersale illud est, quod natum est esse in multis: sed vna res non potest esse in multis, sicut idem color non est in multis: multo minus aliqua substantia.

Secundo. Quicquid in mundo est, id singulare probatur: vt inductione fit manifestum. Quilibet enim res creata est vna, siue sit visibilis, siue inuisibilis: imò ipsemet Deus, maxime vnus simplicissimus est: non ergo datur tale vniuersale creatum à parte rei existens.

In contrariū. In contrariū tamen est idem Aristot. qui primo Periherm. distinguit res, in singulares & vniuersales. Item quia. 1. Poste. tex. 11. & 2. de anima tex. 60. docet scientiâ non nisi de rebus esse realiter existentibus: cum ergo de vniuersalibus sit scientia, puta dialectica, sequitur ea esse in veritate. Quæstio hæc antiquissima fuit, & propter eâ dictum: Amicus Plato, sed magis amica veritas: in qua Arist. videtur ex proposito contra magistrum suum Platonem insurrexisse, cui tribuitur illa idearum vulgata fatis sententia. Verum etiâ apud antiquos, ante Aristot. non fuit idem sensus. De quo sunt opiniones.

Prima opinio. fuit Heracliti, & Cratili (vt Aristot. refert. 4. Meta. tex. 22. nil esse in rerum natura præter sensibilia quæ videbantur. Et quia hæc in continuo fluxu, dicebant isti, nullam esse scientiâ de rebus. Quia scientiâ solû de rebus perpetuis & æternis est. Verû hæc istorum sententia reprobat ab Arist. in 2. Meta. & in cõperto est eius falsitas. Cum illarum rerum quæ nõ videntur sit scientia, & naturæ desiderium sit homini, in quo differt à bruto: & cum Deus, & natura nil frustra, oportet affirmare scientiam esse rerum.

Horum occasione Plato (vt refert Arist. 1. Metaphy.) in aliud extremû declinans, dixit scientiam esse rerum solû, & non posse esse de indiuiduis, quia corruptibilia omnia: ob id de illis, quæ perpetuæ essent naturæ, scilicet de vniuersalibus seu ideis. Sed tamẽ si sic sensit Plato (vt ei tribuit Aristot.) cum extrema sint vitiosa, & virtus consistat in medio, aberrauit similiter & ipse. Et quia per excessum, multo amplius ab eo erratum est, quam ab Heraclito. Ponebat enim Plato hominem per se separatum, nec dependentem à materia, neq; à loco, nec à tempore, à quo homine in diuidua causabantur, participatione illius nature separata, quæ vocabatur per se homo. Itaq; sicut conceptus in intellectu formatus de Petro in singulari, est distinctus à conceptu communi

hominum: sic & res ad extra se haberet, vt eo modo quo datur à parte rei indiuiduum, & esset illa natura communis hominum. Verum hæc opinio satis in aperto falsa est (vt latè probat Aristot.) & intantum apparentiâ non habet, vt sint qui dicant Aristot. imposuisse magistro suo. Et id videtur sentire. D. Augustinus. lib. 83. quæstio. D. Augustinus. num. quæst. 46. qui interpretatus Platonis sententiam de ideis, seu de istis vniuersalibus dicit, ideas postu Platoni aliud esse, quam rationes in mente creatoris, neq; distingui à Diuina essentia, quæ est omnium rerum idea: quia omnia efficiens, & omnium perfectionem eminenter continens. Et quidem hoc catholice à nostris Theologis incunctanter affirmatur. Et sic sensit Seneca, non catholicus (licet Stoicus) Academicos sequutus. li. 8. epistol. 66. ait. Deus exemplaria rerum in se habet, quas Plato ideas vocat. Et in suo dialogo ad Me taphysicam Iacobus faber Aristotelis fidelissimus paraphrastes ait. Ideas Platonis nil aliud, quàm illas esse rationes in mente Diuina. Et quidem S. Thom. in 4. de regimine principum, audet dicere Aristot. multa impossuisse philosophis. Verum sicut difficile est credere Platonem diuinum sic hal lucinatum in ideis ponendis à parte rei separatis: sic difficile probatur Aristot. magistro id imposuisse, eo viuente, & suis discipulis, & audere Platoni tribuere, & tam ex proposito contra eum insurgendo impugnare, nisi dixisset ipse.

Tertia opinio est nominalium, quam Ocham, quem venerabilem inceptorẽ vocant, qui olim Scoti discipulus (vt fertur) in sua Logica. cap. 14. ponit. Quæ consistit in quatuor dictis, vt refert Tartaretus. lib. primo prædicabilium. Primum dictum est. Omnis res est singularis, & nulla est vniuersalis in pluribus existens, saltem quæ sit creata. Secundum dictum. Omne vniuersale est terminus communis: quia quod prædicatur est terminus: vniuersale prædicatur: ergo est terminus.

Tertium. Sicut triplex est terminus communis: Mentalis, Vocalis, & Scriptus: ita triplex vniuersale.

Quartum. Aliquid posse dici vniuersaliter stat dupliciter: vno modo in essendo, sic quod sit realiter in pluribus: & sic nullum est vniuersale. Alio modo in significando: non quod significet aliquod commune, sed quia plura singularia immediatè significet: sicut iste terminus Homo significat omnes homines mundi: & sic ponenda sunt vniuersalia. Hæc est eorum sententia. Sed quia hæc opinio est contra Aristot. in multis locis, oportet eius ponere sententiam, quæ consistit in tribus conclusionibus, ex quibus constat solutio ad quæstionem.

Prima

Rephatur opti. Platons

Seneca.

Faber.

S. Thom.

Opini. 3.

Pri. dictum Ocham.

2. dictum.

3. dictum.

4. dictum.

Aristot.

Ocham. Peripatetici.

Academici.

In contrariū.

Arist. contra Plato.

Quæstio.

In essendo.

In causando.

In prædicando.

In representando.

Metaph.

locis

p. Cōclusio. ¶ Prima conclusio. Quicquid in mundo est, est realiter indiuiduū, & singulare. Hæc patet in. 7. Methaphy. & constat experientia.

Cōclusio. 2. ¶ Secunda conclusio. Vniuersalia sunt in rebus de quibus prædicantur. Patet hoc: quia Sortes & Plato sunt eiusdem speciei, & homo & asinus distinguuntur specie, & sunt eiusdem generis: ergo illa vniuersalia oportet sint in rebus de quibus prædicantur: nam si natura generis non esset in leone, & homine, non conueniret in ea, nec animal de eis prædicaretur. Similiter si natura humana non esset in Petro, & Ioanne, non conueniret in specie. Et sic ait Aristot. primo Physicorū, quod totum vniuersale prius cognoscitur, quàm singulare, quod declarat Cōmētator, nō intelligi posse de conceptu mētali, sed de composito, vel ex materia & forma, vt indiuiduū: vel ex genere, & differētia, vt speciei & generis ex suis speciebus.

Cōclusio. 3. ¶ Tertia conclusio de mēte eius. Vniuersalia nō distinguuntur à suis singularibus realiter, sed solum ratione. Quæ constat ex supradictis. Nam si quælibet res mundi est singularis, & omnia vniuersalia sunt in rebus, quarum sunt vniuersalia, sequitur ab eis nō distingui re; sed ratione solum: quia cum illa in quibus sunt, in rei veritate sint singularia, & hæc vniuersalia in ipsis non distincta ab eis re, oportet ratione distinguantur.

p. Ratio. ¶ Et probatur adhuc, quod non sit separatū vniuersale à suis singularibus: quia sic non posset de singularibus prædicari, quia de Petro non prædicatur albus nisi per albedinem in eo existentē: ita neq; homo, nisi per naturam humanam homini communicatam.

Ratio. 2. ¶ Et probatur quod ratione distinguatur à singulari in quo est. Nam ratio hominis secundū esse materiale quod habet in Petro, non potest esse in Paulo: patet: quia accidentia indiuiduātia alia in Petro, alia in Paulo: non ergo habet quod sit vniuersale, nisi per abstractionē ab accidentibus indiuiduantibus: sed sic abstrahi, non est aliud, q̄ concipi, seu intelligi cōceptu communi: ita vt homo inquantū obiectū huius conceptus vniuersalis homo, vniuersale dicitur, & dicitur natura hominis. Et hoc solum ratione distinguitur vniuersale à suis singularibus. (per operationem intellectus. Et sic sentit Aristot. dicens. 1. de anima. co. 8. Vniuersale aut nihil est, aut posterius est: quia vniuersalia sunt actu posteriora suis singularibus, à quibus abstrahitur intētio vniuersalis, seu natura communis. Sic exponit Cōmē. dicēs, Intellectus est, qui facit vniuersalitatē in reb⁹. Et hoc Arist. pbat cōtra Platonē in multis locis. 1. Post. co. 3. 5. & 3. 8. & 3. Meta. co. 10. & li. 7. co. 5. 1 & 57. Ex istis sequitur ad quæstionē responsio.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio. Vniuersalia sunt in rebus,

sed vniuersalitas est obiectiue in intellectu. Hanc conclusionē facile potest quis ex supradictis ab Arist. probare. Et ponit eā. S. Tho. in. 1. p. q. 85. ar. 2. Ex multis Arist. & Cōmē. autoritatib⁹ hæc probat Paulus Venetus, in. 2. Meta. ca. 2. Et quia Theologi munus est, versari in S. Tho. illius adducamus sententiam. Ait enim. Vniuersale duo dicere, naturā ipsam, seu rationē cōmunem, & vltra hoc, intētionem intellectus, à qua vniuersale dicitur. Primū vocatur abstractū, seu materiale significatū, & secundū vocatur formale, seu per se significatū. Et primū est in rebus, secundū est obiectiue in intellectu. Hæc ex S. Thom. ac si diceret. Res ipsæ singulares in essendo: vt Petrus, Ioannes. &c. quatenus obiecta sunt horum cōceptuū, homo animal: sunt vniuersalia: ob id vniuersale nunq̄ est à rebus separatū. Exemplum est accōmodatissimum de visu, qui videt pomi colorem sine eius odore: sed cum color non sit in pomino sine odore, ex parte visus contingit colorem videre, non percepto odore, inquantum in visu est coloris similitudo. species, & non odoris. Et sic licet vniuersale verē sit in ipsis rebus singularibus, solum sensu percipitur singulare, & tamen vniuersale intellectu cognoscitur.

¶ Per dicta cōstat opinioē Heracliti falsam: & Platonis (si eius est) esse fictitiā: & nominalium, esse contra Aristot. sententiam: ob id sic tenendum. Et soluuntur ex dictis, illa quæ in oppositū sunt adducta. Verum enim est illas species, seu ideas Platonis esse cantilenas, quia figmētum: & vniuersale illud dicitur esse in multis, sed non vt res distincta ab illis in quibus est, sed solum rōne.

¶ Sed tamen quia pro notitia vniuersaliū oportet conceptuū notitiā habere, considerandum erit duplicem esse conceptum, quendā formale, & alium obiectiualem. Ille formalis dicitur, quo formaliter cognoscimus. Obiectiuus est conceptus immediatē significatus per formalem cōceptuū. Vel (vt dicit Socinas in sua Meta. q. 1) Formalis conceptus secundū aliquos, est actus intelligēdi: secundū Thom. tamen est verbum formatum de re per actum intelligēdi. Et conceptus obiectiuus, est res ipsa, quæ actu vel potentia intelligitur. Et quod res ad extra, prout habet esse in intellectu dicantur conceptus, patet ex Cōmētatore. 3. de anima. co. 18. Intentiones intellectæ continuantur cum intētionibus imaginatis: sed constat quod intentiones intellectæ sunt res ipsæ cognitæ. Itē, quia dicit, q̄ conceptus est subiectibilis, & prædicabilis: sed hoc rebus conuenit, & non terminis. Verbi gratia. Ego habeo notitiam hominum, vel hominis: ille conceptus est formalis hominis, sed naturæ communis est obiectiuus. Et iste conceptus est immediatē significatus

catus per formalem. Nominales non ponunt obiectiualem conceptum, dicentes solum dari formalem conceptum hominis singularis: reales tamen vltra formalem conceptum dicunt esse obiectiualem, qui significat illam naturam communem: secundum reales ergo illa notitia non significat homines singulares immediatē, sed rationē communem hominis: et ille est conceptus obiectiuus, quem formalis immediatē significat: & singulares homines, sunt mediata significata, & materialia, quæ conueniunt in illa ratione, quæ est significatum formale. s. in natura communi. Quod probatur ex cōmuni modo concipiendi. Nam si quis audiat homines omnes esse eiusdem speciei, statim concipit illam naturam cōmunē in qua conueniunt. Et similiter quando concipit leonem, & hominem conuenire in animali, generis naturam informat. Sic etiam quando dicimus naturam intendere conseruare speciem, nō indiuiduum.

¶ Præterea. Quando dicimus, Petrus est homo, ibi constat prædicatum pro re accipi: vt patet ex Aristot. 1. Elencho. cap. 1. sicut etiā subiectū pro re singulari accipitur: ergo datur talis cōceptus obiectiuus. s. natura communis, seu vniuersale.

¶ Item: quia definitio hominis. s. animal rationale, naturam hominis manifestat, & non Petri, aut Pauli: ergo oportet dare talem naturam significatam per talem definitionem. Et ne multiplicentur rationes absq; necessitate, pro certo tenendū de mente Arist. in pluribus locis, vniuersalia esse ponenda, vt dicunt reales. 1. Post. tex. 5. vbi ait, Vniuersalia esse à sensu remotissima, & notiora singularibus. Et textu. 1. 1. ait, Vniuersalia esse necessaria. Clarum est, quod non loquitur de vniuersalibus existentibus in rebus. Et text. 35. ait, Vniuersalia esse magis entia: quia non sunt hic, & nunc, sed semper, & vbique. Et. 1. Post. co. 39. ait, Vniuersale ratione cognosci: singulare verò sensu. Et secundo de anima. co. 68. & 7. Meta. co. 5. 1. & 75. concludit aduersus Platonem: vniuersalia non esse separata à singularibus. Et sic nullus versatus in Aristot. poterit hoc negare. Quapropter Paulus Venetus, Gregorij Arminien. discipulus: & Burleus, qui in summis fuit nominalis, postquam legerunt Aristot. mutauerunt sententiā: vt esse videre in Paul. Venet. in sua Metaphys. ¶ Ex supradictis in ista quæst. patet, quod dicendū ad dubiū Porphyrij. s. vtrū vniuersalia sint substantiæ: si quidē intelligat vniuersale, vt est separatū à rebus, nec est substantia, neq; accidens: si tamen vniuersale intelligat prout est in rebus, solum rōne ab eis differens, fundamentaliter est substantia, in primo prædicamēto: in alijs est accidens. Similiter ad aliud: an sint corporea, nec ne: nam si vni

uersalia capiuntur pro abstracto, hoc est, p̄ materialia significata, quædam sunt corporea: vt homo, & similia: alia incorporea: vt intelligentia, atque alia accidentia corporea: vt coloralia incorporea: vt scientia. Si verò vniuersalia capiuntur pro formali, vt sunt per intellectū abstracta, sic non sunt corporea, sed omnia incorporea: quia abstrahunt à materia, & à conditionibus indiuiduātib⁹: ob id dicit Aristot. vniuersalia esse incorruptibilia. 1. Post. ca. 25. sed per accidens sunt corruptibilia, rōne indiuiduorū, quæ ab æterno homo fuit animal rationale: nā licet actuale esse habuit in creatione, semp̄ tñ fuit verū, hominē esse animal: & corrupta specie, erit similiter. Et ob id Aristot. 1. Meta. co. 1. ait, Vniuersalia nō generantur, sed indiuidua: & sic licet vniuersalia pro formali sint incorporea, nō tamē sicut angelis: sed sunt incorporea: quia per intellectū abstracta. Ex quibus colligitur intelligentia illius distinctionis: vniuersale quoddā ante rem: & nullū tale est nisi secundū Platonē. Vniuersale in re est, natura fundamētaliter existens in rebus: sed vniuersalia post rem sunt species intelligibiles à singularibus causata: vel sic: vniuersale post rem est, natura ipsa vniuersalis, vt actu abstracta. Postant etiam ipsa vniuersalia secundum prædicta dici vniuersalia ante rem, si considerentur, non quod existant ante singularia, cum re vera non existant, sed sic ante rem, quia sunt perpetuæ veritatis, & antequā esset iste homo, vel ille, erat verum, hominē esse animal rationale: & sic vniuersalia dicuntur priora in natura ipsis singularibus.

vniuersalia sunt in corpore corruptibilia.

Aristoteli

reales

vniuersale in re, aut rem, et post rem.

QVÆSTIO. II.

Vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale.

Veritur, vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale vnum in pluribus. Et videtur quod sic: quia vniuersale (vt ex supra dictis constat) illud est, quod natum est esse in pluribus. 7. Meta. co. 45. & 1. Perih. ca. 5. ergo omni operatione intellectus seclusa, natura humana, & quælibet specifica natura, quia habet aptitudinē ad esse vnum in pluribus hominibus, qui participatione speciei sunt vnus homo (vt ait Porphyrius). seclusa operatione intellectus habet hoc.

¶ Secundū. Vniuersale est obiectū intellectus, vt diximus in quæstione precedenti: sed obiectū potentia præcedit, cum ab eo moueatur: ergo.

1. Argumē.

2. Argumē.

¶ Tertio

Argumē. 3. ¶ Tertio. Vniuersale habet esse reale, & non ficti-
tium (vt dictum est) ergo ante omnem operatio-
nem intellectus habet.

In contrariū ¶ In contrarium tamen est: quia cum vniuersale
re non distinguitur à singularibus, in quibus est,
sed solum ratione, non habet esse ante operatio-
nem intellectus.

Nota. ¶ Pro solutione questionis oportet notare: do-
ctorem subtilem in. 7. Meta. lect. 6. & in. 2. sentē.
distin. 3. quæst. 2. ponere ex natura rei (omni o-
peratione intellectus seclusa) vnitatem specifi-
cam, minorem numerali. Et sic ex mente eius, ad
questionem est solutio: vniuersale esse ante o-
mnem operationem intellectus: quia natura hu-
mana habet quod sit vna in pluribus ex se: quod
probat argumentis positis à principio questionis.
Sed S. Thom. aliter sentit, de ente & essentia.
ca. 4. & opus. 5. & 1. p. q. 84. De cuius mente sit
conclusio.

Conclus. ¶ Naturæ & essentiae speciei secundum se confi-
deratæ neq; conuenit esse vniuersale, neq; parti-
culare, sed conuenit ei per accidens esse particula-
re, per accidentia indiuiduantia. Probat: nam
si ex natura sua haberet vniuersale esse, vbiq; e-
sset vniuersale: sicut, quia homo à natura est ra-
tionalis, & rationalis, vbiq; sit, est talis: & sic Pe-
trus, cui conuenit natura humana, esset species:
sed hoc est falsum, cum sit indiuiduum.

Ratio. ¶ Secundò. Si per se humanitati secundum pro-
priam rationem conueniret esse vniuersale, repu-
gnaret illi esse singulare: sicut homini repugnat
irrationale: sed naturæ humanæ non repugnat esse
singulare. Patet: quia est singulare in Petro.

Instantia. ¶ Sed contra hæc posset esse argumentum pro
Scoti opinione. Circumscripta omni operatio-
ne intellectus, concedimus esse multas species ani-
malium, & multa substantiarum, & accidentiū
genera: nam cum primò Deus creauit omnia,
fuit verum, esse species, & genera, etiam sine in-
tellectu abstrahente: quia semper fuit verum, ho-
mines esse eiusdem speciei, & animalia esse eius-
dem generis. Argumentum vrget, sic vt Paulus
Venetus teneat propter hoc cum Scoto, vniuersalia
esse in rebus absque intellectus operatione.
Verum ad argumentum respondetur duabus cō-
clusionibus.

1. Conclus. ¶ Prima cōclusio. Res non est vniuersale in actu,
nisi quando actu abstrahitur species intelligibilis
à phantasmatibus. Patet, quia esse vniuersale in
actu, est esse intelligibile in actu: sed res non est
actu intelligibilis, nisi quando actu abstrahitur
eius species, vt patet tertio de anima. text. 8. nam
per speciem intelligibilem receptam in intelle-
ctu possibili, per virtutem intellectus agentis, in-
tellectus possibilis fit actu intelligens: ergo non

est actu vniuersale nisi huiusmodi abstractionē.

¶ Secunda conclusio. Res nihilominus ante quā
cunq; operationē intellectus sunt simpliciter spe-
cies, & genera, & ita sunt appellanda. Quod pa-
tet ex eoi modo concipiendi: quia Petrus est ho-
mo, & Paulus est hō, & hō est aial, & equus est
animal: nam licet sine operatione intellectus non
sint actu vniuersalia, sunt tamē species, & genera.

¶ Etiam probatur ex eo, quod vniuersale est ob-
iectum intellectus, non solum quia actu mouet,
sed quia est motiuum intellectus: sicut color est
obiectum visus, licet actu non videatur. Sic etiam
potest intelligi vniuersale esse genus, & species
ante operationem intellectus, & tamen rationē
vniuersalis non habet. Et licet sit obiectum intel-
lectus (vt Scotus argumentatur) & oportet obiectum
esse ante intellectum, cuius est obiectū, non
obstat. Ratio est. Nam vniuersale in actu, prout
est in intellectu possibili, præcedit quidem, & sic
est ante operationem intellectus possibilis: nam
per virtutem intellectus agentis, abstracta specie
intelligibilis, fit vniuersale. Et in hoc sensu est ve-
rum quod dicit Scotus: vniuersale, obiectum in-
tellectus, esse ante operationem eius. Si tamen in-
telligamus operationem intellectus agentis, ab-
strahentes species intelligibiles à phantasmatibus,
cuius operatione fit vniuersale actu, tunc vniuersale
non est ante talem intellectus operationem:
imò causatur per eam: & tunc vniuersale non est
obiectum intellectus agentis, sed fit ab ipso intel-
lectu agenti vniuersale: & sic obiectū intellectus
possibilis fit vniuersale actu p̄ intellectū agentē.

¶ Hæc sententia videtur quidem conuenire cum
Scoti opinione quantum ad aliq̄uid, sed differt
ab ea in hoc: quia Scotus opinatur rebus secun-
dum se conuenire vniuersalitatē, omni prorsus
seclusa operatione intellectus: verum de mente
S. Thom. est, id non conuenire, sine operatione
intellectus: nam si intellectus agens species non
abstraheret, nūquam vniuersale causaretur: licet
species, & genera essent in potentia tantum: sed
quod sit actu vna natura humana in pluribus, non
est, nisi abstrahatur.

¶ Ad argumenta in contrarium ex dictis patet
solutio. Ad primum enim concedimus, verum ex
sua natura habere aptitudinem. Et sunt species
& genera: sed actu vniuersalia non sunt, nisi per
operationem intellectus.

¶ Ad secundū, concedit quod vniuersale est obiectum
intellectus possibilis, tamē non est obiectum
intellectus agentis: sed per virtutem eius constat
vniuersale, abstrahendo species intelligibiles à
phantasmatibus. Et sic respondet ad tertium: esse
enim reale habet ante operationē intellectus: sed
esse vniuersale est per operationem eius.

QVÆ

QVÆSTIO TER-
tia. De secundis inten-
tionibus.

Questio tertia, vtrū no-
mina secundarū intētionum
supponat pro singularibus
indiuiduis personaliter. Et
videtur quod sic: quia (teste
Aristot.) vniuersalia nihil
sunt præter singularia: sed
singularia sunt idem cū eis realiter, licet ratio-
ne distinguantur, vt dictū est: ergo nomina vniuersa-
liū supponunt pro singularibus. Ita vt hæc sit
vera. Petrus est species: & hæc bona consequen-
tia. Petrus est homo: & homo est species: ergo
Petrus est species.

Argumētū.

In contrariū.

Notandum.

Notandum.

¶ In contrariū est, quia cum species sit quæ præ-
dicatur de pluribus numero differentibus: & Pe-
trus, & Ioannes non sic prædicentur, sequitur q̄
species non supponat pro Petro.

¶ Pro solutione questionis notādū, q̄ apud Dia-
lecticos, intētio est cōceptus intellectus: vnde pri-
ma intētio, est primus cōceptus habitus de re: vt
conceptus qui habetur de Petro, inquantū talis
res. Et termini significantes tales res, dicitur pri-
mæ intētionis. Secūda intētio est, secūdus cōcep-
tus habitus de re: qui ideo secūdus dicitur, quia præ-
supponit priorē: nā cognitio homine, intellectus
(q̄a potētia est reflexiua) reflexit se supra re cog-
nitā, & attēdēs q̄ talis natura sic abstracta cōue-
nit pluribus numero, format secūdū cōceptū. Si
speciē, quo significatur illa proprietates. Cōueni-
re pluribus. Et sic egregiē Boëtius declarat, secun-
das intentiones fundari in primis: tanquā in
fundamento, & causa. Nāsi enim ex primaria si-
gnificatione intellectus intelligeret naturam hu-
manam pluribus communicatā: non secūdo ha-
beret cōceptū speciei. Verū hæc talis secūda no-
titia, quæ comparatiua est, non facit actu vniuersale,
sed præsupposita eius vniuersalitate, & cōmuni-
cabilitate, cognoscens illā rei proprietatē, tribuit
ei nomē speciei. Et quia cōtingit sæpe res nomi-
nare nomine conceptū (sicut statūā vocamus
artē) sic res vocantur intentiones: sic vt intentio
dupliciter accipiatur: vno modo pro conceptu
formali: alio modo obiectiue: & sic in p̄sentiarū.

¶ Prima ergo intētio est id, quod primò de re cō-
cipitur, sine respectu ad intellectū. Secūda inten-
tio est, quod secūdo cōcipitur de re per operatio-
nē intellectus. Ex istis sequitur, q̄ t̄a prima inten-
tio, q̄ secūda (si formaliter accipiant) sunt entia
realia. Si verò obiectiue, prima intētio est ens rea-

le: secūda rationis. Et si prima non est relatio, secū-
da tamē est relatio rationis: quia p̄ operationē in-
tellectus solū. Quæ relatio non est, quia vniuersale,
vel illa secūda intētio ad intellectū referi: sed q̄a
ad sua inferiora, & de quibus prædicatur, referi.
Et licet secūda intētio sit ens rationis, & vocetur
ens diminutū, non t̄a est fictitiū, vt Chymēra: nā
non est ens rationis, sicut pura negatio, quæ nullū
prorsus habet fundamentum in re correspondētē:
nec est tantū sicut priuatio, quæ licet sit ens ra-
tionis; habet fundamentum remotum animal, &
propinquum aptitudinem ad actū. Sed tamē re-
latio, seu vniuersalitas, quæ est relatio rationis, ha-
bet in re fundamentum remotū. s. naturā denomi-
natā speciei, vel generis: & fundamentū proximū
est cognitio: quia p̄ intellectū abstrahitur. Quo-
rū abstractorū non est medicū: vt solet dici, ab-
strahentium enim non est mendacium.

¶ Ad questionē ergo respondetur per duas cōclu-
siones: quarū prima. Nomē secundæ intētionis
vniuersalis non supponit pro singulari in quo est
natura, sed pro sola natura sic abstracta, cui con-
uenit illa intētio. Quod probatur de hoc nomi-
ne, species: non enim supponit pro Petro, aut Ioa-
ne, sed pro homine in vniuersali. Quod ex dial-
ecticorū regula cōstat, Talia sunt subiecta, quālia
permittitur ab eorū prædicatis. Nomē enim se-
cundæ intētionis positū à parte prædicati, pro-
priū appellat cōceptū supra subiectū. Vt in hac.
Homo est species: facit prædicatū, vt subiectum
supponat pro homine, non quomodocūq; sed in
quantū cōcipitur illo vniuersali cōceptu homo.
Et sic res quæ est homo, est species, in quantum
obiicitur huic cōceptui homo, per quē abstrahi-
tur à singularibus. Et sic facit vt ly homo, suppo-
nat suppositione, non personali, sed simplici, pro
natura: vt diximus, quando de suppositionibus
loquuti sumus. Patet. Petrus est species, est falsa:
& hæc. Homo est species, est vera. Causa est: quia
ly species, nomē secundæ intētionis, non suppo-
nit pro re, in qua est natura: nā aliā tā vera esset
hæc, Petrus est species, sicut ista, Homo est spe-
cies: sed ista secūda cōceditur vt vera. Ratio est:
q̄a in ista. Homo est species, ly species, supponit
pro illa natura vniuersali sic considerata, & per
intellectum abstracta.

¶ Secūda conclusio. Sicut nomen secundæ in-
tētionis speciei, vel generis, non supponit pro
indiuiduo, sed pro natura cuius est intētio: sic no-
men secundæ intētionis indiuidui, non supponit
pro specie, vel pro genere. Probat. Hæc est fal-
sa. Homo est indiuiduū: & non ob aliud, nisi quia
indiuiduū non significat speciem, neq; genus: ergo
sequitur quod nomē indiuidui, solum supponit
pro indiuiduo, & non pro specie, vel genere. Et sic
manet

Cōclusio. 2.

Ratio.

B. manet

manet soluta quæstio, videlicet; q; nomina secunda intentionis solum supponant pro illa natura abstracta per operationem intellectus agentis, abstractantis à conditionibus individuans.

Ad argum. ¶ Ad argumentum in cõtrariu. Quando dicebatur, quia vniuersalia nil aliud sunt quam ipsa singularia, quia idẽ realiter, &c. licet ratione distinguantur: concedimus ita esse: sed nõ sequitur: ergo intentio pro illis supponit: quia intentio est causata per operationẽ intellectus abstractantis: & licet in veritate ipsa natura nõ sit nisi in singulari, tamen quia intentio ad ipsam naturam terminiatur, considerata prout abstracta, in qua abstractione habet rationem vniuersalis, ob id solum intentio supponit pro tali natura, & non pro singulari in quo est ipsa natura.

Replicatur ¶ Sed posset quis cõtra solutionẽ insurgere, hoc non posse stare. Nã cũ (vt dictũ est supra) natura ipsa sit idẽ realiter cũ singulari, quomodo põt in veritate fieri talis abstractio? & si fieri nõ potest, cũ natura non per se reperiatur, sequitur secundam intentionẽ solum pro re singulari supponere.

Notandum ¶ Pro solutione notandũ, q; (vt dicit S. Tho. 1. 2. p. q. 85. ar. 1. ad primũ) abstrahere contingit dupliciter. Vno modo per modũ compositionis, aut diuisionis: & isto modo abstrahere rem ab aliquo, à quo separata nõ est, nõ cõtingit sine falsitate: vt si quis abstraheret risibilitatem ab homine. Alio modo cõtingit abstrahere per modũ simpliciter: sicut quãdo intelligim⁹ vnũ in aliqua re, nõ cõsiderãdo aliã re. Vt si albedinẽ cõsiderẽ in lacte, nõ cõsiderãdo dulcedinẽ, fieret talis abstractio. Vel cõsiderãdo risibile in homine, nihil de rationali cõsiderãdo. Et sic solet fieri abstractio. Et de istis phy.tex.co. dicitur, Abstrahentiũ non est mendaciũ. Potest 18. ar. 13. enim intellectus per vim suã illa que separata nõ Meta. c. 3. sunt, distinguere, & separare, vnã intelligendo si ne alia. Et sic intellectus abstrahit vniuersale à singularibus: & naturã specificã à suis indiuiduis: & genericã ab speciebus: & sic fit abstractio. Et ibidẽ S. Tho. & in opul. 5. sic intelligit. Et quidẽ ista abstractio, cuius nõ datur mēdaciũ, fit pernes hoc, q; intellectus cõparat illã naturã sic abstractã à conditionibus indiuiduantibus ad ipsa singularia. Ex istis ergo soluitur argumentũ. Nã licet verũ sit naturã ipsã nõ reperiri nisi in singularibus, intẽtio tamẽ nõ supponit pro singularibus, sed pro natura ipsã abstractã ab intellectu, sine aliquo mendacio in hoc, q; illã naturã sic cõsideratã absolutẽ, sine aliqua conditione indiuiduante, comparat intellectus ad singularia ipsã, quæ talem participat naturã. Et quia licet re nõ differant, sed ratione: sufficit talis differentia, & distinctio ad hoc, quod intellectus possit naturam ipsã denudatam considerare.

Dilutio replicata.

Hic obiter notandũ erit vt notat Soto in ista Nota. quæstione, & Ayala in suis prædicabilibus, in prima quæstione de existentia vniuersalium, quendã malẽ intellexisse S. Tho. putantẽ eũ dicere, illam naturam fieri vniuersalem, solum per cõparationẽ intellectus ad singularia: sed (vt dicit Ayala) à veritate Thomæ toto Cælo deuiavit: cum ipse in locis citatis dicat; q; species non est vniuersalis, quia est in aia, ex hoc, q; cõparatur ad multa singularia, scilicet, absq; tali comparisonẽ.

Sed pro cõplemento materiæ de vniuersalibus, oportet notare modũ loquẽdi in istis: & similiter, quomodo sit verũ, solum ratione distinguuntur vniuersalia ab ipsis singularibus, in quibus sunt: & quid antiqui senserunt de ipsis vniuersalibus.

¶ Quantum ad primũ, de vniuersalibus contingit dupliciter loqui: vno modo per nomina primæ intentionis: alio modo per nomina secundæ intentionis. Primo modo enuntians concretũ de concreto, aut abstractũ de abstracto, aut abstractũ de concreto. Exemplũ primi. Homo est animal, Homo est rationalis. Et sic notũ est, has prædicatiões esse veras formaliter, quia quid dicitur vnũ de alio. Secundo modo contingit sic. Humanitas est animalitas. Humanitas est rationalitas. Vtrum istæ veniant concedendæ? Nã reales omnes concedunt esse veras prædicatiões, quando concretum de concreto: sic quando abstractum de abstracto. Doctõr sub. tamen negat esse veram prædicatiõem, in. 1. sen. d. 2. q. 7 & d. 5. q. 1. Et ratio eius est, quia ponit inter illa formalem distinctiõem: de qua inferiũs.

¶ Tertio prædicatur abstractum de concreto, vt Homo est humanitas. Et hanc oēs reales dicunt esse falsam. Quã negãt, nõ quia distinguatur essentia hominis ab ipso cuius est: sed propter diuersum modum significandi terminorum: quia abstractũ significat per modũ formæ, & per modũ partis: & cõcretũ, seu denominatũ, per modũ habentis formã, & per modũ totius. Et ob id potius conceditur, Homo habet humanitatẽ, q; Homo est humanitas. Et sic ait Aristot. 2. de aia. tex. 64. Humanitas non est, aut ambulat, sed homo. Sic antiqui oēs distinctiõẽ realem ponebãt inter hominẽ, & humanitatẽ: quia aliquid includitur in supposito, quod non est de essentia naturæ, vel speciei, quæ per definitionem declaratur.

¶ Quando verò vniuersalia nominibus secundæ intentionis nominantur, iam dictũ est in quæstione præcedenti: vt quãdo dicitur, Homo est species, Animal est genus, Petrus est indiuiduũ. Restat dicere de distinctiõne reali, & rationis.

¶ Pro nunc (alibi fortẽ latius) distinguuntur alii quatuor quæstiones: quæ realiter, quando se habent sicut res, & res, & vnũ nõ est aliud, seclusa omni operatione intellectus: licet.

Distinctio formalis.

Dupliciter contingit loqui de vniuersalibus.

Scotus.

Aristot.

S. Tho. 3. ar. q.

Quid anti- qui de vni- uersalibus.

Aristot. cõmentator.

Philos.

lectus: sicut accidẽs & subiectũ: & Petrus & Ioãnes. Alia distinguuntur ratione: & sunt illa, quæ sunt idẽ in veritate, sed tamẽ secundum operationem intellectus fit distinctio, & abstractio vnũ ab alio: vt vniuersale distinguitur à singulari in quo est, vt dictum est, naturã humanã distingui per operationem intellectus à Petro in quo est: non distinguitur sicut res & res: sicut in homine animalitas, & rationalitas: solum ratione distinguuntur: & Petrus dormiẽs distinguitur à seipso quando disputat per solam operationem intellectus. Omnes antiqui fuerunt contenti hac duplici distinctiõne. Reali, & rationis.

¶ Doctõr subtilis suo ingenio adinuenit aliã distinctiõnẽ mediã inter has duas, quã vocat formalem, minorẽ quidem reali, sed maiorẽ q; sit rationis: in loco supra citato: & in. d. 8. q. 4. loquẽs de attributis diuinis, dicit. Illa distinguuntur formaliter, quæ licet sint vna res, aliquid tamen est de essentia, & definitione quidditatiua vnus, quod nõ est de essentia alterius. Et ad propositũ dicit, humanitas est eadẽ res quæ animalitas, sed quia in definitiõne hũanitatis includitur rationalitas, quæ non includitur in definitiõne animalitatis, humanitas, & animalitas distinguuntur formaliter: ob id dicit hanc esse falsam, Humanitas est animalitas: licet hæc sit verã, Humanitas est res, quæ est animalitas. Verũm S. Tho. & alii solum ponunt rationis distinctiõnem inter humanitatẽ, animalitatẽ, & rationalitatẽ. Et licet opinio Scoti possit defendi, & habeat suã probabilitatẽ: tamen videtur esse cõtra intentionẽ Aristoteli: qui ponit solum rerũ duas distinctiõnes. Reali, & rationis, 5. Meta. co. 1. 4. & li. 6. tex. 6. Cũ ergo distinctio sequatur rerum naturam, & nõ detur nisi ens reale, & ens rationis: non erit necessariũ ponere distinctiõnem ultra realem & rationis. Sed de hoc aliã.

¶ Sequitur quid antiq; senserint de vniuersalibus. Commentator Auerois ultra illa, quæ supra allegata sunt, in li. Periherme. co. 4. super illa Aristoteli verba, Rerum, aliarũ sunt vniuersales, ait. Intentiones sunt duobus modis: aut vniuersales, aut particulares. Vniuersalis definitiõne glossat sic: est intentio, de cuius proprietate est, q; prædicatur de pluribus: vt animal, de homine, & de equo: vbi constat intentiones capi nõ pro cõceptibus, sed per ipsas res: cognitis: q; d' maxime fauet realibus. ¶ Boëtius grauisim⁹ author, simul & beatus, in editiõne. 2. Periherme. li. 2. ait. Omnis propositio significatiõnis suę proprietatẽ ex subiectis intellectus capit: sed quoniã necesse est in intellectu rerũ esse similitudines, vis propositiõnum per intellectũ ad res quoq; cõtinuatur. Atq; ideo cũ aliquid affirmare, vel negare cupimus, hoc ad in-

tellectus, & conceptiones, animãq; qualitã referitur. Quod enim imaginatione intellectuq; recipimus, id in affirmatiõne, vel negatiõne ponẽtes, affirmamus, vel negamus. Hæc ille. Ex quibus colligere licet, q; in hac: Homo est animal, cũ subiicitur vniuersale, subiectũ erit homo, secundũ quod habet esse cognitũ. Et sic vniuersale, erit cõceptus obiectiuus, vt supra diximus. Et post dicit. Ex rebus intellectis sumitur quãtitas propositionis, & ex placito qualitas. Videmus enim alias esse in rebus huiusmodi qualitates, quæ in aliam cõuenire nõ possunt, sed in vnã particulare, singularẽq; substantiã. Alia est enim qualitas singularis, vt Platonis vel Socratis: alia est quæ cõmunicata cũ pluribus, totã se singularis, & omnibus præbet: et ipsa humanitas est huiusmodi qualitas, quæ singulis tota, & omnibus tota. Cũ hoc ergo ita sit, hõ dĩ vniuersale, ipsã verò Platonicitas, particula re. Et infra, hõ est vniuersale: hũanitas nãq; ex singulorũ hominũ collecta naturis, in vnã quodammodo redigitur intelligentiam.

¶ Theophrastus Aristoteli discipulus vniuersale Theophrastus vocat, quod de pluribus naturaliter prædicatur: vt homo. Non quod positio, vt hoc nomen Alexander de Troiano, & Macedoni filio Philippi prædicatur. Hoc enim positio de pluribus dicitur, illud natura. Hæc ille. Et hæc sufficiat de vniuersalibus.

Q V Æ S T I O Q V A R T A. De subiecto prædicabilium.

Veritur principaliter, quod Argumentũ

fit subiectum huius libri prædicabilium: vniuersale, vel prædicabile? Et videtur q; nec hoc, neq; illud. Nõ vniuersale: quia cuiuslibet propriæ sciẽtię proprium est subiectũ: sed Dialẽtica est sciẽtia peculiaris (vt supra dictũ est) ab aliis distincta: ergo eius subiectum oportet sit particulare, & distinctũ: sed vniuersale est quid cõmune in oibus sciẽtijs realibus: quia sciẽtia nõ est de singularibus, sed de vniuersalibus: idẽ dicendum de prædicabili.

¶ In contrarium est, quia vna sciẽtia solum circa vnũ obiectum, vel vnũ proprium subiectum: sed hæc, quæ de istis quinq; vniuersalibus, vna est: ergo circa vnũ obiectum: & non videtur aliud nisi vniuersale, cũ ipsa quinq; prædicabilia quinq; sint vniuersalia, & de ipsis dicat Porphyrius se tractaturum.

¶ Hæc quæstio mota videtur, vt fiat distinctio

de vniuersali, prout in dialectica: & de eo prout in aliis scientiis: nã sicut argumentũ à principio positũ probat, vniuersale est, quod in aliis realibus scientiis consideratur: cum scientia non nisi de incorruptilibus, vt sunt vniuersalia. Pro quo notandũ, vniuersale sumi tripliciter: vno modo pro substracto: alio modo p̄ per se significato, id est pro vniuersalitate: & tertio modo sumitur pro aggregato ex vtroq; Licet improprie hoc fit: non enim albũ, dicit aggregatũ ex Petro, & albedine, quod est ens per accidens: sic nec proprie vniuersale capitur pro aggregato ex natura, & vniuersalitate: imò nec secundo modo accipitur proprie vniuersale. s. pro vniuersalitate: quia albedo nõ est albũ, sed albi forma. Ita secunda intentio obiectiua nõ est vniuersale, sed vniuersalitas. Ob id si proprie loquendũ est, vniuersale dupliciter accipitur: vno modo pro natura absolutẽ, quod est pro substracto: alio modo p̄ ipsa natura, inquantũ est conceptus obiectiuus, vel inquantũ sic cognita.

¶ Natura dicitur substractũ, quia subternitur se cũdã intẽtionẽ, & ab ea denominatur. Et intẽtio dicitur per se significatum: quia quod concretũ per se significat, forma est.

¶ Substractũ multis modis nominatur. Aliquãdo per formã. Hianitas. Animalitas. Aliquãdo quidditas: Essetia: Natura. Aliquãdo ratio hõis. Ratio aialis. Quod est id, qd̄ importat definitio.

Cõclusio. 1. ¶ Ad quæstionẽ fit prima cõclusio. Dialectica tractat de vniuersalibus, pro quãto substat secundis intentionibus: hoc est, sic tractat de vniuersalibus, vt nõ secundũ absolutã cõsiderationẽ, sed secundũ quod cõueniunt esse vniuersalia per operationẽ intellectus, abstrahẽdo à singularib;.

Ratio. ¶ Probatur sic. Nam Dialecticus cõsiderat de homine, sicut & Physicus: sed tamẽ nõ cõsiderat de eo, quia constat ex materia & forma: neq; quia propria eius passio sit esse risibile, vel disciplinã capace: sed solũ per hoc, qd̄ natura eius est species quãdã, quã cõmunicatur indiuiduis æqualiter. Nec tractat de homine, quatenus aptus ad virtutẽ: sicut moralis Philosophus. Similiter cõsiderat Dialecticus de animalĩ, nõ inquantũ hãc, vel illam habet animam, quã educibilis est de potẽtia materiẽ: vel nõ educibilis: quia hoc ad naturam lem: sed pro quanto habet naturam genericam, quam plures participant species. Ex quo sequitur, quod ad Dialecticum spectat de istis vniuersalibus considerare, non absolutẽ, sed pro quãto substant secundis intentionibus.

Cõclusio. 2. ¶ Secunda conclusio. Subiectũ huius libri prædicabiliũ est vniuersale, habens rationẽ cõmunẽ genericã ad quinque prædicabilia Probatur. Nã illud est subiectũ alicuius libri, quod principali-

ter tractatur in eo, & ad quod oia, quã ibi considerãtur, reducuntur, & sub ratione illius cõsiderantur: sed sic est, qd̄ quinque prædicabilia habet ordinẽ ad ly vniuersale, tanq; ad genus, & omnia considerata in eis sub ratione vniuersalis considerantur. Nec obstat, quod aliqui negent vniuersale esse genus, & vocent analogum respectu quinque prædicabilium: quia per prius dicitur de genere, quã de differẽtia: sed tamen potest dici genus.

¶ Sequitur ex dictis, qd̄ subiectũ huius libri est in ferius ad subiectũ Dialecticã absolutẽ: nã subiectũ in Dialecticã, est ens rationis modo vniuersale, inferius ad ens rationis est: nam sequitur. Est vniuersale: ergo ens rationis. Nõ tamẽ valet eõtra. Est ens rationis: ergo vniuersale: cãm multa sint entia rationis, quã non sunt vniuersalia.

¶ Tertia conclusio. Licet vniuersale & prædicabile conuertuntur, sicut subiectũ & propria passio (prædicabile enim est propria passio vniuersalis) nõ tamẽ proprie subiectum huius libri dicitur prædicabile. Nam illud proprie est subiectũ, de quo demonstratur propria passio: sicut scientia de homine subiectũ est homo, & non risibile, de quo risibile probatur: sed de vniuersali probatur propria passio. s. esse prædicabile, & non eõtra de prædicabili vniuersale: ergo vniuersale est subiectũ, & nõ prædicabile: licet nominales persistẽtes in suis nominibus, differẽtia nõ ponat inter vniuersale, & prædicabile: & dicunt esse subiectũ hoc nomen vniuersale, & prædicabile. Verũ factiũ est loqui, & sentire, vt loquuti sumus de vniuersalibus ad mentẽ realem, in quibus fuit sapiẽtia, & maxime fuerunt in Aristotele versati.

¶ Ad argumentũ in contrariũ. Quando dicitis, Alia scientia sunt de vniuersalibus: ergo hæc nõ peculiariter habet pro subiecto vniuersale: solutio est: concedendo verũ esse scientia reale de vniuersalibus, sed tamen de vniuersalibus absolutẽ, & nõ prout substat secundis intentionibus. Nam si physicus de homine tractat, & de suis proprietatibus: nõ prout nomine speciei, vel generis significatur, sed nomine primã intentionis. Et simili modo in omni scientia dicendũ. Sed Dialecticus tractat dẽ hominẽ in vniuersali: prout nomine se cũdã intẽtionis significatur: prout operatione intellectus est cognitus, esse quãdã sp̄cificam naturam, communem omnibus hominibus.

¶ C A P I T. I. De genere.

Idetur itaq; neq; genus, neq; species dici simpliciter. Dicitur enim genus & aliquorum hominum

minũ aggregatio, qui quidẽ ad vnũ qui p̄p̄iam, & inter se habent respectum. Quã significatione, Heraclidarum dicitur genus: quod quidem ex respectu, qui est ab vno (id est ab Hercule) & multitudine eorum qui inter se eam habent coniunctionem, quã ab illo profluxit, sic est nuncupatũ, vt ab aliis generibus sit seiunctum.

¶ Dicitur & alio modo genus: vnius cuiusq; principii ortus: tam ab eo qui genuit, qd̄ à loco in quo est quispiã ortus. Sic enim Orestẽ, à Tantalò, Hylum autẽ ab Hercule, dicimus genus habere: & rursus Pindarũ quidẽ Thebanũ genere, Platonẽ autẽ Atheniensem dicimus esse. Patria nãq; principii est generatiõis cuiusq; perinde ac pater. Hoc autẽ significatũ, vsurpatius esse videtur. Heraclidã nãq; dicuntur, qui genere descendunt ab Hercule. Et Cecropidã à Cecrope, et horũ quõq; propinqui. Atq; prius sanẽ genũ generis cuiusq; principium dicitur. Postea verò multitudo eorũ, qui ab vno principio, ceu Hercule profluxerunt. Quod quidẽ à ceteris seiungentes, ac separantes, totũ aggregatum Heraclidarum diximus genus.

¶ Alio modo dicitur genus id, sub quo species collocantur: accepta fortassis similitudine à prioribus vocabuli eius significatis. Nam & principium quoddam eorum, quã sub se habet, genus tale est. Et præterea videtur multitudinem omnem amplecti, quam scilicet infra se continet.

¶ His igitur tribus modis dicitur genus. De tertio vero genere, philosophorũ est sermo: quod et describentes sic assignarunt. Genus id esse dicentes, quod de pluribus differẽtibus specie, hoc ipso quid est, prædicatur. Vt animal. Eorum enim quã de

pluribus prædicantur, alia de vno solo dicuntur: vt indiuidua, veluti Socrates, & ista, & istud: alia dẽ plurib; prædicantur: vt genera, species, differẽtie, pp̄ria, et accidẽtia cõmuniter. Sed non cuiq; proprie.

Atq; genus est (exempli causa) animal: species, homo: differẽtia, rationale: propriũ, risibile: accidẽs, albũ, nigrũ, sedere.

¶ Genus igitur ab hisce quidem, quã de vno solo dicuntur, hoc sanẽ differt, quod ipsum de pluribus prædicatur. Ab his autẽ quã de pluribus prædicantur, hisce differre videtur. Ab specie quidẽ, quod species: & si de pluribus prædicatur, non tamẽ de pluribus sp̄s, sed de pluribus differẽtibus numero prædicatur: homo nanq; est species, de Socrate, et Platone dicitur qui nõ specie, sed numero differunt. At animal quod est genus, de boue, equo, atq; homine prædicatur, quã specie, nõ autẽ numero solo differunt. A proprio verò, quod propriũ quidẽ de vna specie, cuius est propriũ, & de indiuiduis hisce, quã sunt sub illa specie prædicatur, vt risibile, de homine solo, & de singulis hominibus dicitur. Genus aut nõ de vna specie, sed de pluribus differẽtibus prædicatur. A differẽtia quoq; communibusq; accidẽtibus genus differt. Etenim differẽtie, communiaq; accidẽtia, quanq; de pluribus, ac differẽtibus specie dicuntur, nõ tamen ita, vt quid sit quidq; sed vt quale quidq; sit inueniat, dicuntur. Rogatibus enim, quidnã illud sit, de quo hæc dicuntur, genus respõdemus: differẽtias, & accidẽtia nõ respõdemus: nõ enim de subiectis illa in quid, sed magis in quale quid dicuntur. Interrogati nãq; quale quid est homo, rationale dicimus. Et quale quid est coruus, nigrũ

dicimus. Quorum quidem rationale est; differentia, nigri autē accidens: sed cum quid est homo interrogamur, animal, respondemus: quod quidē hominis genus est. Genus igitur, quod de pluribus quidē prædicatur, ab indiuiduis, quæ de vno solo dicuntur, differt: quod verò de pluribus prædicatur specie differentibus, ab his, quæ vt species propria ve dicuntur, differt. Deniq, quod quid quid sit, dicit à differentibus vulgoq, accidentibus differt: quorum vnūquodq, nō quid sit, sed quale sit, quomodo ve id quo dicitur habeat, dicunt. Nihil igitur verò generis intellectu, plus minus ve, memorata generis descriptio habet.

QVÆSTIO VNICA. De genere.

Elicta textus declaratione (ipse enim satis clarus est) queritur, vtrum generis definitio sit bona? Et videtur q non: quia definitio generis est, quod prædicatur de suis speciebus; in eo quod quid, quidditatiue: sed genus non prædicatur quidditatiue de suis speciebus. Patet: quia gen⁹ est pars speciei, cū species cōstet ex genere, & differētia: sed nunq pars prædicatur de suo toto: ergo genus non prædicatur de speciebus.

De aliquo verificatur definitū, de quo nō definitio: ergo illa nō est bona generis definitio. Probatur: quia definitū de secunda intētionē verificatur: quia liber iste est de secundis intētionibus, cūm secūda intētio definitur, seu ens rationis, & tamen definitio nō conuenit secundis intētionibus, sed naturæ subtractæ tali intentioni: nam animal prædicatur de speciebus, Homo est animal, Equus est animal: & non generetas: vt dicimus, Homo est generetas, vel animalitas: ergo. In contrariū. In contrarium est autoritas Porphyrij, & omnium Dialecticorum.

Circ a solutionē quæ stionis sunt variæ opinionēs. Nominales enim facilē se expediūt, dicētes ibi definitū propinquū esse illud nomen genus, quod est cōmune ad hæc nomina, animal, color,

&c. quæ sunt genera: & sic ipsa sunt definita remota. Sed licet primū sit verū, nō tamē cōcedendū illa esse genera, animal, color, &c. sed nomina generica. Queritur ergo quid sit definitum principale in illa definitione, vtrū definitū sit natura pro subtracto: an secūda intētio, quæ est principale significatū: an aggregatū ex vtroq;? Quidam putant esse opinionēs variās Scotti, & S. Tho. sicut refert magister Ayala in suis predicabilibus. q. 3. principali. Et sic dicit de mēte Scoti, hic definitur secundas intētionē: & secundū doctorē. S. definitur cōceptū obiectiū pro subtracto. Et nimis prolixē à fundamentis recitat opinionēs, & dicit vnū, nescio an verū: sequitur quēdā Thomistā à vero tramite. S. Thom. de uia stē, qui in secundis intētionibus, & in his vniuersalibus parē facit Thomā cū Scoto. Hæc ille. Profecū licet nō sint omnino in omnib⁹ æquales Scotus & S. Tho. in sentētia vniuersalium, in hac quæstione, quid definitur, an natura ipsa, vel conceptus obiectiū, vel secūda intētio, nō vidētur variē fuisse doctor. S. & subtilis: pro quo fit. i. cōclusio.

Prima cōclusio. Definitū formale, & principale illius definitionis est secūda intētio: neq; de hoc inter reales est aliqua differentia. Probatur. Definitio sicut & sciētia nō est de aliquo singulari, vel particulari: ergo nō definitur hic hoc, aut illud genus, putā animal, aut color, sed genus in communi: sed nihil est commune omnibus generibus, diuersorum prædicamentorū, nisi secūda generis intētio: ergo illa est quæ definitur.

Secundō. Quādo nomen accidentis in concreto definitur, significatū formale ibi definitur, ratione cuius definitio cōuenit significato materiali: vt dicēdo, Album est disgregatiū visus: definitur hic albedo, ratione cuius niui cōuenit: sed genus est nomen cōnotatiū: ergo ibi definitur secūda intētio, quæ est significatū formale, ratione cuius conuenit naturis de pluribus prædicari, in quantum per intellectū abstrahitur à naturis specierum, quæ est generis intētio.

Secunda conclusio. Neq; genus, neq; eius definitio vilo modo accipiuntur, aut supponūt pro secūda intētionē. Probatur. Nā quādo albu de finitur esse disgregatiū visus, licet illic definitur albedo, nō tamen definitur tanq id quod disgregat, sed tanq ratio disgregandi: sic, dato in generis definitione secūda intētio definitur, nō tamen tanq id quod prædicatur, sed tanq ratio, quæ genera prædicantur, in quantum per intellectū sunt abstracta, velut cōmūna speciebus, de quibus dicuntur talia genera: ob id nō supponit definitio pro illa secūda intētionē, sed denominatiue supponit pro re ipsa, pro qua supponit genus: vt pro animali, & pro colore. Sicut de finitio

finitio albi, denominatiue pro niue supponit, quæ ratione albedinis visum disgregat. Et non intelligere hoc, facit opinionē realium intelligibile: & Scotus nō dicit q secūda intētio prædicatur de pluribus differentibus specie, vt patet in suis vniuersalibus. q. 1. 4. sed quia illic dicit, definitione generis definitur secūda intētionem, in tulerunt, q genus, & eius definitio supponit pro secūda intētionem. Itaq; intelligendū est secūdam intētionem definitur: definitur res in quantum substat secūda intētionem: & hoc est dicere: licet secūda intētio definitur, non tamen prædicatur secūda intētio principaliter, sed res ipsa. Et hæc est doctrina Scotti, & S. Tho. in de ente, & essētia ca. 4. Quāuis magister Ayala (vt diximus) putet inter Scotum & S. Thom. esse differētia. Et si quis vellet clariū ad quæstionem respondere, posset dicere, ibi rem definitur, animal, & colorē, & cætera quæ genera sunt, non tamen absolute, quia res sunt, sed prout sunt conceptus obiectiui, vel prout sunt sic intellectæ tales nature, vt prædicabiles de pluribus specie differentibus. Et quia sub hac ratione definiuntur, dicuntur secūdas intētionē definitur.

Pro solutione primi argumenti, vbi dicitur, genus esse speciei partem, est notandum, duplicem esse abstractionem. Quædam est, quæ vniuersale abstrahitur à suis inferioribus, vt hominis natura abstrahitur à singularibus. Alia est abstractio, quia forma ab illo cuius est, vt humanitas ab homine, & albedo ab albo. Prima dicitur abstractio vniuersalis, & secūda formalis. Et natura generis potest accipi in concreto, vel in abstracto: secundo modo, neq; genus est, neq; species: quia de supposito non prædicatur: nam hæc est falsa. Homo est humanitas. Humanitas enim species non est, sed est principium, seu forma, quæ homo species est.

Etiā notandum, quod animal in concreto capitur, cūm præcisione omnium aliorum, id est, vt naturam sensitiuam significat abstractā à rationalitate: & isto modo intelligitur, quod nec genus est de essētia differentie, neq; differētia est de essētia generis. Et sic Aristot. 4. Topic. 2. ait. Differentia non participat genus. Et sic non prædicatur de homine: quia se habet sicut pars illius, cūm in homine sit aliud vltra sensitiuum.

Alio modo capitur animal in concreto, vt significat naturam sensitiuam, nihil præscindēdo, sed in confuso: vt tandem omnem naturam sensitiuā importet, quæ in homine est hu nanitas. et in equo equitas, & in asino asinitas. Et isto modo est genus: & prædicatur de sibi subiectis speciebus. Istis præsuppositis, satis fir argumentetur. Et respondendo ad primum, negamus q ge

nus sit pars speciei, sicut materia est pars cōpositi: sed ideo dicitur pars, quia natura quam significat. Sensibilitas, contrahitur per rationalitatem: & in confuso genus significat totum quod est in specie, & indiuiduo. Et sic formaliter prædicatur & de speciebus, & de indiuiduis cōtēntis sub speciebus. Et non concludit argumentum: nam animal non dicitur pars, sed totum quodammodo: sed quia sensibile importatū in ly animal, contrahitur, dicitur se habere vt materia: sed tamen ibi in confuso est totum quod est in specie. Et sic intellexit Aristote. quando dixit. In genere 2. Post. text. latent æquiuocationes: quia species stant in confuso in genere, & quia ipsæ variæ sunt, latent tales æquiuocationes.

Solutio ad secundum constat ex conclusionibus ad quæstionem: nam licet ibi secūda intētio definitur, non tamē definitio supponit pro secundis intētionibus, sed supponit pro naturis ipsis quæ prædicantur, & illæ sunt quæ definiuntur: sed quia definiuntur non absolute, sed prout substant secūdis intētionibus, vel prout sunt conceptus obiectiui, dicitur quod secūda intētionē sint quæ definiuntur.

De vniuersali an genus dicatur ad quinq; vniuersalia, seu ad quinq; prædicabilia, licet alii aliter sentiant, potest dici genus esse. Nam sicut animal communem rationem dicit ad omnia animalia, & genus communem rationem ad omnia genera: sic vniuersale dicit vnam rationem communem ad vniuersalia omnia, id est ad quinq; ista prædicabilia. Quorum ratio est in pluribus esse, & de pluribus prædicari, abstrahendo ab hoc quod est essentialiter prædicari, vel accidentaliter in quod, vel in quale. Et sic huius generis genus, species sunt, species, & proprium.

SCAPIT. II. De specie.

Pecies autem dicitur quidē & de vniuersaliusq; forma: quæ significatione dici solet, præstantissimam formam dignam esse imperio. Dicitur autem & de eo, quod sub assignato genere collocatur: quæ significatione, hominem quidem speciem animalis dicere cōsueuimus, quod

Breueriter, in quo gen⁹ ab aliis differat

Ayala.

P. cōcl.

P. argum.

Ratio.

Cōcl.

Ratio.

Subti. & intelle

Vide Egidium quoli bet. 5. q. 1. 9

Ad 2.

Vniuersale est ad quinq; q; prædicabilia genus.

Textus.

quidem est genus, album autem speciem coloris: & triangulum figuræ speciem simili modo significat.

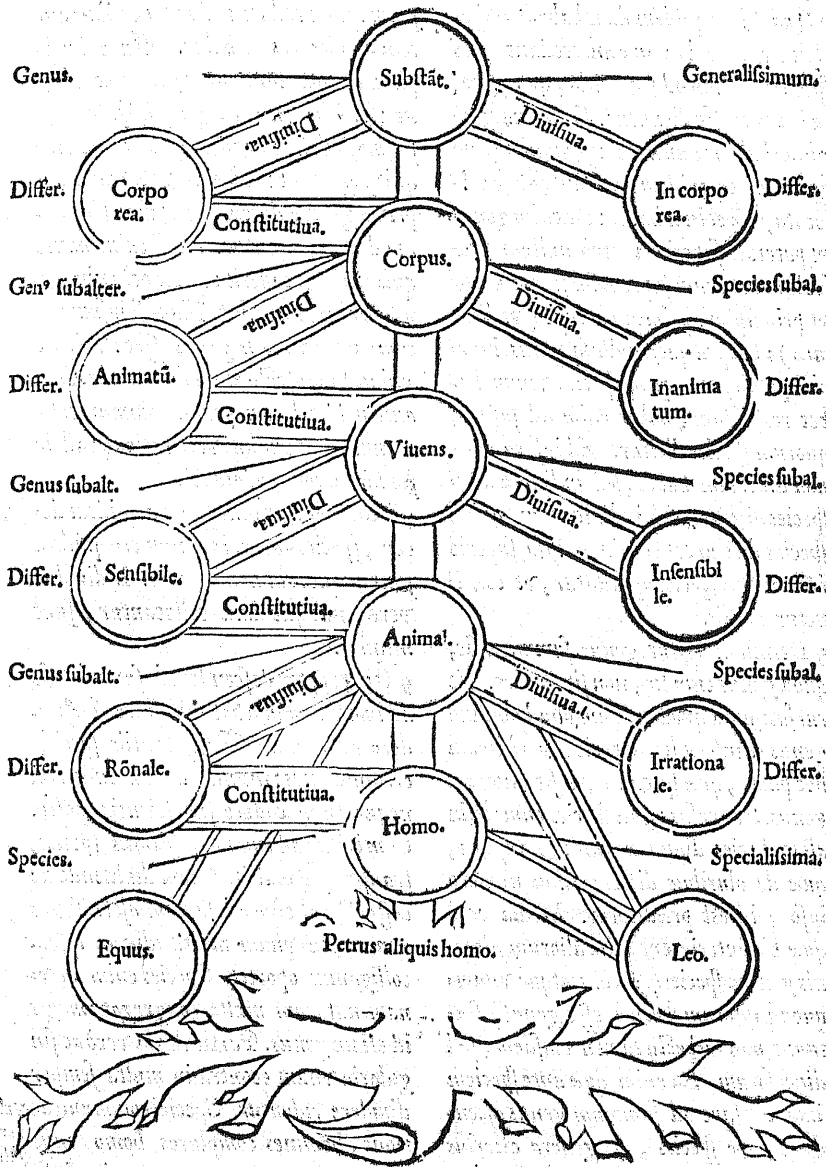
2. Textus. ¶ Quod si genus assignantes, mentionem fecimus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differentibus specie, hoc ipso quod est prædicatur, & nunc ipsum dicimus speciem, quod sub assignato genere collocatur: sciendum est cum & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species, alterum alterius, utrunque in vtriusque definitionibus adhibere necesse est.

3. Textus. ¶ Assignant igitur speciem & hoc modo. Species est id quod subiicitur generi, & de quo genus hoc ipsum quid est prædicatur. Insuper hoc etiam pacto. Species est id quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicatur. Verum hæc quidem assignatio ipsius erit infimæ speciei, & quæ tantummodo species est. Ceteræ verò & hisce competent, quæ non infimæ sunt.

4. Textus. ¶ Atque id quod dicimus, hoc pacto fuerit manifestum: in vnoquoque prædicamento, sunt quedam summa genera, & quedam infimæ species: & inter hæc media quedam sunt, quæ genera, eademque species dicuntur. Est autem id summum genus, supra quod nullum omnino genus transcendit. Infima verò species ea, sub qua nulla alia species collocatur. Et inter hæc summum inquam genus, speciemque infimam, sunt aliaque genera sunt, speciesque, non eiusdem tamen, sed diuersorum respectu. Explicetur namque id quod diximus, vno in prædicamento, dilucidumque fiat hoc pacto.

Et o. Substantia est quedam, & ipsa genus, ut patet: atque sub ipsa quidem est corpus, sub corpore verò, est animatum corpus, sub quo animal cadit. Sub quo rursus animal particeps rationis est, sub quo homo cadit: sub hoc, Socrates, Plato, singuli que homines collocantur. Horum quidem substantia genus summum, maximeque patens est, solumque genus. Homo verò species imæ, & species solum. Atque corpus, species quidem est substantiæ, genus autem corporis animati: animatum verò corpus: species quidem est corporis, genus autem animalis. Rursus: animal, species quidem est animati, genus autem animalis participis rationis. Homo verò species animalis participis rationis, genus autem hominum singulorum non est, sed species solum. Atque omnino id omne quod est ante indiuidua, & de ipsis sine villo medio prædicatur, species erit duntaxat. & nullo modo generis rationem subibit. Et igitur substantia quia supremum est, propterea quod nihil est ante ipsam, genus est summum (ut diximus) sic & homo, quia species est, sub qua nulla species prorsus. Neque quicquam eorum quæ diuidi in species possunt, sed indiuiduorum. Indiuiduum enim Socrates, & Plato atque hoc album est, species erit perfectio solum: ac vltima species, specialissimaque species ut diximus. Media verò species eorum quidem erunt, quæ sunt ante ipsa, genera autem eorum, quæ sub ipsa sunt collocata.

Arbor

Quare

5. Textus. ¶ Quare hæc quidem duos habent respectus, vnum ad ea quæ antecedunt, quo species alterum ad sequentia; quo genera illorum esse dicuntur. Extrema verò vnum habent duntaxat: summum enim genus, ad ea quidem quæ sunt sub se collocata, respectum habet: est enim genus vt patet: ad superiora verò nullum profectò habet: cum supremum sit genus, & vt principium primum, atque (vt diximus) id, supra quod nullum genus inueniri potest. Ima quoq; species vnum habet respectum; habet enim ad supera, quorum species dicitur. Ad infera verò non diuersum habet, sed indiuiduorum species dicitur. Atq; indiuiduorum quidem species dicitur, vt continens ipsa, superiorum autem species appellatur, vt continetur ab illis.

6. Textus. ¶ Definiunt igitur genus summum sic, quòd genus cum sit, non sit species. Et rursum: supra quod nullum aliud omnino genus transcendit. Speciem verò imam hoc pacto, quæ species cum sit, non est genus. Et rursum: quæ species cum sit, in alias species diuidi nequit: & insuper, quæ de pluribus differentiis numero ipso quid est prædicatur. Media verò quæ his interiacent, alia aliorum alterius genera speciesq; vocant: atque vnum quodq; ipsorum speciem esse, genusq; statuunt, non respectu tamen eiusdem, sed diuersorum. Ea enim quæ ante speciem imam vsque ad summum genus ascendunt, & species, & genera alterius dicuntur. Vt Agamemnon Atrides, & Pelopides, & Tantalides, atque tandem Iouis filius. Verum in familiis quidem ad vnum velut Ionem, plerumq; princi-

pium ipsum reducitur. In generibus autem non ita res se habet. Non enim ipsum ens omnium vnum genus commune est. Nec vniuersa generis eiusdem summo, scilicet in genere (vt Aristot. inquit) enadunt: sed vt in prædicamentis prima genera decem quasi principia prima decem ponuntur. Et si enim omnia quis entia vocauerit: æquiuocè enim, & non vniuocè vocabit. Nam si ipsum ens commune omnium genus esset: vniuocè vniuersa profectò entia dicerentur. Cum autem sint decem prima communicatio nomine tantum, aut vero ratione: ad id nomen accommodata est.

¶ Genera igitur sunt summa quidem decem, species autem imæ numero quidem sunt aliquot: at non infinito. Indiuidua verò, quæ sub imis collocantur, sunt infinita.

¶ Quapropter descendere à summis vsq; ad ima Plato iubebat, ibiq; stare. Descendere verò per media differentiis specificis diuidentes: infinita autem omittere: neque enim cadere sub scientia posse. Cum igitur ad imas descendimus specus, transire per multitudinem diuidendo necesse est: at cum ad summa ascendimus genera, in vnum multitudinem ipsam colligamus oportet. Species enim in vnam naturam multa congregat: magis id etiam genus. Particularia verò ac singularia vnum e contra in multa semper diuidere videntur. Speciei communicatione, homines complures homo vnus sunt: at vnus atque communis: ipsis particularibus plures. Singulare nanque diuisiuum semper est: ipsum verò commune collectiuum, vnius suapte natura

efficax

efficax. Assignato verò genere specieq; quid nam vtrunq; ipsorum sit, cum genus sit vnum, species verò plures (diuisio namque generis in species plures semper est) genus quidem semper de specie prædicatur: omniaque omnino supera de inferis semper dicuntur. Species verò neque de propinquo sibi genere, neq; de vilo supero prædicatur: non enim conuertitur. Nam aut paria de paribus: vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus: vt animal de homine prædicetur oportet. Non enim animal hominem esse dixeris: qualiter hominem animal esse dicas. Atque de quibus species prædicatur: de his & speciei genus, & genus etiam generis vsque ad summum genus necessariò prædicatur. Nam si verum est dicere, Platonem hominem: & hominem animal: & animal substantiam esse: verum & Platonem animal dicere: & substantiam. Cum enim supera semper de inferis prædicentur: species quidem de indiuiduo: genus autem de specie & indiuiduo: summum verò genus & de genere, vel de generibus: si plura media, subalternaque sunt, & de specie atque indiuiduo prædicabitur. Summum enim de generibus, atque speciebus, ac indiuiduis omnibus prædicabitur: illud autem quod est ante imam speciem genus, de vniuersis imis atque indiuiduis dicitur. Ea verò quæ est solum species, de omnibus indiuiduis prædicatur: indiuiduum autem de vno solo particulari.

¶ Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, atque hic accedens Sophronici filius: si solus Socrates illi solus filius est. Indiuidua igitur ex eo talia dicuntur

quia ex proprietatibus quidq; constat, quarum idè aggregatum nunquam in alio fiet. Socratis namq; proprietates nullo in alio particulari eadem fient. Hominis autem, communes dico, proprietates eadem in pluribus: imò verò in omnibus particularibus hominibus, quatenus homines sunt, fiunt, atq; inueniuntur. Indiuiduum igitur à specie, & species à genere continetur. Genus enim est quoddam totum, indiuiduum autem pars. At species & totum, atq; etiam pars est: sed vt pars quidem ad aliud: vt totum autem non ad aliud dicitur, sed de aliis. Totum enim in ipsis partibus est. De genere igitur, atque specie, & quid nam sit summum genus, & quid ima species, & quæ sint eadem genera, species vè: quæ præterea sint indiuidua, & quot modis genus, speciesque dicantur, satis iam explicauimus.

QVÆSTIO PRIMA

circà textū. Vtrum ens vniuocè dicatur de Deo, & creatura, de substantia, & accidēti.

¶ Missa textus literalis declaratione, quia non habet aliquam difficultatem, ad propositum erit questio, cuius communiter alij faciunt mentionem.

Vtrum ens vniuocè dicatur de Deo, & creatura, de substantia, & accidēti? Scio istam quæstionem moueri à Theologis in primo sententiarum, & etiam ipsam esse Metaphysicalem in parte. Verum vt Dialecticus habeat iuxta verba textus, vbi dicit Porphyrius.

Non

Quid indiuiduum.

Theo. in. 1. scien.

Non enim ipsum ens omnium unum genus commune est, aliqualem notitiam : & sit ad ea quæ in Theologia ab scholasticis tractantur dispositus, libet in presenti hanc mouere questionem. Et secundam huic addere, de principio indiuiduationis, quandoquidem Porphyrius de indiuiduo hic mentionem facit ex proposito.

Arguitur. ¶ Quantum ad primam questionem. Probatur ly ens vniuoce dici de Deo, & creaturis, substantia, & accidente. Patet ex Aristotele. 2. Metaphy. tex. 4. Vbi probat Deum esse maximè ens, & maximè verum : quia est causa vniuoce omnium entium. Sicut ignis est maximè, & per se calidus, quia causa est vniuoce calidorum, &c. Tunc sic. Iste Aristotelicus discursus nil probaret, nisi ens vniuoce diceretur de Deo, & creaturis, substantia, & accidenti, sicut ignis calidus vniuoce de omnibus calidis: ergo.

Argum. 2. ¶ Secundò. Si ens non esset vniuoce substantia, & accidenti, sequeretur quòd non possemus per accidentia venire in cognitionem substantia. Patet: nam si æquiuoce ens dicitur, non sub eadem ratione dicitur: sed vbi distincta ratio, de finitio, & essentia, non potest esse vnum causa cognitionis alterius: sicut per canem domesticum non veniet quis in cognitionem fideris: sed tamen Aristot. 1. de anima. tex. 1. fatetur per accidentia cognoscere nos substantiam. Ait enim. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Siquidem ab accidentibus, quæ sensu patent, abstrahimus conceptum entis: qui conceptus quia communis etiam substantia, in uestigamus ex illo ens per se subsistens, cui accidentia infunt. Et per creaturas etiam cognoscimus Deum, teste Paulo.

Argum. 2. ¶ In contrarium tamen est Aristot. 4. Metaphy. tex. 2. vbi dicit, ens significare accidentia per attributionem ad substantiam: sicut sanum significat vrinam, & medicinam in ordine ad animal, in quo subiectiuè est sanitas.

Opiniones diuersæ circa questionem. ¶ Circa istam questionem sunt variæ opiniones grauiusimorum doctorum. Est opinio doctoris subtilis in 4. Meta. & in 1. sen. d. 3. quæst. 1. & 3. & dist. 8. quæst. 3. ponentis hanc conclusionem.

Concl. Scot. ¶ Ens dicitur vniuoce de Deo, & creaturis, & substantia, & accidente. Et probat argumentis positis ad partem affirmatiuam. Et probatur adhuc. Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, distinctum ab aliis, de quibus est dubius: sed intellectus potest esse certus de aliquo quòd sit ens, & dubius vtrum sit substantia, vel accidens

¶ Ergo conceptus entis distinctus est à conceptu substantia, & accidentis. In aperto est: nam à loquere quis videns aliquid, format entis conceptum non formato de substantia, vel accidenti. Et minor declaratur: nam si quis videat hostiam consecratam, certus est quòd videt esse ens, & tamen Christiano dicente ibi non esse substantiam, tunc incipiet dubitare de ente viso, nunquid sit substantia, vel accidens: ergo ille erat conceptus distinctus.

¶ Alia est opinio. S. Tho. tenetis ens non esse vniuoce ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidentem. Et de mente eius sit conclusio.

¶ Licet ens significet Deum, & creaturas, substantiam, & accidentem, non tamen de eis omnibus vniuoce dicitur, sed analogicè. Hæc est sententia S. Thom. in multis locis suæ doctrinæ. Eandem tenet Henricus de Gandauo. Probatur conclusio quo ad primam partem argumentis factis pro opinione Scoti. Item sic. Qui imposuit hoc nomen ens ad significandum, non specialiter considerauit Deum, vel creaturam, substantiam, vel accidens: sed solum considerauit significare id, quod haberet esse, abstrahendo ab hoc, & ab illo: cum ergo Deus, creatura, substantia, & accidens, habeant esse, sequitur quòd ly ens illa significet.

¶ Secundò. Ens in communi est obiectum intellectus, vt abstrahit ab hoc, & ab illo: ergo tantum est vnum conceptus entis.

¶ Tertio. Probatur ex communi modo concipiendi, quia hæc negantur. Omne ens est substantia. Omne ens est accidens. Omne ens est Deus. Omne ens est creatura, &c. & non ob aliud, nisi quia vnus est conceptus entis: nam si plures essent, sic concederetur illæ sicut istæ. Omnis homo est pictus. Omnis homo est viuus: quæ faciunt istum sensum. Omnis homo pictus est homo pictus: & Omnis homo viuus est homo viuus: per illam regulam. Talia sunt subiecta, quæ permittuntur ab eorum prædicatis.

¶ Secunda pars conclusionis, quòd analogicè dicitur de Deo & creaturis, probatur à S. Tho. 1. p. q. 13. ar. 5. sic. Quando effectus non adæquat virtutem causæ, tunc nomen commune vtrique analogicè dicitur de causâ, & de effectû: sed creatura, cum sit Dei effectus, in ratione entis non adæquat causæ virtutem: ergo ens analogicè dicitur de causâ, & effectû. Quod probatur ex eplo. Calidum enim productum ab igne, potest ignis virtutè adæquare: quia potest fieri ignis: ob id ignis vniuoce dicitur de eo, & de igne: sed calidum à sole productum non potest adæquare solis virtutè, ob id non vniuoce, sed analogicè dicitur de eo, & sole: quia sol habet superiorè virtutem, quia potest

potest alios effectus producere, & tale calidum: nam licet sol non sit formaliter calidus, habet excellentiorem virtutem. Sic ergo cum ens dicatur ab esse, & ratio essendi in creaturis non possit æquare rationem essendi in Deo, sequitur quòd ens non potest vniuoce de ipso, & creaturis dici. Quòd si non vniuoce, ergo analogicè, quia primo, & principaliter de ipso Deo. Ex hac ratione probatur, quòd non dicitur de substantia, & accidente vniuoce, sed analogicè. Patet. Nam ratio essendi à qua ens, non est eadem in substantia: cuius ratio est per se subsistere, & in accidenti, cuius natura est inesse. Et hæc expressè ponitur ab Aristot. 4. Meta. tex. 2. vbi dicit. Ens significare accidentia per attributionem ad substantiam, veluti sanum vrinam significat, & medicinam, in ordine ad animal. Et. 1. Ethicorum, cap. 6. idem, & 1. Meta. c. 3. dicens, quòd ly ens de substantia, & accidente neq; dicitur æquiuoce, neq; vniuoce, sed medio modo: quod est analogicè dici.

¶ Ratione sic probatur, ex definitione analogorum: quæ sunt illa, quorum nomen commune est: ratio verò neq; omnino eadè, sicut in vniuoce, neq; diuersa, vt in æquiuocis, sed proportionalis: sed tale est ens, respectu substantia, & accidentis: nam substantia est ens, quia per se stat: accidens verò est ens, quia est aliquid substantia. I. quantitas substantia, vel qualitas eius. Et sic ratio entis absolute conuenit substantia, & simpliciter: accidentibus tamen secundum quid, vt tradit Aristot. 7. Meta. tex. 2. dicens, Quantitas, & qualitas non sunt ens, sed entis ens. Et tex. 5. repetit, quod ens dicitur simpliciter de substantia: de aliis prædicamentis secundum quid: quemadmodum sanum dicitur de animali simpliciter, de vrina tamen, & medicina secundum quid. Ens enim dicitur ab esse (vt diximus) sed accidentis esse, nil aliud est, quod inesse substantia: sicut nil aliud est sanum vrinæ, nisi in respectu ad animal, quia signum est sanitatis. Et sicut in definitione sani in vrina ponitur animal, sic in definitione esse accidentis ponitur substantia.

¶ Est tamen differentia consideranda inter ens analogum ad substantiam, & accidens: & sanum ad animal, vrinam, & medicinam: quia sanum fuit prius impositum ad significandum animal sanum: ob id vno conceptu illud significat, & alio vrinam. Ens tamen non sic, sed fuit impositum ad significandum vno conceptu omne id quod est: & sic omnia significat, vt diximus, & Deum, & creaturas, substantiam, & accidens. Ob id in mente vltimata potest esse analogia: quæ est species æquiuocationis. Et licet absolute sit dictum quædam sic. do agebamus de terminis æquiuocis, non dari

æquiuocationem in mente: intelleximus enim, quado æquiuocus erat terminus, qui mediatis diuersis conceptibus non synonymis plura significat: sed quando mediante vno conceptu, non inconuenit, licet vera æquiuocatio illic non sit possibilis: quia vnus conceptus formalis entis significat vnâ rationem obiectiuam, quæ non est eadem simpliciter, sed proportionabiliter in suis significatis, principaliter in vno, & per attributionem in aliis: & hoc modo potest esse analogia in mente vltimata. Et quia nominales non admittunt conceptum obiectiuum, si concedant, (quia hanc reiiciunt analogiam) ens mediante vno conceptu significare omnia prædicamenta, nullatenus est negandum ab eis esse simpliciter vniuoce. Et hac de causa Marfilus, & Buridanus dixerunt, ly ens, in significando omnia prædicamenta, subordinari diuersis conceptibus. Et quia hæc opinio S. Thom. videtur satis rationalis, & iuxta modum concipiendi, & conformis doctrinæ Peripateticorum, oportet respondere ad argumenta adducta pro Scoti opinione.

¶ Ad primum respondetur, argumentum concludere quod nos concedimus. I. vnus esse conceptus entis, qui significat Deum, & creaturas, substantiam, & accidens: & sic omnia decem prædicamenta conueniunt in vna entis ratione: sed non probatur ex eo ly ens esse vniuoce ad omnia illa. Et ad argumenta apposita in principio questionis: ad primum dicimus, sic esse, Deum esse maximè ens, & maximè verum, & ideo ly ens, analogicè dicitur de Deo, & creaturis. Et quado arguis, Ignis est maximè per se calidus: quia causa calidorum, & Deus maximè talis: quia causa entium: sed ignis vniuoce dicitur: concedimus: Ergo ens de Deo, & creaturis: negatur consequentia. Et ratio est: quia calida euacuat virtutem causæ, ob id potest de eis vniuoce dici: sed creaturæ non euacuant virtutem Dei: ob id non potest de eis, & de Deo vniuoce ens dici, sed analogicè.

¶ Ad secundum dicendum, verum esse quòd per accidentia venimus in cognitionem substantia. Et quando infertur: ergo vniuoce ens dicitur de substantia, & accidente: nego consequentiam: nam sufficit analogicè dicitur, & non æquiuoce proprie: quia eo quod ens, seu ratio essendi principaliter de substantia, & minus principaliter de accidenti: & accidentia sunt nobis magis nota, possunt nos manuocare in cognitionem substantia.

¶ Notandum tamen, quòd si Scotus in telligeret entis vniuoocationem secundum conceptum formalem, vt in loco citato. q. 1. dixit, non esset differentia in hoc inter eum, & S. Tho. sed quia q. 3. videtur loqui de obiectuali, ob id differt à S. Thom. Licet aliqui Scotistæ dicant ens esse vni.

Marfilii. Buridanus.

Ratiōabilis opo. s. Tho.

Ad argum.

Ad argumēta posita in principio.

Ad 2.

Consideratio

vniuocum , & analogū: fortè intelligētēs quoad formalem conceptum esse vniuocationem, & analogum quo ad obiectiualem. Quidquid sit de sensu, tamen verba non sunt ad mentem Arist. qui expressè dicit ens esse analogū, & negat esse vniuocum. Patet. 1. 1. Meta. c. 3. & lib. 2. tex. 28. Obiectiuale: voco, qui ad v̄ terminatur: sicut formalis ille est: qui actū de reformatur. Potest qui vno conceptu formali sub ratione entis, & creaturæ, substantiæ, & accidens, intelligere, sed non idem conceptus terminatur ad esse Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis.

Aristot.

QVÆSTIO SECUNDA. Quid sit indiuiduationis principium? quātitas, an materia? an aliud quid aliud?

Hoc queritur, sumpta occasione ex textu Porphyrii, qui determinat de indiuiduo. Et licet ad Metaphysicam spectet, etiā à Dialectica consideratio ne aliena non est, & est satis principalis: & elucidatio eius multū cōfert ad propositū: & à Theologis solet moueri. In cōmētariis ad tertiam partem Caie. facit satis longum processum, quando loquitur de persona, vbi adducit varias doctorum opiniones: sed tamen in præsentiarum breuiter quantum fieri potest dilucidabimus.

Theo. in. 1. Caie. 3. p.

Scotus. 2. d. 3. q. 6.

Cōclu. doc.

Auicena.

Plotinus.

P. dictum.

Prima de quæstione opinio est doctoris subtilis, & suorum sequacium, qui ponit conclusionem sequentem. Id, per quod singulare determinatum indiuiduatur tanquam principium intrinsecum in cōquaciū, per se communicabile, est positiuū quoddam, quod vocatur in re hecitas: quæ est quædam realitas in diuidua diuiduatio. Hæc videtur fuisse etiam Auicena. 5. sive Metaphysicæ, qui dixit. Indiuidua eiusdem speciei differre differentiis indiuidualibus: quas vocat hypostasias indiuiduorum. Et addit, quod sicut duæ species sub eodē genere differunt suis differentiis specificis: sic duo indiuidua his proprietatib. Idem sensit Plotinus, qui ait, Animas numerari terminis internis. Et Proculus has proprietates intimas appellauit. Et tandē in ista opinione tria dicuntur. Primum, quod il-

lud, per quod indiuiduū est singulare, est aliquod positiuum. Secundum, quod nō sit materia, neque forma partis, neque ipsa forma totius. Tertium, quod sit hecitas. Primum probatur ab Scoto cōtra Henricum Gandensem, in. 1. d. 3. q. 2. Nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquā perfectionem positiuam, quæ est in ipso: sed diuidi est imperfectio, et indiuiduo repugnat: ergo competit ei per aliquam positiuam perfectionem. Patet: quia negatio nullam perfectionem includit.

Secundum. Tertium.

R. 5. primi.

Ratio. 2.

Corollarium.

Secundum probat. s. quod non sit materia: quia materia est cōmuni omnibus indiuiduis: ergo esse hoc non cōuenit ratione materiæ. Neque ratione formæ: quia ipsa forma est principium vnitatis specificæ: ergo non est principiu differētiae numericæ. Ex quo inferitur, quod principium indiuiduationis quandoquidem est positiuum, & non materia, neque forma, quod sit illa realitas, quæ vocatur hecitas.

Est alia opinio Doctoris Sancti, quæ consistit in conclusionibus sequentibus.

Prima conclusio. Materia est principium indiuiduationis, quoad esse in cōmunicabile ipsius indiuidui. Quæ probatur authoritate philosophi, qui vbiq; loquitur de singularium distinctione, materiam signat pro causa. Patet. 5. Meta. tex. 26. dicit, ea esse numero diuersa, quorum materia est diuersa. Et. 7. Meta. dicit. Generas generat aliud, id est, distinctum à se propter materiam. Ratione sic. Quidquid est de ratione primæ substantiæ, est de ratione indiuidui, cum indiuiduum sit prima substantia: sed materia est de ratione primæ substantiæ, quia est de ratione illius materia, cuius est neq; in subiecto esse, nec de subiecto dici, vt Aristot. ait in prædicamentis: sed de ratione indiuidui est, nec in subiecto esse, nec de subiecto dici: ergo.

P. cōclusio. Aristot.

Aristot.

Ratio.

Secunda conclusio. S. Thome. Quantitas est principium indiuiduationis, quoad esse distinctum, & ab alio diuisum, & ad sensum demonstrabile. Patet ex Arist. 3. Meta. tex. 2. qui ait. Omnis diuisio aut est per formam, aut est per quantitatem: sed per formam solum cōuenit generi per diuersas species: diuisio autem per quantitatem cōuenit speciei in indiuiduis. Ratione sic probatur: quia esse distinctum cum indiuiduo cōueniat, vel cōuenit per materiam, vel per formam, aut per quantitatem: sed non cōuenit ei per formam, neque per materiam, vt diximus in opinione Scoti ergo cōuenit ei per quantitatem. Et sic in mente sancti Thomæ tria sunt notanda circa indiuiduum, scilicet quod indiuiduum est incommunicabile. Et hoc habet à materia: & respectu huius quantitas est per accidens: & habet esse diuisum

Cōclusio. 2. S. Thom. q. quātitas sit etiā indiuiduationis principiu.

Arguitur à sufficienti diuisione.

diuisum ab alio, & hoc habet à quantitate in cōmuni, siue determinata, siue in dterminata: habet etiam esse distinctū, & demonstrabile, & sub sensu cadere, & habet hoc à quātitate determinata. Et sic concluditur, quod principium indiuiduationis sit materia signata quantitate determinata: & quia materia est pars intrinseca, ab ipsa habet indiuiduum esse indiuiduum: & extrinsecè à quantitate.

Contra istam opinionem solent arguere mouerisolum vniu ponamus principale satis in materia. Animæ rationales sunt eiusdē speciei, & tamen numero differunt, & non per materiam, quia nullā habent, cum sint spirituales: ergo indiuidua non indiuiduantur ratione materiæ. Et licet quādo sunt in corporibus humanis, fiat numerica distinctio penes materiam, tamē post separationem non potest sic dici. Quod & confirmari possit de animab. à Deo productis, destructis omnibus corporibus, & omni materia, quæ numericè differunt. Tenendo opinionē S. Thomæ potest argumentum solui, dicendo eas distingui per materiam, non quam habent, sed ad quā habent respectum: quia de ratione, & conditione animæ rationalis dicit, quod sit forma in materia: ob id per talem respectum quem habent ad materiam indiuiduantur. Et ideo illæ quæ insunduntur in materia, habent statim suam distinctionē per materiam: ille quæ creatur, corrupta omni materia haberet distinctionē per respectū ad diuersam partē materiæ, quā informare possunt: & ad id habent aptitudinem: quod sufficit.

Contra opi nionē sancti Tho. sit argumentum.

Cōfirmatur.

Solutio, q. licet aie sint imateriales indiuidua ē in p respectu hū quæ habeēt ad materiam.

Per quid in diuiduatur accidentia.

Albertus, & Egidius. tenent cum S. Thom.

Boëtius tenet cū Scot. Auicemb.

Contra istam opinionem solent arguere mouerisolum vniu ponamus principale satis in materia. Animæ rationales sunt eiusdē speciei, & tamen numero differunt, & non per materiam, quia nullā habent, cum sint spirituales: ergo indiuidua non indiuiduantur ratione materiæ. Et licet quādo sunt in corporibus humanis, fiat numerica distinctio penes materiam, tamē post separationem non potest sic dici. Quod & confirmari possit de animab. à Deo productis, destructis omnibus corporibus, & omni materia, quæ numericè differunt. Tenendo opinionē S. Thomæ potest argumentum solui, dicendo eas distingui per materiam, non quam habent, sed ad quā habent respectum: quia de ratione, & conditione animæ rationalis dicit, quod sit forma in materia: ob id per talem respectum quem habent ad materiam indiuiduantur. Et ideo illæ quæ insunduntur in materia, habent statim suam distinctionē per materiam: ille quæ creatur, corrupta omni materia haberet distinctionē per respectū ad diuersam partē materiæ, quā informare possunt: & ad id habent aptitudinem: quod sufficit.

ciei sumitur vniuersale specificum, & à forma in diuidui vnitatis numeralis.

Ioannes de Gandauo, & quidam alius Tuscia monachus super Galenum tenuerunt formam substantialem cuiuscunq; indiuidui esse principium vnitatis numeralis eius. Et Auenraez secundo de anima ait: Melius est existimare quæ causa diuersitatis materiæ sit diuersitas formarum, quàm ecōtrario. Quod suaderi possit ex Arist. cum infinitas, & indeterminatio à materia: sed determinatio, & finitas à forma.

Alij dixerunt, principium indiuiduationis esse respectum quē habet res ad agēs, quod ipsam inesse produxit: quia secluso quocūq; alio, agēs generat illud à se distinctū realiter: ergo ab agente habet. In tanta opinionum varietate, quæ ob id adductæ sunt, vt si quādo quis in authoribus de quæstione varia legat, non miretur: videtur opinio S. Thomæ satis clara, & lucida, vt indiuiduatio & sumatur à materia, & sumatur à quantitate, in quantum est diuisum indiuiduum ab alio. Et sic non sit opus ponere aliquam aliam realitatem, vel aliquod positiuū quo sit hoc. Nam videtur illa hecitas non necessariò poni: cū indiuiduatio sufficienter per materiam fiat, & quātitate. Et qui vltra de quæstione aliquid desiderauerit, legat eos, qui scripserūt in Metaphysica, maxime Paulum Socinam: & Caie. in cōmētariis ad tertiam p. S. Tho. & Ayalam in suis prædicabilibus: qui adducit ex proposito quæstionem. Sed si ad sobrietatem oportet hæc tractare, sat esse, cum sit quæstio satis infructuosa.

Opo dicentiū formam esse principiu unitatis

Alia opinio

Inter opinio nes recitatas s. Tho. ratio nabilior.

Socinus. Caie. Ayala.

Antequam de differentia, tertio prædicabili sit sermo, oportet respondere ad dubium, vt rrum de essentia speciei sit materia? an solum forma substantialis ipsa sine materia constituat speciem. Ad hoc dubium Commētator, quem sequutus est Doctor sub. dicit, quod sola essentia speciei est forma substantialis: & sic tota hominis essentia est anima. Et dicit, idem esse secundum re formam partis, animam. s. & formam totius, quæ humanitas dicitur, & solum differunt secundum rationē, & quod nulla pars materiæ debet poni in definitione rei specificæ: sed solū ipsa principia. Sed aliter sentit Auicena: quem sequitur doctor. S. & est de mente Aristot. qui dicit in 6. Metaphysicæ. res naturales habere in sua definitione materiam sensibilem, in quo differunt à Mathe maticis. Et. 7. Meta. multis exemplis id probat. Et sic Auicena, & S. Thom. ponunt differentiam inter formam partis, & formam totius. Formam totius vocat humanitatē, cōpositā ex materia et forma, ex carnis, & ossib. Et hæc vocatur essentia à S. Thom. Vnde non est idem dictū apud S. Thom. humanitas in homine, & homo, vt ipse de entē

Dubium.

Cōment.

Auicena.

S. Thom.

de ente, & essentia. 3. probat: est o vtrūq; essentiam importet: quia hoc nomen homo, significat essentia, vt totum, nō præcindendo designationem materie, sed implicite continet eam, & conceptus obiectiuus productus cum illa indifferentia, vt est vnum in multis, est species, & essentia rei: sed hoc nomen humanitas, significat essentiam, vt partem: quia præcincit totaliter à materia: & sic de indiuiduis hominis non prædicatur, nec de homine: & sic essentia hominis est ipse homo, secūdm esse abstractum ab his carminibus, & his oīsibus.

¶ C A P. III.
De differentia.

1. Textus.

Differentia verò, & communiter, & proprie, & propriissime dicitur. Differre nanq; quippiam communiter dicitur, cum diuersitate aliqua quouis modo: aut à se ipso: aut ab alio differt. A Platone nanq; Socrates diuersitate aliqua: atq; à se ipso puero vir factus, et ab agente nō agens differt. Et semper hæc differentia in iis est sanè diuersitatibus, quæ cōsistūt in hisce, quæ cum interrogamus quomodo res sese habet, assignari, reddi solēt. Proprie verò aliqua differre dicuntur, cum inseparabili differunt accidenti. Et inseparabile quidem accidens est, vt ceruleus oculorum color: vt simitas. Vt cicatrix callo ex vulnere inducto. At propriissime quippiam à quopiam differre dicitur, cum specifica differentia differt: qualiter ab equis homines specifica rationalis differentia differunt.

2. Textus.

¶ Omnis igitur in vniuersum differentia diuersum alicui adiuncta facit: sed communiter quidem, & proprie differentia diuersum per accidens faciūt, propriissime verò diuersum per se, quod quidem &

aliud dicitur. Differentia igitur, quæ diuersum per accidens faciunt, tantum differētiae: quæ verò aliud, ac diuersum, per se differentia: & specifica nuncupantur. Animalis nanq; differentia rationalis adiuncta, aliud sanè ac animalis speciem facit: motus autē additus, diuersum à quiescente tantummodo fecit, hæc igitur aliud illa diuersum tantum fecit. Differentiis igitur hisce quæ faciunt aliud, diuisiones generum in species fiunt, & definitiones etiam assignantur, quæ quidē ex genere talibusve differentiis constāt. Cæteræ verò diuersitates per accidens tantū emergūt, eius, quo d qualiter sese habet interrogat? ¶ Rursus igitur à principio differentia diuidentes: differentiā alias separabiles, alias inseparabiles dicimus esse. Moueri nanq; atq; quiescere: & valere, atq; ægrotare: & quæ sunt similis generis, separabilia sunt: aquilinū autē esse, vel simū: et rationale, & irrationale inseparabilia sunt. ¶ Inseparabiliū rursus, alias per se, alias per accidens esse. Rationale nanq; & mortale, & susceptiuū esse scientiæ, per se homini competunt: at aquilinū esse, vel simum, per accidens, & non per se competit. Quæ igitur per se competunt, in substantiæ ratione sumuntur, & aliud faciunt. Quæ verò per accidens cōpetunt, neq; in substantiæ ratione sumuntur, neq; aliud faciunt, sed per accidens diuersum. Et hæc quidem quæ per se competūt, neq; intēdi, neq; remitti volunt. Quæ verò per accidens, & si inseparabiles sunt, intensionem, remissionem ve suscipiunt. Neq; enim genus magis, minus ve de eo, cuius est genus dicitur, neq; generis differentia quibus in species genera diuidūt. Hæc nanq;

nanq; sunt, quæ cuiuscunq; rationem cōficiunt. At vniuscuiusq; ratio vna est, eademq;, nec intensionem, nec remissionem vllam suscipiens. Simum enim esse, aut coloratum, intenditur, atq; remittitur.

5. Textus.

¶ Cum igitur species differentiarum tres ita appareant, & earum aliæ sint inseparabiles, aliæ separabiles. Et inseparabilium quidem, aliæ per se, aliæ per accidens sunt. Differentiarū per se rursus aliæ sunt, per quas in species diuidimus in genera: aliæ per quas ea quæ sunt diuisa, cōstituantur. Veluti differentia per se animalis hæc sunt oēs, animatū, sensitiuū, rationale, ac irrationale, et mortale, immortale: atq; animati quidē, & sensitui differentia cōstitutiuæ sunt, substantiæ animalis. Est enim animal, substantia animata sensitua: mortale verò, ac immortale, rationale, ac irrationale, animalis sunt differentia diuisiua. Per has enim species genera diuiduntur. Verū hæc quæ sunt generum diuisiua, cōstitutiuæ sunt specierū: nam animal per rationale, & irrationale, & per mortale rursus, atq; immortale diuiditur: sed mortalis quidē rationalis ve, differentia constitutiua sunt hominis: rationalis verò, ac immortalis, Deorū: irrationalis aut, atq; mortalis, animalium expertium rationis. Sic & substantiæ supremæ animatū, atq; inanimatum, sensitiuum, atq; in sensitiuū differentia cum sint, animatū, & sensitiuum, vna cum substantia sumptæ animalis conficere: animatum, atq; in sensitiuum, plantam. Cum igitur eadem differentia partim cōstitutiuæ sint, partim diuisiua, vniuersæ specificæ nuncupantur. Atque his opus est maxime ad generum diuisiones, & ad definitiones conficiendas. Sed

non illis alijs, quas separabiles esse, aut inseparabiles dicimus.

¶ Has itaq; definiētes, differentiam, in quibusdam esse, qua species genus excedit. Homo nanq; supra animal, rationale, mortaleq; habet. Animal enim neq; nihil istorum est (vnde enim differentias species haberēt) neq; oēs oppositas habet. Idem enim nimirū opposita haberet. Sed vt censent, potentia quidē omnes eas differentias habet, quæ sub se sunt, actua autem nullā. Atq; hoc pacto neq; ex nō entibus fit, neq; circa idē opposita simul erūt.

¶ Definiunt autē ipsas & hoc pacto differentia est id, quod de pluribus, & differentibus specie, hoc ipso quale quid est prædicatur. Rationale enim, & mortale de homine, hoc ipso quale quid est homo: sed non hoc ipso quid est prædicatur. Nā si interrogabimur, quid est homo: accōmodatē dicemus, animal. At si quale animal est interrogabimur: rationale, mortaleq; accōmodatissime respondebimus. Nā cum res è materia, formaq; constent, aut ex talibus, quæ instar illarum sunt, vt statua ex ære quidem, vt ex materia cōstat: ex figura autem, vt ex forma: sic quidem & homo cōis, qui quidem est species, ex genere, & differentia constat: similitudinem rationis subeuntibus cum materia, atq; forma: totum autem hoc animal rationale, mortale, est homo, vt istis est statua. ¶ Describunt tales differentias & hoc modo. Differentia est id, quod suapte natura ea, quæ sunt sub eodē genere, separat. Rationale enim, atque irrationale: equū, & hominem, quæ sub eodem, vt patet, genere, quod est animal, collocantur separat. Insuper & hoc modo assignant.

C ¶ Diffe

¶ Differentia est id, quo singula differunt. Homo enim, & equus genere non differunt: & nos enim animalia sumus, & ea quæ sunt expertia rationis: sed additum rationale, nos ab illis seimicit. Dij quoq; & nos rationis particeps sumus: sed mortale adiunctum, nos ab illis distinguit. Exacliùs autem ea, quæ ad differentiam pertinent, pertractantes, differentiam inquirunt, non quoduis eorum esse, quæ separant ea, quæ sub eodem genere collocantur: sed id, quod ad substantiam, rationemq; confert, & quod pars eius est rei, cuius differentia dicitur esse. Non enim aptum ad nauigandum esse, hominis est differentia, & si eius proprium est. Dicere namq; possumus animalium alia esse apta, alia non esse apta ad nauigandum, hominem à cæteris seiuungentes. Et aptum esse ad nauigandum, ad substantiam sanè non confert, neque pars est ipsius, sed aptitudo solum. Propterea quod non est tale, quale sunt hæ differentie, quas specificas appellamus: Erunt igitur hæ specificæ differentie, quæ diuersam faciunt speciem, & quæ in ratione sumuntur. Atque de differentia quidem hæc satis sint dicta.

¶ QVÆSTIO PRIMA. A quo sumatur differentia.

S. Thom.

Ira istud tertium vniuersale quæri potest, primo, à quo sumatur differentia in ipsa specie? Et breuiter de hoc S. Tho. in secundo de anima sentit, quod ab anima rationali in homine, prout ipsa est principium intelligendi, sumitur conceptus obiectiuus differentie, & ab ipsa eadem prout est principium sentiendi (nam secun-

dum ipsum sola vna anima est) sumitur generis conceptus. Et ob id dicit Porphyrius, quod genus sumitur à materia, id est, ab aliquo, quod potest determinari, & coarctari, vt est sensitua anima. Et differentia sumitur à forma tanquam à determinante, & coarctante: sicut anima rationalis determinat, & coarctat sensitiuam ad esse hominis. Et sic secundum sanctum Thom. à forma sumitur & conceptus generis, & differentie: sed tamen vnus à forma, tanquam si materia existeret, quæ habet actuari, & determinari ab alio, & alius ab ipsa forma vt determinans, & actiua. Exempli gratia. Quia video hominem moueri, & sentire, formo conceptum obiectiuum animalis. Et quia video eum ratiocinari, formo conceptum differentie, determinatiuum, quod sit rationale. Hæc S. Doctoris sententia videtur esse desumpta ex Aristot. dictis in 7. Meta. text. 43. qui ait in sententia, definitionem hanc, animal rationale, vnam esse: esto ex diuersis videatur componi, vt patet ex genere, & differentia. Quod probat ex hoc: quia genus nihil importat præter species: quia non inuenitur animal, quod non sit bos, vel equus, &c. Et differentia etiam quodammodo importat eandem rem, licet diuersimode: quia genus importat rem vt materia, & hæc vt forma. Hæc ex Aristot. Ecce quomodo videtur sentire, quod ab eadem re & genus, & differentia. Sed tamen quia genus tanquam quid indeterminate importat, & velut in potentia, & differentia velut determinatum, & in actu, dicitur quod genus à materia, & differentia à forma sumitur. ¶ Conformiter ad hæc S. Tho. doctrinam est intelligendum illud, quod genus, & differentia dant principium speciei. Non est intelligendum, quod tale principium (si sic loqui licet) sit secundum rem: nam quia in re fundamentaliter, (vt diximus) idem est differentia, species, & genus, non potest vnum sumi alterius principium, nisi intelligatur in isto sensu. scilicet quantum ad modum cognoscendi confusè, & distinctè: eo quod qui habet generis conceptum, confusè rem cognoscit. scilicet speciem ipsam contentam sub genere: si tamen habeat quæ differentie conceptum, habet principium intelligendi speciem distinctè, & sic genus, & differentia sunt principium cognoscendi speciem, sed tamen aliter & aliter: quæ licet qui cognoscit genus, speciem cognoscit, tamen non distinctè, sed in confuso, vt communicat cum alijs: sed tamen differentia facit distinctè cognoscere speciem: & vt distinguitur species ab specie. Et quia isti duo modi cognoscendi rem sunt sufficientes ad quamlibet rem cognoscendam; dicitur quod genus, & differentia principiant speciem: quia faciunt cognoscere perfectè speciem

A forma sumitur conceptus generis, & differentie.

Arist.

Genus, & differentia, dant principium speciei.

speciem intellectam. Genus & differentia principiant speciem, quia sunt definitiua speciei, & in eius definitione ponuntur: nam homo sic definitur: Est animal rationale.

¶ QVÆSTIO SECUNDA. Vtrum differentia sit optimè definita.

Veritur secundo, vtrum differentia optimè sit definita in textu. Videtur quod non: quia si bona est definitio, oportet essentiã declarare definiti: sed vnus rei vna est solum essentia: ergo vna erit etiam definitio. Differentie autem est multiplex signata in textu definitio: ergo non videtur sufficienter definita differentia.

Argumentum.

Notandum. ¶ Pro solutione notandum, differentiam posse per modum dupliciter considerari. Primo modo sumitur prout ipsa differentia se habet per additionem ad genus: & sic definitur. Differentia est, quæ species genus superat. Quod intelligitur, quantum ad distinctum conceptum: nam rationalis conceptus explicitè intelligitur in homine, qui tamen non intelligitur in animali, sed in confuso erat: quia licet sint eadem res genus, species, & differentia: tamen aliter vnum declarat essentiam hominis, quam aliud. Quod & S. Tho. p. p. q. 85. art. 5. ad tertium declarat dicens. Animal significat id, quod habet animam sensitiuam: rationale, quod intellectuam, & homo, quod vtrumq;.

S. Thom.

Modus. 2.

Modus. 3.

Modus. 4.

Modus. 5.

esse rei, pars est. Iuxta ergo aliam, & aliam considerationem differentie, data est alia, & alia definitio: ex quibus constat differentiam optimè esse definitam: nam cum res per definitionem explicetur, & quilibet positarum definitionum in textu declarat ipsam differentie naturã, seu conditionem, sequitur optimè esse definitam. Neg; inconueniens est, vnus rei esse plures definitiones secundum aliam, & aliam rei conditionem, vel considerationem.

Solutio que estionis.

Ad argumentum principale.

Argumentum. 1.

S. Thom.

Confirmatio.

Subconfirmatio.

Argumentum. 2.

Ad argumentum.

Ad secundum. Albertus magister.

gnus.

tenta in differentia, eo quod ipsa species explicite, & actu contineat differentiam.

Dubium. ¶ Sed posset hic esse dubium, posito genus contineat differentias potestate, an in aliquo genere causæ.

Solutio. 1. ¶ Ad hoc Albertus magnus dicit, quod continet in genere causæ formalis: sicut confusum dicitur formaliter continere determinatū: & quia rationale est confusū in animali, & determinatū in homine, in genere causæ formalis dicitur continere. Et hæc est opinio Cōmentatoris. 5. Metaphysicæ, commento. 1. 5. Non enim videtur quomodo contineat genus differentiam, nisi in genere causæ formalis.

Cōmentator. ¶ Sed tamen dicendum, quod genus potest comparari vel ad speciem, vel ad differentiam constituentem speciem. Si respiciat differentiam, continet ipsam in genere causæ materialis, eo modo quo in re artificiali: scammū enim non fit ex quacumque materia, sed ex ligno. Lignum ergo continet differentiam rei artificialis in genere causæ materialis: sic rationale, non quodcumque genus informat in differentem, sed solum animal: ergo animal tanquam materia continet ipsam rationalitatem. Et hoc est quod dicebant antiqui differentiam educi de potentia generis, sicut forma compositi educitur de potentia materiæ.

¶ Si vero comparetur genus ad speciem, tunc continet differentiam in genere causæ formalis, ut dicebat Cōmentator, & Albertus, eo modo, quo in cælis sphaera maior dicitur continere minorem. Sicut si ponamus exemplū in continuo, in quo plura sunt entia in potentia, quæ per diuisionem fiunt in actu: sic in animali sunt plures species, quæ per diuisionem differentiarum fiunt actu, & sic velut formaliter continent: ob id antiqui non solum dicebant genus continere differentias in potentia, quæ signat meram passionem materiæ, sed potestate ac si dicerent, quod genus de se proferat ipsas differentias, & velut in genere causæ formalis contineat.

Differentia educitur de potentia generis.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum superior differentia dicatur genus respectu inferioris differentie.

Veritur tertio, vtrum superior differentia dicatur genus respectu inferioris: ut sensibile, respectu rationalis: sicut animal, respectu hominis. Et videtur quod sic: quia hæc est prædicatio directæ,

Pri. arguitur.

Rationale est sensibile: ergo alicuius prædicabilis: & non speciei, neque proprii, neque accidentis, neque differentie: ergo generis.

¶ Secundo. Hæc differentia in singulari demonstrata, est indiuiduum: ergo alicuius speciei oportet sit: ergo de ly rationale: ergo ly rationale est species, & non videtur cuius generis, nisi de ly sensibile.

¶ In contrarium est: quia incorporeum est superior differentia ad irrationale, tamen non potest dici de eo: quia non dicitur irrationale est incorporeum.

¶ De hac questione non fit expressè mentio à S. Thom. Est tamen diuersa opinio inter doctores, & maximè inter Thomistas: nam Capreolus tenet, quod differentia superior non est de conceptu quidditatio differentie inferioris: & sic non includitur formaliter in inferiori. Et sic respondet negatiuè ad questionem. Quem sequitur Paulus Socinas in sua Meta. lib. 7. q. 37. Dominicus. 7. Metaph. q. 2. arti. 5. (vt allegatur à Petro Bruxellen. q. 5. libri prædicabiliū) distinguit sic. Differentia vltima potest dupliciter considerari: vno modo materialiter, & quantum ad illud quod est: & sic rationale, est animal habens rationem: & sic vltima differentia includit præcedentes. Alio modo potest considerari formaliter, secundum quod est constituens speciem, & contrahens genus. Et sic vltima differentia non includit præcedentes. Et Petrus Bruxellen. addit: forte ista questio est verbalis: & ponit suam opinionem hoc modo. Probabile est quod inferior differentia includat superiorem. Dicit enim S. Thom. 7. Meta. super Commun. 43. quod posterior differentia includit in se omnes præcedentes. Vnde dicit cum Philosopho, quod vltima differentia est tota substantia rei. Quod eò dicit, quia aliàs definiendo hominem, oportebit dicere, animal habes pedes: nisi bipes includat hoc, quod est habere pedes. Sic dicit ibi S. Thom. quod habens pedes, diuiditur in alias differentias: & quod bipes manifestè includit, habens pedes. Et de ente & essentia dicit, quod genus se habet ad differentiam sicut subiectum ad passionem. Vbi dicit expofitor, quod genus est de intellectu differentie: sed superior differentia est de intellectu generis: ergo est de intellectu differentie inferioris.

¶ Ad argumentū in contrarium, tenendo opinionem, quod inferior differentia sit species respectu superioris, oportet respondere, dicendo quod intelligi debet inferiorem esse speciem superioris, in qua includitur formaliter ipsa superior: & quia in irrationale, non includitur incorporeum, non est species respectu eius, tamen respectu

Ad questio nem. Capreolus. Socinas.

Bruxellen.

S. Thom.

Caetan.

Ad argum

Ad argum

Ad argum

Ad argum

Ad argum

specu inanimati, & sensibilis, potest esse.

Dubium. ¶ Est hic dubium, ad intelligentiam huius prædicabilis tertian differentia sit substantia, vel accidens? Dicendum est, quod ipsa non potest dici accidens, proprie loquendo: quia neque, accidens proprium, neque, commune: sed potest dici substantia, ad modum quo forma substantialis dicitur substantia, quia substantia conuertitur cum ipsa specie: ob id rationale idem est quod homo: & secū dum rem idem significat: quia cum non reperitur rationale sine eo quod determinat. f. animali, & animal cum rationali hominem constituat, sequitur quod rationale est idem quod homo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

CAPIT. IIII. De proprio.

Proprium autem quatuor diuiditur modis. Nam proprium est id, quod soli cuiusdam accedit speciei, & si non omni: vt homini accedit mederi, aut metiri, & id item quod vniuersæ accedit speciei, & si non soli, vt hominem bipedem esse, etiam id quod soli accedit, & omni, & quandoque, vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem est id, in quod omnia conuenerunt, vt soli, & omni, semperque, accedat: quale est risibile respectu hominis. Nā homo, & si non semper ridet, risibilis tamen dicitur: non ex eo, quia semper rideat, sed quia aptus est ad ridendum. Hoc autem ipsi semper est insitum: quemadmodum & equo ipsum hinnibile. Hæc verè propria inquit esse, quia in ipsis sit & conuersio. Si est enim homo, est risibile: & si est risibile, est etiam homo.

Modus. 1. Modus. 2. Modus. 3. Modus. 4.

Bruxellen.

S. Thom.

Caetan.

Ad argum

Ad argum

Ad argum

Ad argum

¶ Primò. Contra illam primam acceptionem proprii. Nam vel esse medicum, aut geometram capitur pro aptitudine ad scientiam, vel pro habitu ipso: si pro habitu, non est proprium, sed accidens commune, eo modo quo albedo, est accidens: non enim fluit ab intrinseco talis habitus, sed ex mera voluntate id pendet. Si verò capiatur primo modo, tunc est proprium quarto modo, cū talis aptitudo per naturam conueniat homini, sicut esse discipline susceptiuum. Sic ait Arist. 1. Metaph. Inclinatio, & aptitudo ad scientiam, est homini naturalis, ex principiis essentialibus eius.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Ad hæc communis est solutio: ibi esse geometram, vel medicum, accipi non prout dicit aptitudinem, sed prout dicit habitum: & licet habitus ipse aptitudo quædam, & potètia. sit ad actū sciendi, est tamen differentia inter istam aptitudinem, & potètia, & illam, quæ est ad ridendum: quia potètia ad ridendum est potètia in se cōpleta per naturam, sine aliqua hominis voluntate, vel aliquo superaddito: sed aptitudo ad scientiam non est per naturam completa: quia indiget habitu: & ipse habitus indiget voluntate ipsius hominis ad adquirendum eū: ob id distinguitur à proprio quarto modo, siue capiatur pro aptitudine, siue pro habitu ipso. Et quando inferri: si capiatur pro habitu ipso, est accidens commune: negandum erit: quia inclinatio, & aptitudo est per naturam ad talem habitum, quæ non est sic ad aliam communiam accidentia. Et licet hæc sit communis solutio, & sufficiens, supposito quod esse medicū, & esse geometram, sint potètia, gratia exempli propter inclinationem quam habet homo ad scientiam: sed posset dici, Porphyriū intellexisse in speciali, esse proprium primo modo penes hoc, quod hominibus quibusdam, & non omnibus est quædam peculiaris inclinatio ad hanc scientiam, & non ad illam, quæ proprietatis non est in aliis: & sic sunt aliqui ob id apti ad vnam scientiam, & alii ad eandem sunt inepti: siue proueniat à complexione, siue à coelesti constellatione.

¶ Ad aliud adductum circa propriū tertio modo, dicendum: ibi canescere sumi non pro habitu, nec solum pro aptitudine, sed pro aptitudine simul cum cerebri qualitate, ex quo pendet ipsa canities. Nam calor cerebri deficiens, non potest humidū naturale digerere, & ea ratione non sentitur

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens commune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominem esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

per est actus canescendi, nec tota causa: nam licet sit aptitudo in iuvene, deficit aliud. scilicet humidi corruptio. Ob id qui grossiores habent capillos, facilius canescunt, quam qui subtiliores, propter humidi abundantiam, quam habent illi. Quapropter semper est verum, esse proprium hominis canescere, tertio modo capiendo. Et licet mulo, & equo conveniat habere pilos albos, non tamen canities est, sed alia passio, quæ non est illis propria, neque omnibus convenit, ut constat.

Argum. 2. ¶ Secundo principaliter arguitur contra litteram Porphyrii, quod proprium quarto modo non sit bene positum. Nam vel convenit omni speciei ratione essentia; hoc est propter formam specificam, aut aliunde ab extrinseco. Si primo modo, oportet essentialiter prædicetur eo modo, quo differentia: quia essentia convenit, & est de quoditate, & essentialiter prædicatur. Vel secundo modo, scilicet aliunde, & tunc non erit prædicabile distinctum ab accidenti communi, quod est quantum prædicabile.

Confirmatur. ¶ Et posset argumentum confirmari ex hoc, quia proprium, vel ponitur in prædicamento substantia in linea recta, vel ut differentia ad latus: sed non in linea recta: quia nec genus, neque species: nec ad latus, quia differentia non est: ergo ponitur extra coordinationem prædicamentalem: sed quod sic ponitur, accidens commune est.

Ad argum. ¶ Ad argumentum dicendum, quod proprium convenit omni speciei ratione essentia. Et quando inferitur, ergo debet essentialiter prædicari: negatur consequentia: nam ad hoc quod aliquid de aliquo essentialiter prædicetur, non sufficit fluat ab essentia eius: sed requiritur sit de eius essentia, tanquam pars intrinseca, sicut genus, & differentia: & quia proprium, scilicet, non dicit partem intrinsecam, hinc est non prædicari essentialiter, sed accidentaliter: ad differentiam differentia, quæ partem dicit intrinsecam.

Vide Sancti Thom. pri. par. 4. 77. art. 1. ¶ Ad confirmationem dicendum, quod si accidens sumatur ut esse, sit non esse per se, sed in subiecto, sic proprium, quia substantia non est, accidens dicitur: si tamen capiatur accidens pro hoc, quod est non esse de essentia, nec fluere ab essentia, proprium non dicitur accidens: quia licet non sit de essentia, fuit tamen: & ob hoc constituit quantum prædicabile distinctum. Unde sequitur quod proprium ponitur in prædicamento accidentis, & diversa propria in diversis prædicamentis: ut intellectus, & voluntas, & sensus, sunt propriae passiones, tanquam naturales potentia, & ponuntur in secunda specie qualitatis. Et triangulus, quadrangulus, ponuntur in quarta, quæ sunt passiones linearum. Et habere tres angulos equales duobus rectis, ponitur in prædicamento qua-

titatis, & est propria passio trianguli: non obstante, quod triangulus sit in prædicamento qualitatibus: impertinens est enim quod subiectum, & passio in eodem ponantur prædicamento, ut dicemus.

QVÆSTIO SECUNDA.

Vtrum proprium sit idem cum subiecto, cuius proprium est.

Secundo queritur principaliter, vtrum proprium, & id cuius est, realiter distinguantur.

¶ Et arguitur quod non. Aliqua propria passio à suo subiecto non distinguitur, & non est potior ratio de vna, quam de omnibus: ergo nulla distinguitur. Patet maior de passionibus entis. scilicet vnum, verum, bonum, &c. quæ non distinguuntur ab ente, nisi ratione tantum. ut Aristot. 1. 10. Meta. tex. co. 5. probat, & S. Tho. ibidem, & q. 1. de veritate ar. 1. & communis scholæ philosophorum sic tenet.

¶ Secundo. Si proprium esset accidens à suo subiecto distinctum, vel esset indivisibile, vel extensum per partem, vel per totum: sed nullum istorum est dicendum. Non primum: quia cum actus ridendi materialis sit, & exerceatur organo corporali, non est indivisibile. Nec extensum per partem solum: quia non apparet in qua parte: neque per totum, quia tunc de pede diceretur quod esset risibilis.

¶ In contrarium est: quia potentia animæ sunt propriae passiones animæ, & ab ea distinguuntur realiter: sed non est potior ratio de vna propria passione, quam de alijs: ergo omnis distinguitur à suo subiecto.

¶ Ista quaestio licet non pertineat ad Dialecticum, sed potius ad Physicum, vel Metaphysicum: quia tamen ferè omnes movent eam in isto loco, oportet adducere. De qua sunt variae sententiae. Doctor sub. supposita sua opinione, de qua nos fecimus in principio huius libri mentionem, de distinctione formali ab eo inventa, quæ media est inter realem, & rationis, dicit, propriam passionem à suo distingui subiecto, non ratione solum, ut dicere habent nominales, nec realiter, ut res, & res, ut videtur dicere S. Thom. sed formaliter. Idem fatetur de potentijs animæ. Quod ponit in 2. sen. d. 16. q. vnica. Et id probat. Quia seclusa operatione intellectus, homo & risibile habent definitiones distinctas: quia homo est animal rationale,

pri. argum. nominali.

Arist. S. Tho.

Argum. 2.

In contrarium.

Variae opin. Scotus. 2. sen. d. 6. q. unica.

1. Ratio Scotti.

rationale, & risibilis est aptitudo ad ridendum: ergo vnum non est aliud: & sic distinguitur.

Ratio. 2. ¶ Item, seclusa omni operatione intellectus, subiectum est ipse homo, & risibilitas est passio, quæ ponitur in subiecto: sed subiectum & accidens distinguuntur necesse est. Et quod realiter non distinguantur, eò probatur: quia realiter distinguuntur est sicut res, & res: sed risibilitas non sic, cum risibilitas fluat ab essentia hominis, & quodammodo contineatur in homine. Hæc ex Scoto.

Opinio. 2. ¶ Secunda opinio est nominalium, dicentium quod si propria passio sumatur pro accidente quod fluat ab essentia rei, non distinguitur à subiecto ex natura rei: sed sicut homo per animam intelligit, sic & per animam ridet, et per animam vivit: & sic dicunt de intellectu, & voluntate: & probant argumentis positis in principio quaestionis, & alijs sic. Pluralitas in rebus sine necessitate ponenda non est: sed si propria passio, & suum subiectum distingueretur, pluralitas poneretur, & sine necessitate: quia homo eo ipso quo animam habet, & corporale organum, habet potentiam ridendi: ergo non est opus ponere aliquam rem distinctam ab ipso homine, vel ab ipsa essentia eius.

Opinio. 3. ¶ Tertia est opinio doctoris. S. qui ex professione non tractat quaestiones in proprijs terminis: sed tamen quia ipse in p. p. q. 77. art. 1. concedit, quod potentia animæ distinguuntur ab anima, & alibi dicit quod potentia animæ se habent sicut propria accidentia subiecti, voluerunt quidam absolute ei tribuere hanc opinionem, quod omnis passio distinguitur realiter à suo subiecto. Et quidam modernus in suis prædicabilibus, in præfati loco dicit eum tenere conformiter ad Boetium, propriam passionem distingui realiter à subiecto. Verum magister Soto. q. 2. de proprio, exactius considerans Doctoris sancti sententiam, ponit in sententia ex mente doctoris. S. non omnem passionem distingui realiter à suo subiecto, sed tamè aliquam distingui. Pro quo sit prima conclusio.

Aliqua propria passio distinguitur realiter à suo subiecto et aliquam non. ¶ Omnis propria passio, quæ est potentia respectu realis operationis, vel accidentalis, distinguitur à suo subiecto realiter, siue sit potentia activa, siue passiva, ut intellectus. Quia potentia passiva ad realiter recipiendum species distinguitur à suo subiecto, & sensus, & voluntas. Probatur. Tales potentia ab Aristot. in secunda specie qualitatis ponuntur: & secundo de anima vocat eas partes animæ. & b. p. Augustinus. 1. 5. de trini. c. 7. dicit. Intellectus, & voluntas, non sunt idem quod homo: si ergo ita est, sequitur tales passiones distinguuntur à suis subiectis.

Primus arg. 3. opinio. ¶ Secundo de anima vocat eas partes animæ. & b. p. Augustinus. 1. 5. de trini. c. 7. dicit. Intellectus, & voluntas, non sunt idem quod homo: si ergo ita est, sequitur tales passiones distinguuntur à suis subiectis.

D. Augusti. ¶ Secundo. In rebus omnibus corporalibus, &

Argum. 2. ¶ Secundo. In rebus omnibus corporalibus, &

insensibilibus, experientia constat, res per suas virtutes operari superadditas: ut ignis per calorem calefacit, & aqua per frigiditatem frige facit, & sol per lucem illuminat, & terra producit diversas herbas, & germina diversa, iuxta diversam virtutem à Deo receptam, iuxta illud Genesios. **Gen. 1.** Producat terra herbam virentem, & lignum pomiferum faciens fructum, cuius semen, &c. Et sic plantæ habent virtutes productivas, quæ sunt earum accidentia, & distincta ab essentia.

¶ Et patet particulariter de risibilitate: nam cum sit potentia corporalis ad ridendum, oportet sicut alia potentia distinguuntur à suis subiectis, & etiam ipsa distinguatur: & constat quidem quod sit corporalis: nam propter gaudium dilatatur sanguis à corde, qui extendens partes faciei calore, causat risum in ore: sicut e converso, ex moerore repentino, sanguine currit ad cor, oculi contracti lacrymas exprimunt: sed hoc non posset fieri nisi ipsa potentia ridendi esset corporalis: ergo ipsa corporalis est: & si corporalis, sequitur distinguuntur ab ipsa essentia realiter: quia cum sit distinctio non rationis, quia etiam seclusa operatione intellectus reperitur: ergo est realis: cum formalis distinctio non sit ponenda secundum S. Thom. nec aliquis antiquorum posuit eam.

¶ Secunda conclusio. Proprium, quod potentia non est, non est necesse distinguatur à suo subiecto. Patet: quia rationes positæ quare propria passio debeat distinguatur à suo subiecto, procedunt ratione potentia: ad suam operationem: quia non potest stare talis potentia sine hoc, quod sit virtus distincta ab ipsa, cuius est: ergo si sit aliqua propria passio, quæ non ad operationem ponitur, non est opus eam distinguatur à suo subiecto. Et in hoc sensu multi impugnant doctorem S. putantes eum concedere in vniuersum, omnem passionem distingui: quia posuit exemplum de potentijs animæ: & in anima potentis verum est, sed non est necessarium quando potentia non sunt, ut ex Aristot. in loco citato probatum est, passiones entis non distinguuntur ab ente, ut vnum, verum, bonum, quia nullo modo potest aliqua ratio abstrahi ab vno, vel vero. &c. quin in taliter abstracta ens includatur: & sic quomodo docentur vnitas ab ente, ibi est ens. Secus tamen est in potentia nutritiva, & intellectiva. Et ob id dicit S. Thom. in loco citato, quod potentia materiae licet sit propria passio, non distinguitur à materia: quia non est potentia ad operationem realem, vel accidentalem, vel ad recipiendum in se accidentalem operationem, sed ad substantiale actum. Stando ergo in ista opinione, ad argumenta solutio patet ex dictis in secunda conclusio.

Gen. 1.

Conclusio. 2.

Ratio.

Ad argum.

fione. Concedimus enim aliquas passiones non distinguuntur, non tamẽ sequitur quod nullæ distinguantur: sed solum illæ non distinguuntur, quæ non dicantur potentiam actiuam, vel passiuam.

Ad. 2. ¶ Ad secundum, concedo risibilitatem esse accidentis corporale, & diuisibile, sicut est potetia nutritiua, licet non videatur concedendum per totum hominem extendi, sicut sensus tactus: quia solum in facie suam exercet operationem: & fortẽ in corde est: quia potentia est in organo suæ operationis: & cum sit cor organum risus, videtur q̄ ibi sit ponendũ tale proprium. Nec sequitur ex hoc quod sit insensibilis, & remissibilis: quia non omni accidenti id conuenit, sed solum qualitibus, quæ sunt in prima, & tertia specie. Nam neque conuenit quãtitati, quæ accidẽs, neq; conuenit secũde speciei, neq; q̄rte, qualitatis.

Resolutio ¶ Habes ergo solutam quæstionem, risibilitatẽ esse propriam passionem, & fluere ab essentia, non tamen quod dicatur proprie effectus essentia, vel subiecti. Non enim propria passio alia actione distincta producit, q̄ suũ subiectũ: quoniam eo q̄ producit subiectũ, co-producit & propria passio: sed dicitur fluere: quia prius natura subiectum habet essentiam, & posteriũ proprias passiones: ob id S. Thom. 1. par. q. 77. art. 6. dicit, quod passio fluat ab essentia in genere cause finalis: quia passio propter essentiam, & quodam modo in genere cause effectiua. (Quod exactẽ probat Aegidius in quolib. 6. quæst. 12. ita vt materia actiuata per formam causa dicatur accidentium, quæ necessariõ concomitantur, vel consequuntur rei naturam: quia comproducit, & consequitur ad productionem speciei, & in genere cause materialis: quia prius natura essentia est in supposito, quam passio. Et quia est potentia ad actum, & realiter distincta à subiecto: & quia realiter distincta, potest per Dei potentiam à subiecto separari per miraculum, & vnũ sine alio conseruari: quia non repugnat, quando quidem est distinctio realis: & neutra est de intrinseca quidditate alterius. Et posito intellectus, & risibilitas ab homine separantur per Dei potentiam, diceretur nihilominus homo intellectuus, & risibilis: quia semper haberet illam aptitudinem in potentia propinqua, si ei daretur intellectiua potentia, & risibilitas. Nec esset in casu dicendum (vt putant aliqui Thomistæ) quod ablata illa risibilitate, statim alia fluere: nam hoc esset, si essentia hominis produceret ipsam, sed non est sic, vt diximus: ob id à solo Deo authore ipsius essentia potest rursus dari.

S. Thom. 1. par. q. 77. art. 6. dicit, quod passio fluat ab essentia in genere cause finalis: quia passio propter essentiam, & quodam modo in genere cause effectiua. (Quod exactẽ probat Aegidius in quolib. 6. quæst. 12. ita vt materia actiuata per formam causa dicatur accidentium, quæ necessariõ concomitantur, vel consequuntur rei naturam: quia comproducit, & consequitur ad productionem speciei, & in genere cause materialis: quia prius natura essentia est in supposito, quam passio. Et quia est potentia ad actum, & realiter distincta à subiecto: & quia realiter distincta, potest per Dei potentiam à subiecto separari per miraculum, & vnũ sine alio conseruari: quia non repugnat, quando quidem est distinctio realis: & neutra est de intrinseca quidditate alterius. Et posito intellectus, & risibilitas ab homine separantur per Dei potentiam, diceretur nihilominus homo intellectuus, & risibilis: quia semper haberet illam aptitudinem in potentia propinqua, si ei daretur intellectiua potentia, & risibilitas. Nec esset in casu dicendum (vt putant aliqui Thomistæ) quod ablata illa risibilitate, statim alia fluere: nam hoc esset, si essentia hominis produceret ipsam, sed non est sic, vt diximus: ob id à solo Deo authore ipsius essentia potest rursus dari.

Notandum. ¶ Sic notandum, has prædicationes: Rationale est risibile, & Animal est risibile, & substantia est risibilis, &c. esse prædicationes doctrinales

Aegidius Roma.

nam in prima connotatio subiecti præsupponitur ad connotationem prædicati. In alijs duabus, propria passio prædicatur de superiori: sicut in simili Aristot. in tertia figura probat triangulum habere tres angulos æquales, de figura sic. Triangulus habet tres angulos: & triangulus est figura: ergo figura habet.

Arist.

CAP. QUINTVM.

De quinto prædicabili, scilicet, accidenti.

Accidẽs autem est, quod adest, atque abest sine subiecti corruptione. Diuiditur autẽ in duo. Aliud est enim separabile, aliud inseparabile. Atque dormire quidem accidens separabile est: nigrum autem esse Coruo, Ethiopi ve inseparabiliter accidit. Mente tamen, cogitatione ve (Cornus albus, & Ethiops non niger, sine subiecti corruptione concipi potest. Desinunt etiam & hoc pacto. Accidens est, quod inesse, ac non inesse eidem potest. Et quod neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium est, semper autem est in subiecto.

QVÆSTIO VNICA

De accidente.

Trũm istud prædicabile quintum differat à quarto. Et videtur quod non: quia nullũ est accidens commune: sed quocunq̄ue sit, illud est proprium. Patet. Si aliquid esset commune, maxime esset albedo: sed albedo est accidens proprium. Patet: quia sibi determinat subiectum proprium: nam non potest esse nisi in subiecto.

1. Argumẽ

¶ Secundo.

2. Argumẽ. ¶ Secundo. Omne accidens commune est proprium indiuidui, & fluit à principijs indiuidui: sed hoc est esse proprium: ergo omne accidens commune est accidens proprium.

In contrariũ. ¶ In contrarium est autoritas Porphyrij, & veritas ipsa.

Notadũ. 1. ¶ Pro solutione quæstionis notandum, dupliciter posse intelligi subiectum accidentis: vno modo inhætionis: alio modo tanquam causa quodammodo efficiens, à quo fluit tale accidens: nam (verbi gratia) potest albedo in ordine ad subiectum considerari inquantum inhæret aliquid subiecto: alio modo tanquam quod fluit, & emanat à subiecto.

Notadũ. 2. ¶ Secundo est notandum, accidens commune conuenire quidem indiuiduo, & speciei: nam & Ioannes est Dialecticus, & homo est Dialecticus, & accidens proprium & conuenit indiuiduo, & speciei: quia homo est risibilis, & Ioannes est risibilis. Verum est differentia: quia accidens commune primo, & principaliter conuenit indiuiduo, & quia conuenit indiuiduo, etiam conuenit mediate speciei: sed risibile conuenit primo speciei, & deinde mediate conuenit indiuiduo. Ratio est: quia cum accidens proprium fluat ab essentia: & essentia primo consideretur in ipsa specie, & deinde in indiuiduo participante naturam speciei: si reperitur in indiuiduo est, quia primo in specie reperitur est. Sed accidens commune cum de ratione sua sit esse in alio, & quod maxime subiectum est accidentium, est prima substantia, seu indiuiduum, hinc est quod primo in indiuiduo consideratur, & deinde cum species contineat indiuiduo, accidens reperitur in indiuiduo considerantur in specie. Ea enim ratio homo est Dialecticus, quia Ioannes est Dialecticus. Non enim albedo est de essentia hominis, sed prouenit ratione materiae indiuiduantis. s. quia homo in hac, vel illa regione natus est: ob id quidam homines albi, alij nigri. Ad quæstionem respondentur per conclusiones.

Differentia inter accidens propriũ, & cõm.

¶ Prima conclusio. Licet quodlibet accidens habeat proprium subiectum inhætionis, solum tamen proprium accidens, quod est quartum prædicabile, sibi determinat subiectum, à cuius essentia fluit ipsum proprium. Hæc conclusio patet ex notatis. Nam cum de natura accidentis sit inhætere, & sine subiecto naturaliter reperiri non valeat: omne tale subiectum inhætionis determinat. Secunda pars conclusionis constat: quod scilicet solum accidens proprium sibi determinat subiectum, à cuius essentia fluit. Patet. Nam albedo, & cetera accidentia similia, nullũ tale determinant: quia à nullius fluunt essentia: risibile tamen, & discipline capax sibi determinant: quia ab essentia manant.

Cõclusio. 1. ¶ Prima conclusio.

Rõ. 1. par. ¶ fluit ipsum proprium. Hæc conclusio patet ex notatis.

Rõ. 2. par. ¶ Nam cum de natura accidentis sit inhætere, & sine subiecto naturaliter reperiri non valeat: omne tale subiectum inhætionis determinat. Secunda pars conclusionis constat: quod scilicet solum accidens proprium sibi determinat subiectum, à cuius essentia fluit. Patet. Nam albedo, & cetera accidentia similia, nullũ tale determinant: quia à nullius fluunt essentia: risibile tamen, & discipline capax sibi determinant: quia ab essentia manant.

¶ Secunda conclusio. Proprium accidens, quare eundem prædicabile, differt ab accidente communi, quod constituit istud quintum prædicabile: quia illud primo conuenit speciei, & hoc solum indiuiduo. Hæc etiam conclusio est manifesta ex supradictis. Nam si quis quærat ab aliquo, quare homo Theologus est? non potest aliud responderi, nisi quia Ioannes, vel Petrus Theologus est: & hoc non ob aliud, nisi quia esse Theologum, cum sit accidens commune, non respicit nisi solum indiuiduum. Si tamen quis petat, quare homo est risibilis? non dicet, quia Ioannes est: sed quia homo animal rationale est, à cuius essentia fluit ipsa risibilitas: quia essentia per prius in specie, quam in indiuiduo: sequitur ergo differentiam esse inter ista duo prædicabilia penes hoc, quod vnũ fluit ab intrinseco, & principijs speciei: & aliud scilicet commune, solum in indiuiduum immediate respicit.

Cõclusio. 2.

Ratio.

¶ Sed contra hoc est argumentum, & tangitur à Porphyrio in litera: Sicut accidens proprium consequitur totam speciem, sic etiam aliquod accidens commune, saltem illud, quod inseparabile est: vt est nigredo in Coruo: albedo in Cygno, & calor in igne: frigiditas in aqua, &c. ergo saltem ista dicenda sunt accidentia propria: quia & determinant subiectum inhætionis, & etiam à quo fluunt: alia daretur aliquis Coruus non niger: sicut datur homo non Theologus, vel qui non sit Dialecticus.

Obijciatur.

¶ Ad hoc respondet Porphyrius idem in litera, Solutio. quod non obstant hoc, adhuc nigredo in Coruo est commune accidens, quia per intellectum abstrahitur talis nigredo ab ipsa Corui substantia: & non ob aliud, nisi quia emanat solum ex materia dispositione, ita, vt quod in hominibus facit clima, vt quidam nigri, alij albi, facit in Coruo calidissima complexio. Ob id dicit Albertus Magnus, quod si Coruorum nidus esset in montibus frigidis, & oua eorum circumlarentur argento viuo, & viscoso humore Anferis, aut Cati, nascerentur Corui albi.

Albertus Magnus.

¶ Sed posset esse replicata ex supradictis: quia eodem modo quo solum per intellectum potest nigredo ab essentia Corui separari, potest & risibilitas proprium ab ipso homine, quia quidem realiter distinguuntur: ergo sequitur quod vel nigredo in Coruo est accidens proprium, sicut risibilitas, vel risibilitas est commune, sicut nigredo in Coruo. Respondetur negando consequentiam. Et ratio est: quia alia, & alia est abstractio: nam in Coruo sic fit abstractio, quod planè consideratur nigredo sine Corui essentia, nec consideratur solum separata, sed etiã velut disparata, & ab essentia non fluens: sed

Replicatur.

Solutio.

C 5 tamen

tamen risibilibus quantuncunq; ab essentia hominis abstrahatur, consideratur etiam sic abstracta, velut fluens nihilominus ab essentia ipsius hominis, & tanquam aliquid, quod naturaliter consequitur naturam eius.

¶ Hic solent moueri ab aliquibus, vtrum accidens possit esse sine subiecto, & vtrum habeat aliud esse à subiecto: sed quia aliàs cōuenientius, omittimus in præsentiarum.

CAPIT. VI.

Quæ communia, quæ sua
vnicuique vocum
quinque sunt.

Textus. 1.

Definitis autem vniuersis, quæ erant proposita, genere, inquam, specie, differentia, proprio, & accidente, dicendum est, quænam communia, & quæ propria vnicuique sunt. Commune hoc itaque omnibus inest, de pluribus prædicari: sed genus quidem de omni specie sua, & de indiuiduis, quæ sunt sub vnaquaque specie, prædicatur. Et differentia simili modo. Species autem de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa. Proprium verò de specie, & indiuiduis speciei: & accidens de speciebus, & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, hominibus, & bobus, quæ quidem sunt species, prædicatur: & item de hoc equo, & de hoc boue, atque de hoc homine, quæ indiuidua constat esse. Irrationale autem de boue, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo verò, qui quidem est species, de singulis solum hominibus dicitur. Et proprium de specie, cuius est proprium, & de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa:

risibile enim de homine, & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autem de cornuorum specie, & de singulis dicitur cornu, atque de Ethiopibus simili modo: quod quidem inseparabile accidens est, vt patet. Moueri quoque, quod accidens est separabile, de equo, atque homine, & de eorum indiuiduis dici solet: verum primò quidem de indiuiduis, ratione verò secunda de speciebus etiam quæ indiuidua continent, prædicantur.

¶ Commune est generi, ac differentia, species continere. Continet & differentia species, etsi non omnes eas quas genus continet. Rationale namque, & si non expertia rationis, vt animal: Deum tamen, ac hominem, quæ sunt species, continet. Præterea vt quæ de genere, vt genus est prædicantur: & de speciebus, quæ sub ipso sunt prædicantur: sicque etiam de differentia, vt differentia est dicuntur, eadem de specie, quæ ex ipsa constat, similiter prædicantur. De animali namque, quod quidem genus est, & substantia, & animatum, & sensituum: vt de genere cum dicantur, eadem & de vniuersis, quæ sub animali vsque ad indiuidua sunt, prædicantur. De rationali quoque, quod quidem est differentia: hoc ratione, inquam vti, identidem cum prædicetur, idem non solum de rationali, sed etiam de speciebus rationalis, atque indiuiduis prædicabitur. Commune etiam insuper illud etiam esse patet: vt si genus tollatur, vel differentia: vniuersa continuò, quæ posita sunt sub ipsis tollantur. Etenim vt si non sit animal, homo non est, neque etiam equus: sic si non sit rationale, nullum animal prorsus erit, quod sit particeps rationis.

¶ Proprium

propria generis, ac differentia.

¶ Proprium verò genus est, de pluribus quam differentia, species, proprium, atque accidens, prædicari. Nam animal quidem de homine dicitur, equo, ani, atque serpenti: quadrupes autem, de hisce tantummodo dicitur, quæ quatuor pedes habent: homo verò de indiuiduis solum humanis: & hinnibile de solo equo, ac singulis equis: & accidens de paucioribus simili modo. Atque sumendæ sunt hæc differentia, quibus diuiditur genus, non hæc ex quibus generis substantia constat. Præterea. Genus quidem potentia differentiam continet. Animal enim partim particeps, partim expers est rationis. At differentia non continent genera. Præterea. Genus prius est hisce differentijs, quibus diuidi solet: idcirco secum ipsam tollit: sed ab ipsis non tollitur. Nam si animal tollatur, rationale simul, irrationale ve continuò tollitur. Differentia verò genus non tollunt. Nam si vniuersæ quoque tollantur, substantia animata, sensitua, mente, cognitioneque concipitur: quæ quidem animal est, vt patet. Præterea. Genus quidem hoc ipso quod est: differentia verò hoc ipso quale quid est (vt dictum est) prædicatur. Præterea. Genus quidem vnum est in vnaquaque specie, vt est in homine animal. Differentia verò plures: vt rationale, mortale, metis, atque scientiæ susceptiuum: quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Genus præterea simile materię est: differentia formæ. Sunt & alia communia, propriaque generis, & differentia: hæc autem quæ sunt enumerata, sufficient.

Textus. 3. ¶ Genus & species hoc habent commune, de pluribus, inquam, vti diximus, prædicari. Species autem, vt species solum,

non vt genus quoque sumatur. Siquidem si sit idem species, atque genus: commune est etiam ipsis, & us esse priora, de quibus dicuntur: & insuper vtrunque totum quid esse.

¶ Differunt autem, quod genus quidem species continet: species autem continentur, & non continent genera. Genus enim ad plura, quam species pertinet. Præterea. Genera prostrata oportet, vt quæ quidem differentijs specificis informata, species nimirum efficiant. Quapropter & priora genera sunt natura: & secum species tollunt: & ab illis non tollantur. Nam si species quidem sit, erit & genus omnino: sin verò sit genus, non protinus & species est. Et genera quidem de quacunque specie sua vniocè prædicantur: species autem de generibus non dicuntur. Præterea. Genera quidem ambitu specierum, quæ sunt sub ipsis speciem quantam. Species autem genera differentijs suis excuperant. Præterea. Neque species summum genus, neque genus infima species vnquam fieri potest.

¶ Generi commune cum proprio est, species sequi. Nam si homo est, animal est: et si homo est, risibile est. Commune etiam est prædicatio æqua: æquè namque genus de speciebus, & proprium de indiuiduis, quorum est proprium, prædicatur. Etenim æquè bos, & homo est animal, & Socrates, & Plato risibile. Commune insuper est, & vniocè prædicatio. Et genus enim de speciebus suis: & proprium de hisce, quorum est proprium, vniocè prædicatur.

¶ Differunt autem. Genus enim est prius: proprium posterius. Esse enim animal, deinde diuidi differentijs, proprijsque oportet.

tet.

tet. Et genus quidem de pluribus speciebus, quarum est genus. Proprium autem de vna specie tantum, cuius est propriũ, prædicatur. Præterea. Propriũ quidem fit mutua prædicatio: generis autem nõ fit. Neq; enim si animal est, homo est: neque si animal est, risibile est: & contra. Præterea. Proprium quidem omni speciei inest, cuius est propriũ, & soli, ac semper. Genus autem omni quidem speciei cuius est genus, & semper inest: non tñ soli. Præterea. Si propria tollantur, genera non tolluntur: sin verò genera tollantur, species cõtinuò simul tolluntur: quibus peremptis, & propria simul pereunt.

Textus. 5.
Communia
generi cum
accidente.

¶ Generi autem, & accidenti commune est, de pluribus, ut dictum est, prædicari: siue accidens sit separabile, siue inseparabile. Moueri nanq; de pluribus, & nigrum de Coruis, Æthiopibus: ve, & quibusdam etiam expertibus anima prædicatur. Pluribus autem genus atque accidens differre videntur. Genus enim species, ut patet, præcedit: accidens autè posterius ipsis est, etiam si accidens inseparabile sumatur. Prius enim natura id cui accidit, accidente est. Et hisce quidè, quibus genus communicatur, æquè generis communicatio competit: hisce verò, quibus accidens communicatur, nõ æquè cõmunicatio competit. Intensionem enim remissionem ve, communicatio accidentium suscipit: generum verò non suscipit. Et accidentia quidem primò in indiuiduis sunt: genera verò, atq; species indiuiduis substantijs priora natura sunt: & genera quidem de hisce, quæ sunt sub ipsis, hoc ipso quod est, prædicantur: acciden-

tia autem hoc ipso quale quid est, aut quomodo se se habet res, prædicantur. Qualis enim est Æthiops si interrogatus fueris, niger dixeris: & quomodo se se habet Socrates: ambulat responderes, aut sedet.

¶ Genus igitur quo nam pacto à cæteris differret, iam diximus. Fit autè, ut vnum quodq; etiam cæterorum à cæteris quatuor differat. Quare cum hæc quinque quidem sint, vniquodq; verò à cæteris quatuor differat, fit ut viginti omnes ipsorũ differentia sint. Quater enim quinque numerum prædictum conficiunt. At nõ ita est, sed cum si ordine numeres, quod secundo quidem loco numeras, vna deficiat differentia, propterea quod est ea iam sumpta: quod tertio verò, duabus: & quod quarto, tribus: & quod quinque, quatuor: decem istorum vniuersæ profectò differentia sunt, quatuor. 3. 2. vna. Genus enim quo nam pacto à differentia, specie, proprio, accidente q; differt, iam dictum est. Sunt igitur quatuor differentia. Differentia verò quo pacto quidem differat à genere, iam dictum est, cum dicebatur quo nam modo genus ab ipsa differret. Restat autè ut quo nam modo differt ab specie, proprio, accidente q; dicatur. Atq; tres hinc differentia emergunt, ut patet. Species rursus quo quæ modo à differentia differt, dictum est. Cum quo nam pacto differret ab specie differentia dicebatur, quo verò modo à genere differunt, dictum est etiam: cum quo nam pacto genus differret ab ipsa specie, dicebatur. Restat igitè, ut quo nam modo differt à proprio, atq; accidente, dicatur. Atq; due ita et hæc differentia hinc oriuntur. Propriũ igitè restabit, ut quo nam pacto differt ab accidente, dicat. Nã quo pacto ab specie,

Textus. 6.
Hactenus
quod genus
à cæteris dif-
ferat: num
quod inter
se reliqua.

Textus. 7.
Communia
differentia
cũ specie.

specie, differentia, genere q; differt, dictum est antè, cum illa differre ab hoc dicebatur. Cum igitur generis ad cætera quatuor differentia sumantur, ut diximus, differentia tres, speciei due, proprio vna, quæ est accidentis, decem oēs istorum profectò differentia erunt. Quarum quatuor, quæ sunt generis ad cætera, ut diximus, nunc deinceps cæteras afferamus oportet.

¶ Commune id itaque differentia est cũ specie, æquè esse communicata. Singuli enim homines æquè sunt homines, atque rationis participes. Est etiã & hoc commune, semper ijs adesse, quibus communicatur. Semper enim Socrates rationalis est, semperq; homo. Proprium differentia quidem est, semper hoc ipso quale quid est, prædicari: speciei autè hoc ipso deest, prædicari: nam si homo, ut quale quid sumitur, non tamen est simpliciter quale, sed ea ratione, qua differentia generi coniungitur, et ipsum constituerunt. Præterea. Differentia quidem in pluribus sæpè speciebus videtur esse, ut quadrupes pluribus animalibus specie diuersis inest. Species autem indiuiduis solis inest, quæ sub ipsa sunt collocata. Præterea. Differentia prior est specie, quæ ex ipsa constat: tollit enim rationale hominem, si ipsum tollatur: at homo si tollatur, rationale nõ tollit, est enim & angelus. Præterea. Differentia quidem cum alia componitur differentia: rationale nanq; atque mortale, ad constituentum hominem componuntur: species autem cum specie nõ componitur, ut alia quidè species oriatur: quidã enim equus cum quodam asino ad multigenationem concurrat: equus autem simpliciter cum asino compositus, non effecerit

mulum. Differentia, & proprium commune quidem habent æquè, ut communi cent his, quibus communicantur. Æquè enim rationalia sunt rationalia, & æquè risibilia risibilia. Et semper ac omni speciei adesse: nam si diminutus etiam fuit bipes, ratione tamen aptitudinis semper dicitur bipes, quoniã & risibile per aptitudinẽ semper dicitur tale, non quia semper ridet. Propria autem hæc: nam differentia quidem per se de speciebus pluribus dicitur, rationale enim de angelo dicitur, & de homine. Proprium autem de vna tantummodo specie, cuius est propriũ, prædicatur. Et differentia quidem sequitur ea, quorum est differentia: non tamẽ conuertitur. In proprijs verò fit mutua prædicatio, propterea quod conuertuntur.

¶ Differentia cum accidente commune est, de pluribus prædicari, & item semper ac omni adesse, id modò inseparabile sit accidens. Nam bipes cum omni semper homini competit, Coruis idem, & nigrum esse, omnibus similiter competit. Differre autè hisce videntur. Differentia nanq; continet species, & nõ continetur: etenim rationale continet hominem, & angelũ. At accidentia tñ cõtinent, ex eo. s. quia in pluribus sunt: tñ cõtinentur, propterea quod subiecta nõ vnius accidentis sunt, sed susceptiua plurium. Et differentia quæ ex pers est intensionis atq; remissionis: accidentia autè gradus suscipiunt, ac magis talia minus videntur. Præterea. Contraria quæ differentia misceri nõ possunt: accidentia verò cõtaria nõnunquam miscentur. Et hæc quidem cõtunia, propriã differentia cum cæteris sunt: species autè quo pacto à genere, differentia q; differt, quidem dicitur.

Etum

Etum est tñ, cum quo pacto genus, & differentia à cæteris differrent, diceretur. Reliquum, vt à proprio, accidente q̄ differat, consideremus.

Textus. 9. ¶ Speciei itaque cū proprio, est cōmune, mutua prædicatio. Nam si homo est, risibile est: et si risibile est, homo est, atque risibile, vt aptum est ad ridendum, sumere, vt sepe numero diximus, oportet. Equè præterea species assunt hisce, quibus comunicantur: & ppria hisce, quorū ppria esse dicuntur. Differre autem hisce videtur. Species enim & aliorum genus esse potest. Proprium verò aliorum proprium esse nō potest. Et species quidem propriū antecedit: proprium autem aduenit speciei. Sit enim homo oportet, vt & risibile sit. Præterea. Species quidem semper actu subiecto adest, proprium autē interdum & potentia inest. Socrates. n. actu quidem semper est homo: non autē semper ridet, quāquam semper ad ridendum est aptus. Præterea. Quorū definitiōes sunt diuersæ, ea etiam sunt diuersa. Deniq̄ speciei quidem definitio est: sub genere esse, & de pluribus differentibus numero: hoc ipso qd est prædicari, et quæ sunt similia: ppriū verò, soli & semp, atq̄ omni inesse.

Textus. 10. ¶ Speciei verò & accidenti cōmune est, de pluribus prædicari. Per pauca autem sunt reliqua, quibus conueniunt: ppter ea quod plurimum inter sese accedens, & id cui accidit, distāt. Propria autē vtriusq̄ sunt hæc. Speciei quidem, de hisce quorū est species, hoc ipso quid est, prædicari. Accidentis autem, hoc ipso quale est, aut quomodo se se habet. Et quæque substantia vnius quidem speciei, plurimū autem accidentium, tam inseparabilem, quam

separabilem particeps est. Deinde. Species quidem ante accidentia mente concipitur, etiā si inseparabilia sunt (sit enim subiectū est, oportet vt illi quippiam accidat:) accidentia autē posteriora sunt, & aduentitia natura. Præterea. Speciei quidem cōmunicatio æqua est: accidentium autem & si inseparabilia sunt, æqua non est. Æthiops enim magis, aut minus niger Æthiops esse potest. At enim restat: aut de proprio & accidente dicamus, quo enim modo proprium à genere & specie, & differentia differt, antea diximus.

¶ Cōmune itaque proprio cum accidente inseparabile est, sine ipsis non esse ea, in quibus insunt. Vt enim sine risibili nō est homo, sic & sine nigro Æthiops esse nō potest. Et quemadmodum omni semperq̄ proprium adest, sic & ipsum inseparabile accedens adest. Differunt autem hisce. Proprium enim vni soli speciei inest: vt risibile homini: inseparabile autem accedens, ceu nigrum, non Æthiopi solum, sed Coruo etiam, & pici, & hebeno, cæterisq̄ cōpluribus inest. Quapropter ppriū quidem conuertitur cum eo, cuius est proprium, & est ipsi æquale: inseparabile autem accedens non conuertitur. Ac pprio quidem cōmunicatio æqua est: accidentiū autem suscipit gradus. Sunt & alia cōmunia hisce quæ dicta sunt, atque ppria: verum & hæc ad ipsorum distinctiōem, cōcipationemq̄ demonstrandam sufficiūt.

Lixta prædicabilium numerum textus. 7. signati sunt. Et in primo generaliter quo pacto. 7. prædicabilia in vna cōueniant rōne describit. In prædicari de pluribus. Verum hoc nō æqualiter oibus cōuenire est manifestū. Genus. p. de pluribus quā differentia prædicari notū est. Et etiā de pluribus genus, quā species, prædicatur.

¶ Neg;

Obiectio. ¶ Neg; obstat quod genus de speciebus, quæ in numero finito sunt, & species de indiuiduis, quæ sunt in infinito numero. Non obstat (inquam) quia semper superius de inferiori prædicabitur: & sic cum infra genus nō solum species sint, sed specierū oia indiuidua, nō solum prædicabit genus de speciebus, sed de oibus etiam indiuiduis specierū. Tam em̄ prædicatio hæc directa est: Petrus est animal: sicut ista: Homo est animal: quia nunquam species ipsa reperitur nisi in aliquo in diuiduo participata, vt in superioribus declaratum est, qn̄ de vniuersalibus agebamus.

¶ Hic etiā considerandū est in fine textus, quod & nō os alia diximus: qd accidentia (si modo sint cōmunia) prius cōueniunt in diuiduo: deinde ratione indiuidui speciei cōueniunt. Si em̄ albedo speciei humanæ conuenit, erit, quia per prius in Petro, vel Ioāne reperitur. Si tñ sit accedens proprium, secus est. Nam cum id ab essentia fluat, p prius in specie, in qua essentia est, quā in in diuiduo. Sicut risibilitas, & disciplina capacitas.

¶ In secundo textu, q incipit (Cōmune est, &c.) confert genus ad alia quatuor vniuersalia. Et licet prius de specie, quā de differentia: hic tñ in cōparatione præponit differentiā speciei: quia ipsa sit magis vniuersalis, quā species.

Pri. conue. prædicabi.

¶ Primo ponit cōuenientiā: & deinde differentiam. Conuenientia sit inter genus, & differentiā in tribus. Quia sicut genus cōtinet sub se specie, sic & differentia, licet nō tot: vt animal sub se cōtinet plures species. Rōnale cōtinet sub se Deū. Et nobiscum loquitur more Platoniorum: vt supra tetigimus.

Secunda.

¶ Secundo conueniunt: quia sicut quicquid prædicatur de genere, prædicatur & de specie, ita quod prædicatur de differentia, prædicari & de specie oportet. Sicut si de animali prædicabitur substantia, prædicatur & de homine qd sit substantia. Si de differentia rationale, prædicatur disciplina: vt omne rationale sit disciplinabile, prædicabitur & de homine.

Tertia.

¶ Tertia cōuenientia est, quod sicut valet argumentū à negatione generis, ad negationē speciei, vt Non est animal, ergo nō est hō: sic à negatione differentie, Non est rationale, ergo nō est homo.

¶ Ponit etiam in textu sex differentias inter genus & differentiā, & prima, quod de pluribus genus prædicatur, quā differentia, & quā species, & omne aliud prædicabile.

¶ Sed ne forte aliquis obijciat, quod differentia quæ est cōstitutua, vt sensibile, animalis, de omnibus illis de quibus animal prædicatur, declarat se intelligere de differentia, quæ diuisua est, quæ est inferior, & non de constitutua.

¶ Dubium tñ hic esset, quomodo genus de pluribus quā accedens, cum in prædicatione directā, etiā accedens prædicetur de ipso generalissimo: nā sicut dicitur, Petrus est albus, & dicitur, substantia est alba: ergo accedens de pluribus prædicatur.

Dubium.

¶ Respondetur, quod hic non sit cōparatio generis ad accedens in quantum tale, sed sit sic, quod in quolibet genere decem generū ibi est genus, species, & differentia. Et genus prædicatur de pluribus, &c. & sic est verum.

Dilutio.

Primum di scrimen.

Secundum.

¶ Secunda differentia est: quia genus continet potestate differentias, sed non econtra: quod patet in diuisis differentiis: nam in animali, rationale, & irrationale, virtute latet. Sed tñ in rationale, vel irrationale non sic animal, sed immedia tē homo, vel brutum, in quo reperitur animal.

Tertium.

¶ Tertia: quia genus prius est differentiis: & sic negatione generis valet argumentum ad differentia negationē, & non econtra. Valet si quidem: Quia vbi non est prius, neq; posterius erit: nō tñ valet, Non est posterius: ergo nō erit prius: nam non stante animali, non erit rationale, neq; irrationale: sed tamen non stante rationale, poterit esse animal: quia potest esse brutum.

Quartum.

¶ Quarta differentia est clara: quia genus in quid: differentia in quale prædicatur: licet vtrūque essentialiter.

Quintum.

¶ Quinto differunt: quia in definitione speciei non est nisi vnicum genus, sed differentia sunt plures: nam leonem potest quis definire per plures differentias, si vltimam conuertibilem cū specie non cognoscat.

Sextum.

¶ Sexto: quia differentia cum se habeat vt forma, quæ actuat, & informat genus, se habet vt luter recipiens, & materia: quia velut in potentia, est ad recipiendam hanc, & illam differentiam specificam, ad cōstitutionem speciei.

¶ In tertio textu, q incipit. (Genus & species, &c.) sit cōparatio generis ad speciem. Et prima est cōuenientia, quia vtrūq; de pluribus: & cæteræ alia: conuenientia: sunt in aperto. Quod intelligendum docet de genere generalissimo, & specie specialissima, quando ponis huiusmodi cōuenientias. Nā si de specie, quæ est subalternā, cum & ipsa genus sit, non erat opus ponere tales conuenientias, aut differentias, cum neq; idem ad se ipsam dicatur habere differentiam: neque conuenientiam, cum cōparatio inter duo debeat esse. Cætera omnia sunt aperta in litera, de quibus fit.

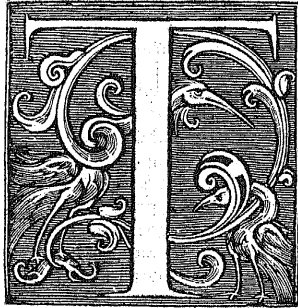
Finis libri prædicabilium.

243

RESOLVTIO LIBRI CA-

THEGORIARVM ARISTOTELIS REVEREN-
di Patris Fratris Alphonſi à Vera Cruce Augustiniani, ar-
tium, ac sacrae Theologiae Magistri, & Cathedratici
primarij in vniuerſitate Mexicana: in partibus
Indiarum maris Oceani.

Quis Arist.

ITVLVS libri Græcè sic habet: Aristotelis cathogoriarum, quod latinè prædicamentorum. Aristoteles fuit Philosophorum facile princeps, & naturæ môstrum (vt loquitur Hieronymus) ab Stagiria ciuitate Macedoniae originem ducens, ex patre Nicomacho medico ortus: natus ante Christi aduentum anno 380. Decimoſeptimo ætatis suæ anno sub Platone Athenis cœpit militare, quæ tunc celebratissimus habebat. Qui postquam .20. annis eius esset discipulus, cœpit in multis à suo Præceptore dissentire, maximè in idearum sententiâ. Ob id Plato dicere solebat, in me Aristoteles recalcitrat, non secus ac in matrem pulli geniti. Et Aristoteles dicebat, velut ex aduerso respondens: Amicus Plato, sed magis amica veritas: vt Ethicorum. 1. insinuat. Postquam Platonem magistrum dereliquit. 13. annis publicè in Lycio gymnasio docuit, & Peripateticorum princeps est dictus, à peripatè in Græcè, eo quod ipse deambulando doceret: quæ admodum antè Platonem magister eius obseruauerat: vel (vt alijs placet) quia locus vbi docebat, Peripatium, id est deambulatorium vocabatur. Tandem anno ætatis suæ .63. dum in Eubœa exularet, vitam finiuit: an æternam illam inuenit mortem, quæ infidelis, vulgus non dubitat: etsi Abulen. in paradoxis, piè suspicitur de ipso, & magistro Platone, simul & Socrate, fuisse saluos. Nam & si Gentiles, potuerunt (vt verisimile est) habuisse cognitionem veri Dei: ad salutem necessariam: quia, quod notum est Dei, manifestum fuit illis, Deus enim eis reuelauit, ait Paulus. Et de salute Aristotelis extat liber editus in vniuersitate Colonienſi. Scripsit admodum multa, & quæ apud nos sunt, minima est eorum pars: ob id alia desiderantur. Ipsi soli tribuitur, quod scientias ante ipsum inuētās, & nõ dum digestas, in ordinem ingeniosè congeſſerit. Et cum aliàs ipse eloquentissimus esset, ex proposito in suis operibus affectauit obscuritatem,

Abulen. pa-
radoxa. 5.

Ad Rom. 1.

Arist. scri-
psit multa.

Affectauit
obscuritatem
Arist.

Q. I. De antepredicamentis.

ritatem: vt agrestes homines, & rudes, deterreret à sui lectione, & ingeniosos magis idoneos redderet, & doctiores, eo quod tenaciùs hærent, quæ non sine labore intelliguntur, & difficilè habent accessum, vt experientia docet. Et quidem huius rei extat testimonium eiusdem (vt refert Plutarchus in Alexandri vita) quem ipse instituerat Arist. *Plutarchus.* Nam cum subinde ipsum accusaret magistrum, quod Metaphysicam in publicum scriptam tradiderit, in qua ipse Alexander cæteris præcellerat, respondisse fertur, illos libros perinde esse editos, ac si editi non fuissent: insinuans eos raros fore, qui possent intelligere. Et clariùs hæc adducuntur ab Aulo Gellio, noctium Atticarum. lib. 20. ca. 4. *Aul' Gellius.* Ait enim, Alexandrum scripsisse in hæc verba ad Aristot. non rectè fecisse, quod disciplinas quibus ab eo ipse eruditus fuerit, libris foras editis, inuulgasset: nam qua (inquit) alia re præstare cæteris poterimus, si ea, quæ ex te accepimus, omnibus prorsus fiunt cõmunia? quippe ego doctrina anteire malim, quàm copiis, atque opulentiis. Rescripsit ei Aristot. ad hanc sententiâ. Libros quos editos quæris, & nõ perinde vt arcana absconditos, neq; editos scito esse, neq; nõ editos: quoniam niam his solis qui nos audiunt, cognoscibiles erunt. Hæc ex Gellio. Et nos supra adduximus Themistii testimonium ad hanc rem probandam. Et hæc de titulo sat est dixisse.

¶ Hic liber prædicamentorum ad partem Dialecticam pertinens, editum ab Aristot. vt communis tenet schola, & breuitas, & subtilitas eius testimonium reddit: etiam si, vt Boëtius refert, quidam putarint editum ab Archita Tarentino Pythagorico philosopho. *A quo libro prædicamentorum.*

QVÆSTIO PRIMA Antepredicamentalis.

Imprimis hæc est inquirendum, antequam vltra progrediamur: vtrum Aristot. in isto libro cathogoriarum, intendat tractare de rebus, an solum de verbis, seu de nominibus? Ratio dubitandi est: nam Alexander Aphrodisiæus, & Simplicius cum Boëtio, existimant Aristot. hæc ex principali intento, de vocibus differuisse: sed Commentator, & Eustratius cõtrarium sentiunt, putantes de rebus hic Aristotelem loquitum: & vtraque opinio habet ipsum Aristotelem pro se. Nam vt nos adnotauim⁹ in principio prædicabilium, quando loquuti sumus in quo no-

minales à realibus distinguantur, aliquando Aristot. loquitur de nominibus ipsis principaliter, aliquando de ipsis rebus: nam in isto libro prædicamentorum, quando dicit de æqui uocis equi uocatis, loquutus est de rebus: & quædo post ait: eorum quæ dicuntur, quædam cum complexione, &c. loquitur de vocibus: nam rebus ipsis id non conuenit: ob id resolutor de quæstione dicamus quæ ad propositum est necessarium per conclusiones.

¶ Prima cõclusio. Licet tam res, quàm voces ponantur in prædicamento, non solum voces, seu nomina prædicantur, sed etiam res ipse realiter, & obiectiue, & nomina tanquàm rerum signa. Probatur prima pars. Homo à parte rei sine aliqua operatione intellectus, est animal rationale: & animal est substantia sensibilis: & viuens est corpus animatum: & animatum corpus, est corpus: & corpus substantia est: ergo in ipsis rebus
D est ani

P. cõclusio.

Ratio prima
partis.

est animal genus contratum per rationale, ad esse hominis, & per sensibile, viuens ad esse aial.

¶ Probatur quod voces ponantur in predicamento. A qualibet essentiali conuenientia intellectus abstrahit formalem conceptum ad aqua tum: ergo qualis erit ordo in rebus, erit in nominibus, homo, animal, viuens, &c. tanquam in signis rerum.

¶ Secunda pars probatur, quod predicatio conueniat etiam rebus, & nominibus, seu vocibus, Aristot. 1. Elencho. ca. 1. Postquam res non possumus in disputationem asserre, vocibus utimur loco rerum. Ex quibus verbis constat, voces predicari instrumentaliter, tanquam signa, & res ipsas realiter, & obiectiue. Et patet ex istis res principaliter predicari: quia propter vnum quodq; tale, & illud magis: sed nomina predicantur propter res: ergo ipsae res magis predicantur. Licet enim sit verum, quod nomina proprius predicentur, eo quod significatio propria verbi predicari nominibus conueniat, sed principalitas consistit in hoc, quod res ipsae velut finis sunt ipsarum vocum. Ob id S. Thom. opuscu. 56. affirmat de mente Aristot. res principaliter predicari: & postea. 1. Per her. lectio. 5. dixit, voces magis proprie predicari: distinguens inter principaliter predicari, & proprie predicari ad sensum iam dictum.

¶ Est tamen hic considerandum, quod sicut supra de vniuersalibus loquuti sumus, quod habeat fundamentum in re: sed tamen vniuersalia actu fiunt per operationem intellectus: sic res ipsae ante omnem operationem intellectus fundamentaliter predicantur, & vna alteri subijcitur, eo quod ratio inest Petro substantialiter, & albedo accidentaliter. Sed tamen fit actualis predicatio, quoniam intellectus actu considerat animal sub ratione predicati de ly homo: & ly homo, sub ratione subiecti. Et ideo duplex est sensus istius propositionis, & similitum: Animal predicatur de pluribus differentibus specie. Nam vel est sensus, quod natura communis animalis est quae predicatur: & sic ly animal supponit simpliciter: & ly homo similiter in hac, Homo est animal. Et alius est sensus, si ly homo, & ly animal, materialiter supponant, quia tunc velut nomina predicantur: quia ex rebus non fit propositio, sed ex nominibus.

¶ Liber predicamentorum est de rebus, in quantum per nomina significantur, & de nominibus, in quantum ipsas res significant. Haec est conclusio bea. pat. Augustini in principio libri Categoriarum, & Auicennae in Logica sua, dicentis, quod voces non cadunt sub consideratione Logica, nisi quatenus rerum signa sunt.

¶ Licet hic res considerentur in ordine ad secundas intentiones, quae est predicari, non tamen hic definiuntur secundae intentiones, ut in predicabilibus: sed explicantur naturae rerum substantiae, & quantitates, & aliorum predicamentorum.

¶ Ista conclusio eo probatur, quia in predicabilibus definitur quid genus, quid species, ubi primo, & principaliter ipsae secundae intentiones considerantur: sed in isto predicamentorum libro naturae rerum: & quid substantiae conueniat: quomodo non recipiat magis, vel minus: & quod nihil sit ei contrarium, &c. Et sic de alijs predicamentis. Haec conclusiones omnes latius probabuntur in processu libri: sed apposita sunt, velut praesidium quoddam.

¶ Est hic etiam considerandum, hunc librum predicamentorum esse valde utilem Dialectico, eo quod vniuersalia cognoscere, genera. f. & species, est ei necessarium. Et tunc id non posset recte cognoscere, nisi haberet notitiam predicamentorum. Quomodo enim aial diceret esse genus hominis, & non ly album, nisi quia cognoscit hoc esse accidens, illud substantiam? Item nesciret definire rem ipsam secundum quidditatem, nisi prius eius quidditas esset cognita. s. si est substantia, vel accidens: quae notitia habetur ex predicamentis. Item. Est necessaria cognitio predicamentorum ad demonstrandum: quia nesciret quod predicatum conueniat de per se, & quod de per accidens, nisi per notitiam predicamentorum.

¶ Nec sunt audiendi, qui vitio notant Aristot. quod frustra categorias introduxerit ad Dialecticam ipsam, dicentes quod Logicus tractat de ente rationis, de secundis intentionibus, puta vniuersali: genere, & enunciatione: syllogismo, &c. & hic liber sit de rebus, & nominibus primae intentionis, puta substantia, qualitate, &c. De quibus Aristot. ex professo quinto Metaphysicae. Et quia Dialecticus de vero, & falso, quod non inuenitur nisi in propositione, & non in vocibus simplicibus. Non (inquam) sunt isti audiendi: quia non obstante hoc, quod opponunt, est concedendum Aristot. ingeniose, & artificiosae ad totam ipsam Dialecticam proposuisse categoriarum tractatum: quia simplicium notitia requisita est ad recte enuntiandum, componendum, vel diuidendum. Et licet Metaphysicus consideret de substantia, & quantitate, & qualitate, considerat absolute de eis, non in ordine ad operationem intellectus: Dialecticus tamen considerat de eis, quatenus ordinem dicunt ad intellectum ad predicari de alijs, de per se, vel de per accidens: ob id licet Metaphysicus consideret quod Dialectico, alia tamen & alia consideratione.

¶ Licet hic res considerentur in ordine ad secundas intentiones, quae est predicari, non tamen hic definiuntur secundae intentiones, ut in predicabilibus: sed explicantur naturae rerum substantiae, & quantitates, & aliorum predicamentorum.

¶ Ista conclusio eo probatur, quia in predicabilibus definitur quid genus, quid species, ubi primo, & principaliter ipsae secundae intentiones considerantur: sed in isto predicamentorum libro naturae rerum: & quid substantiae conueniat: quomodo non recipiat magis, vel minus: & quod nihil sit ei contrarium, &c. Et sic de alijs predicamentis. Haec conclusiones omnes latius probabuntur in processu libri: sed apposita sunt, velut praesidium quoddam.

¶ Est hic etiam considerandum, hunc librum predicamentorum esse valde utilem Dialectico, eo quod vniuersalia cognoscere, genera. f. & species, est ei necessarium. Et tunc id non posset recte cognoscere, nisi haberet notitiam predicamentorum. Quomodo enim aial diceret esse genus hominis, & non ly album, nisi quia cognoscit hoc esse accidens, illud substantiam? Item nesciret definire rem ipsam secundum quidditatem, nisi prius eius quidditas esset cognita. s. si est substantia, vel accidens: quae notitia habetur ex predicamentis. Item. Est necessaria cognitio predicamentorum ad demonstrandum: quia nesciret quod predicatum conueniat de per se, & quod de per accidens, nisi per notitiam predicamentorum.

¶ Nec sunt audiendi, qui vitio notant Aristot. quod frustra categorias introduxerit ad Dialecticam ipsam, dicentes quod Logicus tractat de ente rationis, de secundis intentionibus, puta vniuersali: genere, & enunciatione: syllogismo, &c. & hic liber sit de rebus, & nominibus primae intentionis, puta substantia, qualitate, &c. De quibus Aristot. ex professo quinto Metaphysicae. Et quia Dialecticus de vero, & falso, quod non inuenitur nisi in propositione, & non in vocibus simplicibus. Non (inquam) sunt isti audiendi: quia non obstante hoc, quod opponunt, est concedendum Aristot. ingeniose, & artificiosae ad totam ipsam Dialecticam proposuisse categoriarum tractatum: quia simplicium notitia requisita est ad recte enuntiandum, componendum, vel diuidendum. Et licet Metaphysicus consideret de substantia, & quantitate, & qualitate, considerat absolute de eis, non in ordine ad operationem intellectus: Dialecticus tamen considerat de eis, quatenus ordinem dicunt ad intellectum ad predicari de alijs, de per se, vel de per accidens: ob id licet Metaphysicus consideret quod Dialectico, alia tamen & alia consideratione.

¶ Liber predicamentorum est de rebus, in quantum per nomina significantur, & de nominibus, in quantum ipsas res significant. Haec est conclusio bea. pat. Augustini in principio libri Categoriarum, & Auicennae in Logica sua, dicentis, quod voces non cadunt sub consideratione Logica, nisi quatenus rerum signa sunt.

¶ Licet hic res considerentur in ordine ad secundas intentiones, quae est predicari, non tamen hic definiuntur secundae intentiones, ut in predicabilibus: sed explicantur naturae rerum substantiae, & quantitates, & aliorum predicamentorum.

¶ Ista conclusio eo probatur, quia in predicabilibus definitur quid genus, quid species, ubi primo, & principaliter ipsae secundae intentiones considerantur: sed in isto predicamentorum libro naturae rerum: & quid substantiae conueniat: quomodo non recipiat magis, vel minus: & quod nihil sit ei contrarium, &c. Et sic de alijs predicamentis. Haec conclusiones omnes latius probabuntur in processu libri: sed apposita sunt, velut praesidium quoddam.

¶ Est hic etiam considerandum, hunc librum predicamentorum esse valde utilem Dialectico, eo quod vniuersalia cognoscere, genera. f. & species, est ei necessarium. Et tunc id non posset recte cognoscere, nisi haberet notitiam predicamentorum. Quomodo enim aial diceret esse genus hominis, & non ly album, nisi quia cognoscit hoc esse accidens, illud substantiam? Item nesciret definire rem ipsam secundum quidditatem, nisi prius eius quidditas esset cognita. s. si est substantia, vel accidens: quae notitia habetur ex predicamentis. Item. Est necessaria cognitio predicamentorum ad demonstrandum: quia nesciret quod predicatum conueniat de per se, & quod de per accidens, nisi per notitiam predicamentorum.

¶ Nec sunt audiendi, qui vitio notant Aristot. quod frustra categorias introduxerit ad Dialecticam ipsam, dicentes quod Logicus tractat de ente rationis, de secundis intentionibus, puta vniuersali: genere, & enunciatione: syllogismo, &c. & hic liber sit de rebus, & nominibus primae intentionis, puta substantia, qualitate, &c. De quibus Aristot. ex professo quinto Metaphysicae. Et quia Dialecticus de vero, & falso, quod non inuenitur nisi in propositione, & non in vocibus simplicibus. Non (inquam) sunt isti audiendi: quia non obstante hoc, quod opponunt, est concedendum Aristot. ingeniose, & artificiosae ad totam ipsam Dialecticam proposuisse categoriarum tractatum: quia simplicium notitia requisita est ad recte enuntiandum, componendum, vel diuidendum. Et licet Metaphysicus consideret de substantia, & quantitate, & qualitate, considerat absolute de eis, non in ordine ad operationem intellectus: Dialecticus tamen considerat de eis, quatenus ordinem dicunt ad intellectum ad predicari de alijs, de per se, vel de per accidens: ob id licet Metaphysicus consideret quod Dialectico, alia tamen & alia consideratione.

CAPIT. I. De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis.

Aequiuoca.

Aequiuoca dicuntur ea, quorum nomen commune solum est: ratio vero substantiae nominis accommodata, diuersa, ut animal dicitur & ipse homo, & id quod est pictum. Horum enim nomen commune tantummodo est, ratio vero substantiae nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim quae nam sit vtriusque ratio animalis voluerit assignare, rationem vtriusque profecto propriam assignabit.

Vniuoca.

Vniuoca ea dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiae nomini accommodata eadem est: ut animal dicitur & ipse homo, & equus. Nominibus communi & homo, & equus animalia nuncupantur, & ratio quoque substantiae vtriusque eadem est. Si quispiam vtriusque voluerit rationem assignare: quae nam sit vtriusque ratio animalis, eandem rationem omnino reddet.

Denominatiua.

Denominatiua ea dicuntur, quae ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu: ut a Grammatica, Grammaticus appellationem habet, & a fortitudine fortis.

Diuisio libri.

Hoc opus predicamentorum in Graeco exemplari non diuiditur in diuersos tractatus, sed sub vno titulo predicamentorum. 14. cap. continetur. Tamen communis schola habet, ut in tres tractatus diuidatur totus liber: in antepredicamentis, in quo tria sunt capitula: & in predicamentis, in quo sex: & in postpredicamentis, in quo quinque.

Haec ergo de vniuocis, &c. dicuntur antepredicamenta: quia tanquam praedia ad ipsa predicamenta: nam oes multiplex prius est diuidendum, quod definiendum: ob id prius oportet vocem ipsam, quae habet plura significata diuidere.

Merito ergo istorum trium, aequiuocorum, vniuocorum, & denominatiuorum, in principio predicamentorum traditur definitio: eo quod solum tres respectus videntur habere predicamenta omnia. Primus est, in quantum omnia continentur sub ente, & respectu eius sunt quodammodo aequiuoca, ut supra tetigimus, & latius dicemus: saltem sunt analogae. Secundus respectus est, quo singula genera sua respiciunt inferiora, quae in eis continentur: ut in genere, species, & in specie, indiuidua, & sic vniuocorum cognitio: quia de eis vniuocum dicitur. Tertius respectus est, vniuocum predicamenti ad aliud: in quantum res vniuocum predicamenti de re alterius dicitur: sicut iustus de iustitia: & hoc non contingit nisi denominatiue. Et sic istorum trium in principio tradita est definitio.

Notandum etiam, hic definiti aequiuoca aequiuocata, & vniuoca vniuocata: quae sunt res ipsae significatae per terminum aequiuocum, & vniuocum: nam si solum aequiuocum aequiuocans, & vniuocum vniuocans, quae sunt terminus, aequiuocum, & vniuocum, non loqueretur Aristot. in plurali definiendo, sed in singulari potius: cum ergo in plurali loquatur, intelligit de ipsis rebus significatis per terminum vniuocum, & aequiuocum. Dicit Aristot. (Aequiuoca dicuntur, &c.) Non dicit aequiuoca sunt. Ratio est, quia res ipsae non per se, aut aequiuocum, aut vniuocum sunt: sed dicuntur per respectum ad nomen, quo significantur: sicut canis domesticus, & caelestis sunt aequiuoca, per respectum ad ly canis.

Secundo notandum, per ly ratio diuersa, in aequiuocis secundum reales, & ad mentem Aristot. intelligi definitionem: ita ut sit sensus, quod ratio substantiae est diuersa in aequiuocis: licet sit nomen commune: quia definitio non est eadem: nam alia est definitio canis domestici, & alia erit fideris caelestis, licet possit intelligi ratio substantiae in sensu quo aliqui intelligunt: quia conceptus formalis quo canis significat sua illa plura significata non est idem: puta, quia alio conceptu fidus, alio domesticum canem: & sic aequiuocum vocatur: quia mediantibus diuersis conceptibus: & vniuocum esset homo: quia mediante vno conceptu sua omnia significat. Verum praestat loqui, ut Boetius intelligit Aristot. loquutum: ut per ly ratio diuersa, definitio intelligatur, & non formalis conceptus.

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiae eadem: quia eadem est definitio

definitio Ioannis, in quantum homo, quæ est Petri, in quantum homo: & eadem hominis in quantum animal, & leonis in quantum animal: quia utrobiq; vniuocè significat nomen sua significata: sed quia quæ vniuoca sunt, & eadem dici possunt æqui-uoca à consilio, & analogæ, & ipse Aristot. loquens de æqui-uoco, exemplum posuit in ipsis æqui-uocis à consilio, quæ sunt analogæ, & vniuoca etiam vocantur, non erit ab re de analogis aliqua notare.

De analogis.

¶ Notandum circa analogorum naturam, quòd idem est analogia, quòd latinè proportio, seu cõparatio. Analogus ergo est, quod significat plura secundum rationem proportionalem. Itaque vt in illa, significando, nec ratio sit omnino diuersa, vt in æqui-uocis, nec eadem, vt in vniuocis, sed sit media, vt tradit Doctor S. pri. p. q. 13. arti. 5.

S. Thom.

Analogia. 1.

¶ Prima ergo analogia est proportionalitatis, vt ridens analogicè significat hominem, & pratium. Et clavis instrumentum ad claudendum, & gutturis operculum. Et visus significat sensum corporis, & animæ intellectum, vt ait Aristotel. 1. Ethico. cap. 7.

Aristo.

Analog. 2.

¶ Secundus gradus analogiæ est, quando nomina plura significat per habitudinem, & attributionem quam habet ad vnum. Et hæc quatuor modis contingit: secundum quatuor causarum genera. Primo, quando ad vnum finem, vt sanum de animali: quia in se habet sanitatem, & de vrinæ: quia significat: & de medicina: quia causat: & de loco: quia conseruat. Hæc ad vnum attributionem habent, tanquam ad finem: ad animal inquam. Ad vnum efficiens: vt medicinale dicitur de medico, qui habet artem medicinæ: & de instrumentis, & de medicinis, quibus vtitur medicus. Ad vnum subiectum, vt ens analogicè de substantia, quæ simpliciter est tale: & de accidentibus, quæ sunt secundum quid talia, scilicet entis entia, vt dicitur ipsius substantiæ: quia in ea subiectantur, vt ponitur exemplum ab Ari. 4. Meta physica. tex. 2.

Arist.

¶ Ad vnam formam, vel vnum exemplar: vt homo vitus, & pictus. Statua enim homo dicitur: quia ad exemplar hominis viui facta. Ad hunc Analogiæ gradum reducuntur omnes Metaphoræ propter similitudinem quamlibet: vt leo; de leone, & homine iracundo, propter similitudinem in ira: & de CHRISTO propter similitudinem in fortitudine. Ecce quomodo dantur analogiæ gradus. Et vt adhuc exactius ista nota sint, ponantur propositiones, quarum sit prima.

¶ Quauis æqui-uocum à consilio etiam dicatur analogum, non tamen æquipollent inter

1. Propos. se: nam licet (vt ex mente Aristotelis constat)

omnia analogæ sint æqui-uocæ à consilio, non tamen omnia æqui-uocæ à consilio sunt analogæ: vt si pater propter aui memoriam filium appellat nomine patris, est nomen æqui-uocum à consilio, & tamen non analogum: quia non significat propter similitudinem.

¶ Analogæ differunt ab omnibus alijs æqui-uocis: quia alia æqui-uocæ pluribus impositionibus sua significata significant: analogæ vero vnica solùm: vt Nicomachus filium Aristotelis, & patrem eiusdem Aristot.: Sed tamen videre, solùm fuit impositum ad significandum hominè gaudio affectum, & deinde sine noua impositione vsus transfuit ad præti virorem designandum. Et sanum solùm fuit impositum ad significandum animal sanum: & propter attributionem significat vrinam, &c.

¶ Analogum semper significat vnum per prius, & principaliter, & aliud posterius, & minus principaliter: vt visus principaliter visum, & secundario intellectum. Et leo animal, & deinde hominem iratum.

¶ Non est eadem significationis ratio omnium analogorum: nam quædam significant vnam formam, vt illa quæ per attributionem ad vnum finem, & ad vnum efficiens: vt sanum, solùm sanitatem, quæ est in animali, à qua vrinæ sana, & medicina sana. Et medicinale, solùm significat artem quæ est in medico, & ab ea instrumenta dicuntur medicinalia. Analogatum proportionalitatis non significat immediate vnam rationem obiectiuam communem, sed duas: vt ridere, hominis interiectionem: & analogicè, præti virorem, quæ sunt distincta. Hæc sufficienter dixisse de analogis, latius qui voluerit poterit in Caietano in proprio tractatu de analogis videre.

¶ Sicut ponunt analogorum modi diuersi, sic etiã æqui-uocorum: Primus gradus æqui-uocationis est, in genere: vbi ex mente Aristot. æqui-uocationes latet. Nam dato animal significet vnum gradum perfectionis, scilicet sensitium, tamen iste gradus non æqualiter inuenitur in omnibus animalibus: nam secundum differentiarum perfectionem ille gradus magis, vel minus perfectus est: vt sensitium in homine perfectius: quia per rationale contrahitur: & in Elephanto perfectius, quam in asino, quia à perfectiori differentia. Et isti inæquales gradus perfectionis vocantur ab Aristot. æqui-uocationes. Et sic licet sæpe allegatur ipsum dicere, in genere latere æqui-uocationes: non sic dicit expressè, sed latere multa.

¶ Secundus gradus æqui-uocationis est analogia, vt dictum est, qui gradus vocatur æqui-uocus à consilio.

¶ Tertius est æqui-uocus à casu, quando illa pluræ quæ

Dubium.

¶ Circa denominatiua, quæ alio vocabulo coniugata dicuntur, & abstractum, & cõcretum, est dubium, quid Aristot. definit in presenti: vtrum ipsa nomina, vel res significatas per nomina. Pro cuius declaratione notandum, tria esse in istis denominatiuis consideranda ex parte rei: scilicet rem dominantem, quæ est forma ipsa, vel abstractum: quæ ideo abstractum vocatur, quia ipsa non importat subiectum in quo est formatus: licet formam ipsam dicat ly album de principali significato, etiam concernit subiectum ipsius formæ. Tertio consideratur denominatum, & est Petrus, vel Paulus, qui est albus.

In denominationibus tria consideranda.

¶ Dicendum ad dubium, definitionis hunc esse sensum. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo, à quo secundum nomen solo casu differunt, appellationem habent. Et posita est definitio in plurali, vt intelligamus ab eodem abstracto plures res denominari, vt à sapientia dicitur & homo sapiens, & sermo sapiens, & consiliū sapiens: vt inquit pat. August. Non ergo intelligendum, quòd ipsa denominatiua debent inter se casu differre, sed debent differre ab illa forma, seu ab abstracto, à quo determinantur. Nomen ergo denominatiuum est formaliter significans formam, ea ratione, quæ subiectum denominat, vt album: & siue dicamus significare formam connotando subiectum, vt dicit Commentator. 5. Metaph. cõ. 14. vel dicamus significare subiectum connotando formam, vt dicit Auicena, nihil refert, dum modò in re conueniamus, quòd ipsum denominatiuum, seu cõcretum formam ipsam principaliter significet. Sed modò loquedi Auicene sequuntur nominales, & modò Commentatoris reales.

Solutio duobus.

¶ Solent distinguere tria denominatiuorum genera, putà: vocè tantum, vt homo, & humanitas: vbi homo non connotat humanitatem de formali, vt ly album, cum non sit terminus connotatiuus. Item: studiosus, & studium: quia non eadem rem significant. Re dicuntur tantum, vt virtus, & studiosus: quia eandem rem significat: sed voce non conueniunt vitiosus, & malitia. Voce, & re: vt iustus, & iustus, albus, & albedo: hæc propriè dicuntur denominatiua, quæ alio vocabulo à patre Augustino in suis categorijs vocantur Parinomia.

D. August.

Comentator.

Auicena.

Tria genera denominatiuorum.

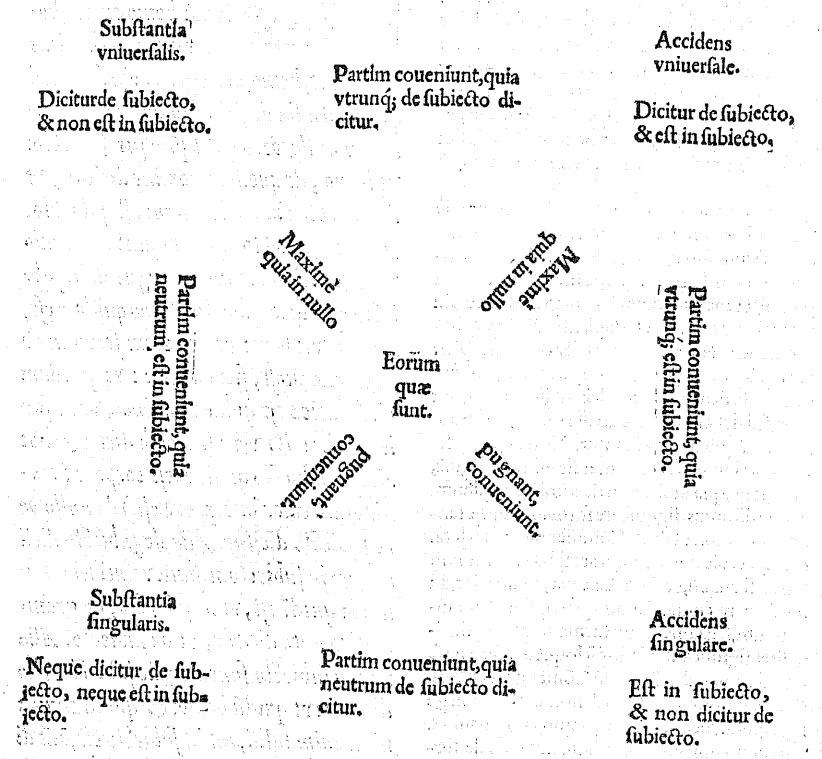
B. August.

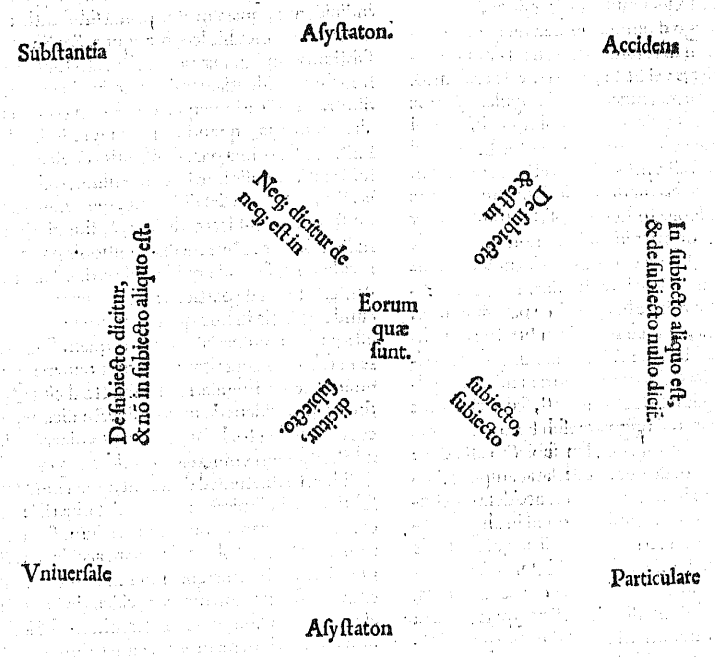
Orum quæ dicuntur, alia cum complexione alia sine complexione dicuntur. Illa talia sunt: homo currit, homo vincit: hæc istius

modi sunt, homo, bos, currit, vincit. Eorū quæ sunt: alia de subiecto quidem dicuntur, in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt homo, de quodam homine dicitur, vt de subiecto: in nullo autem est subiecto. Alia in subiecto quidem sunt, de nullo verò subiecto dicuntur. Atque id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non uti pars: vt sit autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit: vt quædam Grammatica est quidè in anima, vt in subiecto, de nullo verò subiecto dicit: & hoc album in subiecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo verò subiecto dicitur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto. n. sunt: veluti scientia: in aia quidè est, vt in subiecto, de grammatica autè dicitur, vt de subiecto. Alia neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto villo dicuntur: vt quidam homo: & quidam equus: nihil enim taliū, aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atq; in diuidua simpliciter, & ea quæ vna numero sunt, de nullo quidè subiecto dicuntur: in subiecto aut nonnulla ipsorū nihil phibet esse. Quædam enim grammatica ex ijs est planè, quæ in subiecto quidem sunt: de nullo verò subiecto dicuntur.

FIGVRA DEMONSTRANS
SINGVLORVM MEMBRORVM
prædictæ diuisionis conuenientiam,
aut differentiam.

FIGVRA BOETII.

Inter substantiam, & accidens, ponit asystaton, & inter vniuersale & particulare, quia simul nequeunt consistere, aut conuenire. Inter substantiam autem, & vniuersale non ponit asystaton, quoniam simul constant, item in reliquis.

PRO intelligentia literæ Aristo. vbi de complexis, & incomplexis loquitur, oporteret adducere aliqua, nisi iam à nobis dicta essent in terminis: ob id solùm notandum erit, quæ hic posita sunt & de vocibus posse intelligi, & de rebus. Si

de vocibus sermo sit, per dici de subiecto, debet intelligi, essentialiter prædicare de aliquo: vt animal dicitur de subiecto, scilicet de homine: & homo de Petro, & Ioanne essentialiter, & quidditative: & hoc est de subiecto dici. Et esse in subiecto est, esse in aliquo tanquam accidens, & de eo prædicari accidentaliter: sicut album dicitur de homine: & albedo est in subiecto, vel album est in subiecto, putà in Petro, vel Paulo. Et isto modo intelligunt nominales.

¶ Si tamen de rebus sit sermo (vt reales intelligunt, & verius ad mentem Aristot.) dici de subiecto est, essentialiter esse in aliquo, & mediante eo, & esse aliquo termino de illo essentialiter prædicari. Et esse in subiecto est, accidentaliter esse in aliquo tanquam in subiecto accidentali: vel mediante aliquo vocabulo accidentaliter de aliquo prædicari. Et sic natura animalis dicitur de subiecto, quia est de essentia hominis: & albedo est in homine, quia accidentaliter dicitur de eo.

Primum membrum. ¶ Aristot. ergo diuisione posita, vult comprehendere omnem naturam rerum: nam cum quælibet mundi res vel sit substantia, vel accidens: & si substantia: vel vniuersalis, vel singularis: & si accidens, vel erit vniuersale, vt color, & albedo: vel particulare, vt hæc albedo, hic color. Et nil aliud vltra potest esse. Si substantia est, & vniuersalis, oportet prædicetur de suis inferioribus, & hoc est dici de subiecto. Et quia ipsa substantia est, & per se stat, oportet in subiecto non sit: quia esse in subiecto, solum conuenit accidenti: & sic animal, & homo: & de subiecto dicuntur, & in subiecto non sunt: & sic habet prima pars diuisionis.

2. Pars. ¶ Alia sunt, quæ cum sint in subiecto: non dicuntur de subiecto: & hæc sunt singularia accidentia: vt hæc albedo: sic color: in subiecto quidem est, quia substantia non est, sed accidens. Et quia accidens est singulare, sub se non continet de quo prædicetur: ob id in subiecto est, & de nullo subiecto dicitur. Et declarat amplius Aristot. ibidem in textu naturam accidentis in singulari, dicens esse in subiecto, quod in aliquo quidem est, & non vt pars. Hæc dicit, quia dato sit differentia in specie, & forma substantialis in materia, non tamen est accidens: quia & differentia, & forma substantialis, sunt essentia partes: sed tamen accidens non est pars subiecti: quia aduenit iam completo, & in actu existenti. Et dicit vterius, de natura ipsius esse accidentis est, vt nō possit extra subiectum in quo est reperiri: nam esse eius, est inesse. Per naturam enim fieri non potest, licet per Diuinam virtutem in Sacramento altaris contingat accidens sine subiecto esse: saltem ipsa quantitas erit sine subiecto, etiam si alia omnia accidentia in Ostia consecrata in quantitate subiectentur, iuxta doctrinam S. Tho.

S. Tho. 3. p. 9. 77. ar. 2. 3. Pars. ¶ Tertium membrum diuisionis est. Eorū quæ de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: quæ intelligitur de accidenti vniuersali, siue sit genus, vt color, siue species, vt albedo: nam vtrūq; vniuersale accidens est, & de subiecto dicitur: quia de suis inferioribus prædicatur quidditatiue: Albedo est color: & hæc albedo est albedo, & est in subiecto: quia color non reperitur extra subiectum: cum de ratione accidentis sit inesse. Et

quia proprium, sicut esse risibile, flebile, disciplinabile in homine. naturam accidentis respicit, quia non essentialiter prædicantur de suis subiectis, licet ab essentia suant, comprehenduntur in parte diuisionis, sicut & accidentia quæ communia sunt.

¶ Quartum diuisionis membrum est. Eorū quæ nec in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur: in quo cōprehendit substantiam singularem, indiuiduam, quæ vocatur prima substantia: vt Petrus, Ioannes, hic leo, hic equus, &c. Sic, istæ substantiæ indiuiduæ nec in subiecto sunt: quia non sunt accidentia, nec de subiecto dicuntur in directa prædicatione: quia sub se non continent alia indiuidua, quandoquidem ipsa indiuidua sunt. Et sic prima pars diuisionis, & vltima, de substantia intelligitur. Et conueniunt, quia nulla est in subiecto: sed differunt, quia vniuersalis substantia de subiecto dicitur, & singularis de nullo subiecto. Dux medix diuisionis partes de accidente: & secunda quidem de vniuersali accidente, & tertia de particulari. Et conueniunt secunda, & tertia in hoc, quod vtrūq; in subiecto est: quia tam vniuersale accidens, quam singulare in subiecto reperitur: differunt tamen: quia vniuersale de singulari sibi subiecto dicitur, & singulare accidens de nullo subiecto dicitur, licet sit in subiecto. Etiam conuenit vniuersale in substantia cum vniuersali in accidenti: quia vtrūq; de subiecto dicitur: sed differunt, quia vniuersale substantiæ in subiecto non est, & vniuersale accidentis sic. Etiam conueniunt tertium, & quartum membrum, scilicet singulare accidentis, & singulare substantiæ: quia nullum de subiecto dicitur. Differunt tamen: quia accidens in subiecto est, & tamen singulare substantiæ in subiecto non est. Tertium membrum cum primo in nullo conueniunt: ob id à Boëtio dicuntur asystaton: quia sicut primum non est in subiecto, & dicitur de subiecto: tertium est in subiecto, & non dicitur: & sic secundum cum quarto membro, asystaton: quia secundum est in subiecto, & dicitur de subiecto: quartum nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Et sic manent regulæ declarata, & figuræ explicata.

¶ Hic posset esse dubium, qualis sit hæc diuisione ab Aristot. posita. Albertus dicit esse generis in suas species: sed Paulus Venetus negat. Verum solutio patet, supposito sub hac vna quadrimembri diuisione tres latere bimembres. Primam naturarū, alia p se subsistens: vt substantia. Alia inexistens, vt accidens, & hæc est analogi in sua analogata: eo quod ens dicitur analogice de substantia, & accidente. Altera diuisione est naturarum: alia vniuersalis, alia singularis: & hæc est subiecti in accidentia:

Quartum membrum.

Dubium. Albertus. Venetus.

cidentia: nam esse vniuersale naturæ conuenit, non de per se, sed per operationem intellectus. Tertia diuisione est prædicatorum, seu vniuersalium: aliud est in natura substantiæ, aliud in natura accidentis, & hæc est diuisione generis in species: nam hoc quod est quidditatiue prædicari, vniuersum est substantiæ, & accidenti. Et sic est dubium solutum, quod diuisione illa posita ab Aristote. & sit analogi in sua analogata, & subiecti in accidentia, & generis in species suas.

¶ Contra prædicta est argumentum. Aliqua est natura, & tamen non comprehenditur in aliquo membro diuisionis: ergo non est sufficienter posita diuisione. Patet de differentia essentiali, vt ly rationale: quia vel includitur sub natura accidentis, & hoc non, cum essentialiter dicitur de homine: vel includitur sub substantia: & hoc non: quia inherere videtur subiecto: nam sicut forma materiæ aduenit, sic differentia generi. Item. Neque est vniuersale: quia non habet aliquid inferius, de quo quidditatiue prædicetur: nec est singulare: quia prædicatur essentialiter de specie, & de indiuiduis specie: & sic non videtur comprehenditur in diuisione.

Ad argum. 1. Solutio. ¶ Ad hoc argumentū aliqui respondent: differentia esse inter vniuersale, & prædicatum substantiæ: quia dici de aliquo, est essentialiter prædicari. Et quia rationale prædicatur essentialiter de specie, & de omnibus indiuiduis, sequitur esse vniuersale.

2. Solutio. ¶ Sed melius est dicere ad intentionem Aristot. in prædicta diuisione non comprehenditur differentiam quia solum voluit loqui de illis, qui per lineam rectam ponuntur in prædicatione: ob id sicut hic non meminit de prædicatione denominatiua, quia iustus à iustitia, &c. neque meminit de illis, quæ ad latum ponuntur in eodem prædicamento: & sic sicut non diffiniuit partes naturæ substantiæ, putā formam quæ inest materiæ, sed perfectam substantiam, sic neque prædicatū differentia, quæ ad latum ponitur in prædicamento substantiæ. Et ratio eius est: quia solum voluit declarare id quod est prædicatum simpliciter quidditatiue inferioris, quod non conuenit differentia. Non enim habet quidditatiue inferius: nā licet prædicet essentialiter de homine, & de Petro, non tamen in quid, sed in quale: quia non est species, nec genus, sed differentia.

Argum. 2. Arist. ¶ Adhuc esse posset vnum argumentum contra illud quod dicitur, quod substantia dicitur de subiecto. Est Aristot. autoritas. 7. Meta. tex. com. 46. dicens, substantia non dicitur de subiecto: ergo male dicitur esse in primo membro diuisionis, quod dicitur de subiecto, licet non sit in subiecto.

¶ Præterea. Accidens non est in essentia subiecti: quia nec humanitas est calida, neque risibilis: ergo sequitur quod accidens non est in subiecto. Et sic secundum membrum diuisionis non est bene positum.

¶ Respondetur ad secundum, cōcedendo Aristot. Ad 2. loquutum Metaphysicè: quia Metaphysicè loquendo, substantia nō dicitur de subiecto: quia ibi non est sermo de prædicatione, sed de rei essentia: & sic non conuenit ei secundum hanc rationem esse in subiecto, nec dici de subiecto, sed per se stare. Sed hic loquitur Dialecticè, ubi de prædicationibus, & vniuersalibus sermo est. Et ideo optimè dictum, substantiam dici de subiecto: quia vniuersale de suo quidditatiue inferiori. Sic S. Thom. Thom. in loco illo allegato.

¶ Ad tertium dicendum, non esse inconueniens Ad 3. pri. concedere, accidens esse in essentia: nam gratiam ponimus in animæ essentia: item quia licet non de directo, ex consequenti ponitur in essentia: vt quia albedo in homine, & ea homo dicitur albus: sic etiam consequenter dicantur poni in essentia: quia in homine cuius est. Vel dicendum, Solutio. 2. & melius, quod per ly esse in subiecto, non intelligitur esse in essentia, sed esse in supposito, quod est subiectum.

CAPVT. III.

De regulis antepredicamentorum.

¶ In quippiam de quibus Regula. 1. *piā prædicatur, vt de subiecto, ea quæ de prædicato dicuntur, dicuntur etiā de subiecto: vt homo de quodā homine prædicatur: animal autē de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiam homine prædicatur: quidam enim homo & homo est, & etiam animal.*

¶ Eorum quæ sunt diuersa genere, & non ita se habent, vt alterum sub altero collocetur, diuersæ sunt specie, et differentia, vt animalis, atq; scientiæ. Animalis

namq; differentie sunt, gressibile, & bipes, & volatile, degensq; in aquis: scientie vero nulla ex his est differentia. Nō enim hoc scientia à scientia differt, quod sit bipes.

Eorum vero generum quorum alterum sub altero collocatur, easdem esse differentias nihil obstat: supera enim de suis inferis predicantur. Quare quotquot differentie predicati sunt, totidem erūt & subiecti.

Hic ponit Arist. duas regulas antepredicamentales: nam quia in superiori capitulo egit de predicatis, & subiectis: quomodo aliquid dicitur de aliquo tanquam de subiecto: in istis regulis voluit declarare naturam predicati, & subiecti, quomodo id quod dicitur de predicato, debeat etiam de subiecto dici: vt si homo est animal: & animal est substantia: homo fit substantia.

¶ Prima regula, scilicet. *Cum quippiam de quopiam predicatur ut de subiecto, ea quæ de predicato dicuntur, dicuntur etiam de subiecto: à diuersis diuersis modo exponit. Sed quia Boëtij expositio est magis ad intentionem Arist. hanc ponemus, quam & sequimur. Aut enim ipse. Quando aliquid de aliquo, seu alterum de altero predicatur, sicut de subiecto, id est quidditatiuè, quicquid predicabitur quidditatiuè de predicato, predicabitur & de subiecto: vt si homo est animal, & animal est viuens, homo etiam est viuens: vt videatur regula intelligi solum de linea recta predicamentali, & non se extendat ad differentias: quia in secunda regula id declarauit.*

Boëtij.

¶ Quod oporteat regulam intelligere in predicatione essentiali vtrobiq; patet. Nam alias non tenet: quia de Ioanne predicatur homo essentialiter: Ioannes est homo: & de homine predicatur sapiens, homo est sapiens: sed quia id non essentialiter, sed accidentaliter, sy sapiens, non predicatur de Ioanne.

¶ Et quidem licet Arist. hic non de modo argumentandi loquatur, quia solum de simplicibus vocibus est sermo, tamen in hac regula fundatur ille modus, qui dicitur, De primo ad vltimum: & quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens: nam si homo est animal: & animal est sensitium: sequitur de primo ad vltimum, quod homo fit sen-

sitiuus. Sic etiam: est homo: ergo est animal: est animal: ergo sensitium: sequitur est homo: ergo sensitium.

¶ Hic obiter (alibi ex proposito) considerandū est, huiusmodi argumentationes gratia materiæ valere, non enim sunt formales consequentiæ: nam si in predicationibus accidentalibus sumatur, non tenet: vt diximus paulò antè. Non enim valet, Petrus est homo, & homo est calidus: ergo Petrus est calidus: licet posset probari, vt etiam esset bonus modus arguendi, in virtute regulæ, etiam si essent accidentalia predicata: vt si vniuersaliter capiatur predicatū: sic, Homo est animal: & omne animal est frigidum: ergo homo est frigidus. Ioannes est homo: & omnis homo est iustus: ergo Ioannes est iustus. Si predicatū in secunda propositione vniuersaliter predicatur, quicquid de eo dicitur, dicitur & de subiecto.

¶ Iste modus arguendi, qui in virtute predictæ regulæ potest tenere, aliquando est pluribus intermedijs propositionibus: aliquando solum vna: nam potest sic contingere. Petrus est homo: & homo est animal: & animal est viuens: & viuens est corpus: & corpus est substantia: ergo Petrus est substantia. Vel si solum fiat sic. Homo est animal: & animal est substantia: ergo homo est substantia. Et hæc de prima regula.

¶ Secunda regula. *Eorum quæ sunt diuersa genere, & non ita se habent, ut alterum sub altero collocetur, diuersa sunt specie differentia. Vt animalis, atq; scientiæ. Hæc regula duas habet partes. Prima, quod genera, quæ non sunt subalternatim posita, habent differentias specie differentes: & ideo non debet legi, sicut passim legitur, diuersæ sunt species, vt ly species sit nominatiuus, sed diuersæ sunt specie differentia: vt ly differentia, sit nominatiuus pluralis, Et iste error comprobatur ex Græco originali.*

¶ Secunda pars regulæ est. *Eorum uero generum, quorū alterum sub altero collocatur: nihil prohibet easdem esse differentias: vt animatum est differentia viuētis: & etiā est animalis, quia animal ponitur sub animatum. Et sensitium est differentia animalis, & est differentia hominis.*

¶ Oportet latius vtrinq; partē regulæ declarare exemplis. Ipse ponit exemplū de aiali: & scientia. Aial habet volatile, gressibile, Reptile, Aquatile, &c. Scientia habet, Sermonialē, Ethicā, Metaphysicā, &c. Certū est differentias inter se istorū generū differre specie. Itē. In eodē predicamēto substantiæ, corpus animatū, & corpus inanimatū: quia nō adinuicē sunt subalternatim posita, differūt differentia: nā inanimatū diuidit in cælestē, & elemētare: & aiatum, in sensibile, & in insensibile: istæ differentia specie differunt.

Secd

Dubium. ¶ Sed est dubium, p prima parte regulæ: de quibus differentijs loquatur, de diuisiuis, aut de constitutiuis. Sunt qui dicant, loquuntur de diuisiuis: quia sic ostendunt exempla. Sic Titelmanus in sua dialectica: & probat: quia si de constitutiuis, non tenet verum: nam loquendo de generibus superioribus, animal, & planta, non subalternatim ponuntur, cum nec sub planta animal, neque sub animali planta: tamen habent eandem differentias constitutiuas: nempe, animatum, & corporeum.

Solutio. 1. ¶ Sed alij dicunt Arist. loquuntur indifferenter de differentijs tam diuisiuis, quam constitutiuis. Intelligens tamē de differentijs proprijs immediatē constitutiuis: nam tunc etiam est verum, quod si sint genera non subalternatim posita, non solum diuisiua differentia specie differunt, sed etiam constitutiua: vt patet in exemplo allato è Titelmano: nam propria differentia animalis constitutiua, quæ est sensibile, differt à propria, quæ est constitutiua plantæ, quæ est insensibile: animatum autem cum insensibile, plantam constituit, sicut sensibile cum animato, animal.

Nota. ¶ Hic etiam est considerandum, regulam non intelligi de generibus generalissimis: siquidem cum generalissima predicamentorum non habent supra se genus, sic neque proprias differentias: ob id licet non sint subalternatim posita, nō habent differentias specie differentes.

Argum. ¶ Adhuc potest esse argumentum contra primam regulam: quia secundum opinionem Stoicorum, substantia corporea, & substantia incorporea, sunt duo genera non subalternatim posita: tamen differentia non differunt specie. Patet, quia rationale differentia, constitutiua hominis, est constitutiua angelis: ergo.

Solutio. ¶ Ad hoc respondetur ab aliquibus, illa esse genera subalternatim posita. s. sub substantia: quia corporeum, & incorporeum, sub substantia, & sic non esset inconueniens: sed hoc non valet: quia verè non subalternatim ponuntur, & sic dicendum, quod illa opinio Stoicorum est falsa.

Reijcitur Solutio. ¶ Secunda regula sic declaratur. Quia cum superiora semper de inferioribus predicantur, sequitur quod differentia superioris poterit esse inferioris: nam si de animali, sensibile, & etiam de homine dicitur: & tamen quia dicit Arist. non inconuenit eadem esse &c. dat intelligere, non esse necessarium eadem esse: quia potest etiam esse diuersa: nam auis, & animal, sunt genera subalternatim posita: quia sub animali ponitur auis, & differentia animalis sunt, volatile, aquatile, gressibile, &c. & tamen sola vna superioris, conuenit inferiori. s. volatile: quæ differentia est constitutiua inferioris, & diuisiua superioris. Et sic erit verum, quod diuisiua superioris potest esse constitutiua inferioris, vt in exemplo posito: et si dicamus, quod differentia animati diuisiua, quæ est sensitium, est constitutiua inferioris. s. de ly animal. Et sic regula manet declarata, quod quādo duo genera sunt subalternatim posita, non inuenit eandem differentiam quæ est superioris diuisiua, esse inferioris constitutiua: & diuisiua inferioris potest esse diuisiua superioris, in adæquatè tamen: vt rationale, & irrationale, quæ diuidit animal, diuidit viuēs, sed inadæquatè.

CAPIT. IIII.
De decem predicamentis generatim.

Horum quæ nulla cōplexione dicuntur, singula aut substantiā signi-
ficant, aut quantitātē,
aut qualitatem, aut ali-

quid, aut vbi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autē substantia quidē, vt in summa dicamus, velut homo, equus: quantitas autē, vt bicubitum, tricubitum: qualitas, vt album, grāmaticum: ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius: vbi verò, in foro, in Lycio: quādo autem, vt heri, superiore anno: situm verò esse, vt iacet, sedet: habere autē, vt calceatū esse, armatum esse: agere verò, vt secare, vrere: pati, vt secari, vri.

¶ Singula igitur eorū quæ dicta sunt ipsa quidē secundum se nulla cum affirmatio-
ne, negatione ve dicuntur. Horū autē ad se innicem cōplexione, aut affirmatio, aut negatio sit. Videtur enim omnis affirmatio vel vera, vel falsa esse. Eorum autem quæ secundum cōplexionem nullam dicuntur, nihil neq. verum, neq. falsum est: vt homo, album, currit, vincit.

¶ Positis

Rositis quæ pertinent ad ante prædicamenta, hic Aristot. de ipsis prædicamentis tractat. Et reiectis illis, quæ secundum complexionem dicuntur, in quibus affirmatio, vel negatio est, diuidit illa, quæ incomplexa sunt, in decem genera generalissima, in quibus omnia mundi entia continentur. Et dicit. Aut significant substantiam, aut quantitatem, &c. Et licet videatur hic Aristot. de vocibus loqui, eo quod voces sint, quæ sine complexione dicuntur, & quæ significant: tamen (vt nos aliàs diximus) sic de vocibus loquitur, vt principaliter de rebus per voces significatas: quod patet in exemplis ab eo positus in litera. Aut enim. Significat substantiam, vt homo, equus: sed constat quod vox homo, non significat substantiam: ergo de re loquitur, & nõ de vocibus: ob id aliquando sermo erit de rebus, aliquando de vocibus, vt ipse idem Aristot. Tamẽ si quando de vocibus, non erit principaliter de ipsis, sed pro quãto res ipsas significat, & important.

In prædicamento non ponitur aliquod complexum, sed solum incomplexa. Quapropter ante diuisionem in decem genera, dicit.

Illorum quæ sine complexione dicuntur. Et probat solum ista poni in prædicamento, quæ incomplexa sunt: quia in eis non est affirmatio vel negatio: quia non est diuisio, aut compositio, sed sumuntur simplices voces ipsæ, vel simplices res tanquam quædam rudimenta prima, in quibus consideratio totius logicæ videtur virtute contineri: imò non solum ad ipsam dialecticam facit talis consideratio, sed ad omnem aliam scientiam, vt in discursu patebit.

QVÆSTIO PRIMA.
An ens sit genus ad decem prædicamenta.

Veritur primo, an diuisio posita ab Aristot. entis in decem prædicamenta, sit generis in suas species, vel analogi in sua analogata. Hæc questio in parte tractata est in superioribus, quando de prædicabilibus agebamus: sed tamen illa quæ ibi non sunt dicta, erunt adducenda. Et videtur quod ly ens, sit genus ad decem prædicamenta: & sic sit diuisio generis in suas species. Ens vniuocè prædicatur de decem prædicamentis, & quidditati-

1. Argumẽ.

uè: quia ens significat essentiam in generali, non hanc, vel illam: & hoc est de essentia cuiuslibet rei. vt Aristot. 4. Met. cõmen. 4. insinuat: ergo est genus ad omnia. Patet consequentia ex definitione generis supra posita. Item: quia si non esset genus, & non esset species, nec differentia, neque proprium, neque accidens, & est vniuersale: sequeretur daretur aliquod vniuersale, vltra illa quinque posita à Porphyrio.

Secundo. Ens est vniuocum ad substantiam, quia propriè, & quidditatiuè dicitur ens: ergo dato ad alia omnia prædicamenta ly ens genus non esset, esset ad substantiam saltim, & sic ens genus dicendum.

In contrarium est: quia non dicitur vniuocè de substantia & accidente, sed potius analogicè, (vt supra diximus) ergo genus non est ad decem prædicamenta.

Ad quæstionem respondetur negatiuè. Ens non est genus ad decem prædicamenta. Hæc est conclusio omnium Philosophorum: & apertè eam in isto loco insinuant. Nam cum genus generalissimum sit, supra quod nõ est aliud genus, si esset generalissimum, decem prædicamenta ab eo posita non essent generalissima: sed sunt generalissima, & sic ab Aristot. vocantur: ergo ens non est generalissimum supra ea.

Secundo. Quod non vniuocè prædicatur de aliquibus, non potest ad ea esse genus: sed ens non prædicatur vniuocè de substantia, & accidente, sed analogicè (vt supra dictum est) ergo non est genus ad substantiam, & accidens.

Tertio. Omnis species generis superat in differentia (vt dictum est in tertio prædicabili) sed nulla est differentia speciei alicuius, vel alicuius prædicamenti, quæ non immediatè, & explicitè includatur in ente, cum eo quod est, ens erit: sequitur ergo quod ens non est genus ad alia prædicamenta. Et Aristot. 3. Meta. cõmen. 10. probat conclusionem. Quia omne genus est extra essentiam & quidditatem differentia: sed ens est de essentia, & quidditate rerum omnium: ergo non est genus. Certum est quod animal est extra essentiam rationalis: quia in ordine ad contrahitur ratio animalis ad speciem hominis: & quod ens sit de essentia cuiuslibet rei, patet in loco citato. & 4. Topicorum cap. 6. & 10. Meta. cõmẽ. 6. & 8. Meta. cõmẽ. 16. probat ens non intrare definitionem aliquam quidditativam: quia non dicit specialem gradum quidditatis non inclusum in differentia: sed cum definitio quidditatiua consistet ex genere, sequitur quod si ens non potest constituere definitionem quidditatiuam, quod non est genus.

Aristo.

2. Argumẽ.

In contrariũ.

Ad quæstio.

Conclusio.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Ratio Arist.

Ad

Ad 1. argum. Ad argumenta in contrarium. Ad primum patet solutio, tam ex dictis in prædicabilibus, quam in isto loco: nõ enim dicitur vniuocè ens de substantia, & accidente: ob id nõ habet rone generis.

Ad 2. Ad secundum dicendum, quod si vniuersale capiatur eo modo quo in prædicabilibus, vt tantum valeat sicut prædicabile, vniuocè de suis inferioribus, non est vniuersale: quia non est prædicabile vniuocè: si tamen vniuersale dicatur id quod de pluribus dicitur, siue vniuocè, siue analogicè, ens vniuersale est. Nec est in conueniens quod non sit aliquod illorum quinque: ibi positum: & dato ly ens, non sit genus ad decem prædicamenta, sed cõmune omnibus decem, in quantum actualitatem dicit rerum, potest poni reductiue in prædicamento substantia: quia actualitas propriè ad substantiam pertinet, & ob hoc dicit S. Thom. esse prædicatum substantiale: quia actualitatem importat, quæ videtur esse substantia actus, vel effectus.

QVÆSTIO SECUNDA.
Vtrum sufficienter numerentur 10. prædicamenta.

Veritur secundo, vtrum sufficienter ab Aristot. diuisio facta fuit, rerum omnium in prædicamẽta decem. Videtur quod non.

Argumẽ. 1.

Frustrà sunt per plura, quæ possunt æquè bene fieri per pauciora: sed omnia mundi entia includuntur in hoc quod est esse ens per se, et ens per accidens: ergo non opus est ponere decem prædicamẽta.

Argumẽ. 2.

Secundo. Omnia nouem comprehenduntur sub vno accidente: ergo frustrà sunt posita. Patet. Omnia essentialiter in hoc conueniunt, quod est in alio esse, & non per se: ergo solum vno conceptu omnia intelliguntur: cum à conuenientia essentiali sit abstrahibilis conceptus communis.

Argumẽ. 3.

Tertio. In entibus ratiois reperitur ordo superioritatis, & subiectiois: & tamen non ponitur aliquod prædicamentum pro ente rationis: ergo non sufficienter posita est diuisio. Maior patet ex ipsis vniuersalibus prædicabilibus.

In contrariũ.

In contrarium tamen est Aristotelis auctoritas, ponentis solum decem voces, in quibus omnia mundi entia continentur.

Nota.

Plat. opinio

Pro solutione quæstionis est notandum. Platonem sensisse vnum solum esse generalissimum omnium, quod de omnibus vniuocè, & ad quod omnia haberent ordinem, & reducerentur: & id

vocabat ens. Quæ opinio reiecta est in superioribus, & reprobatum à Porphyrio. ca. de specie, & ab Aristot. 3. Meta. tex. 10.

Pythagoras trisic multiplicauit prædicamenta, vt non contentus istis. 10. vocibus posuerit. opinio.

20. decem positiua, & decem priuatiua: Quæ opinio etiam reicitur ab Aristot. 1. Meta. cap. 7. quam & S. Thom. ibi lectione. 8. relegat. Istis suppositis, sit prima conclusio.

Prædicamenta decem ab Aristot. posita, sunt P. cõclasso. sufficienter enumerata, & neq; plura, neq; pauciora esse debent: nõ supposito ens dicitur primò, & principaliter de substantia, & minimè principaliter per attributionem de accidente, primum prædicamentum substantia est.

Statim diuiditur ens, in ens rationis, & ens reale. Entis rationis sunt tres gradus, negatio, priuatio, & secunda intentio. Negationes, quia res finitæ (vt Chimera) non habent entitatem. Priuationes, quia dicunt priuationem in subiecto, ponuntur reductiue, vbi positiua forma: Secunda intentio non ponitur in aliquo decem: manet ergo solum ens reale ponibile in prædicamento. Et quia nouem modis contingit ens reale, quod per se non stat, esse in alio, ponuntur solum nouem prædicamenta, & vnum substantia, & sic solum sunt decem.

Ad cuius sufficientiam notandum, quod in substantia tria sunt notanda: materia, forma, & 10. prædicamentorum: & in accidentibus consideradum, quædam inesse substantia ab intrinseco, & alia ab extrinseco. Hinc colligitur sufficientia prædicamentorum, vt S. Thom. 7. Metaphy. lectione S. Thom. 7. & in opusculis. Si accidens ab intrinseco inest substantia: vel absolute conuenit, vel non: si sic, & ratione materiae, est quantitas: si ratione formæ, qualitas. Si per respectum ad aliud conueniat, sumitur prædicamentum ad aliquid. Et sic sunt quatuor prædicamenta potissima, Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid.

Si tamen accidens sit ab extrinseco, ponuntur alia. 6. Nam si id ab extrinseco non est mensura, est prædicamentum habitus, vt vestitum esse: si est mensura, vel quantitatis, & est vbi: aut est durationis mensura, & est quando: & si sit dispositio partium, est prædicamentum situs: si partim ab intrinseco, & partim ab extrinseco, est prædicamentum actionis, & passionis, & sic sufficienter sunt enumerata.

Ad argumenta respondetur. Ad primum, dato ita sit, quod omnia mundi entia comprehenduntur in hoc quod est ens per se, & ens per accidens, sed quia quod est esse ens in alio, vel per accidens, multipliciter contingit, vt patet ex enumeratione, ob id non sufficeret ponere duo prædicamenta:

Ad primũ.

menta:

menta, sed fuit requisitum ponere nouem, ad de clarandum nouem modos, quibus contingit esse in alio, vel non per se.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicendum, quod dato nouem intelligantur de accidente, sed tamen quia aliter accedens inest substantiæ, scilicet ab intrinseco, vel extrinseco, ponitur aliud, & aliud prædicamentum.

Ad. 3. ¶ Circa tertium argumentum est notandum, quod est diuersa opinio circa secundas intentiones, vtrum debeant poni in prædicamento, & sic est

Opinio. 1. diuersa solutio. Nam Buridanus in fine prædicamentorum, & alij cum eo dicunt, entia rationis poni in prædicamento relationis, quia respectu dicunt. Sed hoc non videtur: quia cum in prædicamento solum entia realia ponantur: in prædicamento relationis solum reales relationes ponentur.

Reijcitur opinio.

Opinio. 2. ¶ Alij dicunt, quod entia rationis non sunt in speciali prædicamento, sed communiter in omnibus: quia cum entia rationis sint de genere, & specie, & in omni prædicamento fit genus reperiri, & species: sequitur quod in omni prædicamento sunt; tamen, hoc non est ad mentem Aristot.

Reprobatur opinio. quia nomina non ponuntur in prædicamento secundum materiale significatum, sed ratione formalis. Et dato substantia, quantitas, qualitas, &c. sint genus, aut species: sed intentio generis est aliud quam substantia, vel quantitas, vel qualitas. Et ideo dicendum, entia rationis esse extra decem prædicamenta: nam, antequam Arist. poneret decem, distinxit ens, in ens reale, & rationis: & relinquens ens rationis, de ente reali posuit illa decem. Ob id (vt dicit Paulus Venetus) aut entia rationis pertinent ad antepædicamenta, vt prædicabilia sic dicantur, aut oportet fingere vndecimum prædicamentum, in quo sit ordinatio entium rationis. Et quod non ponatur

Opinio. 3. in aliquo decem S. Thom. de potentia. q. 7. ar. 9. probat. & in opusculis. Vnde manet solutum. 3. argumentum.

Paulus Venetus.

S. Thom. in aliquo decem S. Thom. de potentia. q. 7. ar. 9. probat. & in opusculis. Vnde manet solutum. 3. argumentum.

CAP. QUINTVM.

De substantia.

Substantia autem, quæ quidem proprie, imprimisque, & maxime sic dicitur est, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est, vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ verò sub-

stantiæ, species hæc, in quibus quas in primis substantias appellabamus insunt, dicuntur, & hæc quidem, & harum specierum genera: vt quidam homo, in specie quædem hominis est: genus verò speciei, animal est. Secundæ igitur substantiæ hæc dicuntur, vt est homo, atque animal.

¶ Manifestum autem ex his quæ diximus est, quod eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse est nomen, & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur. Prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo, & homo, & animal rationale mortale est: quare & nomen, & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum verò quæ in subiecto sunt, in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicabitur de subiecto: in aliquibus autem nomē quiddam nihil prohibet de subiecto prædicari interdum, ratione verò est impossibile: vt albi, cum in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus albi: ratio verò albi, de corpore nunquam prædicabitur. Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantiis, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum singula depromenti fuerit: vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine prædicabitur: nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus. Color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo corporum singulorum est, nec omnino in corpore, quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantiis, aut in subiectis eis sunt. Non

Textus. 1.

Non existentibus igitur primis substantiis, aliquid aliorum esse, est impossibile. Omnia enim alia aut prædicantur de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existentibus primis substantiis, impossibile est aliorum aliquid esse.

Textus. 3. ¶ Secundarum verò substantiarum, magis substantia est species, quam genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim prima substantia quid sit edat, euidentius, conuenientiusque reddiderit, si speciem, quam genus reddat: vt hominem quendam manifestius assignabit, hominem potius quam animal assignans: illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autem commune. Et cum quædam arborem assignauerit, manifestius assignabit, arborem assignando, quam plantam. Præterea. Primæ substantiæ ideo quod alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia de ipsis vel prædicantur, vel in ipsis sunt, ea gratia primæ substantiæ maxime dicuntur. Vt autem primæ substantiæ ad omnia se habent cetera, ita se species ad genus habet: subiicitur enim species generi. Genera enim de speciebus prædicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere substantia magis est. Ipsarum verò specierum quæcumque genera non sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihil enim accommodatius assignabis de quodam homine hominem assignando, quam de quodam equo equum. Similiter autem & in primis substantiis nulla altera magis altera substantia est: nihil enim magis quidam homo substantia est, quam bos quidam.

Textus. 4. ¶ Merito igitur post primas substantias

solæ aliorum omnium species, generaque, secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hæc eorum quæ prædicantur, primam substantiam indicant: quendam enim hominem si quis edisserat quid sit, specie quam genus accommodatius demonstrabit: & manifestius quid sit faciet, hominem quam animal attribuendo. Aliorum verò omnium quicquid attribuat quis, tribuet extraneæ: velut album, aut currit, aut aliud quodcumque huiusmodi depromendo. Quare merito hæc solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Ad hæc, primæ substantiæ eo quod de alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis vel prædicantur, vel in ipsis sunt, propriissime dicuntur substantiæ. Sicut autem primæ substantiæ ad omnia se habent cetera, ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia prædicantur. Quendam enim hominem dices Grammaticum esse: ergo & hominem, & animal Grammaticum dices esse: similiter autem & in alijs.

¶ Commune autem omni substantiæ est, in subiecto non esse. Prima namque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum verò substantiarum constat quidem etiam sic, in subiecto nullam esse. Homo enim de subiecto qui le homine quodam dicitur, in subiecto verò nullo est: nec enim in quodam homine homo est. Similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine, non etiã est animal in quodam homine. Præterea. Eorum quæ in subiecto sunt, nomē quæ de subiecto prædicari interdum nihil prohibet, rationem verò, est impossibile. Secundarum verò substan-

tiarum

tiarum de subiecto, & ratio, & nomen prædicatur, rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter: quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc quippe, & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt: bipes enim, & gressibile de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto verò est nullo: nec enim in homine bipes est, neque gressibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocumque ipsa differentia dicitur: velut si gressibile de homine prædicatur, et ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis. Neque nos verò substantiarum partes conturbent, quasi quæ in toto sunt, etiam in substantia sint, quæ ita in toto quasi in subiecto sint, nec fortè eas non esse substantias fateri cogamur. Non enim sic in subiecto quippiam esse quemadmodum partem esse dicitur.

Textus. 6. ¶ Inest autem substantijs, differentijsq, omnes vniocè vt prædicentur. Omnia enim quæ ab his prædicata sumuntur, aut de indiuiduis, aut de speciebus prædicantur. A prima nanq, substantia, prædicatio nulla est: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum verò substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus autem & de specie prædicatur, & de indiuiduo. Similiter autem & differentie, & de speciebus, & de indiuiduis prædicantur. Iam verò & rationem primæ substantiæ specierum generumq, suscipiunt, & species generis. Quæcunq, enim de prædicato dicuntur, eadem & de subiecto dicuntur. Similiter autem rationem differentiarum suscipiunt species,

& indiuidua. Vniocæ autem sunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ a substantijs, differentijsq, sunt, vniocè prædicantur.

Textus. 7. ¶ Omnis autem substantia hoc aliquid significare videtur. In primis igitur substantijs indubitabile id, verumq, est, hoc aliquid ipsas significare. Indiuiduū enim vnumq, numero est, quod significatur. In secundis verò substantijs, similiter quidem propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cum quis aut hominem, aut animal dixerit, non tamè est verum: sed quale quid potius significat: nō est enim vnum ipsum subiectum, vt ipsa substantia prima: sed de pluribus ipse homo, & animal dicitur, verum non quale quid absolute significat, perinde ac album: nihil enim aliud album quàm quale significat. At species, & genus circa substantiam quale ipsum definiunt: qualem enim quandam substantiam sanè significant. Genere tamen amplior definitio quàm specie fieri solet, qui nanq, animal dicit, is plura complectitur, quàm is qui hominem dicit.

Textus. 8. ¶ Competit præterea substantijs & nihil ipsis contrarium esse. Primæ nanq, substantiæ, vt alicui homini, aut alicui animali quidnam contrarium fuerit? nihil enim prorsus his aduersatur. At neque ipsi homini, vel animali contrarium quicquàm esse videtur. Non tamen hoc substantiæ proprium est: & alijs enim competit, vt quantitati. Bicubito enim, aut tricubito nihil contrarium esse videtur: neque ipsis decem, neque talium cuiquam quicquàm aduersatur. Nisi quispiam multum pauco, aut magnum paruo dixerit esse

esse contrarium. Attamen nihil eorum quæ definitæ sunt quantitatis cuiquam prorsus aduersari videtur.

Textus. 9. ¶ At verò substantia non suscipere gradus videtur, vt sit magis minus ve talis. Atq, non dico substantia non magis substantiam esse: hoc enim iam diximus ita esse: sed quæq, substantiam id ipsum quod est, non dici magis, ac minus esse: veluti si substantia eadem homo sit, non est magis, ac minus, aut se ipso, aut alio, homo. Non enim alius alio magis homo est: perinde atq, album aliud alio magis, ac minus est album. Corpus enim album magis album nunc quàm prius, & calidum magis nunc calidum ac minus dicitur esse: substantia verò non magis dicitur, nec minus, neq, homo magis nunc homo quàm prius dicitur esse, neq, ceterorū quicquàm omnino quæ substantiæ subeunt rationē. Quare patet substantiam gradus suscipere non posse, vt magis sit: vnquam id quod est, atque minus.

Textus. 10. ¶ Maximè verò substantiæ proprium hoc esse videtur, idem (inquàm) vnumq, numero permanens, contrariorum esse susceptiuum: quale nihil in ijs quæ substantiæ non subeunt rationem proferre possit, quod vnum numero cum sit, recipere in se simul contraria possit, vt color vnus idemq, numero, albus idem, ac niger, negotium ve idem numero, bonū, malumq, vt dicatur, ac in ceteris similiter, quæcunq, substantia non sunt. Substantia autem vna, eademq, numero contrariorum est susceptiuum: veluti quidam homo vnus, ac idem interdum sit albus, interdum niger, & calidus, atq, frigidus, & vitiosus, ac studiosus. Ad alia verò nulla id ipsum

accommodari videtur, nisi fortasse quispiam instaret, orationem, opinionemque dicens contrariorum esse susceptiuas. Eadem enim oratio falsa, veraq, esse videtur: nam si vera est hæc oratio, quempiam inquam sedere, si ille surgat, eadem hæc oratio falsa erit. Idem & in opinione fieri videtur. Nam si quispiam opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falsò mirum opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem. Enimvero si quispiam & his illud accommodatum duxerit esse, in modo tamen habebit vitij, differentiam. Substantiæ enim ipsæ sui mutatione contrariorum sunt susceptrices: si fit enim ex calido quippiam frigidum, mutatur sanè, alteratur enim vt patet. Et similiter si nigrum ex albo fit, & studiosum è vitioso, & in ceteris simili modo, vnum quidq, mutationem suscipiens, contrariorum est susceptiuum. In oratione verò, atq, opinione non ita fit, sed ipsæ quidem immobiles penitus manent: si res autem moueatur, ibi tamen enadunt circa eas contraria: oratio nanq, eadem manet: quempiam inquam sedere: ve autem mota, interdum vera, interdum falsa sit. Eadem circa opinionem etiam fiunt. Quare saltem hoc quidem modo substantiæ propriū erit, ipsam sui mutatione susceptricem contrariorū esse. Quod si quispiam & hoc acceptet, opinionem vt putet, orationem vt susceptiuas contrariorum esse, sciat id ipsum verum non esse. Oratio nanq, opinio ve, non quia suscipiant aliquid, ideo susceptiuas contrariorum esse dicuntur: sed quia circa quippiam aliud accidit aliquid. Ex eo nanq, vera, vel falsa oratio, ac opinio dicitur esse, quia res ipsa est, aut non est:

E non

non quia ipsa contrariorum sunt susceptiva. Simpliciter enim a nulla re prorsus, aut oratio, aut opinio movetur: quare non erunt susceptiva profecto contrariorum, si passio in ipsis nulla efficiatur. At substantia hoc susceptiva contrariorum dicitur esse, quod contraria suscipiat ipsa. Morbum enim, & sanitatem, nigredinē, atq; albedinem suscipit: atq; vnumquodq; talium ipsa suscipiens, susceptrix contrariorum dicitur esse. Quare substantia proprium erit, ipsam vnum, idemq; numero permanentem, mutatione sui susceptrix esse contrariorum. Sed de substantia quidem haec tenent.

Circa textus declaratio nem aliqua veniunt notanda. In secundo textu ponit differentiam inter vniuersalia substantia, & vniuersalia accidentis: quod vniuersalia substantia praedicantur de suis inferioribus, nomine, & ratione: accidentia vero de substantia, quaedam neque nomine praedicantur, neque ratione, & quaedam nomine, & non ratione. Aliquid praedicari de alio secundum nomen est, quod nomen praedicati, sit nomen subiecti. Ratione, quod definitio praedicati sit & definitio subiecti: vt si de Petro dicitur quod sit homo, de eo etiam praedicatur quod sit animal rationale: & si de eo praedicatur quod est animal, & quod est substantia animata sensibilis. Accidentia tamen in abstracto neutro modo praedicantur de substantia: quia Petrus neque est albedo, neque est color visus disgregariuus. In concreto tamen accidens praedicatur secundum nomen: quia nomen concretum albedinis est nomen corporis: nam corpus est album, tamen albi definitio non est definitio corporis.

In. 2. text.

Nota.

In quinto textu, quando dicit. *Eorum quae sunt in subiecto*, &c. distinguit esse in subiecto, quod est accidentis, a dici de subiecto, quod est substantia. Vis rationis in hoc consistit, quod esse in subiecto simpliciter, est esse in aliquo tanquam in sitinente, a quo & esse recipit: sicut accidens in subiecto est: sed secundae substantiae non sic sunt

In. 5. text.

in primis: quia potius constituunt essentiam primam: vt homo constituit essentiam Petri, & non recipit homo esse a Petro: ob id secundae substantiae sunt in primis, tanquam de subiecto praedicationis, sed non sunt in illis tanquam in subiecto inhaesionis.

¶ Etiam notandum circa illud quod dicit. *Ratio enim rationalis est, uti ratione*, &c. Si quis arguat, definitionem non habere differentiam, dicendum: rationem vocari definitionem, in his quae habent, & in his quae non habent. Ratio vocatur conceptus obiectiuus, vel descriptio: quae supplet locum definitionis.

¶ Hic oportet etiam considerare, ista differre, substantia, essentia, subsistentia, res natura, & significare idem, licet secundum aliam, & aliam considerationem: quia subsistentia, in quantum per se stat: & substantia, quia subsistat accidentibus: res natura, quia supponitur naturae communi: essentia, ab esse, de quo Sanct. Thom. prima par. quaest. 29. art. 2.

¶ Essentia quae sumitur ab actu essendi, aliquando est, vt quod: aliquando vt quo. Cum species sit tota essentia indiuidui, ipsa significat vt quod, & nomine speciei, & nomine indiuidui. Vnde dicimus & Petrum esse quandam essentiam, & hominem esse essentiam Petri. Et aliquando est vt quo: vt quando dicimus humanitas, quia est id quod homo est homo. Et sic est quo, quando essentia in abstracto, & quando vt quod, & est in concreto.

QVÆSTIO. I.

Circa textum substantia.

Rimò queritur, vtrum diuisio qua substantia in primam, & secundam diuiditur, sit bene posita, & de finitiones tam primae substantiae, quam secundae bene assignatae. Et videtur quod non. Primo. Deus est substantia, & tamen in eo non potest distingui prima, & secunda substantia: ergo diuisio est insufficientis.

¶ Et confirmatur: quia CHRISTVS in quantum homo, quando quidem est verus homo, ponitur in praedicamento substantiae, & tamen neque est prima, neque secunda substantia. Primo, non est secunda, quia est indiuiduum naturae humanae. Neque est prima substantia: quia prima est in secunda, sicut pars quidditatiue inferior in

Primum argumentum.

Confirmatur.

toto

toto vniuersali scilicet CHRISTVS non est quidditatiue inferior ad hominem, eo quod humanitas inclusa in homine non est de essentia CHRISTI: ergo non est prima substantia.

¶ Secundo. Si diuisio esset bona, vel diuiditur substantia vt generalissimum est: & hoc non: quia cum generalissimum sit secunda substantia, diuisum conuerteretur cum vno membro diuisionis. Aut accipitur substantia vt commune est ad primam, & secundam: & hoc non: quia non potest esse vna communis intentio primae, & secundae, cum prima sit esse subiecti, & secunda esse praedicati.

¶ Et confirmatur: quia aut inter primam, & secundam substantiam est distinctio ex natura rei sine operatione intellectus, aut solum est per operationem intellectus: sed nec haec, neque illa est. Non prima: quia sic secunda substantia non praedicaretur formaliter de prima, & sic neque esset species, neque genus respectu ipsius. Quod autem non sola operatione intellectus distent, patet ex Aristotele, qui ait primam substantiam, esse principaliter substantiam: secundam vero non esse substantiam: nisi cum addito. Item: quia prima significat hoc aliquid, & secunda quale quid: ergo non solum per operationem intellectus distinguuntur.

¶ In contrarium est auctoritas Aristoteli, diuidens substantiam in primam, & secundam: primam vocans indiuiduum secundam species, vel generam, quae de indiuiduis praedicantur.

¶ Hic oportet ante solutionem quaestionis notare, nominales totum capitulum intelligere de terminis: vt sit diuisionis sensus. Substantiarum, i. terminorum absolute significantium substantiam, alia est prima, & alia secunda. alius est terminus singulariter significans substantiam: vt ly Petrus: alius communiter significans substantiam: vt ly homo.

¶ Sed quicquid sit de veritate opinionis, non videtur ad mentem Aristoteli, quod de rebus loquitur, quod dicit, substantiam primam maxime substare: certum est quod non loquitur de termino.

¶ Pro quo notandum, substantiam ad sensum Aristoteli tripliciter sumi posse. Primo modo, pro generalissimo substantiae. Secundo modo, vt distinguitur contra accidens, & sic includit partes substantiae. Tertio modo, pro eo quod est in recta linea primi praedicamenti, vt excludit differentias, & partes substantiae: & includit omne illud, de quo generalissimum praedicatur.

¶ Ad quaest. conclusio. ¶ Ad quaestionem sit conclusio. Licet substantia, capiendō primo, & secundo modo, non possit diuidi in primam, & secundam, recte tamen diuiditur, capiendō tertio modo. Probatur prima pars inam capiendō substantiam primo modo

Ratio. 1. p.

do pro generalissimo, vt bene probat argumentum, non potest stare: quia sic, vnum membrum diuidens conuerteretur cum diuiso. Nec si secundo modo: quia cum materia, & forma sint substantia: forma, vel materia diceretur indiuiduum, vel species, vel genus, vel per se stare. Et caput in homine esset substantia, & per se stans, & esset animal: quod apparet esse falsum. Probatur secunda pars conclusionis: nam substantia diuiditur in primam, & secundam: & non capitur substantia primo, neque secundo modo: ergo capitur tertio.

¶ Secundo. Aristoteli loquens de recta linea praedicamenti, vult ponere illa quae non sunt in subiecto, dicitur tamen: & quae neque sunt, neque dicuntur: sed hoc est substantiam diuidere in primam, & secundam: ergo sufficienter ponitur talis diuisio.

¶ Tertio. Aristoteli loquitur de rebus, prout praedicantur mediatis terminis: sed in substantia contingit praedicari, vel subijci solum: & hoc est esse secundam, vel primam substantiam: ergo sufficienter ab Aristotele posita est talis diuisio.

¶ In primo argumento tangitur vna quaestio, quae disputari solet, non solum a Dialecticis in isto loco, sed etiam a Theologis in 1. sententia d. 8.

Vtrum Deus ponatur in praedicamento. Et ratio dubitandi est: eo quod cum res quae ponitur in praedicamento, ex genere, & differentia consistet, & compositionem ponat: cum Deus sit simplicissimus, videtur quod non debeat poni. De quaestione sunt variae opiniones; Oletho. Gregorius Ariminen. & Gabriel. 8. di. primi tenent partem affirmatiuam. Non reputant inconueniens dicere, Deum poni in praedicamento. Quod & probant: quia hoc nomen substantia, vniuoce de Deo, & creaturis dicitur: cum ergo creatura ponatur in praedicamento: & creator etiam. Item, quia spiritus etiam vniuoce dicitur de Deo, & angelis: ergo cum angelica natura ponatur in praedicamento substantiae, & etiam ponetur Deus.

¶ Secundo. Pater, & filius dicuntur in Diuini, & ponuntur in praedicamento relationis, cum distinctio realis personarum solum sit per relationem originis vnius ab alio: sequitur quod Deus ponetur in praedicamento. & relationis.

¶ Secunda opinio est huic contraria, quae tenet, Deum nullo modo poni in praedicamento. Haec est Magistri in 1. d. 8. & ea sequitur doctor sub ibidē. q. 3. & doctor. S. 1. p. q. 4. art. 5. & est Theologorum communis sententia. Et dato Scotus teneat ens vniuoce dici de Deo, & creaturis, vt supra diximus, non tamen audeat dicere, Deum poni in praedicamento: nam cum ipse sit infinitus, & illimitatus, non est signandum aliquod genus, quod possit eum continere, & limitare. Pro decisione clara quaestionis sint conclusiones.

Secundo.

Tertio.

Vtrum Deus ponatur in praedicamento.

Grego. Olibot. Gabriel. Ratio Gregorij, & aliorum.

Secundo.

Opinio. 2.

Magister. Scotus. S. Thom.

E 2 ¶ Deus

Cōclusio. 1. ¶ Deus in nullo predicamento ponitur, siue vniuoce nobiscum, siue æquiuoce. Probatur auctoritate Arist. 3. Met. tex. 9. & 15. Species constat ex genere, quod se habet vt materia, & differentia, quæ se habet vt forma: sed omnis talis compositio repugnat Diuinæ simplicitati: ergo in Deo non datur species, neque genus: sed vbi neque genus, neque species, neque prædicatio crit prædicamentalis: & sic neque prædicamentum. Hæc ratio est: multum notanda: nam eo quod Deus sit infinitus, non habet vnde possit fieri aliqua contractio, vel limitatio: non solum realiter, sed neque per operationem intellectus potest id fieri. In quo deceptus est Gregorius Arimi.

Ratio. 2. ¶ Secundo. Si Deus poneretur in genere, maxime sub ly ens: sed ens non est genus, vt dictum est: ergo non ponitur in genere. Et ratio est: quasi deberet poni in genere, non deberet nisi in genere entis: quia in genere substantiæ nullo modo, cum non subisset accidentibus: quia in Deo nullum accidens subiectatur, nec potest subiectari. Item, quia substantia dicit aliquid limitatum, quod distinguitur ab accidente, & tamen ens non dicit hoc: ob id si deberet poni in genere, sub ente esset: & non sub substantia.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Licet solum duo prædicamenta dicantur de Deo proprie: substantia, & relatio, nullum tamen attributum Dei, quod in nobis est accidens, ponitur in aliquo predicamento. Hæc conclusio est D. Augustini in 7. de Trinitate, qui dicit, substantiam, & relationem dici in Diuinis: & ca. primo dicit secundam partem sic. Deum esse bonum sine qualitate, & magni sine quantitate: præsentem sine situ, & sine habitu omnia continentem: sine loco vbiq; totum: sine tempore sempiternum: sine vlla mutatione mutabilia facientem: nihilq; patientem. Ex quo apparet, quod quantitas, qualitas, &c. de Deo non dicuntur, nisi metaphoricè.

¶ Ex istis manifestè soluitur argumentum, Deum non poni in prædicamento: licet enim de eo dicatur substantia, & relatio, non tamen ponitur in prædicamento: nam dato ita sit, quod non sit necessarium, quod res, quæ ponuntur in prædicamento, componantur Physicè ex materia, & forma, debet tamen componi ex genere, & differentia: & sic erit res, cuius esse non erit de eius quidditate: sicut sunt omnes creaturæ. Et quia Deus habet esse, quod est de eius essentia, nõ potest poni in prædicamento. Et tenendo hæc sententiam, soluitur argumentum Gregorij, dicendo, quod quæuis nomen substantia, & nomen spiritus, prædicentur de Deo, & nobis, non tamen est vniuoce: quia in creaturis dicitur acciden-

Ad argum.
Gregorij.

taliter, in Diuinis non est accidens esse patrem: quia, vt ait pat. Augustinus, in Deo nihil est per modum accidentis, sed relationes Diuinæ sunt substantientes: vt docet Sanct. Tho. pri. par. q. 29. s. Thom. arti. 4. Et sic dicendum de directo ad argumentum in contrarium, quod sicut Deus non est in prædicamento, ita neque proprie prima, neque secunda substantia debet dici, vt loquitur Arist. quia neque accidentibus substat, nec est illic ratio vniuersalis generis, vel speciei, aut ratio prædicabilis de pluribus per in differentiam.

¶ Ad confirmationem primi argumenti, quæ tangit, vtrum ly homo in quantum pro CHRISTO supponit, sit terminus connotatiuus, vel absolutus, relicta opinione nominalium, qui tenent hominem esse connotatiuum etiam pro nobis sumpto (de quo aliis in terminis dictum est) quia significat compositum ex corpore, & anima, connotando quod per se subsistat: & dicunt, quod quando de CHRISTO dicitur homo, sumitur connotatiue: quia significat aliquid connotando sustineat humanitatem: & quia hoc facit CHRISTVS, dicunt connotatiue sumi. Sed quicquid sit de hoc, tenendum est, absolute dici hominem tam de nobis, quam de CHRISTO, & vniuoce: quandoquidem fides absolute concedit CHRISTVM esse hominem, & proprie concedit, sicut istam, Petrus est homo. Et sic probat Sanct. Thom. 3. senten. dist. 7. q. s. Thom. 1. art. 1. ad tertium. Et docet Paulus ad Philip. 2. pen. Habitu inuentus vt homo. Et ad confirmationem, negatur quod CHRISTVS non sit quidditatiue inferior ad ly homo. Nec requiritur ad hoc quod sit quidditatiue inferior, quod humanitas sit de essentia subiecti, sed satis est prædicatum dicat naturam substantialem, in qua suppositum subsistit: & sic est, quod CHRISTVS subsistit in humanitate.

¶ Ad secundum patet solutio ex dictis ad questionem. Et ad confirmationem, quomodo distinguantur prima substantia, & secunda, dicitur, quod prima substantia & secunda sunt eadem res, sed differunt per operationem intellectus. Homo enim vt per intellectum abstrahitur à conditionibus indiuiduantibus, est species: & quantum abstrahitur à conditionibus specierum, est genus. Et in quantum idem homo est cognitus notitia singulari, est prima substantia: & hac ratione est subiectum respectu speciei, & generis. Hæc distinctio est sufficiens ad hoc, quod species, & genera dicantur secundæ substantiæ: & indiuidua dicantur primæ.

¶ Ex ista solutione sequitur, quod prima substantia, & secunda, sunt nomina secundæ intentionis: & quod illa diuisio non est generis in specie,

Corollarium.

s. Thom. cics: vt ait San. Tho. de potentia. q. 9. ar. 2. ad. 6. quia vna species non prædicatur de alia opposita, sicut album non prædicatur de nigro, & tamen secunda substantia de prima prædicatur. Est ergo diuisio eiusdem nature, prout substat diuersis secundis intentionibus: & potest dici analogi, secundum Aristot. qui ait, solum primam substantiam esse maximè substantiam, id est simpliciter: & secundæ substantiæ sunt substantiæ secundum quid: quia non per se subsistat, sed sunt in indiuiduis.

Nota. ¶ Hic obiter notandum (quia diximus primam substantiam esse indiuiduum, & singulare) esse differentiam inter ista tria nomina: indiuiduum, singulare, & prima substantia: quia indiuiduum dicit respectum ad inferiora: vt eo sit indiuiduum Petrus, quia amplius diuidi non potest. Et sic homo non est indiuiduum: quia potest diuidi in Petrum, & Paulum. Dicitur singulare respectu ad suum vniuersale, penes hoc, quod ratio vniuersalis sit facta incommunicabilis, propter aliqua accidentia indiuiduantia: Prima substantia vocatur respectu ad omnia prædicata, tam substantiæ, quam accidentis: quia omnibus substat. Et sic tam indiuiduum, quam singulare, reperitur non solum in reâ linea substantiæ, sed in partibus eius, & in omnibus prædicamentis accidentium: vt hæc manus, hæc albedo: sed prima substantia est quid completum: ob quod etiam si anima rationalis per se possit stare, non vocatur prima substantia, vt docet Sanct. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 1. ad vltimum.

s. Thom.

QVÆSTIO II.

Vtrum substantiæ textus sit optimè signatus.

Væritur circa secundam partem textus, vtrum sex proprietates substantiæ positæ ab Arist. sint sufficienter enumeratæ.

Primi argumentum.

¶ Videtur quod non: quia illa quarta proprietates, scilicet, quod substantiæ nihil est contrarium, non sufficienter ponitur. Patet. Elementa sunt substantiæ: tamen habent contrarium: quia ignis aquæ, & terræ ær contrariatur secundum vtrâq; qualitatem: quod asserit Aristot. primo de genera. commen. 24.

Aristo.

¶ Secundò. Contra quintam proprietatem. scilicet, quod substantia non potest suscipere magis, vel

minus. Anima intellectiua substantia est, non solum quia pars substantiæ, sed quia potest per se subsistere: tamen recipit magis, vel minus secundum essentialem perfectionem. Sic sentire videtur Sanct. Tho. 1. par. q. 85. ar. 7. & de elementis. Expressè Commentator. 3. de celo. tex. co. 67. s. Tho. ¶ Tertio. Contra proprietatem tertiam, in qua dicit, quod proprium est primæ substantiæ significare hoc aliquid. In alijs prædicamentis sunt indiuidua, & vniuersalia: vt hæc quantitas, & quantitas, hæc albedo, & albedo: ergo in alijs reperitur hoc aliquid, & quale quid.

¶ In contrarium est auctoritas Aristot. qui ponit sex proprietates substantiæ.

¶ Ad questionem oportet considerare, quod ille sex proprietates quæ ascribuntur substantiæ, non æquali ratione omnes ei conueniunt: nam aliquæ sic dicuntur proprietates, vt etiam alijs conueniant extra substantiam: vt est, verbi gratia, quod nihil sit ei contrarium, quæ proprietates etiam tribuitur quantitati. Bicubito enim nil est contrarium. Et prima proprietates conuenit etiam differentijs substantiæ: scilicet, in subiecto non esse. Nec scda proprietates ei solum conuenit: quia differentijs earum. Neque etiam, 3. Sola ergo videtur esse propria proprietates substantiæ, quia omni, & soli, esse susceptiuam contrariorum.

¶ Et quidè contraria suscipere, vt quod, soli substantiæ: quia vt quo, conuenit quantitati: vt si superficies suscipit albedinem, est, quia in substantia est superficies.

¶ Conclusio sit ad questionem. Proprietates ascriptæ ab Aristot. in textu, conuenientes substantiæ, sunt optimè positæ. Patet. Illud dicitur proprium, quod alicui conuenit ratione eius: sed omnes sex proprietates substantiæ conueniunt, siue sit proprium proprie, sicut quarto modo, quod soli, & omni: sicut ei conuenit, 6. proprietates. scilicet, quod sit contrariorum susceptibilis, siue sit proprium quod alijs conueniat, vt diximus de cæteris proprietatibus: ergo conuenienter positæ sunt tales. 6. proprietates. Prima, quod in subiecto non sit. Secunda, quod vniuoce de inferioribus prædicetur. Tertia, quod hoc aliquid significet. Quarta, quod nihil sit ei contrarium. Quinta, quoniam non potest magis, & minus suscipere. Sexta, quod contrariorum susceptibilis sit.

¶ Ad primum, quando dicit, quod elementa recipiunt contrarietatem: concedo ita esse: sed contrarietas non provenit eis ratione substantiæ, sed ratione qualitatum contrariarum. Oppositio enim proprie, vt ex Aristot. constat, solum primo in qualitibus reperitur, quæ sunt accidentiæ: & ob id in subiecto recipiuntur: & cum nec prima substantia, neque secunda recipiatur in subiecto:

E 3 subiecto:

subiecto : quia accidens non est, nō potest in eis contrarietas reperiri; & si duæ substantiæ ad inuicem contrarietur, ratione qualitatum erit: sicut de igne, & aqua, terra, & aëre probat argumentum. Nec valet, etiam si replices, quod formæ substantiales circa idem subiectum mutuo se expellunt, etiam si formæ substantiales sint substantiæ: quia ista expulsio non provenit eis nisi à qualitativibus, quas sibi determinant, & requirunt.

Ad secundū. ¶ In secundo argumento tangitur bona difficultas. Vtrum vna anima rationalis alia sit perfectior essentialiter. Et licet in libris de anima locū sit proprius, & à Theologis in secundo sententia.

S. Tho. p. p. q. 75. & in 1^a 1^a. ¶ Sancti Thomae in prima parte ex proposito tamen quantum ad praesens institutum, breuiter dico, quod nec Sancti Thomae neque Aristoteli aliter sentit, quin omnes animæ rationales, quandoquidem sunt in eadem specie, & (vt ait Porphyrius: participatione speciei plures homines sunt vnus) homo, sint eiusdem essentialis perfectionis. Nam eo quod vna aliam excederet in essentiali perfectione, esset alterius speciei, cum species se habeant velut numeri. Et idcirco si quando Sancti Thomae vel aliquis Philosophorum concedit vnam aliam excedere in perfectione, loquuntur ratione dispositionis, seu complexione corporis in quo est: quia per hoc quod vitur organo corporali ad suas operationes pro isto statu, ubi fuerit melior organorum dispositio, & erit perfectior operatio. Et ex hac parte potest dici perfectior, sicut Aristoteli. 2. de anima tex. 64. ait: molles carne esse mente aptiores. Caietanus tamen in loco supra citato, in argumento, ait vnam animam esse alia perfectiorem, sicut vnus homo est alio melior, vel pulchrior: sed tamen bona venia eius, videt esse contra Aristoteli. Quomodo potest esse in eadem specie, essentialis perfectio maior in vno quàm in alio? Nec potest esse ista maioritas (vt ita dicam) penes aliquam accidentalem perfectionem additam animæ: quia vel illa perfectio faceret vnam animam alia perfectiorem, ratione intensio- nis in subiecto, vel ratione extensionis, sicut vnum calidum est alio maius, quia intensius: vel vnum corpus maius, quia extensius. Aut ratione partium dispositionis, sicut vnum est alio pulchrius: sed nullum istorum in anima rationali secundum se ipsam considerari potest, seclusis habitibus: nam neque intensio, neque extensio, neque partium dispositio: ob id non potest intelligi opinio Caietae. Quomodo vna anima sit perfectior essentialiter alia.

Aristote. 8. Meta. tex. 10. ¶ Omnes animæ rationales sunt eiusdem perfectionis.

Aristo. Caiet. opinio. ¶ Caietanus tamen in loco supra citato, in argumento, ait vnam animam esse alia perfectiorem, sicut vnus homo est alio melior, vel pulchrior: sed tamen bona venia eius, videt esse contra Aristoteli. Quomodo potest esse in eadem specie, essentialis perfectio maior in vno quàm in alio? Nec potest esse ista maioritas (vt ita dicam) penes aliquam accidentalem perfectionem additam animæ: quia vel illa perfectio faceret vnam animam alia perfectiorem, ratione intensio- nis in subiecto, vel ratione extensionis, sicut vnum calidum est alio maius, quia intensius: vel vnum corpus maius, quia extensius. Aut ratione partium dispositionis, sicut vnum est alio pulchrius: sed nullum istorum in anima rationali secundum se ipsam considerari potest, seclusis habitibus: nam neque intensio, neque extensio, neque partium dispositio: ob id non potest intelligi opinio Caietae. Quomodo vna anima sit perfectior essentialiter alia.

Contra Caiet. ¶ Si tamen intelligeretur esse vnam alia perfectiorem, eo quod vna perfectiores actus competentes ad suam speciem possit habere quàm

alia, quia organa requisita sint melius disposita, dandum esset Caietano, sicut rei veritas habet: in quo sensu anima CHRISTI fuit perfectior quacumque alia anima. Nec ex hoc sequitur quod ipsa natura magis, vel minus reciperet: imò dato Caietae. opinio esset probabilis, id non sequeretur: quia illa perfectio maior ad mentem Caietae concessa à principio, vel concreata, non intenditur, vel remittitur postea. Quapropter semper manet verum, quod non recipit magis, neque minus. Capreolus tñ in. 2. sen. distinct. 32. dicit vnam formam substantialem alia perfectiorem in eadem specie secundum essentiam, id est secundum aliquid adhaerens essentiae, & quod est actus eius. Non tamen propter hoc sequitur quod recipiat magis, vel minus: quia eadem anima rationalis non habet prius imperfectius existere, & post perfectius: & illo modo anima CHRISTI perfectior anima Iudae est. Et quanuis hæc primò sic mihi probabiliora apparuerunt, vnam animam rationalem alia non esse perfectiorem essentialiter, post tamen exactius considerans, & contemplans in aperto coram me huius orbis indigenas, in quibus est tanta rusticitas in comparatione Hispanorum nostrorum, probabile videt quod afferit Caietae, vnam animam rationalem dari alia perfectiorem essentialiter: & non solum mouet me hæc comparatio nostratum ad indigenas, sed consideratio ipsorum naturalium ad inuicem: nam notabilis videtur excessus in intellectu, & in capacitate: ex quo videtur quod differentiam non solum causet natura le folium, aut constellatio, aut comunicatio, aut educatio, sed gradus perfectionis maior in vno quàm in alio. Et qui teneat hanc opinionem, habet pro se argumentum Parisiensem. Dicere quod anima Iudae est ita perfecta sicut anima Christi, error. Et facile respondebit ad id Aristoteli. species se habent sicut numeri, sicut exponit subtiliter, & profundè Ægidius Romanus, quolibet. 6. quest. 5. scilicet: species se habent sicut numeri: quia si cut in numeris qualibet vnitate addita, vel dempta variat species: sic differentia essentialis addita vel dempta. vide ibi in quolibet. 2. q. 18.

Capreolus. ¶ Ad tertium argumentum concedendum est in alijs prædicamentis esse indiuidua, de quibus genera, & species quidditatiuè prædicantur: vt diximus in antepædicamentis, & Aristoteli. 7. Meta. tex. 2. & 15. docet. Sed quia accidentia non sunt simpliciter entia, neque simpliciter quidditates, ideo etiam si sint species, & genera in accidentibus, non vocantur proprie secundæ substantiæ, neque indiuidua primæ substantiæ.

¶ Dicendum ergo ad argumentum, quod sicut nō sunt proprie secundæ substantiæ in accidentibus,

alia, quia organa requisita sint melius disposita, dandum esset Caietano, sicut rei veritas habet: in quo sensu anima CHRISTI fuit perfectior quacumque alia anima. Nec ex hoc sequitur quod ipsa natura magis, vel minus reciperet: imò dato Caietae. opinio esset probabilis, id non sequeretur: quia illa perfectio maior ad mentem Caietae concessa à principio, vel concreata, non intenditur, vel remittitur postea. Quapropter semper manet verum, quod non recipit magis, neque minus. Capreolus tñ in. 2. sen. distinct. 32. dicit vnam formam substantialem alia perfectiorem in eadem specie secundum essentiam, id est secundum aliquid adhaerens essentiae, & quod est actus eius. Non tamen propter hoc sequitur quod recipiat magis, vel minus: quia eadem anima rationalis non habet prius imperfectius existere, & post perfectius: & illo modo anima CHRISTI perfectior anima Iudae est. Et quanuis hæc primò sic mihi probabiliora apparuerunt, vnam animam rationalem alia non esse perfectiorem essentialiter, post tamen exactius considerans, & contemplans in aperto coram me huius orbis indigenas, in quibus est tanta rusticitas in comparatione Hispanorum nostrorum, probabile videt quod afferit Caietae, vnam animam rationalem dari alia perfectiorem essentialiter: & non solum mouet me hæc comparatio nostratum ad indigenas, sed consideratio ipsorum naturalium ad inuicem: nam notabilis videtur excessus in intellectu, & in capacitate: ex quo videtur quod differentiam non solum causet natura le folium, aut constellatio, aut comunicatio, aut educatio, sed gradus perfectionis maior in vno quàm in alio. Et qui teneat hanc opinionem, habet pro se argumentum Parisiensem. Dicere quod anima Iudae est ita perfecta sicut anima Christi, error. Et facile respondebit ad id Aristoteli. species se habent sicut numeri, sicut exponit subtiliter, & profundè Ægidius Romanus, quolibet. 6. quest. 5. scilicet: species se habent sicut numeri: quia si cut in numeris qualibet vnitate addita, vel dempta variat species: sic differentia essentialis addita vel dempta. vide ibi in quolibet. 2. q. 18.

¶ Ad tertium argumentum concedendum est in alijs prædicamentis esse indiuidua, de quibus genera, & species quidditatiuè prædicantur: vt diximus in antepædicamentis, & Aristoteli. 7. Meta. tex. 2. & 15. docet. Sed quia accidentia non sunt simpliciter entia, neque simpliciter quidditates, ideo etiam si sint species, & genera in accidentibus, non vocantur proprie secundæ substantiæ, neque indiuidua primæ substantiæ.

¶ Dicendum ergo ad argumentum, quod sicut nō sunt proprie secundæ substantiæ in accidentibus,

tibus, sic nec significatio hoc aliquid proprie reperitur: & quia non sunt proprie in eis vniuersalia, neque quale quid proprie, sicut secundæ substantiæ: sed eo modo quo & indiuidua, & species, & genera, possent & significare hoc aliquid: ob id manet verum, substantiam primam significare hoc aliquid, & non conuenit proprie accidenti singulari, & secunda quale quid: quod non conuenit speciei, vel generi in accidentibus.

C A P. VI.

De quantitatis prædicamento.

Textus. 1.

¶ **Q**antum autem partim est continuum, partim discretum, & partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat. Atque discretum quidem est, vt numerus, atque oratio: continuum autem, vt linea, superficies, & corpus, & insuper præter hæc, tempus, et locus.

¶ Partium enim numeri nullus terminus communis est, quo ipsæ copulantur, ceu quinque, & quinque si sint denary partes, nullo communi termino copulantur, sed sunt seiuncta. Similiter tria, & quinque communi termino nullo copulantur. Neque omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus sumatur, sed semper partes seiunctæ sunt: quare discretus numerus est. Similiter & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia longa, breuique, syllaba mensuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cum voce: etenim nullæ partes ipsius communi termino copulantur: neque enim terminus communis vllus est,

ad quem syllabæ coalescant: sed quæque per se sunt seiunctæ.

¶ Linea verò continuum est, sumi namque communis terminus, quo partes lineæ copulantur, punctum potest: itidem vt superficiei lineæ. Plani namque partes communi quodam termino copulantur. Similiter & in corpore sumere, assignareque lineam, superficiem ve communem terminum potes, quo partes corporis copulantur.

¶ Porro autem & tempus, & locus generis huius sunt. Tempus enim presens cum exacto, futuroque copulantur. Rursus & locus continuus est: corporis enim partes, quæ quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupant: igitur & loci partes, quas quæque pars corporis occupat, eodem sanè termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiam cōtinuus erit, quippe cum partes ipsius vno communi termino copulentur.

¶ Præterea. Partim, vt diximus, ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat: nam lineæ quidè partes positionem habent: quæque enim ipsarum alicubi situm habent: atque quæ in parte plani quæque sita est, quæque cum parte copulatur, sumere, assignareque potes. Similiter & plani partes positionem quandam nimirum habent: simili namque modo quæque partium vbi iacet, quæque cum parte copulata est, assignabitur. Partes etiam solidi, loci ve, positionem identidè habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionem quam habeat, aut vbi sint sitæ, aut quæ quibus cum copulantur, potest. Nec item in tempore:

Textus. 2.

nulla enim pars temporis permanet: quod autem non permanet, id quoniam p[er] se positionem habebit? Sed ordinem habere potius dices, propterea quod hæc pars sit prior temporis, hæc posterior. Et in numero simili modo: ex eo planè, quia prius unum, quàm duo, & duo, quàm tria, & tria, quàm quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem quendam habent, positionem autem ipsarum non utiq[ue] sumas. Oratio quoque similiter se se habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet, sed iam quæ dicta est, præbendi amplius non potest. Quare partium ipsius positio sanè non erit, cum nulla prorsus permaneant. Quæ cum ita sint, patet partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus positionem constare.

Textus. 3. ¶ At qui hæc sola quæ dicta sunt, propriè quanta dicuntur: cætera verò uniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes, & cætera quanta dicimus, velut album, ex eo multum dicitur, quia multa superficies est: & actio longa, motus ve, quia tempus est longum: non enim per se unū quodq[ue] horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quanta nam sit actio assignauerit, tempore sanè ipsam definiet, bienem dicendo, aut triennem esse, aut alio simili modo. Et album etiam quantum sit si assignauerit, superficie nimirum definiet: quanta enim est superficies, tantum dicitur & album esse. Quare ea sola quæ dicta sunt, propriè, & per se quanta dicuntur: cæterorum verò nihil per se, sed per accidens dicitur quantum.

Textus. 4. ¶ Præterea. Quantitati nihil est contrarium. In definitis enim quantis nullam

omnino contrarietatem esse patet: ceu bicubito, aut tricubito, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est illorum omnino contrarium. Nisi quispiam paucum, aut paruum magnum dixerit contrarium esse. At horum nihil est quantum, sed potius est ad aliquid. Nihil enim per se magnum, vel paruum dicitur, sed ad aliud sanè refertur: ceu mons quidem paruum dicitur, milium autem magnum: propterea quod hoc maius, ille minor hisce, quæ generis eiusdem sunt, existat.

Ad aliud igitur est ipsorum relatio: nam si paruum quicquàm, magnum ve per se diceretur, nunquàm mons quidem paruum, milium verò magnum utiq[ue] dicitur. Rursus. In pago quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longè sunt illis plures: & in domo quidem multos, in theatro verò paucos, qui quidem & ipsi multò sunt illis plures. Præterea. Bicubitum quidem, atque tricubitum, & talium unum quodq[ue] quantum significat: magnum autem, & paruum, quantum nō significat, sed magis ad aliquid. Alterius enim contemplatione magnum, paruumq[ue] intelligitur. Quare patet hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea. Siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrarium: quod enim per se ipsum sumi non potest, sed ad aliud semper refertur, ei quoniam pacto contrarium quicquàm fuerit: Præterea. Si magnum, ac paruum contraria sunt, fiet ut idem contraria simul suscipiat, & eadem sibiipsis contraria ut sint. Fit enim interdum ut magnum, atque paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum,

paruum, ad aliud verò magnum: quare fit ut idem eodem tempore magnum sit, atque paruum. Quod si hæc contraria sint, idem profectò contraria simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere, contraria posse. Substantia namq[ue] susceptrix quidem contrariorum esse videtur, non tamen valet simul, atque ægrotat quisq[ue]: neque simul album est quicquàm, atque nigrum, neq[ue] cæterorum quicquàm, quod quidem contraria suscipiat simul. Fit etiã ut ipsa sibi ipsis contraria sint. Nam si magnum contrarium paruum est, cum idè corpus & magnum sit, & paruum eodè tempore: maximè sequens videtur, ut idem quoque ipsum sibi contrarium fateamur. Sed ut quicquàm sit ipsum sibi contrarium, fieri nequit: ergo nec magnū paruum contrarium esse potest, neq[ue] paucum, multum. Quare & si quispiam hæc non ad aliquid, sed quanta esse dicet, contrarium tamen nullum prorsus habebunt. Maximè autem quantitatis contrarietas versari circa locum videtur. Supernum enim infero contrarium ponunt, locum qui est in medio, inferum esse dicentes: propterea quod medij ad fines ipsius mundi distantia, maxima est. Cæterorum quoque definitionem contrariorum ab his afferre, ac assignare videtur. Quæ namq[ue] plurimum inter sese sub eodem genere distant, ea contraria esse dicunt.

Textus. 5. ¶ Porro autem quanto, magis, ac minus esse nō competit, ut bicubito: non est enim aliud alio bicubito magis: neque in numero: ut tria magis quàm quinq[ue], tria, vel quinq[ue], e contra ve dicantur. Neq[ue] tempus aliud alio magis tempus dicitur: neque in eorū vllò omnino quæ dicta sunt,

magis, minus ve dicitur. Quanto itaque non magis, ac minus esse competit.

¶ Proprium autem quantitatis est maxime, æqualitas, & inæqualitas, ut hæc æquale, vel inæquale unumquodq[ue] eorum quæ rationem quantitatis subeunt, dicatur, ut corpus æquale, ac inæquale, & numerus, & tempus æquale, inæquale ve similiter dicitur, & de cæteris quæ iam dicta sunt, simili modo. Reliqua verò quæ non sunt quanta, non omnino æqualia, ac inæqualia videbuntur, veluti dispositio æqualis, inæqualis ve non omnino dicitur, sed similis potius, atque dissimilis: & album itidem æquale, inæquale ve, non omnino, sed simile dici, atque dissimile solet. Quare quantitati maximè proprium erit, æquale, ac inæquale ut dicatur.

OST prædicamentum

substantiæ, meritò secundum locum obtinet prædicamentum quætitatis: nam licet quætitas à materia sit, sicut qualitas à forma: tamen quia post substantiam, quæ substat alijs, quantitas est, in qua omnia accidentia corporalia subiectantur, primò de quantitate erit tractatus. Item: quia inter accidentia, quæ substantiæ corporeæ conueniunt, primū est quantitas.

¶ In prima parte istius capituli Aristote. ponit omnes species quantitatis: & in secunda parte eius proprietates assignat. Et præsupponit tres quantitatis diuisiones: scilicet in per se, & per accidens: in discretam, & continuam in positionem habentem in continuo, & non habentem.

¶ Septem numerantur species quantitatis, quinque intrinsecæ, scilicet. Numerus, oratio, linea, superficies, corpus: & duæ extrinsecæ, tempus, & locus: & duæ, scilicet, numerus, & oratio, discretæ quantitates sunt: alia quinque pro continua reputantur.

D. August. ¶ Beatus Pater Augustinus sic in suis asserit categorijs de quanto loquens. Ipse autem quāti aliud esse cohærens, aliud separatum. Cohærens est: Grammi, Epiphania, corpus, locus, tempus. In his enim singularium partium terminus non potest habere mensuram. Grammi vocat Pat. Augustinus, quod nos lineam: est enim longitudo sine latitudine mensuræ subiecta. Et Epiphania est, ubi latitudo cum longitudine, quod nos superficiem appellamus. Et si omnem habeat dimensionem, corpus vocat. Et omnes numeratas quinque species, facit quantitatem continuum: separata verò sunt, numerus, & oratio: quæ nos discretam vocamus quantitatem. Et in vniuersum cum septem sint species quantitatis: quinque sunt continuæ, discretæ solum duæ.

¶ Adhuc in primo textu declarat, quod quantitas discretæ sit, cuius partes ad vnum terminum communem non copulantur. Quod est dicere: quod vnus non sit & idem terminus vtriusque partis: nam partes terminari ad aliquem terminum commune est, vnum esse terminum vtriusque partis: quod solum in continuo contingit. Et hac ratione, linea continuū dicitur: quia partes ad vnum communem terminum terminantur: nam si diuidatur linea, iam partes ad duos terminos terminantur, & ante diuisionem solum ad vnum. Lineæ partes, ad punctum. Superficiæ, ad lineam: & corporis, ad superficiem. Nec hic refert intelligas punctum esse distinctum à substantia, nec ne: sed oportet illa ponere in re: vel saltem per intellectum: alias verba Aristoteli. intelligi non possunt: & ad hoc positum secundo Physicorum dicitur, Abstrahentium non est mendacium, scilicet. consideratiuum lineam à superficie, & superficiem à corpore distinguere.

Aristo.

¶ Et quia de oratione posset esse dubium, ponit quomodo sit quantitas discretæ: quia loquendo de oratione vocali, cum sit ens successiuum, & est quantitas, quia longum, & breue: quæ sunt passionem quantitatis. Et erit discretæ: quia partes ad vnum terminum communem non copulantur.

¶ Cum tres species quantitatis, linea, superficies, & corpus continentur, etiam connumeratur & tempus: nam sicut partes lineæ ad punctum, & superficiæ ad lineam, & corporis ad superficiem continentur, & copulantur, sic temporis partes, ad nunc indiuisibile instans, sicut & partes motus, per indiuisibilia, mutata esse. Et quidem tempus & dicitur quantitas continua, & discretæ, secundum tamen aliam, & aliam considerationem. Nam cum ratio temporis in numeratione consistat, est quantitas discretæ: & tamen quia motus est in quo fundatur prius, & posterius,

quæ numeratur, cōtinuum dicitur. De quo *Ægi. Aegidius.* quolibet. 7. q. 20. Et locus est quantitas: quia cum quanta sint in loco, & ipse locus est quantum. Et sicut partes locati copulantur ad terminum communem, & partes loci simili modo: nam cum superficies corporis continentis sit locus, habeat oportet suas partes ad vnum terminum communem copulatas.

¶ Linea, superficies, corpus, & locus, habent positionem in continuo: quia partes habent continuas, & permanentes, & signabiles, & continentur: sed tempus, & numerus, & oratio, tales non habent. In discretæ quidem constat: & in tempore est notum, quod licet temporis partes per nunc, indiuisibile continentur, non possunt partes signari, quia non permanent: nam pars præterita iam non est, & futura nondum præsens est. Vnde Pat. Augustinus in suis Cathgorijs ait. Vnum enim cum dicimus, ipsum solum numerum dicentes, non aliquid corporaliter numerantes, non videmus vel eius dextram, vel sinistram. Quippe cum in verbo sit tantum in sono, & in nullo sit corpore, positionem suarum partium non potest demonstrare, nisi forte ordinè dixerimus. Vnum sequitur duo: positio autem in his duntaxat non potest inueniri. Similiter & in tempore, atque sermone, maxime cum hæc mox videantur labi: cum dixeris, & tempus currit, & sermo: cum nondum dictus fuerit, non est, & cum dictus fuerit, non apparet. Hæc Diuus Augustinus.

¶ De per accidens quanta: vt albedo multa, vel album multum: quia superficies magna: & actio magna: quia tempus magnum in quo fit.

QVÆSTIO I. Circa textum prædicamentis Quantitatis.

*V*eritur, Vtrum posita in textu ab Aristoteli. sint congruè assignata. Et videtur quod non.

Primum argumentum.

¶ Primum sit. Non rectè posita sunt, linea, superficies, corpus, species quantitatis. Patet. Nam si essent in prædicamento quantitatis ista: sequeretur etiam quod passionem eius ibi ponerentur: sed hoc est falsum. Patet: quia triangulus, pentagonus, &c. sunt passionem lineæ, vt notum est: & tamen

ponuntur in quarta specie qualitatis. Cubus etiā est passio corporis: nam est corpus constans ex omnibus suis lateribus, vt tessera: & tamen cubus ad qualitatem pertinet.

Argumentum. 2. ¶ Secundo. Alicubi reperitur numerus, ubi quantitas non est: ergo non bene Arist. quantitati tribuit numerum, dicens numerum esse discretam quantitatem. Patet. In angelis est numerus: nam teste scriptura. Decies centena millia ministrabant ei.

Arg. 3. ¶ Tertio. Oratio non est quantitas. Patet. Non continua, neque discretæ: nam si in mente sumatur, est qualitas: quia conceptus quidam: si in voce: vel accipitur vt significatiua: & est in genere signi: & sic non est quantitas. Vel accipitur in quantum est quoddam ens naturale, & tunc oratio est aer verberatus, & in prædicamento substantiæ. Si verò accidens sit, ex reuerberatione productum in aere: erit in prædicamento qualitatis.

Quartum. ¶ Quarto. Nulla est quantitas continua: ergo male dictum est. Patet: quia omnis est discretæ. Nam omne continuum diuidi potest, & sic erit discretæ: & cum verba in diuisionibus, sicut in definitionibus potius aptitudinem quam actum importent, sequitur omne continuum debere dici discretum.

Quintum. ¶ Vltimo. Contra illam vltimam proprietatem quantitatis. scilicet. quod secundum eam aliqua æqualia, vel inæqualia dicantur. Non est proprium quartum modo: quia conuenit substantiæ ratione essentia: sunt enim animalium species inæquales in gradu quidditati perfectionis: & similiter duæ albedines dicuntur æquales, vel inæquales ratione extensionis, vel intensiōis. Item: quia ad relationem prædicamentum spectat æquale, vel inæquale: ergo non ad prædicamentum quantitatis.

In contrarium. ¶ In contrarium tamen est Arist. autoritas, qui ponit diuisionem quantitatis in discretam, & continuum: & ponit definitionem, & proprietates eius in textu.

Ad questionem conclusio. ¶ Ad questionem sit conclusio. Sicut verè quantitas illa est, qua aliquid quantum esse dicitur, cum non sit nisi quantum continuum, cuius partes ad vnum terminum communem copulantur, sic & quantum discretum, est cuius non copulantur. Nam forma est quæ dat esse rei, & denominationem: sicut albedo dat esse albi, & denominationem: ergo quantitas, quæ etiam forma accidentalis est, & dat esse quanti, & denominationem. Sicut enim non dicitur quis albus à quantitate: sic neque quantus à qualitate.

Ratio. 1. par. ¶ Quod non nisi continuum, & discretum sit, patet: quia nulla res quanta est alia, nisi cuius partes

actu diuisæ sunt, & cuius partes non sunt actu diuisæ, non enim potest esse aliæ signari: sed si partes actu diuisæ sint, discretæ dicitur: & si non diuisæ, continuæ: ergo optimè ab Aristoteli definitio, & diuisio posita est: vt ex argumentorum solutione clariùs apparebit.

¶ In primo argumento tangitur difficultas, vt vna, & eadem res possit de per se, & directè poni in diuersis prædicamentis: quod aliqui doctorum concedunt. Pro quo fundamentalem ad omnem prædicamentorum doctrinam regulam oportet ponere: quæ huiusmodi sit. Nullus terminus secundum eandem significationem ponitur in diuersis prædicamentis, nec aliqua res formaliter accepta, quia sic rueret tota ars prædicamentorum Aristoteli. qui voluit ponere istas decem simplices voces, in quibus omnia mundi entia intelligerentur: & sic eas distinxit, vt nullo modo conueniant ad inuicem, sed distinguantur realiter. Secundum diuersas significationes tamen non repugnat aliquam rem poni in diuersis prædicamentis: sicut scientia, put in ordine ad scibile, ponitur in prædicamento relationis: sed prout est qualitas, & habitus quidam, ponitur in prædicamento qualitatis, in prima specie. Pes etiam si capiatur vt hominis pars, ponitur reductiue in prædicamento substantiæ: in quantum tamen mensura est, in prædicamento quantitatis. Modium, Amphora, Dollium, si ratione figuræ considerentur, sunt in prædicamento qualitatis, in quarta specie: si ratione mensuræ, in prædicamento isto.

¶ Ad argumentum ergo dicendum, quauis lineæ sit in quantitatis prædicamento, verum lineæ passionem, vt triangulus, circulus, sunt in prædicamento qualitatis, in quarta specie: quia sunt passionem quantitatis: de formali enim figuras dicunt, quæ ad qualitatem spectant. Nec inueniunt quod passio vnus prædicamentis ponatur in alio: sicut & diximus vnam rem secundum diuersam considerationem in diuersis prædicamentis posse poni. Sic & cubus ibi ponitur in prædicamento qualitatis: imò istæ figuræ quantitatis continuæ etiam conueniunt discretæ, vt Aristoteli. 5. Meta. commen. 19. vocat numeros, facientes tales figuras compositas: nam sicut in superficie triangulus est figura plana, & in corpore cubus est corporalis figura: sic nouenarius dicitur numerus superficialis, triangularis, trilaterus, quia constat ex tribus, & viginti septem est cubus. nam ter tria ter sunt viginti septem. Et isti numeri absolute sunt in prædicamento quantitatis, & ratione figuræ in prædicamento qualitatis. Sic si dicas, numerus nouenarius, poni debet in prædicamento quantitatis: sed si dicas triangularis, ratione figuræ poni debet in qualitate.

¶ Ad

Ad primū.

Regula.
Nulla res ponitur in duobus prædicamentis formaliter.

Ad argum.
in forma.

Aristo.

Ad. 2. ¶ Ad secundum oportet distinguere de unitate; vel sumit transcendentaliter, vel predicamentali- ter: transcendentaliter, tunc quælibet res mundi, eo quod est, vna est: & cum ente conuertitur, tanquam propria passio eius, à quò distinguitur secundum rationem in opinione S. Thom. Et vt dicit Scotus, formaliter. Isto modo quælibet res mundi, etiam si sit incorporea, & inuisibilis, vna dicitur. Et sic non solum in angelis, sed in Deo est numerus. Vt sint tres personæ distinctæ, in essentia vna. Alio modo vnitatis capitur prout se quitur diuisionem quantitatis, quæ est principiu numeru: & vocatur vnitatis predicamentalis: quæ in rebus spiritualibus nullo modo potest reperiri: nam vbi quantitas non est, vbi fieri possit talis actualis diuisio, neq; verè ratio vnitatis erit.

S. Tho. p. p. q. 3. o. ar. 3.

Ad. 3. ¶ Circa tertium argumentum de oratione, dicendum, neq; capi in mente, neq; in scripto, neq; in voce, eo modo quo argumentum probat: sed sumitur vt est nomen mensuræ rei discretæ successi- uæ. Et tandem dicendum orationem esse quantitatem discretam, non penes syllabas quas habet, sed penes breue, vel longum ipsarum syllaba- rum. Et est vna species subalterna Oratio, quæ continet sub se innumeras specialissimas species: cunctas. s. species pedum, carminum, vt est spon- deus, constans ex duabus longis, vt gentes: Per- rychius, ex duabus breuibus: vt Deus: lambus, ex breui, & longa, vt Deos: Trocheus, ex longa & breui: vt tempus. Et eodem modo in trisylla- bis, Molossus, ex tribus longis. Tribachus, ex tribus breuibus, &c.

Ad. 4. ¶ Ad quartum dicendum, optimam esse diuisio- nem, neque sequi omnem quantitatem esse dis- cretam, licet moderni concedant: sed cõtra mē- tem Aristot. Non enim eò dicitur continua, quia diuidi non possit: sed eò dicitur, quia habet par- tes copulatas ad vnum terminum communem, quod non potest dici de discreta quantitate. Et licet verum sit, quod omnis continua quantitas possit, si diuidatur, discreta esse, non tamen sequi- tur, membra diuisionis coincidere. Et ob id vnū, & plura realiter opponuntur: vt docet Arist. 1. o. Meta. tex. 17.

Ad. 5. ¶ Ad quintum argumentum respondetur, con- cedendo dari inæqualitatem in speciebus, in per- fectione essentiali: sed hoc non contra Aristot. nam quando dicit, esse proprium quarto modo quantitatis, vt secundum eam aliqua dicantur

æqualia, vel inæqualia, loquitur de æquali, vel in æquali extensionis, quod in veritate, seclusa quã- titate, non potest inueniri: & ita est proprium eius, vt si inueniatur alibi, non sit nisi metaphori- cè, per similitudinem ad quantitatem: quia om- nia vnitatis mensurantur: vt si duæ substan- tiæ dicantur æqualiter perfectæ, eò est, quia eo- sdem gradus habet perfectionis: & si vna aliam excedit, erit, quia vna plures habet, quàm alia: si vna albedo alteri æqualis sit, oportet habeat eo- sde gradus. Et si inæqualis, debet habere illa quæ maior plures: siue hoc in intensione, siue in exte- sione consideretur: imò & quantitas virtutis po- nitur in rebus spiritualibus, & in diuinis æquali- tas est, vbi molis quantitas non potest reperiri: sed vt ait pat. August. 8. de trinitate, in his quæ non mole magna sunt, id maius, quod melius.

D. Agust.

¶ Et sic dicendum, quod æquale & inæquale for- maliter, relationem significat, licet fundamen- taliter quantitatem: sicut pater dicit relationē for- maliter, & fundamentaliter substantiam. Et non repugnat (vt supra dictum est) quod æquale, & inæquale ratione quãtitatis ponatur in ipso præ- dicamento, & ratione relationis in ad aliqd.

Ad formam argumenti.

QVÆSTIO II.

An quantitas distingua- tur à re quanta.

HÆC questio ferè ab om- nibus est mota, tam in Dialec- ti- ca, quàm in Physica, & i Meta- physica: quod est dicere. An id quod est quatum, sit per aliqd distinctum ab ipsa substantia.

¶ Probat quod non sit quantitas accidens dis- tinctum, argumento communi. Non est ponenda pluralitas sine necessitate: sed omnia quæ à Philosophis verè tradita sunt, saluari possunt, sine hoc, quod ponatur quantitas distinctum ac- cidens à substantia, & qualitate: ergo non debet poni: sed res ipsa per se est quanta: sicut per se est substantia. Probari potest assumptum. Nam of- ficium quantitatis est partes extendere, & eas facere distare: sed hoc habet & per se substantia, & qualitas similiter. Quod patet: quia posito dis- tingueretur substantia à quantitate, Deus pos- set substantiam sine quantitate seurare, sicut in Sacramento seruat quantitas sine panis sub- stantia. Si ergo esset substantia panis sine quã- titate, nunquid esset partiu consuius? nonne par- tes ad inuicem distarent: an essent in aliquo indi- uisibili omnes?

P. argumen.

¶ Secundo.

Secundò. ¶ Secundo. Si quantitas esset quid à substantia; & qualitate distinctum, sequeretur quod species quan- titatis similiter distingueretur ad inuicem, & punctum esset à linea distinctum, & linea à su- perficie, & superficies à corpore: sed hoc est fal- sum: nam si punctum à linea esset distinctum: & etiam posset Deus separare illa talia puncta à li- nea ipsis separatis, vel partes lineæ manent con- iunctæ, & continuæ, & sic continuum erit diui- sum in quilibet suam partem, quod est contra Aristot. & veritatem: nam ob id continuum dici- tur infinitum, quia non potest actu esse diuisum in omnem suam partem. Similiter potest argu- mentum formari de linea in superficie, & de su- perficie in corpore. Et sequeretur quod aliquod accidens indiuisibile continuaret diuisibile.

Tertiò. ¶ Tertiò. Si quantitas continua est accidens dis- tinctum ab ipsa re quanta, sequeretur quod si- militer & quantitas discreta. s. numerus, distin- gueretur à rebus numeratis, & sic ternarius esset vna forma, & quaternarius alia: sed hoc est fal- sum: nam sic, si ternarius esset tale accidens, tri- bus hominibus numeratis, esset in tribus illis si- mul tanquam in suo adæquato subiecto, & non pars in vno: sed repugnat, quod vna res sit in tri- bus distinctis, eo modo, quo tres homines distin- guuntur ad inuicem.

In cõtrariu

De quæstio- nariæ opin. Ocham.

Opinio. 2.

S. Thom. Scotus.

4. senten. dist. 12. Tenent ergo quod quantitas continua est accidens, ex quo extensio partium substantiæ: nam ratione quantitatis in alio loco est caput, in quo pedes, & ratione quantitatis substantia ipsa diuiditur, & mouetur, & habet alias actiones: ob id corpus de predicamento substantiæ est subiectum corporis de predica- mento quantitatis. Nam ratio corporalis substã- tiæ in hoc consistit, quod sit capax quantitatis. Et esse substantiam indiuisibilem per naturam, est esse incapax quantitatis.

¶ Vtraq; istarum opinionum videtur habere suam probabilitatem, quia neutra demonstrari potest. Et ideo oportet quod magis probabile est, per conclusiones proponere. Et sit prima.

¶ Sicut est impossibile quantitatem esse substan- tiam quantam, sic & ipsam esse qualitatem ex- tensam. Hæc conclusio ponitur expresse à Pau- lo Veneto, in 2. Metaph. cap. 12. & probat in- numeris Aristot. autoritatibus, & Commenta- toris. Aristot. ait. 7. Meta. commen. 8. Dico ma- teriam quæ secundum se, neque est quantum, neque quale quando ipsa est potentia ad om- nia. Et Commenta. primo Ph. commen. 64. ait.

Conclu. 1.

Venetus.

Arist.

Commen.

¶ Et probatur. Si quantitas esset ipsa substantia, ipsa substantia sentiretur per se, quod est contra Aristot. 2. de anima. tex. 61. Quod probatur. Nam hoc sentitur per se, demonstrata quantita- te: & hoc est substantia: ergo substantia sentiretur per se. Item sequeretur si quantitas est substan- tia, quod substantia est accidens, quod est con- tra veritatem, & Aristot. 6. 7. & 8. Metaphysicæ. Probat sequela. Quia omnis quantitas est ac- cidens: sed aliqua quãtitas est substantia: ergo aliqua substantia est accidens, in tertia figura in Datisi.

Ratio. 1. p

Secundò.

¶ Secundapars conclusionis. Quia si albedo ex- tensa esset quantitas, sequeretur sensibile pro- prium esse sensibile commune, contra Aristot. 2. de anima commen. 54. Quia color est sensibile proprium, & quantitas sensibile cõmune, vt ibi- dem Arist. Secundo. Sequeretur quod alteratio esset augmentatio, contra sententiam Arist. Patet, quia calefactio est immediatè ad calorem ex- tensum: ergo ad maiorem quantitatem: ergo al- teratio esset augmentatio: quod tamen negat Arist. 1. de gene. commen. 27. & 5. Physico. cõ- men. 22. Et tandem Paulus Venetus in loco ci- tato concludit, quod quantitas cum non sit sub- stantia, & sit accidens, & non respectiuum, quia nullum respectiuum habet partē extra partē, se- quitur quod sit accidens absolutum: quia cum quælibet quantitas sit ens, & non sit substantia, erit accidens, & non est respectiuum, erit abso- lutum, vt. 5. Meta. commen. 92.

Ratio. 2. p.

¶ Vltimò

ultima rō. Vltimò probatur conclusio; quòd quantitas sit quid à substantia distinctum. In Sacramento altaris non manet panis substantia, vt tenet fides catholica: & tunc vel manet quantitas, vel non: si sic, sequitur vera conclusio; quantitate distincta à substantia: si non, sequitur ergo qualitates ibidè existentes, in nullo esse subiecto: ergo quādo Hostia consecrata calefit, vel frigidat: calor ille, vel frigus, in nullo recipitur subiecto, quia nō in quantitate per se, quā ibi non est: neq; in substantia: quia non est: ergo nullibi: sed hoc repugnāt in Philosophia: ergo vel oportet innumerā multiplicari miracula, vel cōfiteri quòd est verum. Ibi manere quantitatē, in qua omnia subiectantur accidentia.

Conclu. 2. ¶ Nec numerus, qui est quantitas discreta, distinguitur ab vnitatibus ex quibus componitur; neque vnitates à quantitate continua. Hęc conclusio notetur: quia reales, qui ponunt realem distinctionem inter quantitatē; & substantiā, dicunt quòd vnitates cuiuscunq; indiuidui quātū, est quādam res indiuisibilis addita quantitati. Et consequenter dicunt, quòd numerus trium lapidum propter se significatus, neq; est tres lapides simul sumpti, neq; eius vnitates, sed significat de forma h vnam simplicem formam, quā est in omnibus tribus, à quā habent vt sint ternarius. Et ratio est secundum eos, quia nil formaliter ponitur in predicamento, nisi sit ens reale, & simplex: cum ergo ternarius, quaternarius, &c. sint species distincte quantitatis; sequitur quòd sicut linea dicit rem quā est vna, & superficies aliam rem, ternarius dicit vnam formam specificam, & quaternarius vnam aliam.

¶ Contra hanc imaginatio nem posita est conclusio. Non enim vnitates qua ego Vnus sum, est res indiuisibilis, distincta à mea quantitate. Quòd potest persuaderi: quia quilibet res mundi; eo ipso quòd est ens, est vnum vnitatis transcendentali: & eo quòd quanta, est vna vnitatis predicamentali. Et quòd numerus non dicat aliquam simplicem formam distinctam à rebus numeratis in eis existentem, probatur. Quia non capit intellectus quomodo vna forma sit in tribus; vt probatum est supra: & quantitas in ea, eo est vnitates: quia non est actu plura, & non aliquo superaddito. Et in hoc sensu oportet intelligere; & Arist. & S. Thom. & sic tres vnitates trium hominum, vel lapidum sunt ternarius. Neq; est opus aliam superaddere vnitatem. Et species diuersae; ternarius, quaternarius, &c. cōstituant ab vnitates. Nā binario addita vnitates, facit ternariū, distinctam speciem numeri, & addita vnitates quaternario, facit aliam speciem. Sic intelligit S. Tho. 3. Meta. Corollarium. lectione. 3. Ex quo sequitur intelligentia illius diuisi-

onis: alius est numerus numerans. I. anima, vel conceptus eius: alius numerus numeratus; qui est in rebus. Qui est duplex, formalis, & materialis. Formalis est vnitates: vt cōsiderantur abstracte: ab hac; vel illa materia: & materialis est; tres lapides, tres homines, &c. Vnde ternarij oēs sunt eiusdem speciei, licet materialiter differant. Et tandē si quis antiquorū dicat, quòd numerus est res simplex distincta à rebus numeratis, oportet vel cogitare id dixerit in bono sensu; vel si vt iacet, nō est ei credendum.

¶ Ad arguēntia in cōtrariū respondēt, nō esse frustra ponere quantitatē rem distinctā à substantia, & qualitate: imò est necessarium ad hoc quòd extendat partes substantiā in loco: non enim per aliud corporea substantia ab incorporea separatur, nisi quia corporea est capax quantitatis, quā extensionē partū facit: nā substantia secūdu se nullā dicit quantitatem, & nullū sibi determinat locū, neq; partū, neq; magnū: ob id in Sacramento altaris cōcedimus CHRIS TV MIBI esse substantialiter, nec opus est tanta sit Hostiā quantitatis; quanta ipsius CHRIS TV: quia non fit mutatio quantitatis in quantitate, sed substantiā in substantiā: & potest Deus substantiā à quantitate separare, & eā seruare, licet nō concedat aliqui, vt refert Capreolus. 2. sen. di. 17. Verum affirmat Paulus Venetus in sua Metaph. cap. 13. Et tunc dicendum, illā talem substantiā esse omnino immobilem, quocunq; genere motus: & maneret substantiā partes, sicut erant, quā erat quantitas: nam cōfusē de quo infra clarius.

¶ Ad secundum, conceditur in omni specie quantitatis sic esse. & distingui adiuuicē. Et quā arguis de puncto, si esset à linea distinctū, aliquid accidēs esse indiuisibile, &c. dicendū, quod punctū non habet subiectū ad quātū, sicut ipsum est, sed inadæquatū in ipsa linea: quia nō est p se primū pūctū in substantia, sed rōne lineae, sicut neq; superficies: nisi rōne corporis. Solū corpus est in substantia, tanquā in subiecto adæquato; & aliae species sunt quodammodo inadæquate in substantia. Et quā infero, ergo potest Deus separare oia puncta à linea, &c. negatur: quia id repugnat: nā sequeretur cōtinuū istud in omnē suā partē esse diuisum: nam si continuum nō potest esse actu diuisum: & si actu diuisum, non est cōtinuū: licet Grego. Arimi. & Maior. non habeat p inconuenienti cōcedere, cōtinuum posse esse actu diuisum in omnem suam partem.

¶ Ad tertium respondū est in secūda cōclusionē, vbi ostēsum est, numerū nō esse speciem distinctā ab ipsis rebus numeratis, sed esse ipsas res sic numeratas. Nec est distinctio numeri ab ipsa quantitate numerata. Nec est opus ponere numerum, sicut

sicut ponit Iacobus Faber, vt fit numerus notitia mentalis, & iuxta plura quae numerantur sint plures conceptus: & illi sint species predicamenti quantitatis: nec vt Picus Mirandulanus declarat: numerum in anima esse tanquā instrumentum, quo mensurantur res exterius ab ipsa anima: sicut vna pannum mensurat: & mensura nō dicitur nisi applicetur, neque res ipsa mensurata: nisi mensura fuerit ei applicata. Sic anima applicat quando vult numerare: & aliās nec res dicitur numerate, neque numerus ipse dicitur mensura. Et sic idem denarius, & decem hominibus, & decem equis in differenter potest applicari. Et dicit quòd hęc nomina abstracta, binarius, ternarius, ipsum animā numerum significant: sed eorum concreta, duo, tria, quatuor, &c. pro rebus numeratis accipiuntur, connotando animā numerum. Et addit Picus Mirandula, numeros ipsos virtutes quasdam naturales habere, & inseparabiles proprietates, quibus agant in res exteriores, perfectius quā qualitates actiuae elementorum. Et qui tales numerorum proprietates agnoscent, possunt applicatione illorum numerū ad res naturales facere mirabiles effectus, quod dicunt ad Magiam naturalem pertinere. Hęc ex Pico. Sed ista videntur ad libitum ficta: neque est vnde tales numeri sint in ipsa anima. Nec apparet vnde talis virtus. Quapropter sufficit ponere numerum esse quantitatem ipsam rerum numeratarum, ad sensum declaratum.

Q V A E S T I O . III.
Vtrum substantia materialis absoluta à quantitate, sit indiuisibilis.

Argument. *Idetur quòd non: quia* adhuc si materialis, diuisi potest.

In contra. ¶ In contrarium tamē est: quia diuisio conuenit substantiā ratione quantitatis.

Duplex indiuisibile. ¶ Pro solutione notandum, indiuisibile dici dupliciter: vel quia partes nō habet: vt punctus, & anima rationalis, vel indiuisibile, quia non habet partem, sicut species sensibilis. Secundo notandum iuxta Aristot. sententiā in isto loco, corpus dupliciter capi: vno modo, vt est de predicamento substantiā, & sic dicit compositum ex materia, & forma substantiali. Alio modo, prout est de predicamento quantitatis, & dicit quod

habet trinā dimēsiōē. Ad quæstionē respondēt: ¶ Aliquod corpus quantum potest fieri non Pri. Concl. quantum, ipso manente corpore: & aliquid est flo. corpus, quod nullo modo potest fieri non quantum, ipso manente corpore. Patet de corpore predicamenti substantiā: quando quidem quantitas est accidens distinctum, potest à substantia separari, & manebit compositum ex materia, & forma, & corpus de predicamento substantiā: vt posset Deus à Petro tollere omnem quantitatem, & ipse maneret rationalis, & intellectiuis, & volitiuis, & risibilis: dummodo species manerent in intellectu possibili.

¶ Secunda pars patet. Nā si à corpore de predicamento quantitatis tollatur ipsa quantitas, iam non maneret corpus de illo predicamento.

¶ Materia denudata à quantitate actu esset indiuisibilis, sicut species visibilis in eodem medio habens omnes partes in eodem situ inuicem multiplicatas. Ratio est: quia per quantitatem fit partium ordo, & distinctio, & adiuuicē eoadunatio: ¶ Materia denudata à quantitate est diuisibilis, & non actu, sed potentia: pro quanto potest adueniente quantitate habere partem extra partē, & potest actu diuidi: quia potest fieri actu quantitas: quod tamen non potest punctum, neque anima intellectiua: cum indiuisibilia sint simpliciter: eo quòd materia non quanta, habet partes integrales, quarum quilibet potest esse extra aliam per aduētum quantitatis: dato ablata quantitate, vna non sit extra aliam.

¶ Ex istis patet solutio, quomodo materialis substantia, seclusa quantitate, & potest dici indiuisibilis actu, ad modum quo species sensibilis in medio multiplicata, quae se habet sicut accidens intentionale: quia cum non habeat partem extra partem, non potest pati talem diuisionem actu. Et potest dici diuisibilis, in potentia tamen: quia cum ipsa materialis substantia etiam seclusa quantitate per Dei potentiam habeat partes integrales, quae sunt de essentia eius, licet non sit pars extra partem, tamen adueniente quantitate, per quam pars sit extra partem, & extensio fiat partium, potest talis substantia materialis diuidi. Et etiam sine quantitate, potest dici diuisibilis, potentia tamen, & non actu. Non tamē ex hoc sequitur quòd substantia materialis sine quantitate sit indiuisibilis, sicut est punctum: quia si sic, sequeretur cōtinuū cōponeret ex indiuisibilibus, quod cōtra Aristot. 6. Physicorū, licet id concedat Grego. Ariminē. & Maior. Nā si a. mate ria successiue deperdat quantitatem, & ex prima parte p portioabili medietate, & ex secūda medietate medietatis, sic in infinitū ad finē horū. In prima parte horū prima medietas erit reducta ad partem, &

Picus Mirandulan.

Mirandula

Ad primi

Capreol.

Contra Picum.

Ad. 2.

Arimi. Maior.

Ad. 3.

Ratio. 2.

Conclu. 2.

Ratio.

Conclu. 3.

Ratio.

Solutio.

Grego.

Maior.

ctum, & secunda, in secunda & sic de alijs. Cùm ergo a materia componatur substantialiter ex his quæ relinquuntur in corruptione quantitatis, & illa sunt indiuisibilia, per dicentem oppositum: sequitur ergo ipsam substantiam ex indiuisibilibus constare, quod est falsum.

CAPVT. VII.
De his quæ ad aliquid.

Textus. 1

A verò dicuntur ad aliquid, quæ id, quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur veluti duplū, id quod est cuiuspiam dicitur, duplū enim alicuius scilicet: & maius id, quod est, alio dicitur maius: aliquo namq̄ maius dicitur: similiter & cetera, quæ istius modi sunt. Sunt & hæc etiam ex hisce, quæ ad aliquid sunt, vt habitus, dispositio, scientia, atque positio: omnia enim hæc id quod sunt aliorum esse, aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur, & non aliud quæquam. *Habitus enim cuiuspiam habitus, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio dicitur esse, ceteraq̄ simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur, ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mons magnus dicitur. Simile quoque cuiuspiam simile dicitur: & cetera etiam talia ad aliquid eodem modo dicuntur. Sunt autem & recubatio, & statio, & sessio, positiones quædam: positiones verò ad aliquid sunt: Recubare autē, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed à dictis positionibus denominatiue dicuntur.*

Textus. 2

¶ Est autem & contrarietas in hisce, quæ ad aliquid sunt: virtus namq̄ vitio

contrarium est, quorum vtrunq̄ ad aliquid est, & ignorationi scientia. Non tamen vniuersis contrarietas inest: duplō namq̄ & dimidio, & similibus, contrarium est nihil.

¶ Videtur etiam ea, quæ sunt ad aliquid, & gradus suscipere, vt magis, minus ve, talia sint: simile namq̄ & magis, & minus dicitur simile, & dissimile, & æquale & inæquale similiter: quorum vtraq̄ ad aliquid sunt. Quippe cùm simile cuiusdam simile, & dissimile cuiusdam dissimile, & inæquale, cuiusdam inæquale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem: duplum enim non magis minus ve dicitur duplum, neque quicquam talium vllum.

¶ Atqui vniuersa, quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur, quæ conuertuntur: seruus enim heri dicitur seruus: & herus serui dicitur herus: & duplum dimidij duplū, & dimidium dupli dimidium dicitur: & in cæteris simili modo: quanquam interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile, scientia, scibile, & sensus, sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur.

¶ Verum interdum conuersio fieri non videtur, si ad id, ad quod dicitur, non accommodatè fuerit assignatum, sed qui assignat errauerit: veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur auis ale: non enim primò accommodatè est assignata ala auis: nam non hoc ala ipsius dicitur, quo est auis, sed quo est ales: complurium enim & aliorum ale sunt, quæ aues non esse constat. Quare si accommodatè fuerit assignata fiet conuersio sanè: veluti ala alitis alv, & ales ala. est ales.

¶ Atqui

¶ Atqui interdum & nomen facere necesse est, si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio, nō sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accommodata sit assignatio: non enim eo clauus ipsius dicitur, quo nauigij est, sunt enim nauigia, quorum clauus non sunt. Sed forsitan accommodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur, non enim positum nomen est. Atque conuertitur, si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauus non est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modis: veluti caput accommodatiū fuit assignatum, si capitati caput, quam si animalis esse dixerimus: non enim eo caput habet, quo animal est, cōplura namq̄ animalium capite vacant. Hoc autem pacto facillimè quippiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita non sunt, si à propositis primū vocabis, etiā his imponat nomina, quæ cum primis conuertuntur: vt in prædictis intueri licet, vbi ab ala ales, & à clauo clauatū assignabatur.

¶ Vniuersa igitur ea quæ sunt ad aliquid, si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur.

¶ Nam si ad quoduis vnumquodq̄, & non ad id, ad quod dicitur, assignatur, nō fit sanè conuersio: neque enim quicquam eorum, quæ sine controuersia ad ea dicuntur, quæ conuertuntur, nomenq̄ habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidentium aliquid assignetur. Veluti si seruus non heri, sed bominis, aut bipedis, aut cuiuspiam similibus fuerit assignatus, non fuerit sanè conuersio, non enim accommodata est assignatio.

¶ Præterea. Si accommodatè ad id, quod

dicitur, fuerit assignatum, sublatis quidem cæteris omnibus, quæ sunt accidentia, relicto autem eo solo, ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicitur: ceu si seruus ad herum dicatur, sublatis quidem cæteris vniuersis, quæ accidunt hero, bipede inquam, scientiæ susceptiuo, ac homine: relicto autem tantummodo hero, seruus ad ipsum semper dicitur: seruus enim heri dicitur seruus. Quod si nō accommodatè ad id, ad quod tandem dicitur, fuerit assignatum, cæteris quidem sublatis, eo vero solo relicto, ad quod est assignatum, non ad ipsum sanè dicitur. Assignatus enim sit seruus hominis, ala quis: atq̄ ab homine herus auferatur, nō ad hominem sanè seruus dicitur. Nam cùm herus non sit, neq̄ seruus est sanè. Similiter & ab auis ales auferatur, nō vltimò ala profectò ad aliquid erit: si enim ales non sit, neque erit ala cuiusquam. Quare quodq̄ assignetur ad id, ad quod tandem dicitur accommodatè, oportet. Atque si sit quidem positum nomen, facillima assignatio fit: sin verò non sit, nomina fortasse ponantur necesse est. Quod si hoc assignetur modo, ea quæ ad aliquid sunt, vniuersa ad ea sanè dicuntur quæ conuertuntur: vt patet.

Textus. 5.

¶ Ad verò ea quæ sunt ad aliquid, simul natura esse videntur, atque in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est, & dimidium: & si est dimidium, duplum est, & e contra: & si seruus est, herus est etiam, similiter & in cæteris. Quin & mutuo hæc intermunt se se. Nam si duplum non est, dimidium nō erit: & si dimidium nō est, duplum non erit.

F Idem

Idem est & in cæteris modis, quæ ratio- nis sunt similis.

¶ Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verum hoc esse videtur, simul in quàm natura vt sint: scibile nanq̄, scien- tia prius esse videbitur. Plerunq̄ enim rerum, quæ antea sunt, scientias nos acci- pinus: in paucis enim, aut nulla in re prorsus, scientiam fieri quispiam cum sci- bili simul videbit. Præterea. Si scibile tol- latur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibi- le non sit, scientia non est: nullius enim prorsus scientia erit. Scientia verò etiam si non sit, scibile esse nil prohibet, quadra- tionis enim circuli & si scibilis est, scien- tia quidem nondum esse videtur: est au- tem scibilis ipsa. Præterea. Animalis subla- to, scientia quidem animalis nõ erit, cum complura interim quæ scibilia sunt ani- malium, existant.

¶ Sic & in sensu res se se habere videtur: scibile enim antecedere sensum vide- tur: si scibile nanq̄ tollatur, tollitur & sensus, & ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus & in corpore sunt, itaque sensibili sublato, cor- pus medio tollitur, est enim & ipsum cor- pus scibile: si corpus verò non sit, etiam sensus auferatur. Quare fit, vt secum sen- sibile sensum auferat. At sensus secum scibile non tollit: nam si animal tolla- tur, tollitur quidem sensus, scibile ve- rò nõ tollitur. Est enim scibile cor- pus: vt calidum, frigidum, dulce, amarum, & cætera omnia quæ sunt similis gene- ris. Præterea. Sensus quidem cum sensi- tivo simul emergit: nam vnà cum anima, & ipse sensus efficitur. Scibile au-

tem est et antea quàm sensus sit ortus: est enim ignis, & aqua, cæteraq̄ talia, è qui- bus animal constat, et antea quàm sit om- nino animal, aut sensus: quare scibile prius ipso sensu videbitur esse.

¶ Existit autem hoc loco dubitatio quæ Textus. 6. dam: vtrum nulla substantia dicatur ad aliquid, quemadmodum & videtur: an hoc in aliquibus substantijs secundis con- tingat: in primis nanq̄, substantijs verum est. Nam neq̄ tota, neq̄ partes ad aliquid sanè dicuntur: quidam enim homo non di- citur cuiusdam quidam homo, neq̄ quidã equus, cuiusdam quidam equus. Et itidẽ in partibus, quædam enim manus, nõ cu- iusdam quædam manus, sed cuiusdam di- citur manus: & quoddam caput, non cu- iusdam quoddam caput, sed cuiusdam di- citur caput. Eadem & in pluribus secun- dis substantijs dici possunt: homo nanq̄, non cuiusdam dicitur homo, nec equus. alicuius dicitur equus, nec lignũ alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio di- citur: Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substantiarum est dubitatio: caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus: & vnumquodq̄ tale eodẽ modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse.

¶ Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid, Textus. 7. definitio est assignata, aut omnino est dif- ficile, aut impossibile, nullam substantiã ad aliquid esse ostendere: sin verò nõ suf- ficienter est assignata, sed ea sunt ad ali- quid, quorum esse idem est ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, fortasse ad hæc aliquid dici potest.

¶ Prior autem definitio sequitur quidem Textus. 8. ea,

ea, quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamẽ idem est, propterea quod ipsorum ad ali- quid esse, est id quod sunt aliorum esse di- ci. Ex his igitur patet, si quispiam aliqd eorum quæ sunt ad aliquid, definitè scit, simul id quod ad illud dicitur, definitè sciet. Hoc autẽ patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiam hoc aliquid esse, est autem eorum quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, & illud profectò sciet, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim nescit omnino id, ad quod hoc aliquo modo se ha- bet, neque fit ad aliquid hoc modo se ha- bet sciet. Patet autem ex singulis: nam si quispiam hoc scit definitè duplum esse, et id cuius duplũ est, continuò definitè sciet. Nam si nullus definitè duplum scit illud esse, neq̄ si est duplum omnino scit, simili- ter & hoc si scit præstabilius esse: & quo præstabilius est definitè, ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc enim opinatio est, non scientia. Nõ enim exactè iã deteriore præstabilius esse sciet: nam si fortè sic accidat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, vt quod quid eorum quæ sunt ad aliquid quispiã definitè sciat, & id identidem ad quod il- lud dicitur vt sciat.

Textus. 9. ¶ Fit autem, vt caput & manus, & que- cunq̄ taliũ, quæ substantie sunt, id quod est ipsum definitè sciatur: at non fit ne- cessariò, vt id, ad quod definitè sciatur. Cuius enim hoc caput, aut cuius est ma- nus, nõ fit vt definitè sciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quod si hæc non sunt ad aliquid, verè dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficile au-

tem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum, qui non persæpe cogitatio- nem in his posuerit: circa tamen vnum- quodq̄, ipsorum non est inutile dubitasse.

Hoc prædicamentum relationis nõ censetur distinctum apud Ze- nonem, & alios Philosophos, vt re- fert Albertus ex Alexandro. Puta- bant illi esse commune quid omnibus prædica- mentis ad aliud dici: verum Plato docuit specia- le ens esse, ad aliud dici, a quo & Aristot. eius di- scipulus, & alij: & meritò post quantitatem orsi sunt: nam ante cõsiderationem qualitatis in sub- stantia, post ipsam quantitatem cõsequitur mē- sura eius: & quod sit dupla ad suam medietate- tem, & tripla ad tertiam, &c.

¶ In quinto textu quando dicit: Quadratio circuli non est scibile, & non est scientia, &c. est sensus, quod licet sit verum, quod potest esse scientia, licet possit, dato circulo, dari quadratum, quod ha- beat æqualem aream. Nam dato circulo, potest minus quadratum intra circulum dari, & potest dari maius: ergo & poterit esse æquale: ergo li- cèt hoc sit scibile, quadrare circulum, nondum scientia talis scibilis est reperta. Aristot. 1. Physic. text. 11.

QVÆSTIO I.

An ea quæ dicta sunt in re- lationis prædicamen- to sint vera.

It videtur quod non. Nam in prædicamento so- lum ponitur quod habet esse reale: sed esse ad aliud est per operationem intelle- ctus comparantis: sicut do- minum dici in ordine ad fer- uum, totum est per hoc, quod intellectus intelli- git, & comparat istum hominem, sicut superio- rem ad alium inferiorem: hoc autem nõ est nisi per intellectum.

¶ Præterea. Scibile dicitur in ordine ad scientiam: sicut scibile ad sensum: & similiter scientia di- cit ordinem ad scibile: sed hoc nõ est per aliquod reale in scibili, neq̄ in ipsa scientia: in quãtũ scibi- le refert ad eam: ergo nõ rectè ad aliquid ponit prædicamentũ. Quod scibile dicat ordinẽ ad sciẽ- tiam, & sine superaddito, patet: quia etiã si non F 2 sit scien-

fit scientia, scibile est: ergo hoc quod ad scientiam referatur, non est per aliquid reale, sed solum per operationem intellectus.

Tertio. ¶ Tertio. Si relatio esset ens reale, verè produceretur, sicut alia accidentia producuntur: sed hoc est contra Aristo. 3. Physico. commen. 10. dicentis, ad relationem non esse per se motum: ergo.

Quarto. ¶ Ad idem. Aliqua non relatiua dicuntur ad conuertentiam: ergo non est proprium quarto modo ad aliquid ad conuertentiam dici. Patet antecedens. Nam si quantum est, quantitate quantum est: & si quale est, qualitate quale est: & si calor est, calidi calor est.

Quinto. ¶ Quinto. Aut illa quarta proprietas posita est generalis omnium relatiuorum, & secundum esse, & secundum dici, vel secundum esse solum: non primum: quia Aristo. excludit scibile, & scientiam ab hac proprietate. Et si secundum: arguitur ex eodem exemplo: scibile, & scientia sunt simul natura: ergo male secludit Aristo. Patet: quia si scibile est actu, & scientia: & e conuerso: & si scibile est in potentia, & scientia similiter: tamen Arist. videtur sentire quod non sequitur, si scibile est in potentia, quod actu scientia sit.

Incoirariu. ¶ Sed contra est autoritas Arist. q. in textu ponit relatiuorum definitionem, & proprietates.

Notandum. ¶ Pro solutione questionis est notandum, duplicia esse relatiua: quædam quæ dicuntur secundum esse: alia quæ secundum dici: quorum. S. Tho. 1. par. q. 13. art. 7. ad primum meminit: & de potentia. q. 7. art. 10. ad. 1. 1. Relatiua secundum esse illa sunt, quæ sic sunt relatiua, quod non important principaliter rem alterius prædicamenti: vel (sicut alij dicunt) quæ sunt imposita ad significandum habitus ipsas relatiuas: vt pater, & filius: dominus, & seruus, &c.

Relat. secundum dici. ¶ Relatiua secundum dici sunt, quæ important simul cum respectu rem alterius prædicamenti: vt scientia, importat qualitatem, cum sit in prima specie. Et dicit etiam respectum ad scibile: & tandem vocatur relatiuum secundum dici, cuius quod dicitur non est esse ad aliud: sed tamen explicari non potest, nisi per ordinem ad aliud: at relatiuum secundum esse est res, cuius quidditas nil aliud est, quam ad aliud esse. Quæ ideo sic dicitur, quia in veritate talia proprie ad aliud sunt. Illa tamen quæ secundum dici, non sic: quia quidditas absolute non importat, sed respectum dicitur. Et ista relatiua quæ sunt secundum dici (vt bene notat. Paulus Venetus) non equaliter ponuntur in duobus prædicamentis, vt aliqui modernorum putant, sed primo, & principaliter ponuntur in prædicamento qualitatis, & secundario, & minus principaliter in isto: quia minus principaliter respectum significant. Quapropter in hoc prædicamento simpliciter tantummodo ponuntur

relatiua secundum esse: quia talia solum proprie relatiua dicuntur: & esse non habent aliud, nisi aliorum esse, vel ad aliud esse: sed relatiuum secundum dici non habet principale significatum respectum, sed absolutam rem: vt scientia. Non ergo potest poni in hoc prædicamento.

¶ Et quidem manifestum id est, quia cum talia relatiua quæ sunt secundum dici, principaliter, & simpliciter ponantur in prædicamento alio: vt scientia in prædicamento qualitatis, & non potest vna, & eadem res in diuersis prædicamentis directe poni, quia aliàs tota ars ipsa prædicamentorum ab Aristo. posita corrueret.

¶ Conclusio. Rectè ab Aristo. tum relatiuorum A d. quest. diuisio, tum ipsorum definitio, & proprietates in textu posita est. Quod patet discurrèdo per singula, & ex argumentorum solutione fiet notum. Ad argumenta respondetur.

¶ In primo argumento tangitur potissima difficultas in materia: pro quo oportet, antequam ad formam argumenti deuicemus, circa materiam eius aliquid adducere. Dicit Commentator. Communis.

1. 2. Meta. commen. 1. 9. antiquos esse opinatos, relationem solum dicere actum intellectus: eo quod sit minima entitatis: & quidè relatio id importat. I. actionem comparatiua. Quapropter forte Plato vocauit ad aliquid, quod significat ipsas habitudines sine tali intellectus ordine: quod est dicere (vt antiqui loquuti sunt) relationè significare ipsam relationem per conceptum: & ad aliquid eam vt exercitam: & sic relatio significat actum intellectus, sed ad aliquid rei naturam

¶ Diuiditur ergo relatio, in realem, & rationis. Illa est realis, quæ est inter duo extremare realiter distincta. Vtrum distinguantur a re relata, seu fundamento (modo non dicimus, post dicitur) vt ordo exercitus: ordo rerum in vniuerso: vt notat S. Tho. p. p. q. 13. art. 7. & de potentia. q. 7. art. 9. Et doctor sub. in. 1. di. 3. 1. & in. 2. di. 1. q. 5. & in primo dicit, tria requisita ad relationem realem, quod sit inter entia realia, & realiter distincta, & seclusa operatione intellectus.

¶ Relatio rationis erit, quando est inter extrema, quæ non sunt verè entia. Secundo contingit inter illa, quæ non sunt realiter distincta: vt idem à se ipso. Tertio, quando nullo modo sine operatione intellectus potest esse talis ordo, vel respectus: vt contingit ex eo, quod in Deo iustitia, & misericordia ad inuicem distinguuntur solum per operationem intellectus. Et hoc S. Tho. 1. sen. d. 2. q. 1. ar. 3. ad. 3. & 4. & 1. p. q. 13. ar. 4. dicit. Attributiona diuina non solum differunt ratione ratiocinante, sed etiã ratione ratiocinata. Rationè ratiocinante vocat intellectum, vel cõceptum. Et ratio ratiocinata est ipse obiectiuus conceptus, seu quidditas in re per definitionem declarata. Vult ergo dicere

Ad formam arg. primi.

Ad primu.

Communis.

Duplex relatio.

S. Tho. Scotus.

Relat. ratiocinans.

Ratio ratiocinans. Ratio ratiocinans.

cere, quod Dei attributa non sunt solum conficta ab intellectu: sed sunt in re formaliter: hoc excepto, quod ex parte rei non sunt duæ res: sed distinctio eorum in Deo est fundamentaliter, & formaliter in intellectu.

¶ Ad argumentum formam, negatur relationem non habere aliud esse, nisi per intellectum. Nam quando est inter entia realia respectus, & inter res realiter distinctas, seclusa omni operatione intellectus contingit ex natura rei: vt patet in ordine ad filium: licet verum sit relationem rationis non nisi per intellectum habere esse: non potest tamen negari, quin alia, quæ reales sunt, habeant esse seclusa omni operatione intellectus.

¶ Ad secundum argumentum dicendum, quod scibile refertur ad scientiam, & scientia ad scibile: & quando infers: & tamen non est per aliquid reale, sed solum per operationem intellectus, negatur minor: nam scientia ad scibile refertur realiter, & seclusa omni operatione intellectus: quando quidem non potest esse scientia, quin sit aliquid scibilis: sed tamen scibile refertur ad scientiam, per operationem intellectus: quia nihil reale est in ipso scibile, quando actu est de ipso scientia. Et sic contingit in relatiuis secundum dici, quod creatura refertur realiter ad creatorem, relatione reali existenti in ipsa creatura, sed non correspondet talis realitas in alio extremo. In ipso creatore. Sufficit ergo quod relatio sit realitas quædam etiam in relatiuis secundum dici, dato non sit in vtroque extremo. De quo aliàs latius in Resolutionibus Theologicis.

¶ Ad tertium, quando dicitur. Si relatio esset ens reale, produceretur sicut alia accidentia: concedo: sed quando arguitur: hoc est contra Aristo. dicentem, ad relationem non esse per se motum, ne gamus: nam Arist. illis verbis non voluit dicere, relationem non esse reale quid, neque negavit absolute generationem: sed dicit, quod relatio non proprie producitur, sed comproducitur: nam ipsa ad productionem fundamenti resultat, ob id ad eam non est per se motus, sed ad fundamentum est ipse motus de per se: & ad relationem non per se, sed mediante fundamento: nam vltra motum generationis, qui ad substantiam est, est augmentatio, quæ ad quantitatem: & sic sequitur eguale, vbi in eguale: q. est relatio, duplici; & subduplum. Et est alteratio, quæ est motus ad qualitatem, & consequitur simile, & dissimile. Et est motus ad vbi, ad quod consequitur propinquum, & remotum. Et sic apparet quomodo non est proprie, & de per se motus ad relationem, est tamen ad fundamentum, quod consequitur relatio.

¶ Ad quartum, conceditur non sic esse proprium quarto modo, vt dicantur relatiua ad conuertentiam.

Nam cum illa conueniat relatiuis secundum dici, etiam conuenit omnibus denominatiuis. Et sic iustus, iustitia est iustus: & sapiens, sapientia sapiens, & quantus, quantitate quantus, &c.

¶ Ad quintum tangitur dubium apud Aristo. quomodo ipse ponat exemplum, quod aliqua relatiua non sint simul natura, vt scientia, & scibile: nam potest esse scibile, & non scientia: vt de quadratura circuli, quæ est scibile sine scientia. Nam si vtrunque in actu capiatur, sunt simul natura, & si vtrunque in potentia, similiter. Sic intellexit Amonius, & alij antiqui expostores. Et B. August. in suis Categorijis, cap. 1. 1. ad propositum ait. Sunt qui huic definitioni velint mouere superfluam questionem, asserentes inueniri posse ad aliquid dictum, quod ante sit, & postea nascatur: quod de ipso debeat nuncupari: etiam videantur hæc duo, neque ortu, neque occasu esse sibi coniuncta: atque dant exempla scibilis, & scientia, asserentes ante scibile fuisse, & post eius scientiam consequutam. Verbi gratia. Ante Geometricos circulus fuit: sed hæc eorum scientia postea à sapientibus comprehensa est. Et post subdit. Hæc solent parum diligenter naturam rerum considerantes astruere: omnia enim quæ sunt, aut naturali potentia dicuntur esse, aut operatione faciendi, quam Græci dynamis, & energiam vocant: quas si quis separare voluerit, neque vlla societate confundere, intelligit ad aliquid esse non posse sine altero, cuius esse dicitur. Scibile enim grami, siue circulo, in ipso ortu naturæ scientia sociata est: simul namque vt scibile esse cœpit, habuit scientiam sui: sed necdum energia, id est operatio, monstrata est. Non ergo tunc cœpit esse scientia eius: quando cœpit operari: sed cum ipso scibili orta est, & operatio postea est consequuta. Hęc B. August. ex quo apparet eum sentire, scientiam, & scibile etiam simul esse. Et quando fuit scientia, fuit scibile: & e contra. Nam scibile in actu, habuit scientiam in actu: & scibile in potentia, scientiam in potentia.

¶ Verum. S. Tho. 1. par. q. 13. art. 7. ad. 6. dicit. Aliqua relatiua secundum dici, vt scibile, & scientia non esse simul: quia est talis natura, quod vni simpliciter includit aliud in actu: sed tamen aliud simpliciter, solum includit aliud in potentia: vt scientia non est simpliciter scientia, nisi actu sit, id est sint habitus sit actualiter in intellectu: scibile tamen, id est obiectum, quod est causa scientia, actu est, quando producitur habitus: & ideo scientia dicit relationem realem ad scibile, sicut effectus ad causam: sed scibile non indiget actu scientia: quia nomina in bile, solum dicunt potentia. Dicitur enim simpliciter scibile: quia de illo potest

Ad 5.

Amonius. August.

S. Thom.

est esse scientia: & sic solùm dicit relationem rationis ad scientiam, quam alij dicunt aptitudinalem: ob id Aristot. dicit, quòd scibile est simpliciter prius scientia. Et hæc de quæstione.

Diuisio Scoti. ¶ Hic obiter notandum, quòd Doctor subtilis in. 3. d. 1. q. 1. & in. 4. d. 13. q. 1. & quolib. 1. r. distinguit relationem in extrinsecus aduenientem, & intrinsecus aduenientem. Relatio intrinsecus adueniens est illa, quæ necessariò consequitur suò fundamentum intrinsecum: vt quantitas, quam consequitur æqualitas, & qualitas quam similitudo: vel est illa, quæ necessariò consequitur, fundamentum, & termino positus.

¶ Relatio extrinsecus adueniens est, opposito modo: vt vnio materiæ, & formæ: nam si materia, & forma ligni essent in eodem loco, in quo nunc sunt, non tamen essent vnitæ, & post vniretur: illa vnio nõ consequetur aliquam rationem fundandi absolute, puta quantitatem, aut qualitatem: & sic fiat ambo extrema esse, & quòd nõ fit vnio. Idẽ dicit de vnione humanitatis ad verbum. Et ponit exemplum de vbi, quam ponit extrinsecus aduenientem.

¶ Secundo dicit, quòd ad relationem extrinsecus aduenientem est per se motus: quia per motum adquire esse in hoc loco, ex quo est respectus ad centrum terræ, vel ad orientem.

¶ Tertio dicit, omnia alia sex prædicamenta, exceptis quatuor primis, esse relationes extrinsecus aduenientes. Hæc distinctio ante Doctorem subtilem non fuit inuenta, sicut neq; illa de distinctioe formali. Et posset sententia Doctoris subtilis impugnari, quia est contra Aristot. qui distinguit omnem relationem, in illam quæ fundatur in qualitate, vel in quantitate, vel in actione: & quælibet earum consequitur fundamentum intrinsecum. Item ad hominem. Vnio materiæ, & formæ cõsequitur aliqd absolutum. scilicet actionem formæ in ipso subiecto qua vnitur: sicut enim posita in Petro albedine, sic similis alteri: sic posita actione formæ qua vnitur materiæ, consequitur vnio. Sic in vnione humanitatis in verbo, consequitur esse substantiale, & in eo fundatur relatio.

Contra op. Scoti.

¶ Nec valet quod dicit ipse de relatione extrinsecus adueniente, quòd fiat fundamentum, & terminum poni, & quòd non sit ipsa: nam si intelligat de remotis, etiam contingit in intrinsecus adueniente: quia stat me esse, & Petrum, & quòd non sit similitudo, si ipse fiat niger. Sic etiã potest esse de materiæ, & forma. Tamen sicut nõ potest esse, quòd fundamentum, & terminus, propinquè ponantur, quin & relatio sit: sic & non potest poni materia, forma, & actio illa, vel esse substantiale resultans ex vnione, quæ est fundamentum

Impugnatur vò Scoti.

propinquum, quin sequatur vnio. Et fortè in hoc stat sua opinio, quia non credit aliud fundamentum propinquius, quam ipsas res vnitas, cum tamen sit aliud.

¶ Neq; sequitur bene (vt ipse infert) ad relationem esse per se motum: quia in vnione illa non est motus ad relationem, sed ad substantiã: quia illa actio est generatio. Et sic in incarnatione verbi illa actio terminata est, non ad solã vnionem, quæ sit relatio, sed ad hoc qd est CHRISTVM esse hominem, quod est prædicatum substantiale. Et dato motus terminetur ad vbi, vbi non est relatio secundum esse, sed secundum dici, nam. 5. Physicorum Arist. cõmen. 10. cum dixit, quòd ad relationem non est motus, vt intelligeret de relatione secundum esse, ait, ad substantiam non est nisi mutatio. Et subiungit, est motus ad quantitatem, & ad qualitatem, & ad vbi. Ex quo videtur, quòd vbi, est relatio sicut quantitas, & qualitas, quæ sunt secundum dici solum.

¶ Sequitur ex dictis, stando in opinione cõi, qd propinquitas est relatio intrinsecus adueniens, ut. 1. surgens ex ista actione mea, quòd sum in isto loco: & me esse hic, est fundamentum propinquum talis relationis.

¶ Secundo sequitur, quòd sex vltima prædicamenta, vt post dicemus, non sunt relationes extrinsecus aduenientes: quia nulla talis datur: sed sunt intrinsecus aduenientes, & habent sua fundamenta intrinsecus: sunt enim res absolute extrinsecus adiacentes: quia non sunt relatiua secundum esse, sed secundum dici.

Arist.

Corollari.

Corolla. 2.

QVÆSTIO II.
Vtrum relatio distinguitur realiter à suo fundamento.

Regitur quòd sic. Oia prædicamenta (vt dictum est in præcedentibus) dicuntur entia realia, & nõ fictitia: ergo & relatio: relatio autem nõ est suò fundamentum: ergo sequit, quòd quidem est ens reale, quòd ab eo distinguitur realiter.

Primũ argumentum.

¶ Secundo argumentatur D. Thom. 1. p. q. 13. ar. 7. & q. 28. ar. 1. & de potẽtia. q. 7. ar. 9. & Scotus in. 2. d. 1. q. 5. Sunt aliquæ relationes quæ dicuntur reales perfectiones: vt est vnio materiæ, & formæ: & ordo vniversi: & inhaerentia accidentis ad subiectum, & relatio causæ ad effectum: esse patrẽ: esse diuini, &c. & oēs istæ, seculã omni operatione intellectus, important hanc perfectionem:

Secundò. S. Thom. Scotus.

fectionem: ergo sunt reales relationes: & sic consequenter sequitur distingui à suis fundamentis.

Tertiò. Scotus.

¶ Tertiò. Ex sententia Doctoris sub. in. 3. dist. 1. q. 1. stat aliquando quòd cunq; accidens absolutum, quod prius erat in Petro, manere destructa eius relatione: ergo relatio Petri distinguitur realiter à quocunq; absoluto in eo existente. Quod probatur: quia Petrus albus est similis alijs albis: si alia alba destruantur, Petrus definit esse similis, nullo corrupto accidente absoluto in Petro: ergo similitudo Petri distinguebatur ab albedine in qua fundabatur: aliã si similitudo esset albedo, & manet albedo, deberet & manere similitudo, & non manet: quia non sunt alia alba: ergo manet, & non manet.

Cõfirmatio.

¶ Confirmatur. Quia stat similitudinem Petri intendi nullo accidente absoluto in Petro intento: vt si Petrus sit albus vt fex, & Paul. vt duo, & fiat vt quatuor, tunc est maior similitudo in Petro ad ipsum Paulum, sine hoc quòd albedo Petri sit intensior.

Ocham.

¶ Quartò. Ocham in. 1. d. 8. q. 1. Impossibile est contradictoria verificari de eodem successiue, nisi sit vel mutato loco, aut tempore, aut aliqua re de nouo producta, aut destructa. Tunc si materia, & forma ligni sunt in eodem loco penetratiue, & non vnitæ, possunt vniri à Deo, nec tempore, nec loco mutatis, neque re aliqua destructa: ergo si ante erat verum, quòd non erant vnitæ, & modo sunt, est propter productionem nouæ rei, quæ est vnio. Et sic fit argumentum in 3. sen. q. 1. ad probandum, qd vnio humanitatis ad verbum sit relatio distincta.

Incontrariũ.

¶ In contrarium est autoritas Arist. 5. Physicorum. tex. 10. vbi ait, ad relationem nõ esse per se motum: vt supra diximus: quia stat altero mutato, & altero nõ mutato, relatiue dici, hoc est, stat sine rei acquisitione noua realiter referri, qualiter ante non referebantur.

¶ Quæstio hæc est inter modernos, quæ nimis habet difficultatem, propter opinionum diuersitatem, & ipsorum relatiuorum conditione, & variam naturam: & solùm rationem ipsam sequentes, quia in nullius verba iurauimus, quæ videntur probabiliora dicemus per conclusiones, quarum prior.

Conclu. 1.

¶ Nulla relatio est sic à fundamentò realiter distincta, vt sint ipsa, & fundamentum duæ res: sicut aqua, & frigiditas: homo, & albedo. Hæc probat autoritate Arist. adducta in contrarium. Nam si ad relationem non est per se motus, nõ est res realiter distincta à suo fundamentò.

Ratio. 1.

¶ Ratione sic. Quis crederet, quòd eo quòd quis in Roma fiat albus, in me oriatur aliquid reale, quòd ante non erat? Et quia Petro nascitur fili,

accrescat illi aliqua entitas, quæ non esset, si ante quàm in lucem progredetur, esset mortuus?

¶ Secundo. Si relatio esset res distincta à suo fundamento, & termino: nõ si realiter distinguitur à termino, & fundamentò, nõ est dubium. Potest enim esse, quandoquidem vnus nõ est de essentia alterius, & realiter distinguitur: quòd tamen repugnat. Et quidem hoc quòd docet ista conclusio, ante Scotum nõ erat difficile intelligere: sed post quàm ipse in. 3. d. 1. ait, quòd æqualitas, & similitudo à suis fundamentis realiter distinguntur, quia possunt fundamenta esse sine eis, &c. hinc emanauit hæc opinio. Et licet. S. Thom. nunquàm formaliter asseruerit relatione distingui à fundamentò suo, sequaces eius Thomistæ expresse ei hoc tribuerunt. Vnde Socinas. 5. Meta. q. 28. ait circa hanc quæstionem, quòd nulli expresse habetur, quid ferent Philosophus, vel Cõmentator, aut. S. Thom. aut alij Peripatetici: & ipse tenet negatiuam partem, vt positum est in conclusione, & Soto in isto loco, quæstione secunda: licet Capreolus in. 1. d. 30. & alij Thomistæ post eum, teneant affirmatiuam partem. Et dicit Soto. S. Tho. potius fuisse de opinione, vt dictum est in cõclusionem, vt expresse in opusculo. 48. in prædicamento ad aliquid fatetur. ca. 2. vbi dicit. Similitudo Sortis in albedine ad Platonem, non est alia res distincta ab albedine, sed solum ipsa albedo, vt se habet ad Platonem albedinem: quia aliã si aliquid adderet similitudo, nullo modo posset quis alicui fieri similis sine sui mutatione. Et. 5. Physicorum lectio. 3. exponens id. Ad relationem non est motus, ait. Cùm ego habeo quantitatem, per eam conuenit mihi vt sim æqualis omnibus illis, qui eandẽ habent. Sit secunda conclusio, & posterior.

Ratio. 2.

Socinas.

Soto. Capreol.

Conclu. 2.

Ratio.

¶ Dato relatio nõ sit res realiter distincta à fundamento, & termino, est tamẽ formaliter distincta. Probatur. Quia dato quòd eadem res quæ est quãtitas, sit æqualitas, & quæ est qualitas sit similitudo: tñ est negadum, quòd simpliciter quãtitas sit æqualitas, vel albedo sit similitudo: quia istæ propositiones faciunt sensum formalem. scilicet quòd quantitas inquantum quantitas sit æqualitas: vt. scilicet definitio quantitatis sit definitio æqualitatis: quòd falsum est: ob id dicit conclusio, qd formaliter distinguit: quia alia est definitio quãtitaris, inquantum quãtitas, quàm sit æqualitatis, inquantum æqualitas est, quæ ad aliud dicitur: & quæ hoc est seclusa operatione intellectus, sequit quòd relatio sit quid realiter, & quòd non distinguitur realiter à suo fundamentò, & termino. Et hoc modo distinctio formalis Scoti probada videt, licet vniversaliter non ab omnibus approbetur.

Respondeamus nunc ad argumenta.

Ad. 1. ¶ Ad primum concedimus, vt supra dictum est, decem prædicamenta dicere decem entia realia, vt Aristo. docet. Et quando infero: ergo sunt decem realitates distinctæ: negatur consequentia: sed sequitur quod sunt. 10. rationes distinctæ entis, seclusa omni operatione intellectus, primò diuersa: quia habent definitiones quidditativas distinctas, ratione cuius vnum prædicamentum in sensu formali de alio non affirmatur: licet de nominatiuè sic vt supra dictum est, scilicet, quantum est quale, & quale est quantum, &c.

Ad. 2. ¶ Ad secundum. Est: mur ita esse, omni operatione intellectus seclusa in vniuerso ordine esse partium, & vnionem materię, & formæ, & in hærentiam accidentis in suo subiecto, & tales respectus, & alij similes esse reales relationes: quia rebus conueniunt ex natura sua: sed quando infero: ergo distinguuntur à suis fundamentis realiter, neganda est consequentia, ppter argumeta posita in conclusione: sed solum infero, qd distincti formaliter: quod concedo, sicut dicitur secunda conclusio.

Ad. 3. ¶ Ad tertium, qn probatur distinguere relationem, quia stat bene quod Petrus, qui erat similis, definit esse similis sine deperditione albedinis, &c. respondetur: si sit sensus huius, quod illa relatio corrumpit, quocunq; alio absoluto remanente inuariato, negatur: nam res, quæ est similitudo, est ipsamet albedo, quæ licet maneat, similitudo tamen non est, si deperdatur in alio: & fit variatio absoluti, licet absolutum non sit perditum. Et nil contra conclusionem: nam licet res non corrumpatur, scilicet, albedo: tamen albedo definit esse similitudo: & sic stat albedinem in quantum albedo remitti, & in quantum similitudo, intendi, & e contra: & non multiplicata albedine, in quantum similitudo multiplicari, multiplicatis similibus. Et ad exactam solutionem argumenti considerandum, non dici aliquem similem solum propter albedinem, quam in se habet, sed etiam propter terminum ad quem fit relatio illius similitudinis. Quapropter non mirum, quod si eram ego similis, iam non sum similis: quia si in alio deperdatur albedo, à qua depēdebat quod ego essem similis, & similitudo in me deperdit.

Egidius. est. De materia huius argumenti, vide Egidium quolib. 5. q. 13.

Ad. 4. ¶ Ad quartum. Conceditur vt Ochā argumentatur: nunquam contradictoriā verificari sine acquisitione, vel deperditione alicuius rei. Et ad argumenti formā: si materia, & forma non erant vnita, & nunc sunt, ambæ sunt mutæ per actionem: quia sunt vnita, per quam actionem compositum incipit esse quod nō erat. Et si humanitas nunc non esset vnita, & postea sic, esset muta

ta per actionem, per quam est assumpta, per quā consequitur est, quod Deus sit homo: & sic patet solutio ad argumentum, & manet absoluta quæstio

¶ Pro complemento huius prædicamenti oportet considerare, vnum relatiuum aliud referre, vel in ordine ad aliud, secundum diuersos casus: nam aliqui in genitiuo: vt pater, filij pater, & filij patris filij: interdū in datiuo: vt simile, simili simile: & æquale, æquali æquale: & vicinum, vicino vicinum. Alia referuntur secundum casum ablatiuum: vt maius, minore maius: & ecōtrario. Alia referuntur secundum casus diuersos: vt scientia, scibilis scientia, & scibile, non est scientiæ scibile, sed est scientia scibile: & sensibile, sensu scibile: & sensus, sensibilis sensus: habitus, habituatus habitus: & dispositio, dispositi dispositio: & dispositum, dispositione dispositum. Aliquando fit relatio mediante præpositione: vt mōs paruus ad magnū, & magnus mons ad paruum. Et tandem relatiua sic sunt, quorū esse est ad aliud, vel quomolibet aliter ad aliud: & quia relatiuum refertur ad aliud tanquam ad terminum.

QVÆSTIO III. Circa textum ad aliquid.

Veritur tertio, Vtrum terminus sit de conceptu quidditatiuo relationis, sicut est fundamentum. Vnde dicitur quod sic. Nam paternitas in patre mortuo filio non manet: & ipso existēte perierat, & non quia fundamentum paternitatis non maneat: ergo est quia terminus, scilicet filius, ad quem dicitur paternitas, nō manet: ergo de essentia eius est terminus.

¶ Secundò. Sicut in præcedenti quæstione dicebamus, albedine eadem manente, definit relatio similitudinis, & non ob aliud, nisi quia in termino facta est mutatio, vel variatio: ergo sequitur de conceptu quidditatiuo relationis esse terminum.

¶ Tertio. Terminus est de primaria ratione relationis: ergo & de conceptu eius quidditatiuo. Patet antecedens: quia primaria relatiui ratio, vel est esse ad se, vel ad aliud: sed non est esse ad se: ergo est esse ad aliud: & hoc est ad terminum.

¶ In contrarium tamen est: quia quod est de conceptu quidditatiuo alicuius, continetur in eo formaliter, cum sit de essentia eius: sed in relatione quæ est paternitas, nec filius, nec filiatio formaliter includitur: ergo non est de essentia eius.

¶ Pro

Notan. 1. ¶ Pro solutione notandum, quod relatio pendere dicitur à duobus, scilicet à fundamento entitatiuè, & à termino specificatiuè. A fundamento entitatiuè, quia realitas relationis, est realitas fundamenti: quando quidem non distinguitur realiter à fundamento, vt dictum est in quæstione præcedenti: & à termino dependet specificatiuè per hoc, quod sicut motus à termino specificatur, sic & relatio in specie constituitur penes terminum ad quem, vt ita loquar: vt quia albedo refpicit aliā albedinem pro termino, vt dicatur similitudo: & quia quantitas ad aliam dicitur, vocatur æqualitas.

Notan. 2. ¶ Secundò notandum. Aliquid potest dupliciter definiri, scilicet, quidditatiuè, & per additamentum. Quidditatiuè tunc est, quando definitio nil aliud significat, nisi eandem naturam: & sic animal rationale, definitio hominis quidditatiua est. Per additamentum est, quando aliquid includit, quod esse entitas distincta à definito: vt illa definitio, Simitas est nasi curuitas: nā nasus dicitur entitatem distinctam ab ipsa superficie, vbi est simitas, cum nasus sit substantia, & superficies accidens. His dictis, sub conclusio bimebris.

Conclusio. ¶ Licet terminus ponatur in definitione relationis, non tamen est de conceptu quidditatiuo eius, nec de eius definitione quidditatiua. Probat quod ad primam partē, autoritate Philoso. in isto loco: quia relatiuorum hæc est conditio, vt vnum cognosci non possit distinctè sine alio: & cum per definitionem relatiuum cognoscat, oportet in definitione relatiui ponere terminū.

Ratio. 2. ¶ Item, quia ratio relationis est ad aliud esse: sed hoc est terminum importare, vt patet. Tertio. ¶ Itē, quia relatio pendet à fundamento, & termino: & cum illa, ex quibus aliquid pendet, debeant in definitione poni, sequitur quod terminus debet poni.

¶ Secunda pars conclusionis probatur, per quā de directo respondetur ad quæstionem. Conceptus quidditatiuus, vel definitio quidditatiua alicuius est, quæ constat ex genere, & differentia: sed terminus relationis neque est genus, neque differentia eius: ergo nec hæc ponit in definitione quidditatiua: neq; in conceptu quidditatiuo includit. Patet minor: nā maior constat ex Aristo. 7. Metaphy. Paternitas habet suum proprium genus. s. relationem, & propriam differentia, qua constituitur: nam per filiationem non constituitur: quia vna differentia non constituit diuersas species, vel oppositam speciem: sed filiatio est relatio opposita ad paternitatem: quia respectu eiusdem non potest quis esse pater, & filius: ergo sequitur quod non constituitur paternitas in tali specie per filiationem, vel per filium, quem re-

spicit velut terminum.

¶ Secundo. Quicquid includitur in conceptu quidditatiuo alicuius, includitur in eo formaliter, quia est de essentia eius: sed in paternitate nec filius, neque filiatio includuntur formaliter, quia aliās paternitas esset filiatio, & pater esset filius. ¶ Nec valet dicere, quod si sic esset, sequeretur quod paternitas quidditatiuè non esset ad aliud, quod est falsum. Quia hæc obiectio soluitur, eo quod genus, & differentia, quæ sunt principia in trinitate paternitatis, sunt ad aliud. Nam relatio est ad aliud, & paternitas, quæ est differentia, secundum suum quidditatiuum cōceptum est ad aliud: & sic manet, quod in definitione quæ est per additamentum, bene ponitur terminus relationis: quia cum dependeat à termino specificatiuè, opus est ponere: non tamen sequitur quod sit de essentia eius.

¶ Ad primum argumentum dicendum, quod licet paternitas, mortuo filio, paternitas non dicatur: sed tamen si entitas concipiatur, vt est generandi principium, sic nominatur potentia generatiua: & hæc manet etiam filio mortuo. Si tamen concipiatur collatiuè ad filium, vocatur paternitas, & mortuo filio non manet. Non tamen sequitur quod filius sit de essentia paternitatis: sed quod requirit terminum, tanquam id à quo specificatur, vel in quantum per additamentum definitur.

¶ Patet solutio ad secundum ex precedenti quæstione, & ex dictis in ista. Verum est enim, quod de finit esse relatio termino variato: sed non ex hoc sequitur, quod esset de eius quidditate terminus.

¶ Ad tertium dicendum sicut dictum est ad primum. In relatione enim includitur terminus, sicut in definitione simi, nasus, & quia concipitur collatiuè: si tamen non sic conciperetur, sed solum sua quidditas, non esset opus.

¶ Solent diuidere relationem, in relationem æquarā, & disquarantiam. Primo modo, vt simile simili simile, & æquale æquali æquale: & vicin⁹ vicino vicinus. Disquarantia est, quando ad aliud nomen refertur: vt pater non dicitur patris pater, sed filij pater: & dominus serui dominus.

¶ Item: diuidunt disquarantia, in ad aliquid suppositionis, & superpositionis. Superpositio nis est, quado secundum relationem digniorem dicitur, vt dominus serui dominus: pater filij pater: creator creature creator: & sunt ista nomina, gubernator, imperator, dux, episcopus, magister. Suppositionis erunt, quando per relationem non ita dignam, vel inferiorem fit relatio: sicut seruus domini seruus: & creatura creatoris creatura: filius patris filius, & sic de alijs. Et sic est finis prædicamenti ad aliquid.

CAP. VIII.
De quali, & qualitate.

Textus. 1.

Qualitatem verò dico, qua quales quidam dicuntur. Est autem qualitas ex hisce, quæ multis modis dicuntur. Atque una quidem species qualitatis, habitus, dispositioq; vocetur.

¶ Differt autem habitus à dispositione: nam magis permanet, atque diuturnior est. Tales sunt ipsæ scientiæ, & virtutes. Scientia namq; ex eorum numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimonentur, etiam si quispiam mediocriter scientiam acquirat, nisi magna mutatio, vel à morbo, vel à re quapiam alia simili fiat: similiter & virtus, ut iustitia, temperantia, & quæcumq; tales, haud facile dimoueri, mutari ve videtur. Dispositiones autem eæ sunt, quæ facilius dimoueri, mutariq; possunt: vt caliditas, frigiditas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facile quoq; mutatur, ex calido frigidum subiens, & ex valetudine morbum: & in cæteris etiã simili modo. Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem, versa iam in naturam sit, dimoueriq; nequeat, aut suuina cum difficultate mutari possit, quam quidem hac rone quispiam habitum iã nuncupauerit.

¶ Patet autem, ea homines habitus dicere velle, quæ sunt diuturniora, neq; dimoueri facile possunt: eos enim qui scientias non admodum tenent, sed eas amittere facile possunt, habitum habere non dicunt: ea licet scientia aliquo modo deterius, me-

lius ve dispositos videant. Itaq; sic à dispositione habitus differt, vt illa facile dimoueri possit: habitus autem diuturnior sit, & cum difficultate moueatur.

¶ Sunt autem habitus quidem, & dispositiones: dispositiones verò haud necessario habitus sunt. Qui namq; habent habitus, ij aliquo modo etiam disponuntur: at qui disponuntur, ij non omnino & habitus habent.

¶ Aliud autem qualitatis genus est, quo ad luctam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea, quæ per potetiam naturalem, impotentiam ve dicuntur. Non enim quicquam horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalem potentiam habet, vt facile quippiam aut faciat, aut non patiat. Vt ad pugillatum, cursum ve apti dicuntur, ideo non quasi rerum eorū facultatem aliquam teneant, seu tantum quia naturalem, aut vim, aut imbecillitatem facile aliquid faciendi habent: sic apti sanitati, quia vim naturalem haud facile obnoxiam: morbidi contra, quia obnoxiam facile, seu quia vi nõ facile obnoxia careat, dicuntur. Eiusdem generis est & durum, ac molle. Durum enim ex eo dicitur, quia potentiam habet, vt non facile diuidatur: molle autem ex eo, quia eiusdem habet impotentiam.

¶ Tertium qualitatis est genus, qualitates passiuæ, ac passioes, quæ quidē talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea quæ sunt generis similis: caliditas præterea, frigiditasq;, & albedo, atque nigredo.

¶ Has igitur qualitates quidem esse perspicuum esse videtur. Ea namq; quæ hæc susceperunt,

susceperunt, qualia sanè dicuntur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinem suscepit: & corpus etiam album, quia susceperit albedinem: similiter & in cæteris res se habere videtur.

¶ Qualitates autem passiuæ dicuntur, nõ ideo quòd ea quæ susceperunt, passa aliquid sunt: neq; enim mel ex eo quia passum aliquid est, dulce dicitur, neque cæterorum talium quicquam: similiter & caliditas, & frigiditas, nõ ex eo passiuæ qualitates dicuntur, quia ea quæ susceperunt aliquid passa sunt: sed quia quæq; qualitas dicta, passionis in sensibus est efficax. Dulcedo namq; passionem quãdam in gustu facit: & caliditas in tactu: cæteræq; simili modo. Albedo autem, & nigredo, cæteriç colores, non eodem modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia à passione sunt factæ.

¶ Nam quòd per passionem mutationes complures colorum fiant, certum est. Puduit enim quæpiam, atq; erubuit: & timuit qui spiam, atq; palluit. Quare si quispiã etiã natura talium passionū, incursum ve aliquid subijt, simile colorē verisimile est illum habere. Quæ namq; nunc dū pudet, dispositio circa corpus emerit, eadem & in naturali cõstitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat.

¶ Quæcumq; igitur affectionum talium initium ab aliquibus sumpserunt passionib; quæ permanent, cum difficultateq; dimouentur, passiuæ qualitates dicuntur. Sine enim in naturali cõstitutione pallor, aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nã circa eadem quoq; dicimur quales: siue ob diuturnū morbū, aut colorem hæc eadem acciderint, modo non facile dissoluantur,

aut per vitã permaneant, qualitates sanè passiuæ & ipsæ dicuntur, cū hisce similiter quales dicamur. Quæ verò ab hisce fiunt quæ facile dissoluantur, passionis dicuntur, nõ qualitates: non enim per hæc quales dicuntur: neq; enim erubescens, ob verecundiã rubens: neque pallēs, ob timorem pallidus appellatur: sed aliquid passus potius dicitur esse: quare passionis hæres, & non qualitates dicuntur.

¶ Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionisq; dicuntur. Quæ enim in generatione cõtinuò à passionibus quibusdã ipsa quæ sine difficultate dimoueri non possunt, sunt orta, qualitates dicuntur: vt insaniam, iracundiã, & quæ sunt simili generis: quales enim ob hæc ipsa dicuntur: vt iracundi, atque insani. Similiter & quæcumq; mentis egressiones nõ naturales, sed à quibusdam alijs casibus factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnino immobiles sunt, qualitates itidem & hæc dicuntur, quippe cum hisce quales dicantur. Quæ verò ab hisce fiunt quæ facile dissoluitur, atque expirant, passionis dicuntur: veluti si turbatus quispiã, iracundior fuerit: nõ enim iracundus dicitur, qui tali in perturbatione iracundior est, sed potius aliquid passus dicitur esse, quare passionis talia non qualitates dicuntur.

¶ Quartum qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnūquodq; est forma: & insuper reductio, et curuitas, & quicquid est hisce simile: horum enim vnoquoque quale quippiam dicitur. Ex eo namq; quia triangulus, aut quadratum quippiam est, quale quid dicitur: & quia reductum identidem est, aut curuum, forma etiam quodq; dicitur

Textus. 2.

Textus. 3.

Textus. 4.

dicitur quale. Rarum autem, et densum, & asperum, atque lene, quale quidem significare quid videbuntur: à qualitatibus tamē diuisione remota esse videntur: partium enim potius positionē videntur quādam significare. Etenim de sum quidem ex eo quippiam est, quia partes ipsius sibi ipsis propinque sunt: rarum autē ex eo, quia à se se distant: lene etiam est ex eo, quia recte partes sunt sit: asperum verò ex eo, quia quaedam partium eminentes, quaedam humiles sunt. Atque forsitan quidem, & alius quispiam qualitatibus modus videbitur esse: qui tñ maxime dici solent, tot ferè sunt.

Textus . 5. ¶ Ea igitur quæ dixim⁹, sunt qualitates, vt patet. Qualia verò sunt ea, quæ denominatiuè ab ipsis, aut alio aliquo modo dicuntur. In perisq; igitur, quin potius ferè in oibus, denominatiuè dicuntur: vt ab albedine albus: à musica musicus, & à iustitia dicitur iustus, & in cæteris simili modo: sed in quibusdā ex eo, quia non sunt nomina in qualitatibus posita, non fit vt ab ipsis denominatiuè dicantur: vt aptus ad luctam, aut ad cursum, qui quidē naturali potentia talis dicitur, à nulla qualitate dicitur denominatiuè. Potentys. n. hisce, quibus ij quales dicuntur, non posita nomina, sicut artibus, quibus militares, aut cursores ob dispositionem dicuntur, sunt. Militaris enim dicitur ars, & cursoria, atq; ab his ij qui disponuntur denominatiuè dicuntur. Interdum etiam est positū & qualitati nomen: non tamen id quod ipsa quale dicitur, nomine illius denominatiuè dicitur. A virtute namq; honestus quispiam dicitur, ex eo sanè, quia virtutem habet, sed non denominatiuè dicitur

à virtute. Non tamen in multis id ipsum fit. Ea igitur qualia dicuntur, quæ à dictis qualitatibus denominatiuè, aut aliquo alio modo dicuntur.

¶ Atqui contrarietas in qualitate esse videtur. **Textus . 6.** detur: iustitiæ namq; contrarium est iniustitia, & albedini nigredo, & cætera eodem modo. Et etiam quæ ab ipsis qualia dicuntur, contraria esse videntur: vt iniustum iusto, & nigram albo. Non tamen in omnibus hoc esse videtur. Flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia, nihil est contrarium. Ad hæc. Si contrariorum alterum qualitas est, & reliquum omnino qualitas erit. Hoc autem ita esse patet ex singulis prædicamentis: nam si iustitia contrarium est iniustitiæ, atque iniustitia qualitas est, est & iniustitia. Nam cæterorum prædicamentorum, neq; quantum, neque ad aliquid, neque vbi, neque quæ aliorum quicquam omnino, nisi qualitas iniustitiæ, accommodatur. Eadem in cæteris, quæ sunt in qualitate contrarijs dici possunt.

¶ At verò qualia ipsa gradus suscipiunt: **Textus . 7.** ac magis talia, minus ve dicuntur: album enim aliud alio magis, minus ve dicitur: & iustum alio magis, minus ve. Et ipsa etiam intensiorem suscipiunt: fit enim vt album albius se enadat. Non tamen omnia, sed plurima conditionem hanc subire videntur. Nam dubitauerit quispiam, si magis, minus ve iustitia dici possit, & de dispositionibus etiam cæteris simili modo. Sunt enim qui talibus contendunt: iustitiam namq; aut iniustitia, aut sanitatem, sanitate magis, minus ve dici debere. haud omnino dicunt. Sed aliud

sanitatem,

sanitatem, iustitiam ve, aut Gramaticè, aut id genus dispositionem magis, aliud minus habere, concedunt admodum. Attamen ea quæ hisce qualia dicuntur, gradus sine controuersia suscipiunt, magisq; talia, atque minus dicitur. Iustior enim, & sanior alius alio dicitur, & in cæteris simili modo. Triangulus autem, & quadratum, cæteræq; figuræ, nō videntur talem conditionem subire: nam ea quidem quæ trianguli rationē, circuliq; suscipiunt, trianguli similiter, aut circuli sunt omnia. Eorum verò quæ rationem hanc non suscipiunt, nihil alio magis, minus ve tale dicitur: non enim quadratū magis quā altera ex parte longius, circulus est: quippe cum neutrum circuli subeat rationē: atque simpliciter, si non subeat antepropositi rationem, alterum altero magis tale, minus ve minimè dicitur. Non ergo omnia qualia gradus suscipiunt, vt magis talia, minus ve dicantur.

Textus . 8. ¶ Eorum igitur quæ dicta sunt, neutrum proprium qualitatis esse videtur: similia autem, dissimiliaq; per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiam cupiā nulla alia profectō ratioē esse videtur, quā ea qua quale est. Quare proprium qualitatis erit hoc ipsa simile, atq; dissimile dici.

Textus . 9. ¶ Non autem perturbari oportet, si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes, complura eorum quæ sunt ad aliquid cum qualitatibus ipsis enumerasse. Habitibus enim & dispositionibus ad aliquid esse dicimus. Etenim in omnibus ferè talibus genera quidem ad aliquid esse dicuntur: singularium verò nihil. Scientia namq; quæ quidē est genus, hoc ipsum quod est alicuius dicitur esse: cuiusdam enim sciē-

tia dicitur: singularium verò scientiarum nulla id ipsum quod est alicuius dicitur esse: vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: neq; musica cuiuspiam musica: nisi generis ratione ad aliquid & ipse dicantur. Grammatica enim alicuius scientia dicitur, non alicuius grammatica: & musica, cuiusdam scientia, nō cuiuspiam musica. Quare singula nō sunt, vt patet, ad aliquid: at quales singulis his dicimur, quippe cum & has ipsas habeamus. Sciētes enim ex eo dicimur: quia singularium aliquas scientiarum habemus. Quare singula erunt qualitates, quibus & quales qui eas habent, dicuntur. At hæc non sunt ad aliquid, vt diximus. Præterea. Si quid idē, & quale, & ad aliquid sit, in vtriusq; ipsum generib⁹ collocari, enumerariq; haud absurdum erit.

Irca textus declaratio
nem. In primo textu, vbi de finit sic qualitatē. Quæ quales esse dicimur, est dubiū apud Dubium. Boëtii: quia si sic definit qualitas per quale, & ipsum quale posset definirī per qualitatē: sic. Quale est quod habet qualitatē: & sic esset circulus: quod vitio datur apud Arist. 6. Topicorum ca. 3. Respondetur, ibi non dari definitionem quiddam. Dilutio-
tatiuam qualitatis: quia nullum generalissimum eam habet: sed est descriptio, quæ per notiora datur: & quia compositum est notius, vt tradit Commen. 1. Phisic. commen. 3. quā sit ipsa forma, quoad nos, datur qualitas per quale intelligi. Notius est enim nobis album, quod experimur, quā albedo: & sapiens, cuius opera videmus, quā ipsa sapientia, cuius entitatem solo intellectu cognoscimus.

¶ Notandum est, nomen qualitatis multipliciter sumi, vt Arist. docet. 5. Meta. comen. 19. Vno modo: omnis differentia tam substantiæ, quā aliorum prædicamentorum, sic vocatur: & sic rationalitas qualitas est, & in quale prædicatur: quia contrahit genus ad esse speciei: & sic vniuersalia, seu secundæ substantiæ dicuntur qualitates: quia quale quid significant: sed

Qualitatis
diuersa con
sideratio.

sed tñ nõ propriè ista dicuntur qualitas, nec differeñtia, quia substãtialè qualitatem significat. ¶ Secundo modo sumitur qualitas, vt contra essen- tiale diuiditur: & sic de omni prædicamento dic- tur, excepto substantiæ.

¶ Tertio, vt distinguitur contra alia accidentia: & sic accipitur in præsentia.

¶ Statim ponit diuisio nem qualitatis, quæ velut genus generalissimum continet sub se quatuor species, quæ etiam sunt genera, licet non sint ge- neralissima, vt ipsa qualitas est.

Quatuor species qualitatis. Habitus & dispositio.

¶ Prima species est dispositio, vel habitus, quæ distinguitur penes perfectum, & imperfectum: nam habitus est qualitas perfecta, vel dispositio perfecta: ob id non de facili mobilis, sed difficile à subiecto. Et dispositio dicitur habitus imperfe- ctus: quia est via ad habitum perfectum: & quia nondum est habitus perfectus, de facili potest remoueri à illo, qui habet: vt si quis per aliquos actus acquirit dispositionem in digitis: vt cithari- zando: sed quia non frequenter habet actus, nõ- dum est habitus acquisitus ad perfectè cithari- zandum: sic in habitibus tã bonis, quàm malis.

Que ponit in prima specie.

In hac specie continentur omnes habitus ani- mæ, & omnes corporis. Et animæ, tã intellectu- ales: vt ars, intellectus, scientia, sapientia, pruden- tia, opinio, fides, quàm voluntatis. Habitus volũ- tatis est, qui in voluntate subiectatur, vt sunt ha- bitus morales, virtutes, atque vitia. Ponuntur etiam omnes scientiæ tam naturales, quàm su- pernaturales, & omnes Mathematicæ, & sermo- niales: ponuntur etiam illi, qui ad partem sen- sitiuam pertinent: & habitus corporales, qui in corpore subiectantur: vt habitus cithari- zandi, saltandi, ludendi, pugillandi, currendi, feri- bendi. Necessè enim est ponere in illis qui tales habent artes, talem habitum, quo habituati, vel dispositi, facilliter, & delectabiliter, & bene simi- les producant actus.

¶ Et non solum hæc ponuntur tales habitus acq- suti per actus tam corporis, quàm aîæ, sed etiam ponuntur habitus qui infunduntur à Deo: vt sunt virtutes Theologales infusæ, & morales si- militer, quæ in Baptismo infunduntur in puero. Item & spiritus sancti dona, quæ à virtutibus di- stinguitur, scilicet, sapientia, scientia, intellectus, fortitudo, consilium, pietas, & timor domini.

¶ Sub hac specie etiam aliqui ponunt species intelligibiles, & insensibiles, quæ se habent ad mo- dum habitus. Nam eo modo quo per habitum quem quis habet, exit in actum, sic per species intelligibiles abstractas à phantasmatis, virtute intellectus agentis, & reseruat in memoria intelligibili, exit in actum intellectus: & intelle- ctus possibilis fit actu intelligens. Sic etiam in

S. Tho. 1. 2. q. 68. arti. 1.

Species per- tinet ad hæc primam spe- ciem.

sentationibus: nam species sensibiles referuntur in absentia obiecti in memoria sensibili, median- tibus quibus etiam in absentia obiecti, potest ef- se sentatio: & sic pertinent ad hanc speciem qua- litatis. De quibus speciebus latius in libris de aîa.

¶ In hac prima specie, loquens de dispositione, ponit Aristo. exemplum de frigore, & calore, cum tamen pertineant ad tertiam speciem: ob quod. D. Thom. 1. 2. q. 49. ar. 2. ad primum dicit, quod si frigiditas, & caliditas sumantur vt sunt obiecta sensuum, pertinent ad tertiam speciem, & dicuntur passibiles qualitates: si tamen suman- tur in ordine ad subiectum in quo sunt, dicuntur dispositiones, vel habitus, & ob id ad primam speciem pertinent.

S. Thom.

¶ In secundo textu loquitur de secunda specie qualitatis, quæ est naturalis potentia, vel impo- tentia, vbi ly vel, sumitur loco de ly &. Naturalis potentia est, quædam qualitas congenita, & ideo naturalis à naturali complexione proveniens, p- quam quis redditur potens ad aliquid agendũ, vel ad alicui resistendum: vt quidam homines ex complexione naturali sunt sanatiui, vel salubres, in quibus viget sanitas: & si quando infirmen- tur, per talem naturalem potentiam acquirunt sanitatem. Habent etiam ex tali potentia, vt resi- stere possint illis, quæ sunt contraria. Ecõtra: qui- dam homines sunt ex naturali impotentia di- spositi ad ægritudinem, vt sint ægrotatiui, & nõ salubres: & facillè infirmantur, nec resistere val- lent causantibus ægritudinem. Sic est naturalis potentia in vno ad salutem, & in alio naturalis impotentia ad id. Ita durum (vt dicit Aristo.) si- gnificat quandam naturalem potentiam ad resi- stendum secanti, sicut molle impotetiam ad id. Sic in vno est naturalis potentia ambulandi, cur- rendi, pugillandi, & in alio naturalis impotetia. Hæc ergo ponunt in hac secunda spè qualitatis.

Se cõda spe- cies est, nat- uralis poten- tia, vel im- potentia.

De 3. sp. Pafio, uel possibilis pafitas. Augu.

¶ Ponuntur etiam in hac specie omnes potentie & vires naturales animæ, & corporis. Per vires animæ intelligendo illas, quæ propriè sunt ani- mæ, & non sunt in organo corporeo, licet indi- geant pro isto statu ad suas operationes eo: vt sunt intellectus, & voluntas, & memoria intelle- ctiva. Et ponuntur potentie, quæ corporeæ sunt, quæ habet organum corporeũ: vt sunt oes potetie sensitiuæ interiores, vt sensus cõis, phãtasia, seu imaginatiua, æstimatiua, cogitatiua, memo- ria sensitiua. Ponunt etiã oes sensus exteriores. ¶ Ponuntur etiam nutritiua, augmentatiua, dige- stiua, quæ sunt vires animæ vegetatiuæ.

Omnes po- tentie in 3. specie.

¶ Ponuntur etiam in hac specie virtutes natura- les herbarum, & lapidum, quibus herbar, vel lapi- des habent naturalem quandã potentia ad agen- dum, vel faciedum. Similiter & virtutes occultæ astrorum,

astrorum, quibus influunt in istis inferioribus, virtute superiorum, possunt, & debent in tertia specie collocari.

¶ Ista naturalis potentia, & impotentia differunt à prima specie qualitatis, scilicet habitu, & dispositio- ne: quia habitus, & dispositio, saltim non infusi, acquirunt à nobis per actus proprios: sed tamè hæc naturalis potentia, vel impotentia non sic, sed à principijs naturæ. Et sic propria passio di- cetur qualitas in ista specie naturalis potentia: vt risibile, flebile, disciplinabile: nam per naturã habet homo talem potentiam, & non est habi- tus, vel dispositio.

¶ In tertio textu Aristo. loquitur de tertia spe- cie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis quali- tas, quæ distinguitur penes hoc, quod passio fit quæ citò transit, & passibilis qualitas, quia du- rat. Vnde ait D. August. in suis Cathegorijs ca. 12. Hæc igitur qualitates (loquens de pallore, & rubore, albedine, & nigredine) si in corpore per- seuerent, quia secundum eas quales dicimur, ipse quoq; qualitates passiuè sentitur: sin verò ad breue tempus extiterint, aut citò discedant, passio- nes eas potius nominamus. Hæc ex pat. Au- gustino. Itaq; passio vocatur, quando citò tran- sit, vt rubor exortus in facie ex vercundia, vel pallor ex metu subito. Et vocatur passibili- lis qualitas, quia perseuerat: vt albedo, nigredo, calor, &c. sed quia hoc, quod est durare, vel non diu, non constituit essentialè differetiam, sub vna specie collocantur. Non enim magis est ho- mo, qui per centum vixit annos, quàm qui so- lum durauit per diem.

Qualitates primæ, et se- cundæ ponit in 3. sp.

¶ In hac ergo specie ponuntur omnes qualita- tes, quæ primæ vocantur, & secundæ. Similiter ponuntur omnia obiecta sensuum exteriorum: vt omnes colores, omnes soni, omnes sapores, & omnes tangibiles qualitates: & crassum, subtile, durum, molle, lubricum, aridum, rarum, spissum, graue, leue, quæ dicuntur qualitates secundæ: li- cèt molle, & durum, in secunda specie sint posita: nam ibi ponuntur, vt dicunt naturalem poten- tia, vel impotentia ad resistendũ: hæc verò, vt im- portant quãdam secundas qualitates, tactu per- ceptibiles: sicut non repugnat secundum aliam, & aliam considerationem vnã rem poni in di- uersis prædicamentis, neq; repugnat vnã qua- litatem, in diuersis speciebus poni qualitatis. Sic rarum, & densum, secundum quod importat quandam situm partium, secundum elongatio- nem, vel compressionem, ponuntur in prædica- mento situs: sed prout tactu percipiuntur, in hoc prædicamento, & in hac tertia specie.

¶ Iste vocatæ sunt passibiles qualitates, quia vnã- quæq; earum efficit in sensu passionem: vt color

in visu, ipsam mouendo potentiam: & odor in sensu odoratus, & sic de alijs sensibus. Non enim eò dicuntur passibiles, quia subiectum in quo sunt, ab eis aliquid patitur, sed in sensu dicto. Et hoc potest dupliciter contingere: causant enim passionem in sensu penes hoc, quod species dif- fundunt, & recipiuntur in obiecto: & illa specie- rum receptio, dici potest passio: vel potest con- tingere, quod ipsis receptis speciebus, sequitur in sensu operatio per præsentiam sui obiecti: ex quo si sit delectabile, causatur passio gaudij: & si fit triste, & non gratum, causatur tristitia: sicut ex hoc quod quis bonum audit sonum, gaudet: si tamen malum, tristatur: & de odore similiter, & gustu dicendum.

Quare di- cantur pas- sibles qua- litates.

¶ In hac specie tertia in cluduntur omnes animæ passionem: vt amor, desiderium, gaudium, delecta- tio, timor, odium, tristitia, spes, & dolor, ira, au- dacia.

¶ In hac oportet etiam collocare omnes actus potentiarum, tã animæ, quàm corporis: vt om- nes volitiones, intellectiones, memoraciones: & sentationes tã interiorum sensuum, quàm exte- riorum. Hæc omnia videntur esse passionibus similia, quia transeunt, & non durant: neq; est in qua specie ponantur cõgredienti, quàm in ista. Et similiter impetus impressus ab exteriori, & qualitas quæ à corporibus cælestibus. Aliq; ponuntur hæc species intelligibiles, & sensibiles, quas nos in prima specie posuimus: quia sunt similio- res habitibus, quàm actibus.

¶ In quarto textu Aristo. agit de quarta specie qualitatis, quæ est forma, & figura: & in Aristo. sic legitur. Figura, & quæ circa vnũ quodq; cõ forma. stans forma. Et sic priori loco poni debet fi- gura, & secundo loco forma. In Græco sic ha- betur, Τετραπρον δὲ γένος ποτῆτος ἡ ἄρα καὶ ἡ πῆξις ἕκαστου ὑπὸ τοῦ ἰσούου μορφή. Ad literam est. Quartum genus qualitatis est figura: & quæ circa vnũ quodq; est forma. ¶ Sub hac specie continentur omnes figuræ, & formæ, tã naturales, quàm artificiales: vt forma, seu figura equi, asini, arboris, lapidis, metalli, & rei artificialis: vt lecti, domus, templi, statuar.

De 4. specie qualitatis, quæ est forma, & figura.

¶ Differentiam inter figuram, & formam aliqui Differentia assignant, vt Boëtius, figuram dicit triangulum: inter figura- & formam eo esse, quod sic illæ lineæ dispositæ, tam, et for- illa faciã figurã (vt ita dixerim) vtiq; ipsa figu- ram. ra vel pulchrior, vel mediocrius, vel alio quodam modo constituta, qualitas nominetur. Sicut dici- mus hominem pulchrum, quia habet tale mem- brorum dispositionem, & delineationem.

¶ Alij verò figurã ad artificialia referunt, & for- mã rebus naturalibus dicit cõuenire: sed hoc nõ semp est verũ, cõfunduntur enim vocabula sepe.

¶ Vel

¶ Veldicito, figuram esse ipsam rei formam, prout abstrahit ab ente naturali mobili, puta ligno, vel ferro. Forma verò est, figura rerum artificialium, aut naturalium, vt domus, statua, ac si essent nomina simplicia significantia formas naturales, seu figuras. Et hoc videtur sentire Arist. 5. Met. text. 19. vocans hanc speciem qualitatis immobilia mathematica: id est figuram, prout abstrahit à motu. De quo latius in sequenti quaestione.

¶ In hac specie ponuntur omnes species geometricæ, siue sint perfectæ, siue imperfectæ. Ille vocantur perfectæ, quibus non potest fieri additio, & suis terminis constant: vt figura triangularis, & quadrangularis.

¶ Imperfectæ sunt, quibus manente specie, potest fieri additio, vel subtractio: vt rectitudo, curuitas, concavitas, cõuexitas, &c. de quibus alibi.

QVÆSTIO I.
Circa qualitatis textum.

RO clariori intelligētia huius prædicamēti, quaeritur, vtrum quæ ab Arist. hic sunt tradita, sint conuenienter posita. Et videtur quod non.

- Primum argumentum.** ¶ Primum: quia species quatuor qualitatis, non sunt sufficienter posite: quia omnis qualitas disponit subiectum per modum habitus: & omnis est actiua, & sic potentia omnis est terminus passionis, quia producta per alterationem: & omnis est subiecti forma: ergo nõ conuenienter distinguuntur quatuor species, sed coincidunt omnes.
- Secundo.** ¶ Secundo. Habitus ab habendo dicitur: sed habitus ponitur prædicamentum distinctum: ergo non congruè in prima specie qualitatis.
- Tertio.** ¶ Tertio. Caliditas, & frigiditas ponuntur ab Aristot. in prima specie: ergo malè collocantur in tertia: nam prout dicunt conuenientiam, vel disconuenientiam ad subiectum, in prima ponuntur.
- Quarto.** ¶ Contra quartam proprietatem argumentator. Quia vel formaliter sumitur generaliter: & sic non est quarta species, cum omnis qualitas sit forma: vel specialiter capitur pro figura quantitatatis: & sic nulla erit differentia inter figuram, & formam. Quare illa species non bene posita est per duo membra distincta.
- Quinto.** ¶ Contra illud quod dicit circa secundam pro-

prietatem. Quod intenditur, & remittitur, &c. Aut intensio per additionem gradus ad gradum fit, aut per maiorem radicationem in subiecto: si primum, iam non maneret eadem qualitas: si secundum, illud est generale omnibus accidentibus, magis, vel minus radiciari: ergo non est proprium.

¶ In contrarium est Arist. autoritas.

¶ Est considerandum Aristot. in isto textu, post qualitatis definitionem quam posuit per quale, tãquam per notius (vt diximus) in quatuor species diuississe, & sufficienter, & ordinatè, vt bene Doct. S. 1. 2. q. 49. art. 2. loquens de habitibus probat. Quia ratio qualitatis est, esse modum substantiæ, quæ est mensura rei, vel terminatio alicuius potentie rei. Hoc enim sonat modus rei. Et quia potentia materiæ per formam terminatur: differentia substantialis rei, vt rationalitas in homine, quæ à forma sumitur, dicitur qualitas, licet sit substantialis: sic modus accidentalis, terminans aliquam potentiam subiecti, appellatur qualitas: iste modus potest sumi vel in ordine ad naturam subiecti, vel in ordine ad actionem subiecti, vel in ordine ad quantitatem subiecti: si in ordine ad naturam, ponitur prima species qualitatis: nam dispositio, & habitus, ipsam perficiunt naturam. Sic ait Arist. habitum esse dispositionem perfecti ad optimum, si sit habitus virtutis. Itẽ, quia prima perfectio naturæ in vita consistit. Sanitas ergo vt dicitur debet haberi humorem proportionem, hanc perfectionem præstat natura. Et in quantum anima est rationalis, perfectio eius est per habitum & intellectus, & voluntatis: & sic in prima specie ista ponuntur. Et consequenter cum opposita debeant fieri circum idem, in eadem specie contraria isti sponenda sunt. Si sit determinatio subiecti secundum actionem, ponitur naturalis potentia, vel impotentia in secunda specie qualitatis: si sit quantum, ad principium: si sit quantum, ad terminum actionis, ponitur tertia species qualitatis: & si modus sit determinatio subiecti quoad quantitatem, ponitur quarta species, forma, & figura. Et quia natura subiecti præsupponitur ad actionem & passionem, & quantitatem, præsupponitur prima species omnibus. Et quia actio passioni, secunda, tertia: & sic de alijs. Ecce quomodo posite sunt quatuor species qualitatis, & dispositæ ab Aristot. sufficienter.

¶ Conclusio est affirmatiua ad quaestionem respondentem, ibi ab Aristot. tradita, & posita, sufficienter esse enumerata: quod per amplius in argumentorum solutione probatur.

¶ Ad primum. Conceditur omnem qualitatem, quia accidens, esse subiecti dispositionem: tamẽ quia alia, & alia est dispositio, scilicet vel ad actionem,

Incontrari
Notandum

S. Thom.

Quid habet
us uirum

Ad quaest.
concl.

Ad primũ

nem,

nem, vel passionem, vel quantitatem, ponitur alia, & alia dispositio: & sic alia, & alia species qualitatis.

Ad. 2. ¶ Ad secundum Sanct. Thom. 1. 2. q. 49. arti. 1. respondet, distinguendo ly habere. Et est doctrina Aristot. 5. Meta. tex. 28. Habere vno modo idem est quod habitio, quia vna res aliam habet, inter quas sola mediatur relatio: aut possessionis, aut quæuis alia: vt habere feruum: & sic non ponitur speciale prædicamentum, sed pertinet ad post prædicamentum. Secundo modo habere dicitur habitationem, quia vna res habet aliam, inter quas aliquid mediatur per modum actionis, aut passionis, licet non sit vera actio: vt esse vestitum: esse armatum: nam hoc dicit habere vestem vestitam: & non habere pro modo. Et sic constituit habere prædicamentum distinctum.

¶ Tertio modo habitio, vel habitus sumitur pro qualitate, quia res aequaliter se habet in se ipsa, vel in ordine ad aliud, conuenienter ad naturam suam: & sic habitus: vel habere pertinet ad primam speciem qualitatis. Quibus notatis, soluitur argumentum secundum: quod licet habere, vel habitus sit distinctum prædicamentum: sed tamen vt hic sumitur in prima specie qualitatis, non est habitus, distinctum prædicamentum.

Ad. 2.

Ad. 3.

Ad. 4.

Diverse sententia.

Clichone.

Boëtius.

Reijcitur sententia Boëtij.

Albertus.

¶ Ad tertium. Verum est frigiditatem, & calorem poni in tertia specie qualitatis, pro quanto sunt passibiles qualitates: tamen non obstat, quin etiam ponantur in prima specie: quia si calor sit qualitas radicata in subiecto, & sic firmata, vt nõ possit moueri à subiecto: sicut ethica, quæ est calor confirmatus, & paralysis frigiditas perpetua, tunc debent calor, & frigus, quæ habent rationem habitus, poni non in tertia specie, sed in prima: nam per accidens ista effecta sunt habitus: & sic solutum est argumentum. Licet enim ponatur calor, & frigus in tertia specie, hic ponuntur in prima, sed non secundum eandem rationem: vt diximus in declaratione literæ. De quo vide D. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. ad secundum.

¶ Circa materiam argumenti. 4. diuersa est diuersorum opinio: quibusdam dicentibus, quod forma, & figura eo differant, quod forma sit modus quantitatis discretæ: vt par, & impar: & figura sit terminus quantitatis continuæ, vt triangulus, &c. vt dicit Clichoneus: sed sine fundamento dicta sunt.

¶ Boëtius dicit, quod forma accipitur pro qualitate, à qua homines dicuntur formosissimi vt forma sit decor superadditus figuræ: tamen hoc nõ videtur: quia pulchritudo, & deformitas ad primam speciem pertinent: quia dicunt rei conuenientiam.

¶ Albertus dicit, quod forma, & figura solùm

differunt ratione: vt forma dicatur rei figura, in quantum conueniens speciei, & formæ substantiæ: & figura in quantum est terminus quantitatis. Hoc etiam est falsum: quia figura in quantum conuenit speciei, dicitur speciem qualitatis. Non tenetur opinari. ¶ Sed tamen: vt videtur ex Aristot. figura, & forma differunt: quia figura dicitur superficiem lineis certis terminatam, vt abstrahit ab hac, vel ab illa materia: vt cadit sub consideratione mathematicæ: & forma dicitur figuram rerum naturalium, seu artificialium. Hanc opinionem tenet Soto in hoc loco: licet aliquando figuram vocemus formam, & e contra.

¶ Pro solutione quinti argumenti (de cuius materia in Physicis latius) notandum, quod suscipere magis, vel minus formaliter, non est esse magis, aut minus intensius, vt aliqui putant, sed est, quod nomen accidentis prædicetur cum magis, & minus, aut cum comparatiuo: & idcirco concretum est quod recipit magis, vel minus, & nõ abstractum. Vnum enim album est alio albo albius: & calidum est alio calido calidius: sed ipse calor, vel ipsa albedo non est magis calida, neque magis alba: licet dicatur intensior calor, vel intensior albedo. Sic D. Augustinus in suis categorijs cap. 12. ait. Sit regula, qualitates ipsas magis, vel minus non posse suscipere: ea vero quæ ex his sunt comparata, vel magis, vel minus recipere posse. Et sic dicendum ex isto loco Aristot. intentionem in qualitate non fieri per additionem gradus ad gradum, sed penes maiorem radicationem in subiecto: nam si fieret per additionem gradus, ipsa albedo diceretur magis albedo: sed non sic, sed album ipsum: ergo signum est, quod intensio in ipsa albedine fit per hoc, quod melius participatur à subiecto, & melius actuatur subiectum per talem qualitatem. Et quando argumentaris, quod hoc non sit proprium in specie qualitatis, negamus: quia propria denominatio qualitatis importat hoc, vt magis, vel minus denominet subiectum, quod modificat. De quo latius in Resolutionibus Theologicis: vbi disputandum erit, vtrum intensio fiat penes maiorem radicationem: vt ait S. Thom. vel per gradus ad gradum ad ditionem, vt tenent communiter Philosophi.

CAPITULUM IX.
De actione, & passione.

Vscipit & ipsum agere, patitur, contrarietatem. Calefacere namque, & frige facere, & calefieri, & voluptate, ac

te, ac dolore affici, contraria sunt: quare contrarietatem suscipiunt. Gradus quoque suscipiunt, ut magis, atque minus dicantur. Fit enim ut magis quippiam, minus ve calefaciat, & itide calefiat: & doleat magis, minus ve: quare agere, pati ve gradus suscipiunt, uti diximus. De his igitur tot à nobis sint dicta. Dictum est autem & de situm esse, in hisce quæ diximus de ijs quæ sunt ad aliquid, denominationum ipsam à positionibus dici. De ceteris vero, ut de quando, de vbi, & de habere, quia sunt manifesta, nil aliud dicitur, quam ea quæ in principio diximus: habere quidem, indutum, atque armatum esse significare: vbi verò, in Lycio esse, & cetera quæcumque de ipsis sunt dicta. De generibus ergo propositis ea quæ sunt dicta sufficiant.

Postquam Aristoteles, tractauit late de quatuor prædicamentis, substantia, quantitate, ad aliquid, & qualitate, solum duo verba addit agens de actione, & passione, relinquens alia quatuor prædicamenta intacta: vel quia non in vñ, vel quia facile cognosci possent. Verum Gilbertus Porretanus edidit tractatum, quem sex principiorum nominat: in quo de sex prædicamentis agit, quæ etiam principia dici possunt, sicut prædicamenta: quia in eis fiat rei vltima resolutio. Nos ergo breuiter de omnibus agemus.

Gilbertus.

QVÆSTIO VNICA,
vtrum sex prædicamenta
quæ restant, sint relationes,
aut dicantur rem, aut res absolutas.

Questio hæc pro parte disputata est in præcedentibus, saltem ibi tacta, quando Scoti diuisio posita est relationis, in intrinsecus aduenientem, & extrinsecus aduenientem.

¶ Ad quæstionem de mente Scoti solutio est, sex prædicamenta dici relationes extrinsecus aduenientes: ut ibi adduximus: sed tamen sit conclusio ad quæstionem.

¶ Sex prædicamenta non sunt relationes extrinsecus aduenientes, sed sunt res absolutæ, & relatiua secundum dici tantum. Prima pars probatur. Relatio secundum Aristoteli. 5. Meta. tex. 10. super actionem, & passionem fundatur: sed vna relatio non fundatur super aliam: ergo actio, & passio saltem non sunt relationes. Et patet etiam hoc expressè: quia Aristoteli. 3. Phy. tex. 19. dicit, quod actio est motus: sed motus non est relatio.

¶ Secundo. Vbi, est esse in hoc loco: & quando, esse hodie: & habitus, esse vestitum: hæc autem ex sua significatione non dicuntur relationem: quia esse hic, significat rem absolutam: & esse vestitum, habere vestem.

¶ Secunda pars probatur. Nam in rebus tria possunt considerari. Vel id quod est substantia, aut accidens, quod est formaliter in substantia: aut res quæ sunt extrinsecus circa substantiam. Res primi generis ponuntur in primo prædicamento, quod est substantia: res secundi generis in tribus alijs prædicamentis positis: nam si accidens quod est in substantia, est absolutum, est quantitas, vel qualitas: & si relatiuum, est relatio. Res tertij generis pertinent ad ista. 6. prædicamenta. Et probatur quod sint relatiua secundum dici, solum. Patet. Relatiua quæ sunt secundum esse, sunt formaliter in suo subiecto, ut dictum est: sed extrinsecus circa subiectum, ut vestis, non est formaliter in vestito, nec res in tempore, nec in loco: sed solum ista dicuntur secundum denominationem ab extrinsecis: vt esse in isto loco, vel in illo: à tali, vel tali loco, vt in ecclesia, vel in domo. Et sic esse vestitum, significat vestem ipsam taliter se habentem in ordine ad vestitum.

¶ Hinc sequitur, quod quærenti quid est esse vestitum, vtrum sit relatio: respondendum est, quod non est relatio, sed est esse vestitum, aut habere vestem: nec vterius oportet respondere.

¶ Oportet ergo de quocumque. 6. prædicamentorum aliqua dicere breuiter, & primo de actione, & passione.

¶ Actio (inquit Gilbertus) vel factio, est res, seu forma, per quam in materia subiecta denominamur agere, vel facere: passio vero est effectus agentis.

Scotus.

Ad quæstionem concludit.

R. 1. par.

Secundo.

R. 2. par.

De actione, & passione.

¶ Ad

Notandum. ¶ Ad intelligendam hanc definitionem, oportet considerare, quod dato actio, passio, & motus sint vna res materialiter, differunt tamen formaliter, & pertinent ad diuersa prædicamenta: nam motus neque est in prædicamento actionis, neque passionis, sed directè est post prædicamentum: sed reductiue est in prædicamento ratione sui termini: & sic motus augmentationis est in prædicamento quantitatis: & alterationis in prædicamento qualitatis. Cum ergo ignis calefaciat lignum, ille motus est, & dicitur actio, in quantum procedit ab igne, & passio in quantum recipitur in ligno: & sic idem calor prout consideratur in igne, est à quo actio, & potest dici actio: & idem prout in passio recipitur, passio agentis est. Verum licet actio, & passio sint istæ res absolutæ: quia non possunt explicari nisi per respectum, dicuntur relatiua secundum dici solum.

Duplex est actio.

¶ Actio est duplex. Animæ, & corporis. Corporis illa est, quæ in corpore subiectatur: vt calefactio actio. Animæ, quæ in anima: vt volitio, nolitio, intellectio, &c. Vbi actio, est in quantum elicit, & passio, in quantum recipit.

Actio, et passio suscipiunt contrarietatem.

¶ Proprietates actionis, & passionis sunt, quod suscipiunt contrarietatem: quod non est intelligendum de per se, sed ratione qualitatum contrariarum, in quibus est actio, vel passio: vt calefactio actio contraria est frigefactioni, quæ est actio: sed tamen ipsæ actiones secundum se non habent talem contrarietatem: nec hoc conuenit omnibus actionibus: quia illuminatio actio, non habet contrarium: sicut nec lumen: sicut describere in superficie triangulum, vel circulum, actio est, quæ non habet contrarium. Et tandem dicendum, quod illæ actiones, quæ imprimunt, vel causant qualitatem, quæ habent contrarium, etiam ipsæ actiones ratione talium qualitatum habebunt contrarium.

Suscipiunt magis, vel minus.

¶ Actiones suscipiunt magis, vel minus: quæ proprietas sicut præcedens intelligenda est: nam ignis, qui fortior est, dicitur magis calefacere: & qui non æquè fortis, minus calefacere: tamen hoc non competit actioni de per se, sed ratione maioris, vel minoris caloris.

¶ Passio dicitur in ordine ad actionem, & sic passio est impressio actionis, vel eius effectus. Non enim agens dicitur, nisi sit patiens: neque patiens, nisi sit agens: neque actio, vbi non est passio: neque proprie passio, vbi non est actio. Illa quæ dicta sunt conuenire actioni, scilicet, quod contrarietatem, & magis, & minus recipiat, ratione qualitatum, de passione similiter dicendum.

De prædicamento vbi.

¶ Prædicamentum vbi, sumitur vt dicitur locum in quo res est, vt in domo, vel in templo, in aqua vel in aère, sub tecto, vel sub diuo. Et definitur

sic. Vbi (vt dicit Gilbertus) est circumscriptio corporis, ex circumscriptione loci proueniens. Nam, vbi, ex eo dicitur, quod est in tali loco aliqua res: neque explicari potest sine respectu: ob id relatiuum est secundum dici.

¶ Nonnulli diuidunt, vbi, in simplex vbi, & compositum: vt simplex dicatur habitudo alicuius locati ad locum simplicem, & indiuisibilem: vt est esse angeli in loco, cui non debetur certus locus determinatus: quia non habet quantitatem molis, per quam sit in loco: vel etiam potest dari ei locus diuisibilis, sed ipse indiuisibiliter se habebit: vt quia esse in loco angelum, est ratioe fuger operationis, vbi & eius substantia est: si in loco magno operatur, in illo loco dicitur esse: sed indiuisibiliter est in toto loco: quia non pars in parte, & totus angelus in toto loco. De quo. D. Th. 5. Tho. p. p. Sic posset dici de anima rationali, quæ est definitiue in toto corpore quod animat, & informat, & infra.

¶ Quæ est tota in toto, & tota in qualibet parte. Et CHRISTVS Iesus in Venerabili & sacramentorum dignissimo Eucharistia dicitur esse in loco indiuisibiliter: nam licet sit vbi species vbi

fibiles panis, tamen sic est in tota Hostia consecrata, quod sit in qualibet parte, quantumcunque minima. Aliter tamen quam anima in corpore: quia illa ibi diffinitiuè: sed CHRISTVS solum sacramentaliter. De quo in resolutionibus, Theo.

¶ Vbi compositum, vocatur habitudo, seu respectus ipsius loci diuisibilis, ad locatum diuisibilem: sicut omnia corporea dicuntur esse in loco: & hoc vocatur esse in loco circumscriptiuè: quia locatum circumscribitur à loco sic, quod pars locati est in parte loci, & totum locatum est in toto loco. De quo in libris de Physico audito latius.

¶ Vbi, non habet contrarium, loquendo proprie de contrarietate: nam improprie, vbi sursum, est vbi deorsum, contrarium. Physice considerando possent illa dici contraria: quia ex eis sumuntur motus contrarij.

¶ Vbi, non suscipit magis, vel minus: nam supposito quod sit quis in domo, & alijs in templo, non magis habet vbi vnus, quam alius. Et si vnus sit in ampla domo, & alius in angusta, non magis est in domo vnus, quam alius. Et si vnus ad horam, alius ad multum diem: non per alius vnus alio.

¶ Hic est notandum, quod locus, vt ponitur in prædicamento quantitatis, differt ab vbi, vt in isto colloca: nam locus ibi dicitur quantitate solum, non habendo respectum quod sit tale vbi, vel in ecclesia, vel in domo, vel Mexici, vel Salmaticæ: sed solum in quantum dicit vltimam superficiem corporis continentis: vt habetur. 4. Physicorum: tamen vbi, significat esse in hoc, aut illo loco, quod non potest explicari, nisi in ordine ad aliquod punctum

Hoc sic diffinitum in cõci. Floren.

Notandum.

punctum fixum, puta quòd sit in tali altitudine respectu centri terre: quia altior est aer aqua: vel in tali longitudine, quæ sumitur à certo puncto orientis, vel occidentis: vel in tali latitudine distans ab æquinoctiali, vel à polo, sicut Mexicum est

Distantia lōgitudinis Mexici à Toledo. per 7. 19. gradus: cum tamen Toletum per. 4. 1. gradus horas ferè. & 20. minuta. Locus tamen nō significat talem respectum: nam etiā si tale punctum non sit, tamen quis dicitur esse Mexici, vel Hispalij, in domo, vel in templo. Itaq; distare taliter ab Oriente, est verè relatiuum secundum dici: sed esse Salmanticæ, vel Mexici, non est relatiuum, licet nō possit explicari, nisi per talem distantiam.

¶ Quando, est id quod ex adiacentia temporis relinquatur: vt esse hodie, vel fuisse herinam sensus est, quòd quando, dicitur habitudinem quandam rei temporalis ad tēpus per quod mensuratur.

¶ Quando, diuiditur in quando simplex, & compositum: vt simplex sit, habitudo rei ad tempus indiuisibile, vt esse angeli in æuiternitate: & esse hominis in hoc momento, quæ habent indiuisibilitatem. Esse tamen in æternitate proprie loquendo, non ponitur in hoc prædicamento: quia cum soli Deo conueniat esse sic in æternitate, & ipse solus sit sua æternitas, cum ipse non ponatur in prædicamento, neq; sua æternitas poni debet.

¶ Quando autem compositum, est habitudo rei temporalis ad tempus diuisibile: vt esse in hoc anno, vel in hoc mēse, vel in hoc die, vel in hac hora. Non tamen est idem quando, vt est prædicamentum distinctum; & tempus, vt est species quantitatis vt ibi diximus: nam tempus, vt est de prædicamento quantitatis, solum mensuram durationis dicitur. durare per mensem, vel per annum: sed quando est tali die natum, vel tali die mortuum fuisse; vel sedisse, vel gessisse. Multum refert considerare de tempore, prout extrinsecam mensura est rerum, quæ tempore mensurantur: vel considerare quando factum est hoc, heri, vel hodie, &c. vbi non quæro de duratione, vel mensura.

¶ Quomodo distinguatur æternitas, & æuiternitas, & tempus, suo loco dicemus, & in Physicis; & in Theologicis, vbi erit sermo de Dei æternitate. 8. primi. tate.

¶ Positio, est quidam partium situs, & generatio nis ordinatio: vt quòd in homine sint partes sic dispositæ, & ordinatæ, vt sit in loco superiori caput, & pedes in infimo, &c. & hoc à natura sic determinatum est, vt partes sic se habeant, & ordinem habeant inter se, & ad ipsum, cuius sunt partes. ¶ Vel contingit istarum partium esse situm, nō

per naturam ordinatum: sed quia sic contingit, vt homo quando sedet, vel stat, vel genuflectit, aliter, & aliter partes sunt dispositæ. Ratione huius, dicitur in definitione, est situs, partium positio: & ratione primi quando sunt per naturam partes ordinatæ, dicitur generationis ordinatio. Et tandem hoc, & illud, dicitur situs: & est prædicamentum distinctum ab alijs, nec coincidit cum situ, vt locum dicit; secundum quam rationem in prædicamento: quantitatis fuit signatus locus.

¶ Pro quo oportet notare, quòd situs in re dupliciter potest considerari: vno modo; vt dicitur situm, sic vt totum respiciat totum locum in quo disponitur, & collocatur res; à quo circumscribitur: & pars partem respiciat. Pars (inquam) locati: & sic res dicitur habere situm in ordine ad locum: & isto modo situs pertinet ad prædicamentum quantitatis. Alio modo situs capitur, put dicitur dispositionem partium alicuius totius, non in ordine ad locum, sed in ordine ad se, & in ordine ad totum: vt alia est consideratio capitis, in quantum in tali loco supereminente est in ipso homine, quam sit ipse, vt est in tali loco, vbi totum est. Secundum ergo ordinem quem pars habet ad partem in situ, & pars ad totum, dicitur situs, & constituit hoc prædicamentum distinctum. Non obstante dicat de Castro in suis prædicamentis, & Soto, quòd situs dicat ordinem partium totius ad partes loci: sed debet intelligi, pro quanto partes adinuicem positæ, & sitæ, sic etiā ad locum ordinem habent.

¶ Habitus est corporum, & eorum quæ circa corpus sunt adiacetia: vt esse vestitum, esse armatum, coronatum, galeatum, annulatum, & esse calcæatum, &c. ¶ Habitus potest suscipere magis, vel minus, sed improprie valde. Recipit (inquam) vt si quis habens duas tunicas, dicitur magis alio vestitus: & habitus maior, &c. in vi maior: sicut, improprie dicemus magis patrem; qui decem habet filios, quam qui duos.

¶ Habitus, non recipit contrarietatem: quia calcæatio, non est contraria pileationi, vel anulatiōni: Et sic est finis prædicamentorum.

C A P. X.

De oppositis.

De oppositis autem quot modis opponi soleant, deinceps dicendum esse videtur. Opposita namque modis quatuor opponi dicuntur:

Notandum.

Contra Castro, & Soto.

De prædicamento habitus.

dicuntur: aut vt ea, quæ sunt ad aliquid: aut vt contraria: aut vt habitus, & priuatio: aut vt affirmatio, atque negatio. Atque vt in summa dicam: duplum, & dimidium: vt ea quæ sunt ad aliquid: bonum, & malum, vti contraria, cæcitas, atque visus, vt habitus, & priuatio: sedere, & non sedere, vt affirmatio, atque negatio, opponuntur.

Textus. 2.

¶ Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid opponuntur, ea id quod sunt, oppositorum esse: aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt duplum dimidium: id quod est, alicuius dicitur duplum: & scientia scibili eodem opponitur modo: atque ipsa id quod est, scibilis dicitur esse: & scibile etiā id quod est ad oppositum, ipsam, inquam, scientiam, dicitur: scibile namque, aliquo id scientia dicitur scibile. Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid opponuntur: ipsa id quod sunt aliorum esse: aut aliquo alio modo vicissim dicuntur. Ea verò quæ vt contraria opponuntur, nullo pacto legem hanc subeunt: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium: neque album nigri dicitur album, sed contrarium: quare oppositiones hæc differunt.

Textus. 3.

¶ Atque contraria quidem, quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessario rebus insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur, ea nullum prorsus medium habent: quorum autem alterum inesse non necesse est, inter hæc aliquid omnino medium cadit: veluti sanitas, ac morbus in animalis corpore fieri apta sunt, atque alterum insit animalis in corpore, sanitas inquam, aut morbus, necesse est, & de numero par, atque impar prædicatur, & alterum par, aut impar insit numero necesse est, atque nullum inter hæc,

aut inter par, & impar, aut inter sanitatem, ac morbum, medium cadit. At quorum alterutrum inesse necesse non est, horum medium est aliquid: vt album, & nigrum in corpore aptum est fieri: & non necesse est in corpore alterum horum inesse: non enim omne corpus aut album, aut nigrum est. Vitiosum quoque, studiosumque, de homine quidem, cæterisque compluribus prædicatur: at non necesse est alterum illis inesse, de quibus hæc prædicari possunt: non enim omnia aut vitiosa sunt, aut studiosa, atque est inter hoc medium sanæ fuscum quidem, & flauum, cæterisque tales colores, inter album, & nigrum: id autem quod neque vitiosum est, neque studiosum, inter vitiosum, ac studiosum. In quibusdam igitur media nomen habent: vt fuscum, pallidum, rubrum, cæterisque tales colores, qui medijs sunt inter album, et nigrum: in quibusdam verò nomine quidem non est facile medium assignare, vtriusque tamen extremorum negatione ipsum medium definitur: vt id quod neque bonum est, neque malum, neque iustum, neque iniustum.

Textus. 4.

¶ Priuatio autem, atque habitus dicitur quidem circa quippiam idem: vt visus, et cæcitas, circa oculum: vt simpliciter autem dicam, in quo solet habitus fieri, circa id vtrumque ipsorum dicitur. Atque priuatum esse dicimus nunquamque eorum, quæ susceptiua sunt habitus, cum est habitus, non quouis modo, sed in eo, vel in quo consuevit esse, vel quando illud consuevit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcū item non ex eo, quia visum non habet: sed quia non habet, cum est aptus habere: sunt enim quæ orta non continuo visum, den-

tesq̄ habent: at non edentula, aut cæca dicuntur. Priuatum autem esse, habitumq̄ habere, non est priuatio, atq̄ habitus: nā visus quidem est habitus, cæcitas verò priuatio. At habere visum, non est visus, neque cæcum esse, cæcitas est: etenim cæcitas est priuatio quædam: cæcum autem esse, est priuatum esse, & non priuatio. Præterea. Si cæcitas idem esset, ac cæcū esse, vtrāq̄ profectō de eodem prædicarentur: at homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autē nullo dicitur pacto. Et ipsa tamen priuatiū, inquam esse habitumq̄ habere, perinde vt priuatio, atque habitus opponi videntur: modus enim oppositionis idem est. Nam vt cæcitas, & visus, sic & cæcum esse, ac habere habitum opponuntur.

Textus. 5. ¶ At enim neque etiam id quod sub affirmatione, negationeq̄ est, affirmatio est, atq̄ negatio. Affirmationem nanq̄ negationemq̄ orationem esse constat, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam: at nihileorum, quæ sub affirmatione, negatione ve cadunt oratio est, vt patet. Dicuntur tamen & hæc ipsa perinde opponi, atque affirmatio, negatioq̄, opponuntur: & in his enim idem oppositionis est modus. Nam vt affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur: sic & res, quæ sub vtrūq̄ cadunt, sedere inquam, & non sedere, sibi mutuō aduersantur.

Textus. 6. ¶ At verò priuationem, ac habitum non esse opposita sic, vt ea quæ sunt ad aliqd, patet: non enim ipsum id quod est, oppositi dicitur esse: visus enim non est cæcitas visus, neque villo alio ad illam dicitur modo: similiter neque cæcitas visus cæcitas diceretur: sed cæcitas ipsa, priuatio

quidem dicitur visus: cæcitas autē visus non dicitur, neque visus dicitur cæcitas. Præterea. Vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur: quare si cæcitas ex ijs esset, quæ sunt ad aliquid, & illud, ad quod ipsa dicitur, profectō conuerteretur: at non conuertitur: non enim visus cæcitas dicitur visus.

Textus. 7. ¶ Atqui neque perinde atq̄ contraria priuationem, ac habitum oppositionem subire, ex eo perspicuum fore videtur, quod contrariorum, quæ medio vacant, alterū in his, quibus apta sunt esse, aut de quib⁹ prædicantur, inesse semper necesse est: inter enim ea medium nullum cadere diximus, quorum alterum inesse susceptio necesse est: vt in sanitate, ac morbo, in pari, ac impari, intueri licet. Quorum autē est ad aliquid medium, nunquam horum alterū omni inest necessario. Neq̄ enim album, aut nigrum, neque calidum, aut frigidum esse, omne quod horum susceptiuum sit, necesse est: nam vt inter hæc medium aliquod cadat, nihil sanè prohibere videtur. Et insuper ea diximus medio vacare, quorum alterum non necesse est esse in susceptiuo, nisi in hisce, in quibus vnum inest natura: vt igni caliditas inest, & niui albedo. In his enim alterum definit: non vtrumuis susceptiuo inesse necesse est. Non. n. aut ignē frigidū, aut niuem esse nigram contingit: itaq̄ nō omni susceptiuo inesse alterum contingit, sed illis tantum, quibus vnum natura inest, atque vnum definit, non vtrumuis. In priuatione autem, atq̄ habitu neutrum dictorum est verum: neque enim alterum ipsorum semper inesse necesse est: quod enim nondum aptum est visum habere, id

id neque cæcum dicitur, neque visum habere, quare non ex ijs erunt contrarijs, quæ medijs vacant: sed nec ex ijs, quæ medium habent: quoniam omni susceptiuo, ipsorum alterum insit necesse est: cum enim est aptum visum habere, tunc aut cæcum, aut visum habere dicitur: atque horum alterum non diffinitè sanè, sed vtrumuis sine discrimine villo dicitur: at in hisce contrarijs, quæ medio non vacant, nunquam fit, vt alterum insit omni, sed quibusdam: atque hisce alterū diffinitè, & non vtrumuis. Quare patet, neutro modo priuationem, & habitum, perinde atque contraria oppositionem subire. Præterea. Inter contraria quidē, sit modò quòd ipsa recipere possit, fieri commutatio potest, nisi vnum ipsorum natura, cuiuspiam vt igni caliditas insit. Potest enim sanum ægrotationem subire, & frigidum calidum, & album effici nigrum, ex studioso quoque vitiosus, & è vitioso studiosus euadere potest: vitiosus enim si moribus præstabilioribus, præceptisq̄ instituat, aliquid saltem in probitate incrementi suscipiet. Quòd si parum licet incrementi semel susceperit, patet, aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa suscipere posse. Semper enim habilis magis ad consequendam ipsam virtutem sumpto paruo etiam incremento fit: quare verisimile est maiora quoque illud incrementa suscipere: quòd quidem si semper ita fiat, in contrarium penitus habitum deducitur: nisi tempore fortasse excludatur. In habitu verò, priuatione ve fieri non potest, vt commutatio vnquam efficiatur: ex habitu nanque quāquam ad priuationē mutatio fit,

ad habitū certè ex priuatione fieri nequit: non enim quisquam cæcus factus, visum vnquam recuperavit, neq̄ caluus factus comam, neq̄ edentulus vllus dentes emisit.

Textus. 8. ¶ Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio, negatioq̄, opponuntur, nullo dictorum modo oppositionem subire. In his enim solis alterū verum, alterū falsum esse necesse est, qđ neq̄ in contrarijs, neq̄ in relatiuis, neq̄ in habitu, priuatione ve necesse est, semp̄ alterū verū, alterum falsum vt sit: Sanitas enim, ac morbus contraria sunt, & neutrum ipsorum verum est, aut falsum: similiter & duplum, & dimidium relatiuè quidem opponuntur, neutrum tamen verum est, aut falsum: cæcitas etiam, atque visus, habitus quidem, & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verum est, aut falsum. Omnino autem nihil eorum, quæ nulla cum complexione dicuntur, verum est, aut falsum. At vniuersa quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Equidem id ipsum in hisce contrarijs maximè accidere videbitur, quæ cum complexione dicuntur: valere enim Socratem, & ægrotare Socratem, contraria sunt. At neque in hisce necessariū est, alterum verum, falsum alterum esse. Nam si existat quidem Socrates, alterū verum, alterum falsum erit: si verò non existat, ambo falsa erunt, vt patet. Si enim Socrates omnino non sit, neutrum erit verum, neque ægrotare ipsum, neque valere. In priuatione quoq̄, ac habitu si Socrates omnino non sit, neutrum verum erit: si sit, non semper alterum erit verum, alterum falsum. Visum enim habere Socratem, & cæcum Socratem esse, vt habitus, atque priuatio opponuntur:

¶ Si sit Socrates, non necesse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo enim tempore nondum est aptus habere, utrumque est falsum. Sin omnino non sit, falsum etiam erit utrumque, & visum ipsum habere, & cecum esse. In affirmatione verò, negatione ve, semper siue sit, siue non sit, alterum erit falsum, alterum verum. Horum enim, ægrotare, inquam, Socratem, & non ægrotare Socratem, siue sit, siue non sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim non sit, ægrotare illum est falsum, non ægrotare verum: quare hisce solis hoc competit alterum, inquam, ipsorum verum esse, alterum falsum: quæ ut affirmatio, atque negatio opponuntur.

Textus 9. ¶ At verò malum quidem bono necessario contrarium est: quod quidem esse patet inductione. Morbus enim sanitati, et iustitiæ iniustitiæ, & fortitudini timiditas aduersatur: & in cæteris simili modo. At malo interdum bonum, interdum malum contrarium est: defectui enim, qui quidem est malum, exuperatio, quæ quidem & ipsa malum est, contrarium est: similiter & mediocritas, quæ quidem est bonum, utriusque aduersatur, ut patet. In paucis tamen id ipsum esse videtur: sed in plurimis malo bonum semper contrarium est. Præterea. Non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. Nam si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus verò non erit: similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo verò non erit. Præterea. Si Socratem valere contrarium est huic, Socratem ægrotare, fieri verò non potest, ut ambo simul eidem insint: impossibile

est, si contrarium alterum sit, & reliquum etiam esse. Nam si stat valere Socratem, ægrotare Socratem stare non potest. Patet etiam, & circa idem, aut specie, aut genere contraria fieri solere: ut morbum quidem, & sanitatem in animalis corpore: albedinem autem, & nigredinem in corpore absolute: iustitiam verò, & iniustitiã in hominis anima. Contraria in super omnia, aut eodem in genere, aut contrariis in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est: nam album quidem, & nigrum, eodem in genere sunt, color enim ipsorum est genus: iustitia verò, ac iniustitia, sub generibus contrariis collocantur: alterius enim virtus, alterius vitium est genus, ut patet: at bonum, & malum non sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

¶ Nter post prædicamenta, primum locum obtinet, de oppositis consideratio. Et sicut illa quæ præambula erant ad prædicamenta, antepædicamenta sunt dicta: sic ista quæ consequuntur prædicamenta, postpædicamenta vocantur. Et verè edita fuerit ab Aristotele. licet Andronicus (ut refert Boëtius) id negauerit. Verum ordo, & eloquutio ostendunt, sapere saluam ipsius. ¶ Quinque ponuntur postpædicamenta. Oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum tria, quæ priori loco posita sunt, conditiones generales omnium prædicamentorum habent, Nam inter se omnia, oppositione habent, quia sicut primò diuersa: & habent naturam ordinem. Substantia enim quantitate prior est, & quantitas qualitate: & oppositio priuatiua in differentijs diuisiuis inuenitur. Corporeum, & incorporeum in substantia. Continuum, & discretum in quantitate. Contrarietas in qualitate, & ad aliquid. Oppositum in ipso prædicamento ad aliquid. Et prius est genus, quam species: nam licet sint simul tempore, motus proprie sumptus consequitur tria prædicamenta, scilicet, quantitatem, qualitatem, & vbi. Et habere conuenit substantiæ, ut habere ferui, habere qualitatem, &c. ¶ Circa litteram Aristotele. in primo textu notanda est

Andronic.

est sufficientia oppositionis: nam vel esse inter ens, & non ens: & sic est contradictio. Aut inter ens, & non ens, in subiecto apto nato: & sic est priuatiua oppositio. Aut est inter ens, & ens, quæ mutuò se expellunt: & sic est oppositio contraria. Aut inter ens, & ens, quæ mutuò se respiciunt: & sic est relatiua oppositio. Et si fiat consideratio proprie, contradictoria est maxima oppositio.

Dubium. ¶ An verò oppositio dicatur vniuocè de omnibus quatuor modis, Petrus Bruxellis dicit quòd analogicè: sed de tribus non est dubium. Nam cum oppositio dicat impossibilitatem simul existendi in eodem subiecto: & tribus modis oppositorum id ex æquo conueniat, vniuocè oppositio de eis dicitur: sed relatiuè opposita, non sunt simpliciter opposita, sed secundum quid, id est respectu eiusdem: est enim idem pater, & filius respectu diuerforum.

De contrariis quædam immediata, alia mediata. ¶ Circa contraria notate oportet, quædam dici contraria immediata, alia mediata. Illa dicuntur immediata, quæ sic se habent, quod alterum eorum inesse necesse est, & medium non datur: ut sunt, ægrum, aut sanum: nam animal esse ægrum, vel sanum, necesse est, & inter hæc medium non datur. Similiter de numero est verum, quòd sit par, vel impar: neque medium dari potest.

Notandum. ¶ Mediata contraria illa sunt, inter quæ est medium: ut album, & nigrum, non est necesse alterum inesse, quia potest esse fuscum. Item, neque est necesse frigidum, aut calidum esse: quia potest esse tepidum. Vbi ergo reperiri potest medium inter contraria, ibi non sunt contraria immediata, sic quòd vnum inesse sit necesse. Boëtius diuidit etiam hæc mediata contraria, ut quædam sint, quæ solum vnum habent medium: ut frigidum, & calidum, solum habent tepidum. Alia, quæ plura habent: ut album, & nigrum, habent colores medios plures. Ponit etiam diuisionem, ut quædam sint media, quibus nomen sit impossibile: alia sunt quæ non habent propria nomina. ¶ Circa opposita priuatiuè notandum, quòd cæcus, & videns sic opponuntur, ut cæcus dicat priuationem in subiecto apto nato: nam lapis non dicitur cæcus, sed non videns: quia non est aptus. Et requiritur id in tempore determinato per naturam: sicut catulus ante nonum diem non dicitur cæcus: esset tamen, si post nonum diem non videret. Similiter paruulus infans non dicitur edentulus, si ante tempus à natura determinatum careat dentibus: sed dicitur, si post illud tempus non habeat.

Notandum. ¶ Est tamè notanda differentia inter contraria, & priuatiuè opposita: quia in contrariis fit ab vno in alium regressus: ab albo in nigrum: & à

nigro in album, vbi alterum necessario non inest per naturam: ut est nigredo in cornu, & frigiditas in aqua, &c. sed in priuatiuè oppositis, ab habitu ad priuationem fit transitus, non tamen ad priuationem ad habitum per naturam. Nam cæcus non fit per naturam videns, & si videns fiat cæcus: licet Diuina virtute id fieri valeat: sicut & per miraculum sæpe factum est.

¶ Etiam circa hoc considerandum, quædam esse aduerbium. priuatiuè opposita, in quibus potest fieri transitus: sicut in contrariis contingit: sicut lumen, & tenebræ opponuntur priuatiuè, & fit transitus ab habitu ad priuationem: & rursus à priuatiuè ad habitum: fiunt enim circa idem subiectum, nempe circa aërem, qui ex tenebroso illuminatus fit: & ex sciente ignorans per egritudinem sicut ex ignorante sciens per acquisitionem.

DE MODIS PRIORIS

Cap. XI.

Prius quippiã alio quatuor dicitur modis. Primo quidem, & propterea, tempore: quo pacto quippiam antiquius aliquo, & vetustius dici solet: quia nanque plus est temporis, ideo antiquius atque vetustius dicitur. Secundo verò, id quod non conuertitur, essendi consequentia: quo pacto vnum duobus est prius: nã si sint duo, & vnum continuo sequitur esse: at si vnum sit, non necessario sequitur duo esse. Quare hoc posito, non conuertitur consequentia, ut illud sit. Prius autem id esse videtur, quod essendi consequentia non conuertitur. Tertio modo, ordine quodam dicitur prius: ut in scientijs, atque orationibus intueri licet. Inde monstratiuis enim scientijs, prius est mirum, atque posterius ordine: elementa nanque designationibus ordine priora sunt, quippe cum principia priora sint or

dine conclusionibus contemplandis: & in Grammatica syllabis priora sunt elementa: in orationibus etiam exordium simili modo narrationem ordine antecedit. Præterea. Id quod est præstabilius, honorabilius ve, prius natura esse videtur. Vulgus etiam eos, qui sunt honorabilius, quosq; magis amant, vocare priores consueverunt: quanquam hic modus penè omnium alienissimus esse videtur. Tot igitur ferè sunt modi prioris qui dici solent. Videbitur autem & ultra iam dictos, alios quidam esse prioris modos: eorum enim quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum quod est causa quoniam modo vt alterum sit, prius natura non incongruè dici potest: atque esse quædam talia, patet. Esse enim hominem, ad orationem de ipso veram, essendi consequentia sanè conuertitur: nam si sit homo, vera est ea oratio, qua homo dicitur esse: & e contra, homo profectò est, si vera est, ea oratio, qua hominem dicimus esse. Atque oratio quidem vera vt res sit, nullo pacto est causa: res tamen alia qua ex parte vt sit oratio vera, causa esse videtur. Ex eo nanq; quia res est, aut non est, oratio vera dicitur, aut falsa: quare sit, vt quinque modis ipsum prius dicatur, vt patet.

C A P. XII.
De modis simul.

Simul autem ea simpliciter, propriissimeque dicuntur, quorum generatio est tempore in eodem: neutrum enim ipso-

rum prius, aut posterius est. Atque hæc tempore simul dicuntur: natura verò ea dicuntur simul, quæ essendi quidem consequentia cum conuertantur, neutrum tamen vt sit alterum causa est: vt in duplo, dimidioq; intueri licet: hæc enim conuertuntur. Nam si duplum est, dimidium est: & si dimidium est, duplum est: neutrum tamen est causa vt alterum sit. Ea præterea quæ eiusdem generis diuisione sibi opponuntur, simul esse dicuntur natura. Dicuntur autem eiusdem generis diuisione opposita sibi, quæ in eadem sunt diuisione: qualia sunt, volatile, gressibile, atque in aquis degens: hæc enim sub eodem genere contra se sunt diuisa: quippe cum animal in hæc, vt patet, distribuatur, nihilq; horum aut posterius, aut prius sit, sed natura talia simul esse videantur. Diuidi etiam vnūquodq; talium in species rursus potest: vt volatile, terrestre, aquaticum: quæ quidem & ipsa simul natura erunt, quæ sub eodem genere collocata, in eadem sunt diuisione. Genus tamen specie prius est semper, non enim in consequentia fit ab illo conuersio. Nam si volatile est, animal est: at si animal est, non necesse est volatile esse: simul igitur dicuntur natura, ea, quæ in essendi quidem consequentia conuertuntur: nullo tamen pacto alterum causa est, vt alterum sit: & ea quæ sub eodem genere collocata, contra sese sunt diuisa. Absolutè autem simul sunt ea, quorum generatio eodem in tempore est, vt prius est dictum.

Circa

Notandum.

quod oratio sit vera, est notandum, quod prioritas naturæ non est prioritas in quo: hoc est, prioritas non est explicanda per ly, sed per ly, quia: nam sol est prius natura lumine suo, quod ei est coæuum: sed si quis inferat eo quod sit prius natura, quod in aliquo priori est sol, in quo non est lumen, non rectè argumentabitur: fallacia enim erit. Aut enim Arist. quod prius natura subsistenti consequentia dicitur cum posteriori: & sic non datur sit in aliquo priori, in quo non sit aliud: sed nil aliud est solem esse priorè natura, quàm hæc causalem esse veram: quia sol est, lumen est. Similiter, rationale est prius natura risibile, hæc est enim vera: quia rationale est, risibile est. Si in eodem instanti quo Adam est creatus, esset creata propositio homo est, prius natura fuisset Adā, quàm veritas propositionis: & tamen nulla esset prioritas in quo. Ex quo aduertendum, prioritatem originis in Diuinis non dici proprietatem in quomodo neque prioritas naturæ, vt dicitur causam, ibi reperitur: quia licet Græci concedant causam patrem, non tamen patet esse causam filii, sed solem dicitur patrem prior origine, quia à patre filius, & non e conuerso: vt dicatur prioritas à quo, & non in quo. De quibus omnibus in primo sententiam disputabimus in nostris resolutionibus Theologicis.

C A P. XIII.
De speciebus motus.

Motus species sunt sex: generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio, & ea mutatio, quæ loco accommodatur. Atque ceteri quidem motus, vt patet, diuersi sunt: non enim corruptio est generatio, neque accretio est decretio: neque ea mutatio, quæ loco accommodatur, ceteriq; motus similiter. De alteratione verò dubitatio quædam existit: ne forsitan necessarium sit id quod alteratur, aliquo ve

liquorum motuum alterari. Hoc autem verum non est. Ferè enim omnibus in passionibus, aut plurimis, non accidit alterari, nullo mortuum cæterorum communiante: neque enim incrementa, neque decreta suscipere necesse est, id quod passione mouetur. Et simili in cæteris modo, quare alteratio diuersus est à cæteris motus: nam si esset idem, continuò id quod alteratur, crescere, aut aliquo alio moueri cæterorum motuum oporteret: at non est profectò necessarium. Similiter & id quod augetur, aut aliquo alio motu mouetur, alterari oporteret: at sunt quædam quæ augetur, non alterantur autem. Quadratum enim gnomone circumposito crenit quidem, at non est alteratum. Similiter & in cæteris rebus huiusmodi fit. Quare diuersi sunt hi motus omnes, vt diximus. Simpliciter autem motus quidem contrarius quieti est: singulis autem singuli aduersantur: generationi quidem corruptio: accretioni verò decretio: & mutationi accommodata loco quies in loco: & maximè vt videtur ea mutatio, qua contrarium ad locum itur: vt ei motui, quo sursum itur, is motus, quo deorsum itur, & e conuerso, opponitur. At reliquo assignatorum motuum quidnam contrarium sit, non est facile assignare. Nihil autem ipsi contrarium esse videtur, nisi quispiam & in hoc quietem in qualitate, dicat opponi ei mutationi, quæ ad qualitatem est oppositam: mutationemq; eam, quæ est ad qualitatem contrariam: perinde atque in mutatione loco accommodata, quietem in loco, & mutationem quoad contrarium locum itur, contraria diximus esse. Alterationem nanq; mutationem

mutationem esse in qualitate cōstat: quare motui in qualitate, quies in qualitate opponitur: aut ea mutatio qua ad qualitatem contrariam itur: quo pacto albu quippiam fieri, & nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc, atq; in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

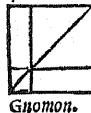

*I*rcæ hoc cap. 13. vbi de speciebus motus, est notandum quod dicit. Sunt quedam quæ augentur, non alterantur autem. Quadratum enim gnomone circumposito creuit quidem, at non est alteratum, etc.

Dicit hic Aristo. ponendo distinctionem inter motum augmentationis, & alterationis, quod aliquid potest augmentari, sine hoc quod alteretur: & ponit exemplum in Mathematicis, quæ abstrahunt à motu. Nam in naturalibus nō potest contingere augmentatio sine alteratione. Et dat exemplum de quadrato, cui si addas gnomonem, augetur sine figuræ mutatione. Exempli gratia. Gnomonis figura hæc, Quadratum, seu parallelogramum est: sic cōtingit, quod per additionem gnomonis, quadratum licet sit augmentatum, non est alteratum: quia semper manet eadem figura quadrati, seu parallelogrami. De quibus in Mathematicis differendum erit.

Gnomon.

Parallelogramū, seu quadratum.

Gnomon.

C A P. XIII.
De modis habere.

*H*abere, pluribus modis: aut vt habitum, dispositiōem, vel aliquam aliam qualitatem dicitur: scientiam enim habere alioquam dicimur, & virtutem, aut vt quantum: velut eam quam quispiam magnitudinem habet: nam cubitorum trium, vel quatuor habere magnitudinem dicitur: aut vt ea quæ circa corpus ponuntur, vt vestem, tunicam, & gladium, & similia. Aut in parte, velut in manu anulum: aut vt partem, vt manum, vel pedem: aut vt in vase, vt modium habere triticum dicimus, aut dolium vinum: hoc enim habere vt in vase dicuntur: aut possessionem: habere enim dicimur domum, fundum ve. Dicitur & vir uxorem, & vxor virum habere, quiquidē remotissimus omnium habendi modus esse videtur: nihil enim aliud dicendo virum habere uxorem significamus, quam virum vnā cum vxore habitare. Forsitan & alij quidam habendi modi esse videbuntur: sed qui dici solent, omnes ferè sunt à nobis nunc enumerati.

Finis prædicamentorum.

LIBER POSTERIORVM
ANALYTICORVM ARISTOTELIS, RESOLV-
tus per Reuerendum patrem Fratrem Alphonsium à Vera cruce,
artium, ac sacræ Theologiæ magistrum, & professione
Augustinianum, Cathedriticum Primarium in
Vniuersitate Mexicana, in partibus India-
rum maris Oceani.

*P*OST librum prædicamentorum, qui de simplicibus vocibus est, ordinem Aristot. sequentes, liber Perihermenias, qui de interpretatione tractat, deberet sequi: vbi de compositione, & diuisione, & consequenter de syllogismis: vbi docet rōcinari, & vnū ex alio inferre: sed quia iam diximus in prima parte, sequentes ordinem, quem nunc seruant Dialectici, de propositione sufficenter, & de syllogismis: restat ista pars sequatur, quæ potissima est, & ad scientiam acquirendam necessaria: vbi Aristo. non de syllogismo Dialectico, qui opinionem causat, vt in prioribus tradit, agit, sed de demonstratiuo, ex quo gignitur scientiæ habitus. Et hæc pars est velut colophon, & coronides totius Dialecticæ: & difficilis: vt verè dictum sit, difficile sit in finem peruenire. Est liber abditissimus, & obscurissimus, in quo vno supra omnes alios tractatus Aristo. videtur affectasse obscuritatem, si Themistio credimus, & rei probat experientia. Dolendum valde est, vt hic liber ad omnes scientias capessendas necessarius, & velut via, tam sit inaccessus: ex quo cōsequutum est, quod Dialectici quidam huius temporis, sensum Arist. non intelligentes, loco demonstrationum materiam notitiarum adduxerint, ipso Aristo. intacto relicto. Curandū ergo erit, sensum prius in medium proponere, & nonnulla cōgruentia adducere, sicut in alijs fecimus, ressecatis superfluis.

¶ Titulus libri sic habet Græcè, analytica hystera. Quod latinè, resolutiua posteriora. Eò sic titulus: quia tractat de resolutione: vbi resolutio debet intelligi, examinatio, qua iudicium sumitur de aliqua re, an legitima sit, & perfecta secundum suam naturam. Et eò dicitur resolutio: quia talis examinatio non contingit, nisi resoluendo rem vsque ad prima principia, ex quibus constat.

¶ Duo sunt necessaria ad tale iudicium: & quod sit syllogismus perfectus

Etus in forma, & figura, & q̄ sit in materia necessaria. i. q̄ p̄missę sint necessariõ: aliã nō causabit scientia vt dixim⁹: & primum se tenet ex parte formæ: secundū ex parte materiæ. De primo. s. q̄ se tenet ex pte formæ, agit Arist. in duob⁹ libris priorū, quomodocūq; dato syllogismo, ad p̄fectū possit reduci. De illo q̄ se tenet ex parte p̄missarū, si sunt necessariæ, agit in istis posteriorū libris: ideo vocat⁹ posteriorū resolutionum.

Consideratio.

¶ Est notandum, quod cum natura cuiuscūque rei, definitione declaratur quidditatiua, ipsa est causa omnium passionū, q̄ de tali re demonstrant⁹: & priores passioes, sunt posteriorū causę. Et q̄ scire, est rē per causam cognoscere, nō prius scim⁹ aliquam cōclusionē, q̄ seriē illarū causarū cognoscamus, vsq; ad definitionē, q̄ omnium prima est: vt q̄ a hō est aīal rōnale. i. discursiuū, sequit⁹ q̄ non simul oīa cognoscat: sed prius effectū, q̄ causam: & inde sequit⁹, q̄ sit admiratiu⁹, & q̄ sit risibile. Fiat ergo sic demonstratio. Oē admiratiuū est risibile: oīs hō est admiratiu⁹: ergo oīs hō est risibile. Est demonstratio euidēs, rōne formę, q̄a in prima figura in Barbara: sed est einuidēs rōne materię, q̄a nō demonstrat causam admiratiōis, quā maior significat: neq; cur hō sit admiratiuus, q̄d in minori ponit. Hic docet Arist. quomō vtrunq; in suā causam resoluat: vt sic. Oē aīal q̄d prius cognoscit effectū quā causā, est admiratiuū: sed oīs hō est talis: ergo. Et rursus hæc minor sic. Oē aīal rōnale prius cognoscit effectum, q̄ causam: sed oīs hō est aīal rationale: ergo. Et maior primi syllogismi sic. Omne aīal cui pōt esse repetitū gaudiū est risibile: sed oī aīali admiratiuo repetitū gaudiū offerit: ergo omne admiratiuū est risibile.

¶ Quod si fortē demonstratio procedat à causa remota, tūc applicanda est illa p̄ causas intermediarias ad cōclusionē probādā: vt data hac de demonstratiōe, Omne aīal rōnale est risibile: omnis hō est aīal rationale: ergo oīs hō est risibilis: q̄a esse aīal rōnale, nō est causa immediata risibilitatis, sed esse admiratiuū, debet prius demonstrari ex definitione, & pōt ex admiratiuo ostendere risibile.

Subiectū libri demonstratio est.

¶ Subiectum huius libri proximum est syllogismus resolutiuus. Et quia hic ordinatur ad demonstrationē, demonstratio potest dici subiectum. Et quia demonstratio ad scientiam, scientia etiam posset dici subiectum, licet sit finis: ob id non est propriē subiectum.

¶ Procedit Arist. primò definiendo quid sit demonstratio, & ostendendo ex quibus constet principijs, & quos habeat effectus, per comparisonem ad alios modos sciendi.

DE

C A P. I.
De p̄cognitis.

Textus. 1.

Omnis doctrina, omnisq; disciplina intellectiua p̄existente è cognitione fit. Id, si omnes quo fiat pacto cōsideremus, manifestum p̄fecto fiet. Mathematicę nanq; scientiæ illo comparantur modo, ceterarumq; artium vnaquęq;. Sanè circa orationes quoq; siue illæ per ratiocinationes, siue per inductionem fiant, seruari modus idem solet. In vtrisq; nanq; per antea nota doctrinam nimirū fit: quippe cum in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur: in altera per singulare iam notum ipsum vniuersale ostendatur. Simili p̄fecto modo & oratoriæ rationes suadent: aut enim exemplis, quod est inductio, aut enthymematibus, quod quidē ratiocinatio est, facultas ipsa solet oratoriæ suadere.

Textus. 2.

¶ Dupliciter autem p̄cognisse necesse est: quedam enim esse, quedam quid dictu significent, quedam vtroq; modo antea percipiamus oportet: veluti de quouis quidem affirmationē, aut negationem dici, verum esse: triangulū autem hoc significare: vnitatē vtroq; modo, & quid significet, & etiam esse, non enim vnūquodq; istorum simili nobis modo manifestū est.

Textus. 3.

¶ Fit autem, vt quæ cognoscimus, eorum quedam prius etiam cognouerimus, quorūdam verò cognitionē simul accipiam⁹: veluti quæcumq; sunt sub vniuersali, quorum quidem habetur cognitio: nam omnē triangulū tres duobus rectis æquos habere, antea sciuimus: at id quod est in exe-

dra triangulum esse, simul vt eo inductisumus, agnouimus. Hoc enim pacto non nullas discimus rerum, & non per mediū extremum cognoscimus. s. quæcumq; singulares rerum formæ sunt, et de subiecto nullo dicuntur.

Textus. 4.

¶ Antea verò quàm facta inductio, vel ratiocinatio sit, partim fortasse nos scire, partim nescire dicendum est: quod enim non sciuit an esset simpliciter, id modo aliquo, nempe duobus rectis æquales habere, scire simpliciter licet: at patet quod hoc quidē pacto, scit enim vniuersaliter, simpliciter verò non scit, quod quidem an ita sit, ea p̄fecto quæ in Menonæ hæsitatio est, vsu veniet: antea enim nihil quisquam discet, aut ea quæ scit, discet. Nō enim ita respondendum est, qualiter soluere quiddā nituntur: omnem ne dualitatem parem esse scis? annuenti verò, dualitatē ei quādam offert, quam quidē esse nō putabat: itaq; nec parem esse putabat: soluit enim, non omnē se scire, dicentes esse parē dualitatem, sed eā quam esse dualitatē sciūt. Et tamen sciunt quidem id, cuius demonstrationem tenēt, cōperuntq;. At nō eius omnis quod ipsi aut triangulum, aut numerum esse sciunt, sed trianguli, & numeri simpliciter omnis demonstrationem cōperunt. Nulla enim huiusmodi propositio sumitur, quem tu scis numerū, aut quam tu scis rectilineam figuram, sed absolute quodlibet sumitur: sed nihil, vt arbitror, obstat, si id quod discit quis, partim quidem norit, partim verò ignoret. Non enim absurdum est hoc, si id quod tenet, addiscat aliquo modo: sed si hoc pacto, eaque ratione qua discit, eodem modo teneat.

AD

Nota. 1.

De evidentiam huius primi capitis notandum est primo, quod cum materia huius libri sit demonstratio, necessarium fuit præsupponere demonstrationem esse.

Nota. 2. Opinio Plat.

Secundo oportet notare, ante Aristot. duos fuisse errores diversos. Quidam fuit Platonis, dicentis nostrum scire solum esse reminisci: nam ideas ponebat, & principia essendi, & cognoscendi. Opinabatur, ideam hominis inducere in homine formam plenam omnibus speciebus intelligibilibus, ad omnes scientias, modo quo in angelis ponimus species concreatas. Et quia anima erat immersa in materia, non poterat exire in actum, nisi ablati impedimentis. Et tunc scit, vel potius rememoratur illorum, quæ sciebat. Vnde nostrum scire est reminisci. Contra opinionem de ideis, Aristot. 1. Meta. tex. 44. & in 4. Meta. late disputat, ut supra diximus in questionibus proæmialibus.

S. Thom. p. 1. q. 55. ar. 2.

Alia fuit opinio Heracliti, & Cratilli, qui prorsus negabant scientiam. Contra quos Aristot. in libris Metaphysica.

Opinio Heracliti & Cratilli.

In præsentiarum ergo Aristot. vtrunque opinionem, seu potius errorem excludit: nam affirmando posse esse scientiam, refutat Heraclitum, & Cratillu. Probando quod fiat ex præexistente cognitione, dissentit à Platone, & dicit sic. Ois doctrina, & disciplina fit ex priori cognitione, etc. Vbi per doctrinam intelligit ipsam scientiam, putat præcedit à magistro agente, vel tradente: disciplina tamen est ipsamet doctrina, putat recipitur in discipulo: quia doctrina, & disciplina idem habitus sunt: licet unum non sit aliud formaliter.

Sensus ergo est. Omnis doctrina, id est omnne iudicium intellectuum, aut industria inuentum, aut doctore acquisitum, fit ex priori cognitione, siue illa prior sit doctrina acquisita, siue aliud iudicium naturaliter insitum.

Nota. 3. Pau. Venet.

Est etiam tertio considerandum (ut Paulus Venetus notat ex Ægidio Romano) quod omnis notitia intellectiva est conclusiva, vel principiorum. Si conclusiva, illa fit ex principijs: & sic præexistente cognitione. Si principiorum, illa fit ex sensibus, memorijs, & experientijs, & consequens ex priori cognitione. Probat ergo

Tres gradus certitudinis.

Aristot. suam conclusionem: nam gradus certitudinis sunt tres. Primus in Mathematicis, in quibus præsuppositæ sunt propositiones notæ lumine naturali: ut A. quolibet puncto in quolibet punctum lineam duci: quod sensu percipitur. Et alia, super lineam datam triangulum constituere.

Secundus.

Secundus gradus certitudinis est, in discursibus Dialecticis, quos hic vocat orationes. Dialecticus.

eticus. n. procedit vel syllogismo, vel inductione: & vtrunque præuia cognitione. Nam si volo ostendere pisces non respirare, præsuppono quod pulmonem non habent: quæ recipitur tãquam si esset demonstrata. Tunc sic. Omne animal habens pulmonem respirat: pisces non habent pulmonem: ergo non respirant. Vel inductione sic ad sensum: Ille piscis non respirat: neque iste, &c. ergo pisces non respirat.

Tertius.

Tertius gradus & infimus est in Rhetorica, suasionem: & hæc procedit ex coniecturis, & ex alijs cognitis: & sic ex præexistente cognitione. In secundo textu dicit, quod opus est præcognoscere ante notitiã conclusionis. san res sit, & quid nomẽ significet. Et aliquid istorum oportet præcognoscere de tribus, scilicet, de principio, id est an sit. i. quod verum sit: de passione vero quid significet: de subiecto, vtrunq; id est illud esse, & quid sit.

Notandum.

Ad cuius evidentiam notandum, quod subiectum demonstrationis est id, de quo demonstratur propria passio: & in prima figura est minor extremitas, & passio ipsa est maior, & præmissæ sunt principii: ut in hac, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis.

Notandum.

Etiam considerandum, quod quæ faciunt obscurum librum, sunt exempla Aristot. quæ sunt obscura valde. Nomine vnitatis, intelligit subiectum. Nomine trianguli, passionem: & in affirmatione, vel negatione, intelligit principium. Ratio exempli est, quia vnitatis est primum subiectum in Mathematicis, de quo dicuntur passiones: ut ternarius, est trium vnitatum terminus, & triangulus triu linearu figura, &c. Et triangulus est prima figura, & sic propria passio prima: & quæ prima principiu p se notum est, quilibet est, vñ non est, in subiecto, passione, principioq; posuit exempla in vnitatis, affirmatione, & negatione, & triangulo.

Quot sint scita de quadræ.

Tot sunt scita de aliqua re, quot sunt interrogationes: quæ sunt numero quatuor. De incompleto est, an sit, & quid sit: de complexo, an hoc sit illud, & propter quid sit illud.

Quæ sit.

Sunt quatuor quæstiones. Prima appellatur an est, secunda quid est, tertia, quia est. i. an hoc sit illud, quarta, propter quid. Demonstratio solum demonstrat quia est, & propter quid est: & sic alia duo. i. an est, & quid est, præsupponuntur. Et hoc dicit Aristot. de vnitatis, id est, subiecto, supponimus an est, & quid est. De passione vero non supponimus quod sit, quia esse eius est inesse: & ideo hoc demonstramus. Nec præsupponimus de passione quid sit: quia non habet definitionem, quidditativam, & definitur per aliud extrinsecum. s. per subiectum. Præsupponimus

mus tamen quid nominis passionis, id est quid significet: ut si nescirem quid risibile significaret, non interrogarem an homo sit risibilis: & sic dicit de triangulo, oportet prænosse, quid est quod dicitur.

It. 3. text.

Cum dixerat in 3. text. de principio prænosse oportere verum esse, & quod sint duo principia, maior extremitas, & minor: dicit maiorem nos præcognoscere ante conclusionem. Minor vero, maiore cognita, non potest cognosci, quando sunt simul tempore: & conclusio licet sit prior natura: nam stat quis per longum tempus cognoscat omnẽ triangulum habere tres angulos, &c. sed si cognoscat minorem, hic in exedra esse triangulum, statim cognoscat habere tres, &c.

Boetius. Argy.

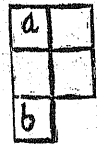
In greco habetur, triangulus, qui est in semi circulo, est triangulus, & sic vertit Boetius. Argiropyllus dicit, in exedra: quæ æquippollent: quia exedra est sedes trium pedum, ad modum semicirculi.

Regula.

Ex isto sequitur regula in ista materia, quod cognita maiori, & minori, simul tempore cognoscitur conclusio.

It. 4. text.

Pro intelligentia. 4. tex. notandum, quod Plato in Metone, qui est dialogus sic nuncupatus, explicat suam opinionem, quod nostrum scire sit reminisci. Nam homo neque inquit id quod scit, neque id quod nescit: nam licet inueniat, non cognoscat. Et hæc vocatur Menonis hæsitatio ab Aristot. Et ad dubitationem introducit Plato Socratem dicentem, quod homo inquit id quod scit, cuius fuerat oblitus. Et quia locus est singularis: & obscurus, paucis oportet declarare. Probat nostrum scire esse reminisci. Ostendo rusticum quadratum æquilaterum, cuius quælibet costa sit pedalis, & sic tota peripheria quadripedalis. Interrogo rusticum, si alia quatuor lineæ duplæ ad istam describantur in quadrato, in qua erit proportione illud ad istud: dicit rusticus quod in dupla. Tunc proferam quadratum. b. cuius costa sunt duplæ ad. a. & si interrogo, quælibet costarum. b. qua proportione se habet ad costam. a? respondet, duplum est: ergo tota peripheria. b. est dupla ad. a. quod concedet statim. Tunc diuiso quadrato. b. ad modum crucis in quatuor æqualia quadrata, interrogo de quolibet eorũ an sit æquale. a? & dicit quod sic: quia ad oculum patet. Rursus quaeram, qua proportione quadratum. b. excedit quadratum a? respondet quadrupla: & sic ex costis duplis fit quadratum quadruplum, contra illud quod antè dixerat. Er go ille rusticus qui prius dixerat falsum, sine doctore respondendo ad interrogata, tandem respondit veritatem. Signum ergo est, ait Socrates, quod id antè sciebat, sed fuerat oblitus.

Huic ambiguitati respondet Aristot. inquit Non inquirimus, neque addicimus quod simpliciter nesciebamus: sciebamus tamen in vniuersali, & in virtute: & id est simpliciter nescire. Sic quod scit, Omnis triangulus habet tres, &c. scit in vniuersali, quæcunque singularem triangulum id habere. Et sic dicit: oportet hæc distinctione respondere ad dubitationem Menonis: alia inquit remus quæ sciebamus: aut ea quæ nullo modo sciebamus. Hinc concedit Aristot. scientias esse virtute in principijs, & singularia in vniuersalibus. Et illa quæ sunt sic naturaliter cognita, sunt velut semina in quibus alia sunt, quæ simpliciter sunt incognita, & fiunt actu cognita: per illa prius cognita, in quibus ipsa in virtute erant.

Q. V. Æ. S. T. V. N. I. C. A. An ea quæ posita sunt ab Aristot. in textu de præcognitis, sint sufficienter dicta.

Id est quod non: nã Argumentu. primum.

si omnis doctrina fit præexistente cognitione, quæro, aut per cognitionem intelligitur quæcunque notitia, siue sit notitia iudicatiua, siue apprehensiuua: & hoc non: quia cum ly ex, dicat causam efficientem, solum intelligitur de cognitione præmissarum, quæ sunt causa conclusionis. Et isto modo notitia apprehensiuua non causat notitiam conclusionis, sed solum in genere causæ materialis. Aut nomine cognitionis intelligitur habitus iudicatiuus, & tunc cum ille habeat per doctrinam, oportet sit præsupposita cognitio ad ipsum: & sic esset processus in infinitum.

Confirmatio.

Et confirmari potest: nam sicut patet ex textu Aristot. non solum scientia, sed opinio constat ex præexistente cognitione. Tunc, vel prima opinio generatur ex iudicio naturali p se noto: & sic non opinio, sed euidencia deberet causari: vel generatur ex alia opinione: & illa non esset prima: & daretur processus in infinitum. Vel dicendum, quod datur opinio sine hoc quod præcedat alia cognitio: & sic scientia erit sine præuia cognitione.

Secundo. Contra illa quæ in secundo textu dicitur.

Argu. 2.

Oportet de subiecto prænosse quid sit. Vel intelligit solum de definitione quid nominis, aut de definitione quid rei: non primum: quia in demonstratione à priori, medium est definitio quod

H. rei.

rei. Si intelligit de definitione quid rei, sequeretur quod omnis scientia deberet præsupponere de suo subiecto quid est, id est definitionem quid rei, quod est contra Aristotem. nam subiectum huius scientiæ est demonstratio, & hic eam definit: ergo non præsupponit quid sit.

Argum. 3. ¶ Tertio. Cõtra illa q̄ in tertio textu, vbi dicit, q̄ nõ stat, q̄ maior, & minor cognoscatur, quin simul tẽpore etiã dignoscatur conclusio. Contra. Intellectus est finitã actiuitas: fit ergo q̄ possit decẽ habere noticiã: tũc numerus iste cõpleat in notitia maioris, & minoris: sequit̄ q̄ nõ poterit habere aliã noticiã, & sic nec cõclusiõis noticiã.

Quartõ. ¶ Quartõ ad idẽ. Dẽt casus q̄ quis habeat dissensum eronem huius, Ois triangulus habet tres angulos, &c. & adducatur demonstratio sic, vt in instanti isto incipiat asserere p̄missis, & cõclusiõi, in eodẽ instanti nõ assensit cõclusiõni. Patet: qa assensus cõclusiõis nõ stat cum contrario dissenso, neq; in instanti potuit corrumpi: ergo stat p̄missarũ assensus cum dissenso cõclusiõis.

In contra. ¶ In contrarium est authoritas Aristot.

¶ Hic oportet primõ nonnulla notare, ex quibz aperiet sententia Aristot. & soluent argumenta.

Nota. 1. ¶ Præsupponendũ ergo est duplicem esse noticiã: vt in terminis pro parte dictũ est. Quãdã est sensitua, & hæc interior, & exterior. Alia intellectiua, quam intellectus possibilis format, & est actu intelligens, informatus speciebus intelligibilibus, abstractis à phantasmatibus, virtute intellectus agentis. Et hæc duplex est. scilicet apprehensua, & iudicatiua. Et apprehensua duplex, complexa, & incõplexa. Nã prius apprehendit seorsum extrema propositionis: deinde totam cõpositionem, & tertio iudicat: quod iudicium est simplex qualitas, præsupponens apprehensionem. Solum illud iudicium dicitur actus sciẽtiæ, vel opinionis, aut fidei: qa ex solo illo isti habitus generari possunt, & nõ ex apprehensua tãtũ.

Ordo cognoscendi. ¶ Ordo cognoscendi (pro isto statu) est, vt primõ fit notitia exterior sensitua: secundo loco sensitua interior: ex qua sequit̄ simplex apprehensio intellectiua: ex quibus apprehensionibus sequitur notitia apprehensua cõposita, ex qua sequitur iudicium: vt sit verũ, nihil esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & necesse esse intelligentem phantasmatã speculari.

Arist. 3. de anima. co. 39. ¶ Notandum, quod etiam ly ex, in dicto Aristot. Omnis doctrina, & disciplina ex præexistẽte fit cognitione, sumitur in genere causæ efficientis, eo q̄ assensus cõclusiõis in omni syllogismo ex assensu p̄missarũ causatur. Ideo qui dicunt p̄missas solum concurrere in genere causæ materialis, non sufficienter loquuntur: nam non solum intellectus causa est efficiens assen-

sus, sed etiam ipsa p̄missa cum intellectu.

¶ Aduertendum insuper, nomine doctrina: & disciplina intelligi omnẽ habitũ verum iudicatum, acquisitũ. Et hic dupliciter acquiritur. Vno modo per inuentionem: sicut ex admiratione venerunt homines in cognitionẽ: nam propter admirari, cooperit hoies philosophari ait Aristot. 1. Met. c. 2. Alio modo acquiritur vsu p̄ceptoris viui, vel mortui: vt sunt libri, qui dicuntur multi magistri. Intellectus enim illuminatus à magistro exterius docet, vel viua voce, vel per libros producit, vel causat scientiã: quia recipit species, ex quibus, virtute intellectus agentis, intellectus possibilis, fit actu intelligens. Ergo est verum dictum Aristot. quod omnis habitus acquisitus, siue fiat per admirationem, vel doctorem, causa tur ex alio priori iudicio acquisito, vel naturaliter insito: vt si propter iudicium huius, Quodlibet est, vel non est, cognoscat cõclusionem, & assensit, illud habebat iam cognitum per naturam: quia insitum ei, vt habebat cognitum antẽ, quid termini significabant. Et si fiat cognitio alii cuius vniversalis, est per hoc, quod singulare fuit præcognitum, ex quo ad noticiã vniversalis illa cognitio principij, non dicitur doctrina, sed potius semen doctrinae, vel scientiæ: quia ex tali præcognitione causatur scientia.

Nota. 3. ¶ Sit conclusio ad questionem, optimẽ ab Aristot. posita esse, quæ tradita sunt in capitulo proposito. Nam illa dicuntur sufficienter tradita, quæ de clarant rem, & in illis nulla est contradictio, & nullus defectus: sed sic est in traditis ab Aristot. hic. Soluamus igitur argumenta: vbi clarius respondebitur quæsitõ.

Ad primũ. ¶ Ad primũ dicendum, quod loquitur Aristot. propriè loquendo de cognitione, vt dicit assensum qui non vocatur ab eo doctrina, qui habitus est per naturam: & sic ille assensus non præsupponit aliam cognitionem. Nec notitia, quæ habetur per sensum est doctrina: sic non requirit aliam cognitionem. Ob id dixit: Omnis doctrina, & disciplina, fit ex præexistẽte cognitione.

¶ Neque qd̄ sumitur in cõfirmatione cõcludit: nã in opinionibus non est processus in infinitũ: sed ad primã opinionẽ deueniendum, quæ generatur ex assensu euidenti: sed consequentia est ineuidens: quæ propter non causatur scientia, sed opinio: vt in inductione ex singularibus contingit. Et de fide (pro nunc) dici potest, quod licet sit assensus ineuidens, ex euidenti tamen causatur. Sicut euidens est in lumine naturali, quod homini sapienti sit credendum, & euidens est dicta CHRISTE credibilia: ex quo sequitur fides: quod CHRISTVS dicit est verũ: & ipse dicit hoc: ergo est verum.

¶ Circa

Conclusio.

Ad primũ.

Ad cõfir.

Fides assensus ineuidens est.

Ad. 2. ¶ Circa secundum argumentum dicendum est, Aristot. intellexisse de subiecto, & de propria passione, esse præsuppositum cognoscere quid est quod dicitur: in quo intellexit, quod de subiecto esset quid rei definitio cognita, & de propria passione quid nominis, quia ipsa haberi potest: non tamen est intelligendum, quod omnis scientia præsupponat sic quid est de suo subiecto, quod non definitur quid sit subiectum: nã hoc est manifeste falsum. Hic enim subiectum est demonstratio, & definitur. Et in physicis subiectum est ens mobile, & definitur quid sit motus. Et in libris de anima subiectum est anima, & definitur secundo de anima. Si ergo loquamur de tota scientia subiecti, tota scientia supponit quid est subiecti, quia non potest demonstrare definitio nem: non tamen præsupponit sic, quod non possit definitiõis definitione quid rei, quid sit subiectum. Et sic quando Aristot. dicit, quod de subiecto præsupponitur quod sit, id est, requisitum est quod sit verum ens, putã quod habeat esse in causis naturalibus: quia aliã non haberetur de eo scientia, sicut neque de Chimæra est scientia. Similiter quando dicit, quod principia præsupponuntur, oportet intelligi de principijs extrinsecis, quæ sunt communia: vt Quodlibet est vel non est. Alia verõ quæ intrinseca sunt, in quibus affirmatur propria passio de definitione, aut de finitio de subiecto, non in omni scientia sunt præsupposita, sed aliqua demonstrantur in scientia, & alia aliquo modo explicantur. Et sic patet solutio argumenti secundi.

Ad. 3. ¶ In tertio argumento tangitur difficultas de capacitate intellectus: de quo non est dubitandum. Nam cum intellectus sit potentia limitata virtutis, non est dubium quin limitatas noticiã possit habere, tam quoad numerum, quam quoad intensiõem. Videmus enim, quod plurimis intentus, minor est ad singula: & hoc non est aliunde, nisi ex limitata virtute ipsius intellectus. Et quod virtus intellectus etiam quoad intensiõem, sit limitata, experientia docet.

Obiectio. ¶ Neque obstat contrarium probantes: eo quod si esset verum, virtutem limitatã quoad intensiõem, esset, quia requiritur ad maiorem intensiõem, maior aduertentia intellectus: sed potest esse maior intensio, sine noua aduertentia: vt si notitia intendatur, vel obiectum fiat intensus, vel magis illuminetur.

Dilutio. ¶ Dico, verum esse limitationem virtutis quoad intensiõem. Neque argumentum probat contrarium: nã aduertentia, & conamen intellectus non est aliud, quam productio noticiã: ideo si intensior fiat notitia, & consequenter conatus, & aduertentia erit intensior. Et probatur ista nõ

differre: quia ante noticiã productionem nulla est actio intellectus, neque est applicatio, neque conatus: Et sic sicut in voluntate applicatio, vel conatus ad volẽdũ est ipse actus, sic in intellectu. In corporalibus fateor quod potest homo ligatus conari ad aliqd̄ añ op̄, sed in aĩa minimẽ.

¶ Ad formam argumenti dicendum, quod si capacitas intellectus cum noticiã p̄missarũ quoad intensiõem sit repleta, & nõ quoad numerum, remittentur aliæ noticiæ quoad intensiõem, & producentur cõclusiõis assensus. Et si quoad numerum, nõ erit assensus cõclusiõis nisi de perdat notitia alia. Neque hoc est cõtra Aristot. nam ipse dicit, quod nõ stat simul esse noticiã p̄missarũ, quin & sit cõclusiõis, supposito intellectus possit noticiã habere: nam si Deus non concurrat cum intellectu, tunc erit notitia p̄missarũ sine cõclusiõis assensu.

¶ In quarto argumento tangitur hæc difficultas: an notitia, vel assensus in instanti producat, vel corrumpatur? Ad quod respondendum est, quod cum assensus, & notitia nõ possit esse sine applicatione obiecti ad potentiã: & ista applicatio nõ fiat sine motu, & in motu esse successio, successiue oportet fiat. Dixi, vbi nõ fit sine motu: quia possit Deus obiectum applicare in instanti ipsi potentiæ.

¶ Facta tali obiecti applicatione, etiam si fiat successiue (vt dictum est) notitia in instanti producit: siue sit simplex apprehensua, siue iudicatiua. Patet ex Aristot. 2. de anima, tex. 70. lumen non producitur successiue in medio, sed instantaneẽ. Causa est, quia nullo resistente contrario fit. Cum ergo notitia, seu illuminatio, vel assensus, iam applicato obiecto, nullũ habeat contrarium, sequitur quod in instanti producitur.

¶ Cõfirmatur ex eo qd̄ hic dicit, q̄ habito assensu p̄missarũ, simul tẽpore est cognitio cõclusiõis: qd̄ nõ esset verum, si nõ esset in instanti.

¶ Secundo: quia species visibiles in medio instanti multiplicant: quod patet experientia de lumine. Et cõstat, si duo visibilia proponantur potentiæ: vnũ in distans, aliud in propinquũ, simul immutat potentiã: qd̄ nõ esset, si successiue producerentur species. Dixi, species visibiles: quia secus est de speciebus soni, q̄ in tempore producuntur: & hac ratione fulgur prius videt, q̄ tonitruũ audiat.

¶ Experientia etiã patet: quia applicatis obiectis, nullã intelligendo successiõem percipimus. Similiter in producendis volitionibus. Sic D. Tho. s. Thom. p. p. q. 85. art. 4. ad primũ. & 1. 2. q. 11. art. 7. ad quintum dixit. Si sit notitia simplex, non est successio: nam si sit composita, notitia prædicati sit post noticiã subiecti, & cõclusiõis, post noticiã p̄missarũ in nobis, qui discurrẽ

Ad formã.

Ad. 4.

Dubium.

Solutio.

Ratio. 1.

Cõfir.

Secundõ.

Species uisibiles in instanti multiplicantur.

S. Thom.

do intelligimus: tamen ipsa conclusionis notitia habetur sine successione, cognitis præmissis. Et sicut in instanti producit notitia, vel assensus, potest in instanti corrumpi per absentiam causæ conferuantis. Omnia ista sunt vera, loquedo de notitia actuali.

Ad formam 4. argum.

¶ Ad argumentum dicendum, quod casu posito, cum sit assensus præmissarum, & consequentiæ, in primo illo instanti quo intellectus aduertit ad conclusionem, simul tempore corrumpitur assensus erroneus, & prouidetur assensus verus: nam assensus præmissarum, producendo assensum verum, corrumpit erroneum. Et in genere causæ efficientis est prius productio assensus, quod corruptio dissensus: sed in genere causæ materialis prius est expulsio contrarij. Neque hoc repugnat, sicut apud D. Th. in 1.2. in fine, dicitur, prius esse gratiæ infusionem, quam sit peccati remissio in genere causæ efficientis, cum tamen in genere causæ materialis prius sit expulsio peccati. Nec mirum in casu dato quod in instanti corrumpatur assensus falsus: quia ubi est demonstratio, nulla est resistencia: sicut lumen in eodem instanti corrumpitur, in quo est absentia luminosi. Secus esset, ubi assensus opinatiuus deberet corrumpi per rationem probabilem contrariam: nam omnis ratio probabilis licet possit infirmum reddere assensum opinatiuum, non potest totaliter euellere, nisi plures ad id adductæ fuerint rationes.

¶ Verum antequam ad secundum capitulum deueniamus, libet pro clariori intelligentia totius materiae posteriorum adducere in vnum quatuor opiniones varias, quæ fuerunt de modo sciendi.

Opi. Heracliti.

¶ Prima opinio fuit Heracliti, (sicut in superioribus diximus) quam Aristot. 4. Metaph. tangit, & impugnat, qui assererat nullam esse scientiam propter fluxum, & rerum variationem. Hanc sententiam secutus est Socrates, & plures Academici.

Opi. Plato.

¶ Secunda opinio fuit Platonis, affirmantis quod contingit aliquid scire, sed non de nouo: & sic nostrum scire, esse reminisci. Assererat, n. omnium rerum species in anima concreari, & in vnione ad corpus impediti, quominus eis vtatur: & paulatim exercet secundum dispositionem sensuum, per hoc quod aufertur prohibens: ad modum, quo formas latitare in materia Anaxagoras assererat, & quod virtute agentis naturalis apparet quod latebat: sic Plato de speciebus intelligibilibus loquutus est.

Opi. Aui.

¶ Tertia opinio fuit Auicena, in 4. suæ Metaph. asserentis aliquid scire de nouo, contra Heraclitum & Platonem, sed hoc non per receptionem à sensibilibus, sed à datore formarum: quippe qui ponebat decimam intelligentiam mouē-

tem orbem lunæ. Credidit enim intellectum agentem esse intelligentiam separatam quæ influebat oēs formas in hæc inferiora: & quæ sensibilia solū disponebant intellectum possibilem vt conuerteretur ad agendum, in qua conuersione infundebant species.

¶ Quarta opinio est Aristot. in isto. 1. ca. quæ mendium ponit inter omnes has, & quæ merito tenenda: quia hæc sola vera est. Qui dicit, scientiam esse in nobis, contra Heraclitum, & Socratem: & de nouo generari, contra Platonem magistruum suum: & non ab agente immateriali tantum, vt Auicena dicebat, sed immediatè ab ipsis speciebus existentibus in phantasia: quæ emanauerunt à sensibilibus, iuxta illud, Necessè est intelligentiam phantasmata speculari. tertio de aia, & in libro de sensu, & sensato. Et, Nil est in intellectu, quod prius fuerit in sensu. Sic species sunt potentialiter in intellectu: similiter & scientia. Et oportet illa, de quibus est scientia, esse præcognita in potentia, licet non simpliciter in actu. Hæc breuiter sunt notata, vt clarior sit processus in sequentibus, quæ pro parte supra sunt dicta.

Opi. Arist. tenenda.

Arist. 3. de ani. tex. co. 39.

¶ Et conducit notare, quod dicit Cõmentator. 1. 3. de anima, quod sicut se habet prima materia in genere formarum naturalium, sic intellectus in genere formarum speculatiuarum, siue specierum: & sicut materia in pura potentia de se nullam habet formam, sed eam ab agente naturali recipit, ita intellectus humanus est sicut tabularasa, in qua nil depictum est, in potentia ad recipiendum virtute agentis. Et sicut materia præparatur ad formam, & remouendo contrarium, & per inductionem formæ conuenientis, sic intellectus disponitur, & per remotionem ignorantia, & per introductionem scientia. Et aliquando fit motus à sola priuatione ad formam: sicut in medijs illuminatione à tenebris ad lumen. Sic intellectus aliquando mouetur ab ignorantia negationis ad suam perfectionem. scilicet scientiam.

Nota. 1. Cõmentat.

¶ Etiam considerandum, quod sicut per transmutationem acquiritur forma in materia, sic per augmentationem, scientia: & quia transmutatio aliquando est ad formam substantialem, aliquando ad accidentalem: sic augmentatio aliquando ad scientiam, vt est in syllogismo demonstrationis: aliquando ad opinionem, vt est in inductione. Conclusio demonstrationis dicitur essentialiter scita: quia intellectus statim assentit: alia verò quæ per inductionem accidentaliter sciuntur, quia non necessariò, causatur assensus scientificus.

Aristo.

¶ Et sicut forma ante generationem quodam modo est in materia, & aliquo modo non, quia est potentialiter solū, & non simpliciter: sic conclusio antequam demonstretur, est aliquo modo scita in intellectu, & aliquo modo non scita.

Secundò intandum.

¶ Et sicut forma ante generationem quodam modo est in materia, & aliquo modo non, quia est potentialiter solū, & non simpliciter: sic conclusio antequam demonstretur, est aliquo modo scita in intellectu, & aliquo modo non scita.

Et

Et nisi materia prima haberet respectum ad formam introducendam, nunquam eam reciperet: sic intellectus non posset recipere scientiam, nisi haberet potentiam respectiuam ad conclusionem, quæ demonstranda est: ideo dicit Cõmentator primo Physicorum, quod corrupta forma, non potest amplius materia illam recipere: quia perditur ille respectus. Hæc sic notata, præbent lumen ad sensum Aristotelicum percipiendum: nam homo (pro isto statu) non potest esse actus intelligens, vel omnia sciens, sed in potentia, vt distinguatur ab intelligentijs separatis, quæ habent species innatas, vel concreatas.

Cõmen.

S. Tho. p. p. 1. 4. arti.

C A P. II. DEMODIS SCIENDI, & demonstratione.

Sciendum autem vnamquæque rem simpliciter, sed non vt sophista, & per accidens arbitramur, cum causam ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, vt res aliter se se habeat, cognoscere arbitramur. Patet igitur, ipsum scire tale quid esse: nam & hi, qui nesciunt, & ij, qui sciunt, illi ita se rem habere putant, hi ita se se etiam habent. Quare cuiusque simpliciter est scientia: id vt aliter se se habeat fieri omnino non potest. An verò & alius sciendi modus sit, posterius dicemus. Dicimus autem & per demonstrationem nos scire: demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit: eam verò scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.

¶ Si igitur ipsum scire tale est, quale possumus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis, mediisque vacantibus, & ex notioribus, & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem esse. Sic enim erunt et ipsa principia pro-

pria eius quod demonstratur: nam ratiocinatio quidem esse sine ipsis potest, demonstratio verò non potest: scientiam enim non facit.

¶ Vera igitur esse oportet: quia fieri nequit, vt id quod non est, sciatur: veluti diametrum commensurabilem esse. Oportet autem & ex primis, & indemonstrabilibus esse: quia non sciet, qui demonstrationem horum non habet: scire enim non per accidens ea quorum est demonstratio, nihil aliud est sanè, quam demonstrationem habere. Causæ etiam, notioraque, ac priora sint oportet: causæ quidem: quia tunc scimus, cum causam cognoscimus: priora verò, siquidem & causæ sunt, & antea cognita, non illo solùm modo quo quid significet, sed altero etiam quo quod sint scimus.

¶ Dupliciter autem priora, notiora ve dicuntur. Non enim idem prius natura, & nostra ex parte prius: neque notius simpliciter, & nobis etiam notius est. Atque ea quidem ad nos priora, notiora ve dico, quæ propinquiora sensui sunt: ea verò simpliciter priora, notiora ve, quæ à sensu longius distant. Sunt autem remotissima quidem ea, quæ sunt vniuersalia maxime: propinquissima verò singularia ipsa. Atque hæc inter se se opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quam proprijs è principijs esse: idem enim primum, atque principium dico.

¶ Est autem demonstrationis principium propositio medio vacans. Ea verò medio vacat, qua nulla est alia prior. Propositio verò altera enunciationis pars est, vnum de vno cõpletens: differendi quidem, quæ vtramuis accipit: demonstrandi verò, quæ

H 3 diffinitè

diffinitio alterum quod est verum. Enun-
ciatio contradictionis vtravīs est pars.
Cōtradictio est oppositio, cuius per se me-
dium nullum est. Contradictionis partiū
ea quidem, qua quippiam cuiquam adiun-
gitur, affirmatio: ea verò, qua quippiam
a quopiā semouetur, negatio nūcupatur.
Principiorum autem ratiocinandi, va-
cātium medio, id quidem positio dicitur,
quod fieri nequit vt demonstretur, quod
que nō necesse est eū habere, qui discere
quid instituit: id verò quod oēs habere,
qui modò discere aliquid parant, necesse
est, dignitas appellatur, sunt. n. talia quæ
dā. Atq; talib' hoc potissimum nomē tri-
buere solemus. Rursus. Ea quidē positio
nū, quæ vtravīs enūciatiōis accipit par-
tē, esse, in quā, quippiam, aut nō esse sta-
tuens: suppositio ea verò, quæ est sine hoc
ipso, definitio dicitur: definitio nanq; po-
sitio quidē est (ponit enim Arithmeticus
vinitatem quantitatem indivisibile esse).
sed suppositio sanē non est: nam quid sit
vinitas, & vinitatem esse eadem nō sunt.
Cum autem credere, scireq; rem talē per
ratiocinationem oporteat, quam demon-
strationem vocamus: hæc verò est, quia
sunt ea quibus extruitur ratiocinatio, ne-
cesse est, nō solū prima illa, vel oia, vel ali-
qua prius noscātur, sed etiā magis vt nō
scantur: semper enim illud est tale magis,
ob quod vnūquodq; tale est, veluti magis,
id est dilectum atq; amatū, ob quod ama-
mus, atq; diligimus. Quare si ob prima sci-
mus, ac credimus, & illa sanē scimus ac
credim' magis, quoniā ob illa & ipsa sci-
mus posteriora: fieri autē nō potest, vt ea
magis quisquam quæ nescit, & circa quæ
non melius dispositus est, quàm si scierit,

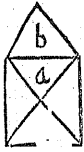
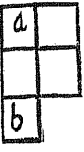
quàm ea quæ cognoscit, credat, atq; asse-
riatur. At eueniet id profectò, si nō prius
cognoverit principia quispīam, quàm ea
quæ per demonstrationem creduntur.
Magis enim principijs, aut omnibus, aut
quibusdam credere, quàm conclusioni ne-
cesse est, Atq; ei qui per demonstratiōem
scientiam habiturus est, non solū ipsa
principia magis nota, magisq; credita sint,
quàm id quod ex ipsis ostenditur oportet:
sed etiam nihil prorsus eorum quæ princi-
pijs ijs opponūtur, vndeq; ratiocinatio fal-
sa, vereq; cōtraria existat, aut credibili,
aut notius principijs ipsis sit oportet: quip-
pe cum eum qui simpliciter est scientiam
consequutus, nunquam ab ea persuasionē
vlla dimoveri oporteat.

In isto textu Aristot. declarat, quid sit demon-
stratio, definiendo primò
à causa finali, quæ causarū
potissima est, dicens. De-
monstratio, est syllogism' faciens scire: ac si dicat, finē
demonstratiōis esse scientiā. nā ppter ipsā, tāquā
ppter finē, demonstratio introducta est. Et hæc
nō est definitio quid rei, cum nō detur p genus,
& differentiam, sed potius est quid nominis.
Quia alia causæ emanant ex potissima. s. fina-
li, vt ex finali, statim sequitur materialis confide-
ratio: vt quia domus est ad protegendum à frige,
& tempestate, sequitur sit composita ex
tali, vel tali materia, vt quia ferra est ad secandū,
oportet fiat ex ferro, & nō ex ligno. Sic, data de
finitione demonstrationis ex fine, ponitur defi-
nitio ratione materiæ.

Demonstratio, est syllogism' procedens ex
veris, primis, medioque vacantibus, notiori-
bus, & prioribus ipsa conclusione, & ex causis
eiūdem: ac si diceret. Si enim ita est, quòd demō-
stratio facit nos scire, & tunc scimus rem cum
causam cognoscimus, oportet ipsa demonstra-
tio fiat ex veris, primis, immediatis, & notiori-
bus, &c. Ex veris (inquām) quia falsum non po-
test esse causa veritatis: & cum conclusio sit
scita, & vera, oportet præmissæ, ex quibus con-
clusio pendet, velut ex causa, sit veræ: nam quod
non

non est, non scitur, id est, quod rebus ipsis nō cō-
uenit, sciri non potest. Non debet intelligi, quod
non est, id est non existit: nam rosa in hyeme sci-
tur: quia definitur, licet actu non sit.
Obiectio. Quòd si quis obijciat, quòd falsum sit causa ve-
ri, vt hic, Omnis homo est Deus: CHRIS TVS
est homo: ergo CHRIS TVS est Deus, in Da-
rij, vbi conclusio est vera, & vna præmissarū fal-
sa. Respondetur, quòd licet sit bona consequen-
tia: tamen præmissa falsa non est causa conclu-
sionis. Nō enim eo quòd omnis homo est Deus,
CHRIS TVS est Deus: sed eo qd CHRIS TVS
est suppositum Diuinum, in quo est etiam su-
stentata humana natura, ex eo & est homo, &
est Deus.
Dilatatio. Dicit, quòd id quod non est, non scitur. i. quòd
non potest esse: vt quòd diameter sit costæ com-
mensurabilis. Ponit hoc exemplum, eo quòd in-
ter diametrum, & costam non reperitur propor-
tio rationalis, sed est medietas duplæ. Quod pro-
batur, supposito quòd proportio quadratorum
est costarū duplicata, vt patet in figura sequenti.
Nam quadratum magnum. a. ad quadratū par-
uum. b. fe. habet in quadrupla proportione, &
costa ad costam in dupla. Secundo supponitur,
quòd quadratum diametri est duplum ad qua-
dratum costæ: vt patet in figura sequenti: nam
quadratum diametri. a. est quadruplum ad me-
diatatem quadrati costæ. b. vt constat ad oculū:
ergo est duplum ad totum: quia si est quadruplū
ad medietatem, erit duplum ad totū: sed per pri-
mam suppositionem, proportio quadratorum
est costarum duplicata, si quadratum ad quadra-
tum est duplum, costæ ad costam est medietas
duplæ: sed hæc est proportio irrationalis: ergo
asimete, est diameter ad costam. De quo latius.
In physica speculatione. 7. lib. physicorum. Exē-
pli causa sufficiat in presentiarum. Intelligendū
tamen de quadrato æquilatero.
Argumen. Circa illud quod dicitur in textu. Dupliciter au-
tem priora notiora ue dicuntur, &c. est argumentū
ad hominē: nam ipse Aristot. i. Physic. tex. 2. ait.
Notiora quoad nos esse vniuersalia, & notiora
naturæ, esse singularia: hic tū dicit contrariū.
Solutio. Ad hoc respondetur, quòd singulare accipitur.
Bifaria su- Vno modo simpliciter, pro illo quod cadit sub
nitur singu- sensu: prout distinguitur contra illud quod est
lare. simpliciter vniuersale, quod solo intellectu per-
cipitur: vt abstractum est à conditionibus singu-
larium. Et isto modo dicit hic, quòd singularia
sunt notiora quoad nos, & vniuersalia notiora
in natura. Vniuersalia enim sunt, quæ simpliciter
sunt intenta à naturæ: quæ si natura ageret p
intellectū, vniuersalia primò intenderet: nā prius
intendit speciem conseruare: & vt conseruet spe-

ciem, producit indiuidua: & sic de per accidens
indiuidua sunt intenta à natura.
Secundo modo caput singulare, respectu magis
vniuersalis: sicut species est respectu generis: &
in isto sensu Arist. i. Physic. dicit, magis particula-
re est notius naturæ, & simpliciter: quia in inten-
tione naturæ principalior finis est species, q̄ ge-
nus: potius em̄ intendit, & prius leonem, q̄ aial:
sed in cognitione nostrā prius cognita, vel notio-
ra sunt magis vniuersalia: quæ illic vocat magis
confusa: nā licet cognitio nostrā habeat totum
& proficiatur à sensu, & ita sit, quòd singularia
sint sensu magis cognita, sed in illis prius format
notitiā singularis vagi magis cōis q̄ minus cōis:
quæ visā aliqua re à longē, prius format q̄ fit ens:
deinde, quia mouetur, quòd sit animal: pōst per
figuram format q̄ fit homo: & ex facie dicit qd
est Sortes: & sic licet sensus non formet notitias
nisi singulares in supponendo: tamen prius for-
mat singulares notitias vagas, vniuersaliores in
significando.
Ex hoc soluitur dubiū, quod ibi. i. Physic. dicit, Dubium. 1.
pcessum esse à nobis notioribus: & cū nobis no-
tiora singularia sint, videtur qd à singularibus sit
pcedendū. Ad quod dicendū, qd loquutus est in
acquisitiōe scientiarū, vbi opus est ex principijs
vniuersalioribus pcedere: sic prius de re visā à
longē formamus quòd sit ens, q̄ quòd sit aial: qd
sit homo, q̄ quòd sit hic homo: sic & in scientijs,
prius oportet. In physica, tractare de ente natu-
rali, & de materia, & forma in cōis, & de motu,
quæ sunt nobis notiora, q̄ de tali materia, vel ta-
li forma, vel tali motu, quæ sunt singularia. Et cū
hoc est verum, qd omnis scientia debet tractare
de rebus, abstrahendo à materia: quia tractat de
rebus vt sunt perpetuæ. Et hoc intelligit Aristot.
quī dicit hic, demonstrationē debere procedere
ab vniuersalioribus: ob quod sensus demonstra-
tiones non facit, sed solus intellectus, cuius est ab-
strahere à singularibus.
Circa ea quæ dicit demonstrationē procedere Dubium. 2.
ex causis, est dubiū, quia dicit pcedere ex notio-
ribus quoad nos: sed notiora quo ad nos sunt ef-
fectus, & nō causæ: vt luna eely patur: ergo inter
posita est terra inter solem, & lunam.
Pro cuius solutione considerandū, quòd cati-
fa est duplex. s. rei. i. causa quòd sit res: & alia est
causa veritatis. i. causa assensus conclusionis. Ex
hac causæ diuisione ponit differentia inter demō-
strationē ppter quid, & quia. Quia in demōstra-
tione ppter quid, causa rei, quæ est causa essen-
di, est causa cognoscendi. i. veritatis cōclusionis. p
vt tradit Arist. 2. Meta. tex. 4. Verū in demon-
stratione quia, causæ cognoscendi veritatē con-
clusionis, nō sunt causæ essendi rei, quæ sunt effe-
ctus:
H 4 ctus:

Respondetur

Dubium. 2.

Notandum.

Differentia inter demō-
strationē ppter quid, et
quia.

ctus: & sic est verum, q' ois demonstratio procedit ex causis, siue cognoscendi, & essendi solum, vt in quia, siue cognoscendi, & essendi, vt in propter quid. Similiter est verum, procedere ex notioribus: quia vel procedit ex notioribus in natura, vt in a, ppter quid: vel in notioribus quoad nos, vt in quia, vbi ex effectu, causa probatur. Et eo q' in demonstracione quia, no procedit simpliciter a causa, no facit simpliciter scire: sed solum demonstratio propter quid. Et sic patet dubij solutio.

Dubium. ¶ Circa illud quod dicit in textu, q' procedit ex immediatis, dubiu est, que sit ppositio immediata. Dicendum illam esse immediatā ppositionē, cuius predicatū inest subiecto per se primò, sine aliquo medio: vt est, qñ prima passio predicatur de suo subiecto, vel definitio de suo definito: vt in hac, Omne aial ronale est discursiuū, est immediata: quia ly discursiuū, est prima passio immediate conueniens homini. Et hæc, Homo est aial ronale, quia immediate definitio de specie dicitur. Tamen hæc, Homo est risibilis, non est immediata, quia risibile non est prima passio hominis, sed esse admiratiuū: ex quo prouenit esse risibilem. Similiter hæc, Petrus est aial ronale, non est immediata: quia primò cōuenit homini esse aial ronale, q' cōueniat huic homini: quia primò speciel, q' indiuiduo speciei. Et sic vocatur ppositio immediata, Homo est animal rationale, vel carens medio, vel per se primò.

Solutio. ¶ Oportet etiā ad intelligentiā literæ notare, q' inter ista quatuor. senuntiatio, propositio, pblema, conclusio, est differentia. Senuntiatio, est oratio verum, vel falsum significans, quæ assertiuè pferit. Propositio, est oratio, quæ pponit tāquam pmissā ad inferendū aliā. Problema, teste Arist. 1. topi. c. 9. est oratio in mediū pposita, tāquam dubia, de qua fiat disputatio, in hanc, vel illā partem: in quo sensu solet dici, ad quæstionē respondetur, pblematicè, tāquam si diceret, vtrāq; partem quæstionis esse probabilem. Conclusio est illud quod inferitur ex propositione.

¶ Propositio diuidi solet in Dialecticā, quæ probabilis est: & in Demonstratiuā, quæ no solum vera est, sed necessaria. Et sic dicit Arist. q' ppositio est altera pars enunciationis, pars subiectiua: sicut homo est pars subiectiua animalis: quia cum enuntiatio sit oratio affirmatiua, vel negatiua, ppositio est vna pars eius: quia est affirmatiua enunciatio. Et addit, Vnum de vno cōplectens, ad excludendū propositionē ex terminis æquiuiocis compositam, quæ est plures propositiones virtute.

¶ Rursus notat differentiā ppositiōnū quæ sunt principia. Quedam sunt, quæ dicuntur Dignitates, quas necesse est habere, qui discere vult aliquam scientiā: vt Quodlibet est, vel non est, vniuersali-

ter in omni scientiā, & Omne totū est maius sua pte, in Mathematicis, & Corpora naturalia mouent in Physicis: ista. n. a natura sunt per se nota. ¶ Alia sunt principia, quæ vocantur Suppositiōes, quæ licet in vna scientiā subalternata supponantur, probātur in aliam: nam supponit Geometra, A quolibet puncto ad quodlibet punctū lineā ducere, & probat à Philosopho naturali: quia duo puncta no sunt immediata: sed inter duō puncta mediat linea recta. Vocant etiā ppositiōes: quia ponuntur. De quibus oibus latè in Mathematicis.

ter in omni scientiā, & Omne totū est maius sua pte, in Mathematicis, & Corpora naturalia mouent in Physicis: ista. n. a natura sunt per se nota. ¶ Alia sunt principia, quæ vocantur Suppositiōes, quæ licet in vna scientiā subalternata supponantur, probātur in aliam: nam supponit Geometra, A quolibet puncto ad quodlibet punctū lineā ducere, & probat à Philosopho naturali: quia duo puncta no sunt immediata: sed inter duō puncta mediat linea recta. Vocant etiā ppositiōes: quia ponuntur. De quibus oibus latè in Mathematicis.

QVÆSTIO VNICA, Vtrum demonstratio procedat ex primis, veris, & immediatis, & causis conclusionis.

¶ Videtur quod non patet, quia Mathematicæ demonstrationes sunt simpliciter tales, & in primo gradu certitudinis, vt ait Commen. 2. Metaphy. sed tamen non pcedit per causam, saltim in essendo. Nam probat Mathematicus, triagulum habere tres duobus æquales, &c. per angulum extrinsecum, per hoc, quod in omni triagulo, angulus extrinsecus est æqualis duobus extrinsecis sibi oppositis. Vocatur extrinsecus angulus, qui constituitur ex ptractione aliquius lateris in cōtinuum, & directus: sed angulus extrinsecus non potest dici causa.

¶ Secundò. Demonstrationes Methaphysicæ sunt simpliciter tales: & tamen non per causam procedunt: nam de Deo demonstratur, quod sit actus purus, cuius causa non datur.

¶ Tertiò. Nullæ præmissæ sunt causa conclusio nis: ergo malè dictum est. Patet. Ante omnē demonstrationem oportet præcognoscere de subiecto quid est, & quia est: & de passioe quid est: ergo conclusio pcedit totam demonstrationem, cum in conclusione prædicetur propria passio de suo subiecto.

¶ In contrarium est tamen quod Arist. probat, omnem demonstrationem procedere ex veris immediatis, & causis, &c.

¶ Conclusio est. Ois demonstratio ex causis pcedit, vt in declaratione textus dictum est. Nam si est demonstratio ppter quid, ex causis in essendo, & significādo pcedit: & si est quia, ex causis in significādo, quia ex effectu probatur causa: & quia effectus est nobis notior, est causa cognitionis ipsius causa: quæ notior est in natura.

Suppositio nes.

Argumē. 1.

Argumē. 2.

S. Tho. p. 1. q. 8.

Tertiò.

In contra.

Conclu.

¶ Ad

Ad. 1. Arg. ¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum cōcedendum est, esse demonstrationem in Mathematicis. Et quando dicitur de triangulo, dicendū, non probari triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ex angulo extrinsecō, tāquam per medium, sed tanquam per determinationem medi: quia medium est solum figura retilinea, tribus lineis contenta, quæ est vera causa in essendo, tan trianguli, q' etiam suæ passionis.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicendum, quod licet in Deo non detur causa realiter distincta, per quam probetur quod sit purus actus, datur tamen vel formaliter ad mentem Scoti, vel secundum rationē causā, ex qua probetur nam eo quod Deus est esse primum, simpliciter, sequitur q' sit purus actus.

Ad. 3. ¶ Dicendum ad tertium, quod verè præmissæ dicuntur causæ conclusionis. Et quando inferens: quia prius de subiecto cognoscitur quid est, &c. verum est, tamen hoc non est scientificè, vsque dum formatis præmissis, inferitur conclusio. Non enim istius, homo est risibilis, habetur scientia, antequam formetur consequentia, Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: & inferatur: ergo omnis homo est risibilis.

C A P. III. Quod non omnium sit demonstratio.

¶ Vt autem quibus propterea quod ipsa quodq; principia scientia tenere oportet, no videtur esse scientia. Sunt etiā quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse: quorum neutrum sanè verum, aut necessarium est. Qui nanq; scientiam omnino non esse ponunt, i ascendendum esse in infinitū censent, propterea quod posteriora non sciuntur ab ea priora, quorum primò no sunt: rectè quidem dicentes. Fieri enim non potest, vt infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum no sit demonstratio: quod quidem solum in-

quiunt esse scire. Quod si fieri non potest vt prima sciuntur, neque fieri posse dicunt, vt ea quæ proficiuntur ex illis, sciuntur simpliciter, propriè ve, sed ex suppositione duntaxat, nempe si illa sint. At secundi de modo quidem sciendi cum sentiunt: per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt, verum omnium demonstrationem esse nihil inquirunt prohibere. Fieri enim potest, vt demonstratio circuli modo versetur, omniaq; mutuo demonstrantur.

¶ Nos autem dicimus, nec omnem scientiam esse demonstratiuam, sed eorū, quæ medijs vacant, indemonstrabilem esse: quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium est vt priora sciuntur, & ea ex quibus conficitur demonstratio: statur autem tādē in hisce quæ vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hæc igitur ita se se habere dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus.

¶ Etiam patere dicimus, fieri non posse, vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet, ac notioribus esse. Fieri enim nequit, vt eisdem eadem simul priora sint, atque posteriora, nisi altero modo: veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicatur: quo quidem modo faciat inductio notum. Quod si ita sit, non bene est ipsum simpliciter, scire, definitum, sed est sanè duplex. An altera demonstratio ex hisce quæ nobis sunt notiora, quæ fit simpliciter demonstratio non est.

¶ Euenit autē hisce qui dicunt demonstratiōē circulo versari, no solum id qd nūc

est dictum: sed etiam nil aliud vt dicant, quā si hoc est, hoc est: hoc verò pacto facile est omnia demonstrare. Atque patet, id ipsum accidere tribus positis terminis.

Sine enim per multos, sine per paucos redire dicatur, nihil p̄fecto refert: per pauciores autem quā duos. Nam quando cum a. sit, est necessariò. b. et hoc cum sit, est necessariò. c. tum cum a. sit, necessariò c. ipsum erit: si igitur cum a. sit, necesse est. b. & cum b. sit, necesse est esse. a. hoc enim erat circuli modo versari. Ponatur a. in loco, quo ipsum est. c. Dicere igitur cum b. sit. a. ipsum esse, nil aliud est, q̄ dicere cum b. sit. c. ipsum esse. Id autem nil aliud est, quā dicere cum a. sit. c. ipsum esse. At idem est. c. & a. quare sit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quā cum a. sit. a. ipsum esse. Hoc verò pacto facile demonstrare est omnia. At verò nec id ipsum fieri potest, nisi in hisce quæ mutuo se sequuntur, qualia sunt ipsa propria. Demonstratum est igitur prius: vno quidem posito, nunquā necessariò aliquid aliud esse: vno, inquam, aut positiōe vna: è duabus autem positionibus primis, ac minimis fieri posse, siquidem & ratiocinari contingit. Si igitur. a. & b. & c. mutuo se sequantur: sic tantum fieri potest, vt ostendatur ex se se mutuo cuncta, quæ in prima ratiocinationis figura postulata sunt, vt in libro de syllogismo ostendimus: quo loco etiam patuit, ceteris in figuris, aut ratiocinationem hanc nō fieri, aut ex hisce quæ sunt sumpta non fieri. Ea verò, quæ prædicationem non suscipiunt mutua, fieri non potest, vt mutuo demonstrantur. Quare cum in demōstra

tionibus pauca talia sint, constat vanum esse, ac impossibile, demonstrationem esse censere, atq; ob id ipsum posse demonstrationem omnium esse.

Irca textus declaratio

nem notandum, Aristo. voluisse duos errores de medio tollere: vnus erat illorū qui dicebant non esse possibilem scientiam: alius vero eorum, qui scientiam cōcedebant, dicebant tamen circulariter demonstrari in omnibus, scilicet. a. per. b. & rursus. b. per. a. Vterque error procedebat ex hoc, quod putabant nil posse sciri, nisi per demonstrationem, cum contingat scire ipsa principia, tamen ex terminis sine demonstratione alia.

¶ Dicit ergo in prima parte textus, quod negantes scientiam, procedunt sic: quia si est processus in infinitum, nil scitur: & si deuenitur ad aliquid primum, cum illud non sciatur per aliud, nec ex eo aliquid scietur simpliciter, sed solum ex suppositiōe: hoc supposito, qa assentim⁹ principio.

¶ Alij verò quia scientiam concedebant, & non nisi per demonstrationem, dicebant esse circulationem, quia non debet esse processus in infinitum, & ideo oportet fiat circulatio.

¶ In secunda parte textus ibi. Nos autem, etc. probat nos posse scire, neque esse processum in infinitum: quia prima principia sunt indemonstrabilia, solum cognitio terminis cognoscuntur. Et appellat scientiam generaliter, cognitionem eui dentem, quomodo cūque contingat. Et sic contra primo opinantes, euitatur processus in infinitum: & datur scientia.

¶ In tertia particula ibi. Et etiam patere dicimus, etc. reprobatur secundum errorem, scilicet quod sit circularis demonstratio possibilis: quia sic idem esset prius, & posterius. Nam si. a. per. b. prius est. b. & si rursus. b. per. a. prius est. a. Neque valet, si quis respondeat, non esse inconueniens, q̄ aliquid sit prius quo ad naturā, & posterius quo ad nos, & contrā. Non valet (inquām) quia quod procedit ex prioribus quo ad nos, vt in inductione, cum sit ex effectu, non proprie demonstratio est, neque scientiam causat simpliciter. Cognoscere enim per sensum quod ignis calefacit, non est scientia, sed experientia.

¶ In quarta particula. Euenit autē, etc. ponit aliā rationem, contra illā opinionē: nam concedere quod est circulatio, perinde esset ac dicere, quod probaretur idem per idem, scilicet, hoc est, quia hoc est, quomodo facile esset omnia probare.

Notandum.

primus er.

Secundus.

¶ Pro

Nota.

¶ Pro intelligentia literæ, quæ obscura est, oportet notare, circulum fieri in istis tribus literis. a. b. c. vt eo quod a. est. b. est: & quia est. b. & c. est: vnde directè de primo ad vltimum sequitur, qui a. est. c. est. Demōstrat circulariter. b. per. c. & a. per. b. scilicet: quia. c. est. b. est: & quia. b. est. a. est. Et de primo ad vltimū circulariter, quia. c. est. a. est. Eadem ratione incipiendo. a. b. sequitur, quia b. est. c. est: & quia. c. est. a. est, (vt modo inferebamus) ergo quia. b. est. a. est. Et per cōsequens primum circulus trium terminorum ad duos reductus est terminos. quia. a. est. b. est: & quia. b. est. a. est. Et hoc est quod dicit ponat. a. in loco quo ipsum. c. est. l. loco. c. ac si diceret, sicut prius inferebatur, quia. b. est. c. est. inferatur quia. b. est. a. est: rursus sequitur de primo ad vltimum, quia. a. est. b. est: & sic sequitur quia. a. est. a. est: nam sicut in tribus terminis sequēbatur, quia. a. est. b. est, & quia. b. est. c. est: ergo quia. a. est. c. est. Ita postquam. a. ponitur loco de ly. c. pariter sequitur, quia. a. est. b. est, & quia. b. est. a. est: ergo quia. a. est. a. est. Et tandem circulus reducitur ad idem per idem.

¶ In quinta particula, At verò, etc. ponit tertiam rationem, ac improbādam opinionem: quia nō potest probari præmissa per conclusionem: nisi solū in primo modo primæ figuræ: & non in omni syllogismo ibi formato, sed vbi medium, & extremitates sunt termini conuertibiles: vt diximus in tractatu syllogismorum: vt sic, Omne animal rationale est risibile: Omnis hō est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis: ex conclusione, & minore simpliciter conuersa, infertur maior, sic. Omnis homo est risibilis: Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est risibile: & ex maiori simpliciter conuersa, & conclusione, infertur minor, sic. Omne risibile est animal rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est animal rationale. Tamen hoc solum contingit in prima figura: quia (vt Aristo. in Prioribus probat) in secunda figura non potest esse: nam cum sit ibi cōclusio negatiua, necessariò altera præmissarū negatiua erit. Ex illis ergo non poterit concludi affirmatiua, neq; negatiua: quia ex puris negatiuis nihil sequitur. Nec potest contingere in tertia figura: quia conclusio est particularis: & ob id aliqua præmissarum erit particularis: & sic cōclusio vniuersalis nō syllogizabitur. Et idem est in modis negatiuis, & particularibus primæ figuræ. Quapropter est verum, quod Arist. dicit, circulearem demonstrationem solum esse in prima figura in primo modo. Sequiturq; falsum esse, quod illi dicebant: omnem præmissam cuiuscunq; demōstrationis posse demonstrari circulariter.

QVÆSTIO VNICA, Vtrum definitio posita ab Aristot. in tex. de demonstratione, & de scire, sit rectè posita.

Vt detur quod non. De Argumenti finitio de ly scire, est rem primum.

¶ finitio de ly scire, est rem primum. causas cognoscere. Statliquem non habere scientiam, & tamen re per eas cognoscere, sola probabili ratione, vel auctoritate teaueris: vt si aliquis dicat, interpositionem terræ esse causam eclipsis lunæ. Nam tunc opinio erit solum, & tñ rem per causam cognoscit.

¶ Secundo. Omnis demonstratio facit scire, & scientiam causat: sed, quia, quæ est, quando ex effectu pbatur causa, nō per causam aliqd pbatur: ergo & simpliciter scitur: quod nō per causam.

¶ Tertio arguitur contra illud quod dicitur. Oportet magis assentire præmissis, quā conclusioni, etc. Si hoc esset verum, maximè ex eo quod ait Aristo. propter vnumquodq; tale, & illud magis: sed hoc Aristo. dictum non vniuersaliter tenet verum: ergo neq; dictum, quod illi innititur. In genere causæ finalis nō valet: sanguis minuitur propter sanitatem: ergo magis ipsa minuitur sanitas. Nec in genere causæ efficiētis valet: Alfonso est homo propter solem, & Franciscum patrem: ergo magis ipse sol est homo, & pater. In genere causæ formalis etiam non valet: nix est alba propter albedinem: ergo albedo est magis alba.

¶ Et confirmatur: quia causa non impedita, sibi æqualem producit effectum: vt videmus in agentibus naturalibus: sed præmissæ sunt causæ conclusionis: ergo eandem certitudinem, & euentiam causant in conclusione, quam ipse præmissæ in se habent.

¶ Quarto. Contra definitionem propositionis per se nota posita ab Aristot. quod sit illa, quæ solis terminis cognitis cognoscitur. Vel Aristot. intelligit per terminos, noticiam intuitiuam, vel abstractiuam: Si primum, sequitur quod hæc, Alfonso loquitur, esset per se nota, me loquēte: quia habet noticias intuitiuas: quod tamē est falsum: quia prædicatum non est de essentia subiecti. Si verò intelligatur de notitijs abstractiuis, vel intelligitur de notitijs cōfusa, qualis est definitio: vel de distincta, qualis est definitio. Si primo modo, hæc, Homo est rationalis, non esset per se nota: cum non fiat euidens ex notitia

Tertio.

Arist. 1. po ste. tex. co.

Constr.

Quarto.

confusa

confusa subiecti, sed per eius definitionem demōstratur: tamen hoc est falsum: nam est per se nota: cum prædicatum rationale, sit de essentia subiecti: quod sufficit vt D. Thom. prima parte. q. 2. art. 1. probat. Si verò intelligatur de notitia confusa definitionis, sequeretur quòd omnis propositio demonstrabilis, esset per se nota: nam hæc, Omnis homo est disciplinabilis, esset per se nota, habita definitione subiecti: scilicet de ly homo, quòd sit animal rationale: quia si omne animal rationale est disciplinabile: & omnis hō est animal rationale: omnis homo disciplinabilis erit.

In contrā. ¶ In contrarium est auctoritas Philosophi. Conclū. ¶ Conclusio est affirmatiua, recte ab Aristot. posita esse definitionem demonstrationis, & sciētiæ. Et vt clarīus appareat, soluenda sunt argumenta in contrarium.

Notādū. ¶ Pro solutione primi argumenti notandum differētiā esse inter sciētiā, sapiētiā, intellectu, fidem, & opinionem: nam sciētiā, est habitus cōclusionis, productus per demonstrationem: vt si quis habeat scientiam huius, Omnis homo est admiratiuus, sic. Omne animal rationale est admiratiuum: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est admiratiuus: illa cōclusio habetur per scientiam, & causata est illa scientia per demonstrationem: & conditione eius est quod sit euidētia, nam euidēs, & lucidum est, hominem esse admiratiuum.

Quid sapiētia. ¶ Sapiētia, est habitus, quo assentimus & præmissis, & conclusio: & cōclusioni propter præmissas, vt constat ex Aristot. 1. mag. moralium, qui dicit, sapiētiā cōstare ex intellectu, & sciētiā. Sic S. Thom. 1. 2. q. 57. art. 2. licet secundum aliam significationem, sapiētia dicatur scientia, quæ de causis est altissimis: vt est Metaphysica. Hinc vocamus sapientes illos, qui scientiam habent præmissarum, & cōclusionum: id est assentiunt & præmissis, & cōclusioni, & cōclusioni propter præmissas.

Habit⁹ priorū est intellectus. ¶ Intellectus, dicitur habitus principiorum, qui generatur ex notitijs terminorum. Et quia præmissæ sunt velut principium conclusionis, hinc est quòd sapiētia ex scientia, & intellectu conficitur: sic Aristot. 6. Ethicorum.

Arist. ¶ Fides assensum dicit, certum quidem, in quo cum scientia conuenit: sed tamen in euidētiā, in quo ab ea differt.

Opinio. ¶ Opinio tñ dicit assensum in euidētiā, in quo à scientia: & formidolosum, in quo à fide differt.

Argumē. in forma. ¶ Ad formam argumenti dicitur, illum non habere scientiam, neque simpliciter cognoscere, vel scire: nam quando solum cōclusioni assentitur, eo quòd aliquis hoc dicit: quantuncūq; sit magis auctoritatis, solum cōclusioni assentitur, ita esse, vt Arist.

dem, si sit qui fallere nō potest, neq; falli, vt De. Et si homo sit, habebit opinionem: scientiam tamen minime.

Ad 2. ¶ Ad secundum. Cōceditur ita esse, quòd demōstratio quia, eo quòd ex effectu ad causam, non scientiam causat: nec simpliciter sit qui aliquam cōclusionem cognouit: sicut dicit Arist. in tex. solum enim præducit iudicium quoddam simplex conclusionis: vt si sic argumentetur. Omne quod calefacit, est calidum: ignis calefacit: ergo ignis est calidus: habetur huius conclusionis iudicium simplex, & non scientia, vel quoddam modo experientia. Ratio est: quia qui talem habet conclusionem, ignorat vtrum ignis sit formaliter calidus, vel virtute: nam sol etiam calefacit, & tamen non est in eo formaliter calor. Et multa alia calefaciunt, quæ in se non habent formaliter calorem: ideo demōstratio quia, non causat propriè scientiam: & sic ly quia, nō dicit causam, sed est coniunctio, dicens, hoc est tale: & proprius est sed dicēda demōstratio quod est, aut quale est, quàm quia.

Ad 3. ¶ In tertio argumento tangitur intelligentia illius sententiæ Aristot. sæpissimè allegatæ: ppter vnum quodq; tale, & illud magis. S. Thom. 1. p. q. 87. ar. 2. ad tertium: & de veritate. q. 1. o. ar. 9. dat varias limitationes, & Caiet. Videtur tamen sensus esse. Si aliquid prædicatum cōueniat alicui, propterea quòd idem aliquo modo conuenit alteri magis, atque perfectiori modo conuenit alteri, propter quod conuenit huic, in genere causæ finalis: vt si potio amara amatur propter sanitatem, magis amatur ipsa sanitas: & quia hoc, quod est amari, conuenit potioni propter sanitatem, magis conuenit ipsi sanitati. Sed non valet: sanguis minuitur propter sanitatem, ergo magis minuitur sanitas: quia illud prædicatum minui, nō conuenit sanguini: quia conuenit sanitati: nam eo sanguis minuitur, vt sanitas augeatur.

¶ In genere causæ efficientis. Aqua est calida, quia ignis ei applicatus est calidus: ergo magis calidus est ipse ignis: non tamen sequitur, aqua est calida propter solem: ergo sol est magis calidus: quia non prouenit à calore formalis solis, sed virtuali: solum legē: calidior est sol altiori modo aqua.

¶ In genere causæ formalis est ex eplū Arist. 7. Meta. tex. 7. Materia est ens, quia forma est ens: ergo forma est magis ens quàm materia: sed tñ quia nix est alba, ppter albedinem: nō quia nix alba est, sequitur quòd ipsa albedo sit magis alba.

¶ In genere causæ materialis. Quantitas est subiectum albedinis, quia nix est subiectum: ergo nix est magis subiectū: quia nix subiectū quod, & quantitas, quo.

¶ Ad formam ergo argumenti dicendū, ita esse, vt Arist.

vt Arist. dicit: quia cōclusioni assentim⁹ ppter præmissas, assentimus magis ipsis præmissis: intelligitur magis, id est, perfectiori modo: quia ipsæ præmissæ eo quòd sint principia, altiori modo cognoscuntur, licet non magis intēse: altiori (inquam) quia per assensum, qui est intellectus, qui habitus dicitur principiorum: conclusio verò per habitum scientiæ.

Ad confir. ¶ Ex dictis in prædicta solutione confirmatio soluitur: quia causa non impedit, æqualem pro ducit effectum: ob id conclusio, sic scitur, & cognoscitur, sicut præmissæ cognoscuntur, & sciuntur: tamen altiori modo: licet non magis assentiamus præmissis, quàm conclusioni.

Dubium. ¶ Hic oritur dubium. Vtrum sit verum absolute, quòd præmissis magis assentiamus, quàm cōclusioni, vel clarīus, vel intēsius: De quo sunt variae opiniones. Quidam dicunt, quòd necesse est magis credere præmissis, quàm conclusioni intēsius: alij dicunt quòd magis clare: alij quòd certius: sed difficultas soluit quatuor propositionibus sequentibus. Et sit prima.

1. Propositiō. ¶ Principijs per se notis, vt sunt, Dignitates, Positiones, Suppositiones, certius, & clarīus assentimus, quàm conclusionibus: quia quod est per se tale, magis est tale, quàm illud quod, ppter aliud est tale: cum ergo principia sint per se nota, & conclusiones per aliud, euidētius ipsis principijs assentimus, quàm conclusioni.

2. Propositiō. ¶ Secunda propositio. In conclusionibus quæ probantur in scientia, si ex principijs plures probentur, illa quæ prior est, erit clarior, quàm quæ posterior: imò inter ipsa principia vnum est alio clarīus: nam, Quodlibet est, vel non est, euidētius est, quàm, Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia.

3. Propositiō. ¶ Tertia propositio. Non semper est perceptibilis iste excessus claritatis, & certitudinis. Patet in Metaphysicis. Nam nō percipimus quod clarīus assentiamus huic, Omne animal rationale est risibile, quàm huic, Omnis homo est risibilis. Et quia doctores non percipiunt huiusmodi excessum. Singunt nescio quas glossas dicti Arist.

4. Propositiō. ¶ Quarta propositio. Non est necesse intēsius assentire principijs, quàm conclusioni. Nam dato clarīus, eò quòd claritas principiorum est alterius rationis, quàm sit ipsius conclusionis, ideo sicut æquiouca causa non est necesse sibi æqualem producat effectum, potest esse maior claritas in ipsis principijs, quæ prouenit à notitia terminorum, quàm sit in ipsis conclusionibus: tamen intēfio est eiusdem rationis in præmissis, & in conclusionibus. Quapropter non eò quòd clarīus, sequitur quòd intēsius ipsis principijs assentiamus.

¶ Ad quartum, & vltimū argumentum, quod tñ Ad. 4. git illam quæstionem, quæ in primo sensu disputatur, vtrum Deum esse sit per se notum: & quod sit propositio per se nota. Breuiter (relictis varijs opinionibus pro illo loco) dicendum, propositiōnem per se notam intelligi, quæ composita est ex talibus terminis, qui in quocūq; intellectu sint, siue intuitiui, siue abstractiui, talem euidētiā causabunt. Ob quod, Alphonsum legere non est per se nota propositio: quia in illo qui non habet noticiam intuitiuam, quod ego lego, non causabitur talis euidētia: sicut nec, Petrus est albus, est per se nota, licet apud me sit euidēs, quia video Petrum album: prædicatum enim nō est de essentia subiecti. Tamen hæc, Homo est rationalis, est per se nota: quia sine aliqua notitia intuitiua, cognitis terminis, id est rebus ipsis, habeo euidētiā: quia prædicatum est de essentia subiecti. Et quando dicit Aristot. propositiōnem per se notam cognosci in quantum terminis cognoscimus, neq; intelligit de notitijs intuitiuis, neque de abstractiuis, sed de rebus significatis, quas terminos vocat.

C A P. IIII. Quid de omni, modi per se, & quid vniuersale.

V M autem fieri nequeat, vt id, cuius est absolute scientia, aliter se se habeat, id necessarium est profecto quod cuiq; sciri demonstratiua sciētia pot. Ea verò demonstratiua sciētia est, quæ demonstrationē habēdo habemus: ergo demōstratio ex necessarijs ratiocinatio est.

¶ Sumendum est igitur ex quibus, qualibus ve demonstratiōes cōficiuntur. Atq; primò quid de omni, quid per se, quid vniuersaliter dicimus determinem⁹. Id itaq; de oī dicimus, quod nō cui dam inest, cui dam nō inest, neq; quod interdum cōpetit, interdū non cōpetit, vt si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominē, verum est eum & animal dicere: ac si nunc verum est alterum dicere, verum

Quid propositio per se nota.

Textus. 7.

Textus. 8.

Ad formam argumēti

verum est & alterum dicere: & si in omni linea punctum inest, similiter. Atque huius signum est, id quod facimus. Hoc enim pacto inficiationes asserre, cum de omni interrogamur, solemus, sicut de aliquo non dicatur, aut si interdum non insit.

Textus. 9. Primus modus per se.

¶ Per se autem in ratione quid est dicente, ea quae sunt dicimus: vt triangulo linea, & linea punctum inest: ex his enim ipsorum substantia constat, & haec in ratione quid est dicente insunt.

Secundus modus.

¶ Et item ea, quorum in ratione, quae quid est patefaciat, ea ipsa sunt, quibus insunt: quo pacto linea quidem rectum, & curuum inest, numero vero par, atq; impar: primum, atq; compositum: figurae denique laterum equalium, ac altera parte longior.

Atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea inest. Quae igitur aut illo, aut hoc insunt modo per se cuius competere dico. Quae vero neutro modo competunt accidentia, qualiter animal mali musicum, aut album competit.

Tertius modus.

¶ Praeterea. Id per se dicimus, quod non subiecto alio dicitur villo: ambulare enim cum aliquid aliud sit, quam quod ambulans est: & item album: at substantia, & quaecumque, hoc aliquid significant, cum non sit aliud quicquam, id sunt quod sunt. Ea igitur quae de subiecto non dicuntur per se: ea vero quae de subiecto dicuntur, accidentia voco.

Quartus modus.

¶ Insuper alio modo, id quidem quod vnicuique per se competit, per se dicimus: id autem quod hanc conditionem egreditur, accidens: veluti si ambulante quopiam coruscauerit, id accidens dicimus: non enim ob id ipsum coruscavit, quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse: at cum in gulare

tur quispiam, mortem obierit, iugulationem ve, id per se dicimus, ob id ipsum. nam quia iugulabatur, mortuus est, sed non accidit eum cum iugularetur mortem appetisse.

¶ Quae igitur in hisce quae sub scientia simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto vt sint in praedicatis subiecta, vel eorursum, vt ipsa sint in subiectis, & per se, & necessario sunt. Nam fieri non potest, vt non competant, aut simpliciter haec, aut eorum opposita: veluti linea rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut privatio, aut contradictio genere in eodem, cum par est id, quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare necesse affirmare, aut negare est, necesse est & ea quae per se insunt competere. Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum.

¶ Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atque hoc plane quo ipsum est. Patet igitur ea necessario rebus inesse, quae ipsis vniuersaliter competunt. Atque per se, & hoc quo ipsum est eadem esse dico: veluti linea per se punctum inest, rectum ve, ea nanque ratione qua linea est, & triangulo quo triangulus est recti dico: per se enim triangulus tres duobus rectis aequos. Tunc autem quippiam vniuersaliter inest, cum de quouis & primo ostenditur: velut aequales duobus rectis habere, non vniuersaliter figurae inest, de figura licet duobus rectis angulos aequos habere liceat ostendere: at non de quavis figura, nec ostendens, figura quavis videtur: quadratum enim est quidem figura, non tamen tres duobus re

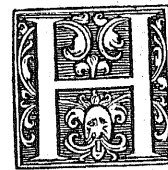
Textus. 10.

Textus. 11.

Im. 2. tex.

Etis

Etis aequos habet. Is etiam triangulus, qui duorum equalium laterum est, omnis quidem duos rectis tres aequos habet, at non primus, triangulus enim prior. Qui igitur primus his duobus rectis aequos habere, vel quoduis aliud demonstratur, ei primo vniuersaliter id competit, & demonstratio per se eius vniuersaliter est: ceterorum vero quodammodo, non per se: nec eius vniuersaliter est, qui duorum est equalium laterum, sed superat, & ad plura se se extendit.

¶ AEC est tertia pars principalis primi libri: in qua Aristot. postquam in precedentibus docuit quid sit scientia, & quid demonstratio: in isto capitulo ostendit ex qualibus praemissis fiat. Quae pars extenditur per. 8. cap. vsq; ad. 11. Et in primis duobus capitulis exponit quid sit dici de omni: quid fit dici per se: & quid fit dici vniuersaliter. In quatuor sequentibus declaratur ex quibus propositionibus constituitur demonstratio propter quid, & demonstratio quia.

Im. 1. tex.

¶ Hoc capitulum, iuxta Commentatoris diuisionem continet textus quing. In primo text. Arist. ostendit demonstrationem esse syllogismum, procedentem ex necessarijs: quam probat ex eo, quod impossibile sit id, cuius scientia habetur, aliter se habere, atq; ob id necessarium erit. Conclusio necessaria non potest concludi, nisi ex necessarijs, tanquam ex proprijs causis. Dixi, tanquam ex proprijs causis: quia necessaria conclusio bene potest syllogizari ex contingentibus, & ex falsis, sic. Omne animal est non videns: Talpa est animal: ergo Talpa est non videns: tamē illa maior non est causa conclusionis: quia est non esset falsa, nihilominus esset vera conclusio: ideo non est causa: tamen necessarium si ex aliquo tanquam ex causa, oportet id sit necessarium.

Im. 2. tex.

¶ In secundo textu, qui est. 8. in ordine, explicatur, quid sit dici de omni. Et primo Aristot. contentit necessitatem propositionis consistere in istis tribus, scilicet, quod praedicatum respectu subiecti dicatur de omni, & de per se, & vniuersaliter.

¶ Quantum ad primum: duplex est dici de omni, Prioristicum, & Posterioristicum, vt nos addu-

ximus, quando de syllogismis agebamus. Dici de omni prioristicum est, quando praedicatum sic affirmatur de subiecto, vt nil sit subsumere sub subiecto, de quo non affirmetur praedicatum: siue fuerit praedicatio contingens, vt in ista, Omnis homo est albus: vel necessaria: vt Omnis homo est disciplinabilis. De quo in tractatu syllogismorum dictum est.

¶ Dici de omni posterioristicum est, praedicari de omni supposito subiecti, pro quolibet tempore: vt omne animal rationale est disciplinabile: omnis homo est animal rationale, &c. Et hoc est quod ait Aristot. quod non cuidam inest, cuidam non inest: neque interdum competit, interdum non competit: vt si disciplinabile dicitur de omni homine, de quocumque, est verum dicere quod est homo, est verum dicere quod est disciplinabilis. Et quando dicit Aristot. In omni linea inest punctum, id est, de omni linea praedicatur punctum, intelligitur, id est, omnis linea continuatur, & terminatur punctis. Quare de quocumque, est verum dicere, quod est linea, est verum dicere, quod punctis terminatur. Et sic (vt ait Albertus) vniuersalitas suppositorum requiritur propter formam syllogismi: & vniuersalitas temporis propter necessitatem materiae demonstrationis.

Dici de omni posteriori.

Albertus.

Corollarium.

¶ Ex istis sequitur, non conuerti de omni dici, & propositio vniuersalis: quia dici de omni est, conditio praedicati, & non propositio. Secundum: quia ad hoc quod dicatur de omni posterioristicum, non est necessarium propositio sit vniuersalis: nam tam de omni est haec. Homo est risibilis: sicut haec, Ois homo est risibilis: imo gratia doctrinae vtendum est indefinitis loco vniuersali.

¶ Hic non definitur dici de nullo posterioristicum: quia Aristot. loquitur de demonstratione potissima, qualis affirmatiua est: sed potest proportionabiliter sic defini: vt de nullo dici sit, quando praedicatum negatur de subiecto pro quolibet supposito, & pro quolibet tempore, vt Nulla qualitas est quantitas, Nullus homo est lapis, &c. Et sic Aristot. ait, quod haec, Omnis homo vigilat, non dicitur de omni, quia non dicitur praedicatum pro quolibet tempore de subiecto: nec haec, Omnis figura habet tres angulos aequales, &c. quia non pro omni supposito dicitur, cum non conueniat quadrato.

Quid dici de nullo posteriori.

¶ In textu. 9. declaratur quid sit praedicatum de per se. Ponit Aristot. quatuor modos dicendi per se: de quibus etiam. 5. Meta. tex. 23. Primus modus est, quando ly per, dicit causam formalem: & quia forma intrinseca rei eius definitio est, illa propositio est in primo modo dicendi per se, cuius praedicatum est de intrinseca ratione subiecti. i. definitio, vel pars eius: vt Homo est animal rationale: & homo

Quat. modo dicendi per se. Primus modus.

& homo est animal, & homo est rationalis. Et ponit exemplum, vt solet, in Mathematicis: vt triangulo inest linea, & lineæ punctum. Per inesse, intelligit predicari, licet non intelligat, quod linea prædicatur de triangulo in recto, sed in obliquo: triangulus est figura tribus constans re-ctis lineis: sicut linea est longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius partes punctis continentur, & terminantur.

Secundus mo-
dus.

¶ Secundus modus dicendi de per se est, illa propositio, cuius subiectum est in definitione prædicati: vt Homo est risibilis: & omnis illa, in qua propria passio prædicatur de suo subiecto: nam proprium definitur per suum subiectum: vt risibilitas, est aptitudo hominis ad ridendū. Et hoc dicit Aristot. istis verbis. Ea dicuntur secundo modo per se, in quorum ratione quæ quid est patet: sunt ipsa scilicet subiecta, quibus insunt talia prædicata, sicut lineæ rectæ, & curuæ, & numero par, & impar.

¶ In isto secundo modo de per se, vt ex exemplis Aristot. licet coniectare, ly per, dicit causam materiale, quæ etiam est intrinseca: nam subiectum intrat definitionem passionis tanquam materiale causam, in qua recipitur ipsa passio: sicut cum dicimus, aequalitas est nasi curuitas.

Tertius mo-
dus.

¶ Tertius modus per se est, esse non in alio, sicut Petrus: & tandem omnis substantia, quia per se stat, dicitur per se: & dicit ea esse per se, quæ de subiecto nullo dicuntur. Sed oportet intelligas, non eo modo, quo in antepredicamentis: quia sic, secundæ substantiæ non essent in tertio isto modo de per se, cum dicantur de suis indiuiduis quidditatiuè, & essentialiter: sed intelligit de subiecto nullo dici: vt accidens. Et iste modus tertius, quia est incomplexorum, latè differt ab alijs duobus qui sunt complexorum: licet Ægidius Romanus intelligat solum de per se isto tertio modo, substantiam primam.

Ægidius
Romanus.

Quartus
modus.

¶ Quartus modus de per se est, quando effectus prædicatur de sua causa propria: vt iugulatus in terijt: quia iugulatio est propria mortis causa. Iste modus opponitur effectui per accidens, quæ do non intenditur: vt ponit ipse exemplum, me ambulante coruscant, aut edificator thesaurum inuenit. Primi duo modi sunt per se predicandi: tertius essendi: quartus causandi. Et non inconuenit, quod secundus coincidat cum quarto: quia subiectum per definitionem est causa passionis velut materialis, & est (vt insinuat Albertus) in quarto modo, quia est causa per se prædicati: vt hæc, Animal rationale est risibile: cuius subiectum exprimit causam prædicati.

Albertus.

¶ In tex. 10. applicat modos per se, ad vsum demonstrandi. Est difficilis litera Aristot. quæ sic Boëtius habet, vt trāsferret Boëtius. Quæ ergo dicuntur in sim

placiter scibilibus per se, sic sunt, sicut inesse prædicati bus, aut inesse propter ipsa. S. Th. glossat sic. In demōstratiōe, vbi passio concludit de subiecto, quæ conclusio est simpliciter scibilibus, conclusio est in secundo modo dicendi per se: & item in quarto, quia subiectum est per se causa passionis, & sic glossat: aut inesse propter ipsa. Et putat, quod in his solum secundus, & quartus modus deseruiat quoad conclusionem. Themistius verò, & Lyconides existimant, solum duos modos primos deseruire. Albertus autem & alij dicit quod omnes. Ad quod respondetur per propositiones. Quarum prima.

¶ Prima propositio. Vbi passio concluditur de subiecto, per eius definitionem conueniunt primus, secundus, & quartus modus: quia in hac, Oe aial rōnale est disciplinabile. Ois hō est aial rōnale ergo ois hō est disciplinabilis, tres illi conueniunt modi: quia minor est in primo modo, & conclusio in secundo, & maior est in quarto, cum subiecti definitio sit causa. Hæc est de mente S. Thom. in isto loco, lectione. 13.

¶ Secunda propositio. Vbi secunda passio monstratur de subiecto, per primam passionem, conclusio, & minor sunt in secundo modo, & maior in quarto: vt hic, Omne admiratiuum est risibile: omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo risibilis est.

¶ Tertia propositio. Vbi definitio materialis de definito demonstrat per formale, aut finale, conclusio, & minor in secundo, & maior in quarto, vt in hoc syllogismo. Quicūq; vindictā appetit, accensionē sanguinis patitur circa cor: iratus vindictā appetit: ergo iratus accensionem patitur circa cor. Conclusio, & minor sunt in primo modo, & maior in quarto: quia definitio formalis est causa definitionis materialis. Et tandem hic modus quartus de per se, constituitur in omni genere causarum, etiam in materiali, Domus constructa ex lapidibus, & lignis pulchra est: subiectum est causa materialis prædicati.

¶ Notandum ad intelligentiam literæ, quod dupliciter potest considerari propria passio: quædam enim est accidens, quod cum suo subiecto conuertitur: vt risibile cum homine: & est alia, quæ ipsa simplex non conuertitur cum suo subiecto, sed disiunctum ex illa, & suo opposito: vt curuum, vel rectum cum linea: par, vel impar cum numero. Et istæ propositiones, Numerus est par, vel impar, tam necessariæ sunt, sicut ista, Homo est risibilis.

¶ In textu. 11. exponit quid sit vniuersale, seu vniuersaliter dici. Pro cuius declaratione sciendum, istos tres terminos, dici de omni, per se, & vniuersaliter, se habere sicut superius, & inferius. Omne

Omne enim vniuersale, est per se, & non econtra: & omne per se, est de omni: & non econuerso. Hæc, Omne animal est coloratum, est de omni posteriori: nam prædicatum conuenit omni supposito subiecti pro omni tempore: saltem naturaliter, & non est de per se: quia color non est de intrinseca ratione animalis, neq; propria passio eius. Et in hac, Omnis homo est sensibilis, prædicatum dicitur de omni, & per se, & nō vniuersaliter: quia ad hoc quod vniuersaliter prædicatum de subiecto dicatur in præsentariū, requisitum est, quod subiecto conueniat de per se primo. Et licet sensibile homini conueniat in quantum animal est, non tamē conuenit per se primo, in quantum homo est: quia in quantum homo, per se primo rationalis est: & sensibilis dicitur, quia animal est. Et tandem ad dici vniuersaliter in præsentariū, requiritur mutua conuertentia, scilicet, tale prædicatum omni, & soli subiecto cōueniat, aut saltem sit proximū genus propriae speciei: vt Homo est animal.

¶ Ex istis declaratur hic litera Arist. ut vniuersaliter sit, quod de omni dicitur, & per se, atque hoc plane quod ipsum est. Ex quo infert propositiones illas esse necessarias, in quibus prædicata dicuntur de omni, & de per se, & vniuersaliter.

¶ Deinde dicit in textu. Atque per se, hoc quod ipsum est, eadem esse dico. Nō est sensus, quod sunt idem, sicut homo, & homo: sed sicut superius, & inferius, homo, & animal: sicut exemplo probat ipse dicens. Punctū per se lineæ inest, rectū ue: sed ratione, quæ lineæ, lineæ est, ex punctis constat, quod est in primo modo per se: sed quod sit recta, vel curua, ad secundum modum. Sed quia hæc prædicata conueniunt ei conuertibiliter, fit ut ei conueniant per se, & secundum quod ipsum.

¶ Concludit Aristot. in textu, demonstrationem debere fieri ex talibus propositionibus necessarijs, quarum prædicata per se primo conueniant subiectis: ob id prius oportet demonstrare, quod triangulus tres habeat angulos æquales duobus rectis: deinde de isoscele, quod habeat: nam quia primo conuenit illa passio triangulo, conuenit isoscheli: sicut passio animalis debet probari de animali per suam definitionem, deinde per animal de speciebus animalis. Et sic etiam seruandū in proprijs passionibus, quæ sunt secundæ, vt primo secunda demonstratur de prima per suam definitionem, & deinde de subiecto per primam, vt, Omne animal, quod cognito effectū, causam ignorat, est risibile: omne animal admiratiuum est huiusmodi: ergo omne animal admiratiuum est risibile. Et post, Omne animal admiratiuum est risibile: omnis homo est animal admiratiuum: ergo omnis homo est risibilis. Admiratio enim

causa risus est, in hoc sensu: nam cum risus sit ex gaudio repentino, & illud sit repentinum, cuius causam ignoramus, aut quod aliquam affert nouitatem, aut quod subito occurrit, sequitur quod risibilitas proueniat ex admiratione, & admiratio ex eo quod non omnia cognoscimus, neque ea quæ cognoscimus, simul habemus, sed per successum, & discursum.

C A P. V.

De deceptione circa vniuersale.

Portet autem non latere, errorem per se fieri, & non esse id quod ostenditur primū vniuersale, quemadmodum esse videatur. Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter singulare, vel singularia nihil est, quod accipiatur superius: aut est quidem, sed nomine caret in diuersis specie rebus, aut est in parte totum id de quo demonstratur. Partimq; accommodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit: attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio, ac huiusce primi quatenus primum est demonstrationem dico: cum est primi vniuersaliter.

¶ Si igitur quispiam ostenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte sunt angulirecti, ex recta lineæ secante illas oborti: huius ex eo demonstratio proprie videbitur esse, quia sic in omnibus angulis rectis est, verum non est: quippe cum id fiat nō ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æqui, sed ex eo, quia quouis modo duobus æqui sint rectis.

¶ Et si nullus alius esset triagulus quam huiusce, qui duorum æqualium laterum est,

I huic

Textus. 12

Textus. 13

Exemplū pri-
mi Text. 13.

huic vt duorum est equalium laterū angulorum equos duobus rectis habere competere videatur. Et similitudo rationū mutato ordine numeris vt numeri: lineis vt lineæ, solidis vt solida, temporibus deniq; vt tempore sunt, competere videtur, quæ admodum seorsum olim ostendebatur: quod tamen vna demonstratione de omnibus demonstrari potest: sed quia non sunt quippiam vnum hæc omnia nomine certo vocatum, numeri inquam, longitudinis, tempora, solidaq;, atque differunt inter se specie, ideo seorsum sumebantur: nunc autem vniuersaliter hoc demonstratur. Nō enim hisce vel vt lineæ sunt, vel vt numeri, sed vt hoc quod quidē vniuersaliter his inesse cūctis supponit cōpetit.

¶ Quocirca si quis vnumquēq; triangulum, eum inquam, qui ex equalibus omnibus, & eum qui ex omnibus in equalibus, & item eum qui è duobus equalibus lateribus constat, aut vna, aut alia sensum demonstratione, tres equos duobus rectis habere ostenderit, nondum is profectō triangulum scit duobus rectis equalibus habere, nisi eo sciendi modo quē ipsi more suo sophistæ profitentur: neque de triangulo vniuersaliter id præcipit, et si nullus alius præter istos triangulus est: non enim id istis vt trianguli sunt, nec omni triangulo ratione formæ sed numeri inesse cognouit: tamen si nullus triangulus est, quem ipse non equos duobus rectis tres habere sciat.

¶ Quando igitur non scit vniuersaliter, & quando simpliciter scit, manifestum est. Enimvero si eadem esset trianguli ratio, & duorum equalium laterum trianguli, cæterorumq; triangulorum, demon-

stratio: aut cuiq;, aut omnibus æquē sine villo discrimine accommodaretur: vt patet. Cum verò non sit eadem, sed diuersa: tresq; anguli duobus rectis æquales: hoc cuiq; competere quo quisq; triangulus est, non scit hisce simpliciter qui dicto modo demonstrat.

¶ Patet autem, vtrum illi competat vt triangulus est, an vt duorum equalium laterum: & quando per hūc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit vt tale est, cui cæteris sublati competit primò, veluti laterum duorum equalium æneo triangulo, competent anguli duobus rectis æquales: at ære sublato, vt non sit æneus etiam competent. Et item laterum equalitate duorum sublata, vt non sit duorum equalium laterum, at non competent sublata figura, vel termino: sed non primis ipsis sublati. Quo igitur primo sublato nō cōpetens, triangulo: per hunc enim & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio.

In isto cap. 5. Aristot. probat adhuc quod dixerat in præcedenti. s. quod vniuersaliter dici fit, prædicatum dici per se primò de subiecto. Et primò ostendit quomodo errare continet demonstrando tãquam vniuersale id, quod non est vniuersale.

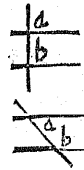
¶ In primo textu, qui est. 12. in ordine, dicit, quod tripliciter cōtingit deceptio in assignatione vniuersalis. Aut quando passio, quæ per se primò cōuenit superiori, assignatur inferiori, aut singulari ipsius: vt si solis hominibus existentibus in mundo, sensibile demonstratur de eis.

¶ Aut ex eo contingit deceptio, quod licet sint plures species, aut singularia, non tamē est impositum nomen cōmune illius generis. Vt si generi animalium non esset impositum nomē cōc, & hæc de causa sensibile probetur seorsum de hominibus, & de equis, & de alijs speciebus.

¶ Sensus

¶ Sensus deceptionis tertio modo est, quando propria passio, quæ per se primò cōuenit alicui rationi, aut definitioni vniuersali, tribuitur alicui particulari: quæ licet secundum rem cōuertatur cum superiori, tamen secundum rationem est inferior, & patris eius. Et ponit Aristot. exemplum. Si igitur quispiam. Et quia exemplum ponit in lineis parallelis, quarum propria passio est, nunquā cōcurrere: definiuntur sic. Lineæ parallele sunt; quomodocūque à recta linea incidantur, siue ad perpendicularum, vel transfuersaliter, constituunt duos angulos aut rectos, aut rectis æquales. Si perpendiculariter: patet in hac figura. a. b. nam cum ad perpendicularum cadat, semper constituit duos rectos æquales cum lineis parallelis: si vō transfuersaliter, tunc duos cōstituit angulos duobus rectis æquales: vt patet in figura. a. b. sunt hic duo anguli duobus rectis æquales: quia quantum demptum est angulo. a. additum est. b. si ergo quis demonstrat, Omnes duæ lineæ rectæ inter quas in eadem parte sunt anguli recti, ex linea recta perpendiculariter secante illas oborti, nunquam concurrent: lineæ parallele sunt huiusmodi: ergo. Hæc videtur propria demonstratio, sed non est: quia licet maior de omni sit, & de per se, demonstratio non est propria. Quippè cum id fiat.

Quid lineæ parallele.

Id est lineas non concurrere cōtingat. Non ex eo id est non ex illa particulari ratione: quia tales lineæ faciunt angulos illo modo particulari rectos, sed ex eo: quia quouis modo faciunt æquales duobus rectis: siue linea ad perpendicularum cadat, siue transfuersaliter: quia hæc est parallelarum definitio adæquatata: & ideo maior deberet hæc esse. Omnes lineæ rectæ, inter quas in eadē parte sunt anguli recti, vel duobus rectis æquales, non concurrunt. Et hoc dicit Aristot. in isto tertio modo deceptionis, est in parte totum quod demonstratur: quia perinde fieret si sumeretur alia pars disiuncti definitionis parallelarum. Et quia totum disiunctum cum parte conuertitur, dicit quod totum est in parte. Et tandem licet quacūque parte sumpta definitionis, sequatur quod non concurrent lineæ, non erit demonstratio: nisi maior assumat totā, & adæquatam parallelarum definitionem.

¶ In textu. 13. & si nullus alius, ponit exemplū primi modi deceptionis, si non esset in mundo triangulus nisi isocheles, & sic quis de illo solum demonstraret habere tres angulos æquales duobus rectis, esset deceptio: quia illa passio, licet omni isocheli conueniat: sed tamen non per se primò, sed triangulo primò, deinde isocheli, quæ est vna species eius.

¶ Et similitudo rationem. In hac secunda parte textus ponit exemplum secundi modi deceptio-

nis, vt si passio generis speciebus tribuitur, quia non est nomen impositum generi: vt si sensibile primò de equo, & homine demonstratur, non est per se primò. Et si canibus, & lupis esset gen⁹ commune, per quod ab alijs speciebus animalium differunt: & nō est nomen impositum, passiones illius demonstrarent seorsum de canibus, & lupis.

¶ Ponit aliud exemplum Aristot. in triangulis. Pro quo notandum tres species esse trium laterum equalium, & vocatur isopleuros: & omnium inæqualium vocatur schalenos: & duorum equalium vocatur isocheles. Si quis, inquit, vnica demonstratione de istis tribus speciebus demonstrauerit habere tres, &c. peccabit in assignatione vniuersalis: quia talis passio non conuenit per se primò speciebus, sed generi, scilicet, triangulo: fiat vnica demonstratio sic, Omnis figura rectilinea trium angulorum habet tres angulos, &c. sed isopleuros, isocheles, & schalenos, est figura rectilinea: ergo isopleuros, schalenos, & isocheles, habet tres angulos æquales duobus rectis. Hæc conclusio non est magis per se primò, quàm si seorsum copulatiuè eadem passio prædicaretur de singulis speciebus. Qui ergo ita scit (ait Aristot.) sophistico modo scit: quia licet sciat omnem triangulum habere tres, &c. id tamen solum scit ratione numeri, id est quia nauerit singulas species: non tamen demonstrauit de illis secundum rationem communem trianguli, cui primò conuenit illa passio.

¶ In secunda parte text. 14. ponit documentum, quo quis cognoscat quando prædicatum per se primò conueniat subiecto. Et est, quando prædicatum conuenit subiecto: vt demptis, & circumscriptis quibuscūque alijs, adhuc conuenit illi: & illo dempto, non conuenit alteri, tali conuenit per se primò: & per consequens vniuersaliter tali subiecto: vt in hac, Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: prædicatum per se primò conuenit subiecto: quia licet illud prædicatum conueniat isocheli, & isocheli æneo, id est ex ære, nihilominus etiam si non sit æs, & nō sit angulus isocheles, adhuc triagulus habet tres angulos, &c. Et quamuis figuræ, quæ est genus trianguli, & termini, id est lineis terminatus, ex quibus componitur figura, conueniat habere tres angulos æquales duobus rectis, hoc conuenit tamē ratione trianguli: nam dempto triangulo, nulla erit figura habens tres angulos æquales duobus rectis. Itaque habere tres angulos æquales duobus rectis, ratione trianguli conuenit inferiori speciei, scilicet, isocheli, & superiori generi, scilicet, figuræ: & sic per se primò triangulo conuenit. Hæc quantum ad textus declarationem.

Isopleuros.

Isocheles.

Schalenos.

QVÆSTIO VNICA,
Vtrum definitio de dici de
omni, & de per se sit
optima.

Veritur circa tex. vtrū
illa quæ posita sunt in eo, re
ctè Arist. tradiderit. Et vi
detur quod non. Primò cō
tra illam definitionem dici
de omni posteriori scilicet, q̄a
in istis, Omne animal ratio
nale est risibile: omnis homo est animal: omnis
homo est risibilis, & similis, prædicatum dicitur
de omni posteriori scilicet, quia de omni suppo
sito subiecti, & pro quolibet tempore: tamen nō
sunt simpliciter necessariæ: quia supernaturaliter
possunt esse falsæ: imò erant falsæ, ante mundi
creationem: quia erant propositiones affirmati
uæ de subiectis non supponentibus.

Primum ar
gumentum.

Argum. 2.

¶ Secundò, principaliter contra illud. scilicet quòd pri
mus modus, dicendi p se est, quando prædicatū
est definitio, vel pars definitionis subiecti. Sequē
retur quòd hæc, Risibile est homo, esset in pri
mo modo dicendi per se, & similes. Patet, quia
prædicatur pars definitionis de definito: quia in
definitione propriæ passionis, subiectum intrat
vt supra diximus: sed hoc est falsum, cum sit in
directæ prædicationes, & inordinatæ.

Tertiò.

¶ Tertiò, Contra illa quæ in secundo modo sunt
dicta, Subiectum non est de definitione propriæ
passionis: ergo malè dictum est. Patet, quia pro
pria passio est de genere qualitatis, accidēs quod
dam: ergo definiri debet quidditatiuè per genus,
& differentiam intrinsecam: ergo non per suum
subiectum.

Quartò.

¶ Quartò, Contra quartum modum, Omnes p
positiones quarti modi sunt simpliciter acciden
tales: ergo non communerantur bene inter mo
dos dicendi per se. Patet maior de istis: medicus
sanat: ædificator ædificat, quæ sunt contingen
tes, & accidentales, & tamen in quarto modo di
cendi per se.

Quintò.

¶ Quintò, Illi quatuor modi sunt positi, vt sub il
lis omnes comprehenderentur propositiones
necessariæ: sed sunt aliquæ necessariæ ibi non cō
prehensæ: vt si Petrus currit, Petrus mouetur: si
sol lucet, dies est, ergo.

In contra.

¶ In contrarium est authoritas Arist. ponentis
solum illos quatuor modos dicendi per se, iam
numeratos.

Conclu.

¶ Conclusio est affirmatiua, sufficienter Arist.
enumerasse. 4. modos dicendi per se: nam de om

nire est verum dicere quòd conuenit ei esse per
se, vel per accidens, & cōsequenter cōuenit ipsi
terminis significantibus res: & tunc, vel conue
nit per se quantum ad esse, vel quantum ad inesse,
quod est prædicari: vel quantum ad efficere,
seu causare. Si solum quantum adesse, est tertius
modus de per se positus. Si quantum ad inesse,
vel prædicari per se: tunc vel prædicatur definitio,
vel pars, & sic est primus modus: vel propria
passio de subiecto: & sic secundus modus. Aut p
se causandi, & sic est quartus modus: qui pōt ad
quatuor genera causarum extendi: tamen Arist.
solum posuit exemplum in vna. Ad argumenta,
quæ rem declarant, deueniamus.

¶ Ad primum nonnulli respondent, in illis ver-

Ad primi.

bum absoluedum a tempore, ad hoc quòd sint
necessariæ, ppositiones, & faciant sensum de om
ni: vt hæc, Omne animal rationale est risibile, va
leat, possibiliter est risibile: tamen Arist. non sic
intellexit. Ob id dicendum, quòd in illis & simi
libus, extrema supponunt naturaliter: quod est
dicere, quando prædicatum est de intrinseca ra
tione subiecti, verbum solum notat simplicem
connexionem extremorum: & sic huius. Omnis
homo est animal, est sensus: natura hominis est,
quòd sit animal: quod verū erat ante mūdi crea
tionem. Sic docet Arist. vocans eam, & similes
necessarias, propter connexionem extremorū.

Ad 2.

¶ Ad secundum aliqui dicunt istam, Risibile est
homo, poni reductiue in secundo modo per se:
quia ista, Homo est risibilis, directè ponitur: &
sic de similibus, & quia Homo est animal, est in
primo modo, Animal est homo, erit reductiue
in primo modo. Verum meliùs est dicere tales
indirectas prædicationes non esse in aliquo mo
do dicendi per se: quia ex indirectis non constat
demonstratio. Et ad formam argumenti di
cendum, quòd in primo modo dicendi per se, so
lum ponitur propositio, in qua prædicatur defi
nitio, aut pars definitionis de definito: dum mo
dò prædicatur sub illa forma, qua res definitur se
cundum exigentiam suæ propriæ naturæ. Et quæ
accidentis est inesse in alio, definitur in abstra
cto: in cuius definitione subiectum ponitur, tan
quam quid extrinsecum, à quo tale accidens de
pendet. Et ideo hæc, Risibilitas, est hominis apti
tudo ad ridendum, est in primo modo per se: sed
Risibile est homo aptus ad ridendum, non est
simpliciter in tali modo: quia indirecta est: nam
tunc prædicatum non est de definitione subie
cti secundum exigentiā suæ naturæ, sed solum secū
dum exigentiā talis significatiōis. scilicet in concreto.

Ad 3.

¶ Circa tertium argumentum notandum, diffe
rentiā esse inter accidentia propria, & cōmunia:
quia hæc, eò quòd nullum sibi subiectum deter
minant,

C A P. VI.
Quòd demonstratio est ex
necessarijs, & per se p
positionibus.

Igitur demonstratiua Textus. 15.

sciētia ex principijs est
necessarijs, quod enim
quispiam scit, id fieri ne
quit, vt aliter se se ha
beat. Ea verò quæ per se rebus insunt, ne
cessario competunt. Nam quæ dā insunt
in eorum quibus competunt ratione, quæ
dam in sua res eas habent de quibus di
cuntur: quorum alterum oppositorum in
sit necesse est, patet ex talibus quibus dā
ratiocinationem constare, omne nanque
quod inest, aut hoc pacto, aut per accidēs
competit: accidentia verò non sunt ne
cessaria.

In. 1. modo.

In. 2. modo.

Obiectio.

Solutio.

Instantia.

Solutio. 2.

¶ Verum cōtra istū modū respondendi, est Ari
stot. authoritas, qui ponit in quarto mō nō apti
tudines, sed actuales effectus: vt iugulat? interij.
Et ideo dicendum. Accidentaliter dupliciter acci
pitur: vno modi vt opponit modo p se p̄dicādi,
alio modo vt opponitur modo per se causandi.
Propositio quarti modi est de per accidens, pri
mo modo, quia prædicatū non est de intrinseca
ratione subiecti: sed tñ est de per se causalitate, quæ
effectus designatus per prædicatum per se sequi
tur ex causa significata per subiectum.

¶ Respondetur ad quintū, illam cōditionalem ef
fe necessariā: neq; vult Arist. in illis quatuor mo
dis de per se, omnes includere propositiones ne
cessariās, sed solum illas, quæ necessariæ sunt ex
intrinseca ratione, & extremorum connexionē:
nam illæ solū sunt aptæ ad demonstrationē. Sed
aliæ ppositiones quæ necessariæ sunt ex suppo
sitiōe: vt, Si sol lucet, dies est. Si hō est, rōnalis est:
hæc nō pertinent ad demonstrationē, sed solum
ad syllogismū dialecticum. Sed istæ, Omne albū
est coloratum, Quicquid currit mouetur, licet ra
tione significati materialis sint accidentales, ra
tione tñ formalis, sunt per se, & essentialis: sicut
albedo est color, & cursus est motus: & sic aptæ
ad demonstrationem sunt.

¶ Ant igitur ita dicatur, aut hoc princi

Textus. i 6

pium supponatur, demonstrationem ne
cessariam esse: & si demonstratū sit quip
piam, fieri non posse, vt illud se se habeat
secus. Ex necessarijs ergo constare demō
stratiuam ratiocinationem oportet. Et
enim fit, vt & non demonstrans ratioci
netur ex veris: at aut ex necessarijs quis
quam nisi demonstrans ratiocinationem
conficiat, non fit. Id enim ipsum iam de
monstrationis proprium est.

¶ Signo etiam illo patet, demonstrationē
ē necessarijs esse: nam inficiationes aduer
sus eos qui demonstrare putant, negatio
nem necessitatis inferre nos consueuim⁹,
aut putantes omnino fieri posse quo res
aliter se se habeant, aut disputatiōis cau
sa contententes.

¶ Ex quibus etiam patet, stultos eos esse

profecō, quia principia bene sumere putant; si probabilis sit propositio, atque vera, ut sophistæ, scire enim scientiam habere est. non enim ideo propositio principium est, quia probabilis, aut non probabilis est: sed quia prima est ipsius generis, circa quod sit demonstratio. Et verum non omne proprium est.

Textus. 17 ¶ Atque demonstratiuam ratiocinationem ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet: nam si non est iste sciens, qui nō habet eius rationem propter quid est, cuius est demonstratio: atque fieri potest, ut a. quidem ipsi. c. necessariō competat: medium autem. b. per quod illud est demonstratum, non sit necessariō: is planē qui talem ratiocinationem extraxit, non scit propter quid est, quippe cū illud ob ipsum medium non sit: nam ipsum quidem fieri potest, ut non sit, conclusio autem est necessaria.

¶ Præterea. Si quis nūc nescit, rationem habens, & saluus re salua est, neque oblitus est, is neque prius sciebat. Quod si medium non est corruptum, fieri verō potest ut corrumpatur: id quod accidit, erit possibile, atque contingens: sed ut is sciat qui sic se habet, fieri minimē potest.

Textus. 18 ¶ Cū igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri namq. potest, ut necessarium ex non necessarijs etiam concludatur: perinde atque fit, ut verum ex falsis concludatur. Ac cū medium est necessarium; conclusio quoque necessaria est: quemadmodum & ex veris infertur semper conclusio vera: nam tam ipsi b. quam a. b. ipsi. c. necessariō cōpetat: igitur & a. necesse est ipsi compe-

tere. c. Verū fieri nequit, ut cū conclusio non est necessaria, medium necessarij subeat rationem. Infit enim a. non necessariō ipsi. c. si igitur a. ipsi. b. & b. ipsi. c. competere necessariō dixeris: & a. profecō ipsi. c. competere necessariō concedas oportet. At ipsi competere non eo pacto supponebatur.

¶ Cū igitur id quod demonstratiuē quispian scit, necessarium oporteat esse, constat per medium quoque necessarium demonstrationem eius illum habere oportere: vel nescit illud profecō, aut propter quid necessariō sit, aut quod sit: sed aut se scire arbitratur, quod nescit, si scilicet necessarium quod necessarium non est, esse putet: aut nec scire arbitratur: æquo discrimine sanē, siue quod scit aliquid per media, siue cur sit aliquid, per medys vacantia scierit.

¶ Eorum autem quæ non per se, eo quo determinata sunt ea quæ per se competunt modo, accidunt, demonstratiua scientia non est: non enim fit, ut necessariō conclusio demonstretur. Fit enim, ut accidens ipsum non infit: de tali namq. accidēte loquor.

¶ Quāq. fortasse quispiam dubitauit, cuius nam gratia de his hæc interrogare oportet, si conclusionem esse necesse non est. Nihil enim refert si quispiam quænis interrogans, deinde conclusionem dicat. At enim interrogare oportet, non ut per interrogata necessarium quicquam sequatur: sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & verē dici, si competant verē.

IN

In isto capitulo, & tribus sequentibus Aristoteli, contendit probare, ex quibus propositionibus constat demonstratio propter quid, & potissima, & probat constare ex per se, & proprijs: quia ex necessarijs.

Intex. 15. ¶ In primo textu, qui est. 15. in ordine, probat hanc conclusionem: Demonstratio ex necessarijs per hoc, quod est ex propositionibus per se. ¶ Facit Aristoteli hunc syllogismum. Omnis demonstratio est ex propositionibus necessarijs: sed propositiones necessariae eadem sunt, quæ per se: ergo omnis demonstratio est ex propositionibus de per se. Et sic maior est totum illud. Si igitur demonstratiua scientia ex principijs est necessarijs. & minor est illa: Ea uerō quæ per se rebus insunt, necessariō competunt. Quam probat: quia quædam sunt in eorum ratione quibus competunt: ut sunt illa, quæ in primo modo dicendi per se: quædam uerō in sua ratione includunt eas res, scilicet subiecta ea, de quibus prædicantur, quæ sunt in secundo modo. Et addit, quorum alterum oppositorum insit, necesse est, propter proprias passionis distinctiuas, scilicet par, vel impar, rectum, vel curuum, quorum alterum de necessitate inest subiecto, ut supra diximus: & sic infert conclusionem.

Intex. 16. ¶ In textu. 16. probat, quomodo ad demonstrationem non sufficit quod procedat ex veris, uti sophista agit. Sophistam uocat Dialecticum, qui ex probabilibus, & ueris syllogizatur, sed demōstrat minimē. Ait enim eos stultē agere, qui hoc putant: quia principium demonstrationis non est nisi propositio immediata, prima saltem in illo genere: quod dicit, eo quod non est necessarium, ad hoc quod quis habeat scientiam, quod refoluat usque ad prima principia simpliciter, sed usque ad prima infra limites illius scientiæ: ut primum principium in Geometria est, à quolibet puncto in quodlibet lineam ducere: etiam si illud probat philosophus naturalis, per hoc, quod inter duo puncta oportet medium dare spaciū: & sic concludit, quod non omne uerum est proprium, sed uerum, & necessarium, & per se.

Intex. 17. ¶ In. 17. text. rursus reuertitur ad probandum, demonstrationem procedere ex necessarijs principijs: quod probat, quia conclusio demonstratiua, oportet sit necessaria: & ob id præmissæ debent esse necessariae. Nam datur a. ipsi. c. necessariō inest: quia est conclusio necessaria: Omne. c. est. a. Medium autem. b. per quod demonstratur conclusio datur non necessarium, uidelicet aut ambas has, omne. b. est. a. & omne. c. est. b. vel alteram, tunc non sciet conclusionem, quia non

est posita causa: nam cū anteceden sit contingens, & consequens necessarium, potest esse conclusio vera sine ueritate antecedentis: & sic anteceden non est causa consequentis.

¶ Secundam rationem ponit ad idem in summa. Qui ex falsis syllogizatur necessariam conclusionem, non demonstrat, neque scit propter quid: ergo nec ex illis qui ex ueris non necessarijs: quia impertinēs est contingens esse corruptum nec ne: quia si nō est corruptum, potest corrupti, manente conclusione necessaria uera, & sic contingens nō est causa conclusionis necessariae.

¶ Ponit quatuor esse in causa, ut quis nunc non sciat quod ante sciebat: uel quia oblitus est medium, per quod sciebat, aut quia sciens mortuus est, aut quia obiectum scientiæ aliter se habet, aut si quis obliuiscitur conclusionis.

¶ Ponit in tertia parte huius textus tres conclusiones. Prima. Non inconuenit in aliquo syllogismo conclusionem esse necessariam, præmissis non existentibus. Quia necessarium sequitur ex non necessario: tamen non erit demōstratio.

¶ Secunda. Si medium, id est præmissæ sunt necessariae, conclusio erit necessaria, aliàs anteceden potest esse uerum, & consequens falsum.

¶ Tertia. Si conclusio syllogismi non est necessaria, præmissæ non erunt necessariae. Hæc ex secunda sequitur. Nam si præmissæ essent necessariae, anteceden posset esse uerum, & consequens falsum. Item, quia si præmissæ sunt necessariae, etiam conclusio erit.

¶ In. 18. text. concludit tanquam recapitulando suppositum, scilicet, quod si conclusio demonstrationis est necessaria, necessarium est per medium, id est præmissas necessariae procedat: & dicit, quod illorum quæ sunt de per accidens, non est scientia: quia talis propositio, cū non sit necessaria, potest esse falsa. Et subiungit se loqui de accidente separabili; ne quis putet eum loquutum de proprijs passionibus: nam de illis potest esse scientia, quia faciunt propositiones per se in secundo modo de per se.

¶ In fine ponit differentiam inter Dialecticum, & demonstratorem, penes hoc, quod qui demōstrat, utitur necessitate conscientiæ, & principiorum, & infert ex hac necessitate conclusionem. sed Dialecticus solum altera, scilicet, necessitate consequentiæ: ideo interrogat de contingentibus: ut si aliqua concedatur, etiam concedatur quæ ex ea sequitur: ut si quis concedat quod homo currit, inferat, ergo homo mouetur.

I 4 CAP.

Demonstrationem ex ijs que per se sunt, & ex perpetuis esse.

Textus. 19

¶ *U*m igitur ea quæ per se insunt, necessariò circa vnumquodq̃, competent genus, & vt tale est quodq̃, patet demonstrationes ipsas scientiarum effectrices de his esse, quæ per se competunt, & ex talibus extrui, atque constare: accidentia nanq̃, non sunt necessaria: quare non fit, vt necessariò conclusio propter quid est, sciatur: neque si semper fit, non autem per se fit: quòd ita esse declarant eæ rationationum, quæ per signa conficiuntur: id enim quod est per se: non per se quisquã sciet, neque propter quid est. Scire autem propter quid est, nihil aliud est, quam per causam scire: per se ergo tertio medium, & medio primum inesse oportet.

Textus. 20

¶ *N*on igitur fieri potest, vt ex alio genere quisquam in aliud trãsiens quicquam demonstraret: veluti conclusionem Geometricam Arithmetica demonstratione: tria nanq̃ sunt, quæ in demonstrationibus insunt: vnum id quod demonstratur inesse: hoc autem est id, quod alicui per se generi competit: aliud dignitates: dignitates autem ea sunt, ex quibus fit demonstratio: tertium est genus, ipsum subiectum, cuius effectus, accidentiaq̃, per se demonstratio patefacit.

¶ *F*ieri igitur potest, vt ea quidem sint eadem, è quibus fit demonstratio: at quarum genus diuersum est, vt Arithmetica, Geometricaq̃, in hisce fieri nequit, vt

ad quæ magnitudinibus accidunt, Arithmetica demonstratio accommodetur, nisi sunt ipsæ magnitudines numeri: hoc autem vt in quibusdam fieri potest, posterius explicabitur. Arithmetica verò demonstratio, semper in se genus id habet, circa quod ipsa versatur: cætereq̃, similiter: quare, si transire, migrareq̃, debeat demonstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte idem necesse est esse: secus verò patet fieri non posse. Ex eodem enim genere ipsa extrema, & media, necesse est esse: nam si nõ sunt per se, accidentia erunt profectò.

¶ *Q*uocirca fieri non potest, quo Geometria contrariorum vnam scientiam esse, vel duos cubos cubum esse, demonstrat: aut alia queuis scientia, id quod ad aliã pertinet, nisi in hisce quæ sic inter se se habet, vt altera sub altera collocetur: quo pacto tam ad Arithmetica, Musica, quam ad Geometricã, p̃spectina se habet.

¶ *N*eque si quid lineis inest, non vt lineæ sunt, priorumq̃, ratione principiorum Geometria demonstrat: veluti si pulcherrima linearum sit linea recta: aut si se habeat ad circumferentiam contrario modo: non enim hæc ratione proprii generis ipsarũ, sed cuiusdam communis cõpetũt.

¶ *P*atet autem. Sit propositiones, ex quibus fit ratiocinatio, vniuersales sint, necessariò conclusionem quoq̃, perpetuam esse demonstrationis talis, & demonstrationis omniino: non est igitur eorum quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquam per accidens: quæ non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tempore, & quodam etiam modo: atque cum est conclusio corruptibilis, necesse est alteram

alteram propositionem & non vniuersalem, & caducam esse: caducam, quoniam est & ipsa conclusio talis, cum est illa talis: non vniuersalem, quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem: quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantum.

Textus. 22

¶ *S*imiliter res se se habet & in definitionibus ipsis: quippe cum definitio, aut principium demonstrationis sit, aut demonstratio positione differens, aut quædam demonstrationis conclusio.

¶ *P*atet etiam demonstrationes, atq̃, scientias eorum quæ sepe fiunt, vt luna defectiones, & huiuscemodi rerum, quo quidẽ sunt tales, hoc esse semper: quo verò non sunt semper, hoc esse particulares.

Textus. 23

¶ *C*um autem pateat fieri non posse, vt quidquam demonstretur, nisi suis quidq̃, principijs, si id quod demonstratur rei cõpetit, non vt est illa, non sanè quippiam scitur, etiam si ex veris, & in demonstrabilibus, mediõq̃, vacantibus ostendatur. Fit enim vt quippiam perinde ostendatur, atque Bristo quadrationem ostendit.

Huiuscemodi nanq̃, rationes per commune quoddam ostendunt, quod & alij competet: quapropter & ad alias res non propinquas ipsæ rationes accommodantur. Igitur res non vt illa est, sed per accidens scitur: non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodq̃, non per accidens scim̃, cum per id cognitionem consequimur, per quã competit, ex principijs illius qua ratione est illud: velut, cum duobus rectis æquales habere, ei scimus competere, cui per se competit id ipsum ex principijs. Quare si illud competit ei per se cui cõpetit, mediũ

Textus. 21

necesse est in eadem esse propinquitate. ¶ *Q*uòd si non sit ita, at perinde erit, atque cum Musica per Arithmetica demonstratur. Atque talia demonstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse ad aliam scientiam attinet. Subiectum enim genus diuersum est: ipsum autem propter quid, superioris nimirũ est, cuius per se sunt ipsi effectus. Quare patet ex hisce fieri nõ posse, vt demonstretur quidquam, nisi ex suis quidquam principijs: sed horum principia habent commune.

¶ *Q*uòd si id constat, patet fieri non posse quisquam proprium principiorum, vt demonstrationem exhibeat. Erunt enim illa omnium principia, & ipsorum scientia domina omnium erit. Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit: scit. n. tamen ex prioribus, cum ijs è causis scit, quæ non effectus subeunt rationem: quare si magis scit, & maximè: & si est illa scientia, magis profectò, maximeq̃, scientia est.

¶ *D*emonstratio verò ad aliud genus non accommodatur, nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultatis machinarũ extruendarum, vel ad p̃spectiuas Geometricæ, quã ad Musicã Arithmetica demonstrationes accommodantur, vt diximus. ¶ *A*t verò difficile admodum se se percipere est, quempiam, si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere, si ex principijs vniuscuiusq̃, sciamus nec ne: quod quidem est scire. Putamus autem se penumero scire, si ex veris quibusdam, primis ve, ratiocinationem habemus. Id verò non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.

Nisto ca. 7. qui diuiditur in .5. textus, repetit, & confirmat conclusionem propositā, scilicet, omnem demonstrationem esse ex propositionibus p se, & subiungit, quod procedit ex proprijs, & addit, quod procedit ex perpetuis.

In tex. 19. ¶ In tex. 19. Probat, quod ex se per se procedit, quod illa quæ sunt per se in vnoquoque genere, sunt necessaria: sed procedit demonstratio ex necessarijs: ergo procedit ex per se.

¶ Subdit, *Neque si semper sit, si non per se sit, cadit sub scientia, etc.* Quod est dicere, quauis præmissæ necessario concludant aliquam conclusionē, si non sunt per se, non faciunt propriam scientiā: vt si quis demonstrauerit, Omne mixtum esse corruptibile, quia experimur illud: hoc est à signo, & non à causa: quapropter non habetur scientia illius conclusionis, haberetur tamen, si sic fieret. Omne compositum ex contrarijs corrumpi necesse est: sed omne mixtum est compositum ex contrarijs: ergo omne tale corrumpitur. Et concludit Aristoteli. quod ad hoc quod conclusio simpliciter sciatur, *Debet tertio medium et medium primo per se inesse, etc.* Ac si diceret, Debet esse per se tam minor, vbi medium de minori extremitate, quam maior, vbi maior de medio, vt contingit in prima figura.

In tex. 20. ¶ In tex. 20. Ibi. *Non igitur fieri, etc.* pbat secundam conclusionem, scilicet, demonstrationem procedere ex proprijs: principijs: quia nec ex alienis alterius scientiæ, neque ex communibus. Et quia ex proprijs, dicit, non contingit transire de genere in genus: quia Arithmetica non vitur demonstratione Geometrica.

¶ Consequenter probat, quod non procedit ex communibus: & supponit tria esse in demonstratione. Primum, id quod demonstratur inesse: & hoc est quod per se inest generi, id est, subiecto alicuius scientiæ: vt sunt propriae passionēs. Secundum, in demonstratione est dignitates, & principia complexa sunt, per quæ procedit talis scientia. Tertium est, genus ipsum, id est, subiectū, cuius passionēs demonstrant: vt in Geometria, quantitas continua, & in Arithmetica, numerus.

¶ Subiectum scientiæ vocatur genus, quia non de qualibet specie est alia, & alia scientia, sed de vno genere, vna scientia: vt de animali, vna, & de quantitate continua, vna: cuius plures sunt species: & de discreta vna, cuius etiam sunt plures.

¶ Ibi. *Fieri igitur potest, etc.* Probat nullam scientiam ex alienis probare. Pro quo oportet notare, quod subiecta scientiarum se possunt habere in triplici differentia: vel subiecta sunt ex æquo genus diuidentia: vt est Geometria, & Arithme-

tica: quia continuum, & discretum ex æquo genus diuidunt. Secundo modo est subiectum vni, inferius ad subiectum alterius: vt est in scientia de animali, & scientia de homine: & scientia de triangulo, & de Isocele. Tertio modo, quando subiectum vnius, est inferius accidentaliter ad subiectū alterius: vt Geometria, & Perspectiua, Arithmetica, & Musica: cuius subiectum musicæ, quia numerus sonorus est, accidentaliter inferior ad subiectum Arithmeticæ, scilicet, ad numerum.

¶ Primo modo, scientiæ sunt diuisæ: & si vna vteretur alterius principijs, diceretur transire de genere in genus: sed secundo, & tertio modo contingit: & sic potest de superiori ad inferiorem transire contingere.

¶ Format ergo sic rationem. Illa scientia non potest demonstrare ex principijs alterius scientiæ, cum qua non communicat in genere, id est subiecto: sed scientiæ diuersæ, quarum vna alteri non subalternatur, non communicat in subiecto: ergo in talibus vna non potest demonstrare ex principijs alterius. Et insinuat maiorem, ibi, *Fieri igitur potest, etc.* id est, potest contingere, vt in aliquibus scientijs eadem sint principia: vt est in subalternante, & subalternata: sed in Arithmetica, & Geometria fieri non potest.

¶ Et posito quod in subiecto, neque in parte subiecti communicant, probat quod non communicant in alijs duobus, scilicet, in dignitatibus, neque in passionibus quæ demonstrantur. Quod probat ibi, *Ex eadem enim genere ipsa extrema, et media, etc.* Ac si diceret, medium, & extremitates debent esse eiusdem generis: quia medium debet esse definitio subiecti: & subiectum est minor extremitas: & eius passio est maior extremitas, vt contingit in isto syllogismo, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Et ex istis tribus debent constare dignitates: Definitio, & passio, debent per se conuenire subiecto: vt si quis in Geometria vellet probare, omnem triangulū habere tres, sumeret pro medio triangulum æneū: supposito omnis triangulus est ex ære, sic, Omnis figura ænea habet tres angulos æquales duobus rectis: & omnis triangulus est figura ænea: ergo. Tunc vteretur principijs alienis, quia illa passio per accidens inest medio, & medium per accidens inest subiecto.

¶ *Quocirca fieri, etc.* Ostendit ex æplis conclusionē propositā: quia Geometria non probat contrariorū eā esse scientiam, quia hoc ad Dialecticū: nec duos cubos cubū facere, quia ad Arithmeticū. Ad intelligendum secundum exemplum de cubo nota, quod cubus in continua quantitate, est corpus omnium laterū æqualiū: vt taxillus, & tessera. Cubus dicitur corpus.

Numerus
bus.

corpus. In numeris datur superficialis numerus solum, & est ille, qui consistat ex sui ipsius multiplicatione: vt bis duo faciūt. 4. Quaternarius est numerus superficialis: & ter tria. 9. est etiā similiter: sed si rursus diceret, ter tria ter, faceret. 27. & esset cubus. Bis duo faciūt. 8. est numerus cubus, qui constat ex ductu numeri bis multiplicati: & iam non superficialis vocatur, sed solidus: & sic cubus. In cubis continuum, ex duobus non fit cubus: vt si ponas duos taxillos, fit corpus altera parte longius: si tamē quatuor apponas alijs quatuor, ex. 8. fit cubus: sic in numeris ex duobus cubis non semper fit cubus: vt. 16. sunt duo cubi, quia duo octonarij: & non fit cubus: si tria duos cubos iungas, multiplicatio vnū per aliū, semper fiet cubus: vt. 8. est cubus, & 27. est cubus, multiplicando vnū per aliū. Ex istis constat. 216. qui est cubus, cuius radix est. 6. nā sexties. 6. sunt. 36. & rursus sexties. 36. sunt. 216. & qui est cubus numerus, & radix est solum. 6. Probat ergo Aristoteli ingenio se non pertinere ad Geometram, probare duos cubos facere cubum, sed esse illi extranea, & propria Arithmetici.

¶ Ibi. *Neque si quid lineis, etc.* Ponit exemplū quomodo non solum scientia non debet vti principijs alienis sed neque accidentibus impertinentibus sui subiecti: sicut Musica de numero sonoro: non debet de eo in quantum delectabilis tractare.

Textus. 21. ¶ In tex. 21. tertiam probat conclusionem, scilicet quod demonstratio est eorum quæ sunt perpetua, & incorruptibilia. Et facit virtualiter hanc consequentiā, si præmissæ sunt perpetua, & necessaria, conclusio erit perpetua: si antecedens est necessarium, consequens est necessarium: & quia sunt de omni posteroristica, id est vniuersales, non intereūt, sed sunt perpetua. Et si conclusio est corruptibilis, necessarium est aliquam præmissarum esse caducam, & non vniuersalem.

In tex. 22. ¶ In tex. 22. *Similiter res se habet, etc.* Subdit perinde res se habere in definitionibus, atque in conclusionibus scibilibus: quia definitio non est corruptibilium, id est singulariū, sed specierū in quantum sunt vniuersales: non enim primū definitur Ioānes, sed homo: quia eo quod homo est animal rationale, & Ioannes est talis. Imō & propriū primū respicit speciem, & secundū indiuidua speciei: contrario modo accidentia communia primū respiciūt indiuidua.

¶ Probat definitionem non esse corruptibilis: quia demonstratio corruptibilis non est: quia definitio aut est principium demonstrationis, aut de demonstratione positione differens, aut demonstrationis conclusio. Quod probatur: quia cum definitio explicet rei causam, loquēdo de definitione quid rei, potest explicare quoduis quatuor gene-

Numerus
bus.

rū causarū: & vna definitio per aliā potest demonstrari. Finis est prima causarū, quæ mouet agentē: & agens formā producti, & materia secundū formā exigentiā disponitur: & sic materialis definitio à priori demonstrat per formale: & formalis per efficientē, & efficiens per finale: vnde de primo ad vltimū, materialis, & formalis per finale: vt definitio materialis domus, est, quod fit composita ex lapidibus, & lignis: formalis, quod fit habens quadrati formā: ex quibus potest dari domus definitio: vt fit compositum quid ex lapidibus, & lignis, quadrati habens formā. Quando ergo probat hanc esse domū per alterā definitionē, tunc definitio est demonstrationis principium, vt. Quicquid ex lapidibus, & lignis recte componitur in forma quadrati, à frigore defendit: sed domus est huiusmodi. Vna definitio est demonstrationis principium, & alia est conclusio demonstrationis. Vel à priori materialis demonstrat per finale hoc modo. Quicquid est ad nos protegendum à frigore, & lapidibus & lignis debet consistare: sed domus est ad hoc. Si tamen ex vtraque definitione, materiali, & formali vna fiat totalis definitio, tunc ipsa definitio est demonstratio, positione differens, id est dispositione differens: quia ibi ponitur virtualiter medium, & conclusio: hoc solo excepto, quod non sunt tres propositiones dispositæ in modo, & figura: & sic sequitur quod quandoquidem definitio est pars demonstrationis, ipsa de corruptibilibus non fit, sicut neque demonstratio.

¶ *Cum autem pateat, etc.* Hic Aristoteli probat non re Textus. 23. esse probari ex communibus principijs, veluti Brisso non proprie demonstrabat circuli quadraturā ex communibus principijs: de qua Aristoteli in p̄dicamento ad aliqd dixit, non esse scientiā inuentā illius scibilibus. Brisso ad inueniendā scientiā utebatur hac ratione: vbi est maius, & minus, est & æquale: sed descripto circulo dabitur intra quadratū minus, & extra quadratū maius: ergo poterit dari æquale. Ait Aristoteli. quod hæc demonstratio non recte procedit: quia non ex proprijs Geometriæ principijs, cuius est quadrare circulū, cuius subiectū est, quātitas continua, & principium etiā est quantitatis discretæ: & sic tale non conuenit illis rebus, in quantum sunt quantitates continuæ, sed de per accidens. Nam esse maius, & minus, conuenit etiam numeris: ideo dicit, quod si propria passio demonstratur de proprio subiecto, necesse est medium esse in eadem propinquitate. Et si aliquis inestet, *Instantia.* quia Musicus vitur principijs Arithmeticæ, re Dilutio. spondetur non esse inconueniens: quia est idem subiectum: nam Arithmeticæ est numerus: & Musicæ, numerus sonorus: ob id principia numerorum possunt probare circa numerū sonorū. Et subdit, *Ipsū quidem esse, ad aliam scientiam attinet, etc.* scilicet

Transf. Bor. scilicet ad subalternatam, quod Boëtius transfert, quia est proprium subalternatæ: & Argiopylus, esse scilicet verum est subalternatæ. Nam cum subiectum musicæ sit numerus sonorus, quare sit sonorus proprii Musicæ: vt quod Diatessaron, quæ est sexquitercia, scilicet quatuor ad 3. sit proportio rationalis: & quod sonora, nõ probat Arithmeticus, sed Musicus.

Metaphysica suprema scientia. Quod si id constat, &c. Infert, quod nulla scientia demonstrat sua propria principia, sed ad Metaphysicam, quæ est omnium domina, spectat probare omnium principia. Non dicit expressè ad Metaphysicam spectare, sed dicit virtualiter: nõ sicut se habet Geometria ad Perspectiuam, & Arithmetica ad Musicam, ita se habet Metaphysica ad omnes alias: nam quia subiectum Arithmeticæ est numerus, & Musicæ numerus sonorus, quia communis numerus, habet Arithmetica iudicare de principijs Musicæ. Cum ergo Metaphysicæ subiectum sit ens absolutè, ipsa habebit iudicare de principijs omnium scientiarum. Exempli gratia. Omne totum est maius sua parte, est principium in Mathematica: si quis neget, Metaphysicus probabit, Omne continens est contento maius: sed totum est partem continens & pars contentum: ergo totum maius est sua parte.

Metaphysica de principijs aliarum scientiarum iudicat. Probat etiam excellentiam Metaphysicæ ex excellentia subiecti: quod est ens simpliciter, vt includit primam causam, & intelligentias. Et licet Mathematicæ scientiæ ex parte modi procedendi sint præstantiores, quia certiores, Metaphysica tamen ratione subiecti excedit, vt Aristotele. in prologo de anima probat.

¶ Demonstratio uero, &c. Concludit Aristotele. suã intentionem conclusionem, quomodo demonstratio ex proprijs procedit principijs, & non ex communibus, nisi in quantum subalternata vtitur principijs subalternantis, vt Musica Arithmeticæ. Et concludit, At uero difficile est cognoscere, quando quis ex proprijs principijs demonstrat, &c. Est difficile, quia aliquando putabit aliquis se demonstrasse, & scientiam habere, & desipietur, quia non ex proprijs probat.

CAP. VIII.

De principijs tam communibus, quam proprijs.

A autem in quocunq; genere principia dico, quæ fieri nequit vt esse demonstretur. Igitur quidnã ip

Textus. 24

sa prima, & ea quæ ex hisce proficiscuntur significat, sumitur: at quod sunt principia sumere, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est unitas, aut rectum, aut triangulus sumitur, esse uero unitatem, ac magnitudinem sumere, cætera autem demonstrare oportet.

¶ Eorum autem, quibus in demonstratiuis vtuntur scientijs, alia cuiuscunq; scientiæ propria, alia communia sunt: communia uero, similitudine rationis: quippe vsus eorum tantum se se extendat quacunque in scientia, quantum cuiusq; subiecto generi congruit. Propria sunt, vt lineã esse talem, rectam uero: communia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea quæ restat, æqualia sint: atq; horum unumquodq; cuique satisfacit, ad cuiusq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciat, ac si non de omnibus ipsum accipiat Geometra, sed de magnitudinibus tantum, & Arithmeticus de numeris solum.

¶ Sũt etiam & ea propria, circa quæ scientia considerat ea, quæ per se illis insunt, atq; hæc & esse, & quid sunt, scientia sumit: vt unitates, Arithmetica, puncta lineas uero, Geometria: at horum per se affectu quid quidè quisq; significat, sumit: vt Arithmetica, quid par, quid impar, quid quadratum, quid quoque cubus: Geometria, quid expers rationis, quid frangi, quid concurrere, & huiusmodi cætera. Demonstrat autem ipsos esse, & per communia, & per ea quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet.

¶ Omnis nanque demonstratiua scientia circa tria versatur. Ea sunt, ea quæ ponit esse: hæc autè sunt genus, cui per se

Textus. 25

se affectuum est cõtemplatrix: & ea quæ communes dignitates, dicuntur ex quibus primis demonstrat: & tertiu affectus quorum quid quisq; significat sumit, nihil tamen prohibet scientiarum nonnullas horum præterire nonnulla: ueluti genus non supponere esse, si esse pateat: non enim æquè & numerum, & frigidum & calidum esse patet: affectus etiam non sumere quid significant, si sint clarè, sicut nec dignitates, nihil prohibet: vt quid significat æqualia ab æqualibus auferre, quia est notum: sed nihilominus hæc tria natura sunt: id inquam circa quod scientiam demonstrat, & ea quæ demonstrat, atq; ea ex quibus demonstrat.

Tacite obiter dicitur.

¶ Non est autem id suppositio, neq; postulatio sane, quod per se ipsum esse uiderit quæ necesse est. Demonstratio nanq; non in oratione quæ est extra, sed in oratione quæ est in mente consistit: quãdoquidem neq; ratiocinatio in illa consistere uideatur. Cum enim semper aduersus orationem, quæ extra est, per insiciationem obfretur: vt aduersus eam quæ est in mente, non semper.

¶ Quod igitur demonstrari quidem potest, non demonstratum autem à se quispiam sumit, id aut supponit, si ita esse discenti uideatur, atq; hæc non absolute quidem, sed ad illum tantum suppositio est: aut postulat, si nulla prorsus discenti de hoc opinio uel etiam contraria insit. At que hoc inter suppositionem, postulationemq; interest. Etenim id est postulatio, quod est contrariu opinionum discentis: uel quod quidem demonstrabile est, sed illud quispiam sumit, utiturq; non demonstrato.

¶ Definitiones igitur cum affirmatio-

nes aut negationes non sint, suppositiones non esse patet: quas quidem vt genus propositio complectitur. Definitiones præter ea percipiuntur solum oportet: at id suppositio non est, nisi quispiam & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, quæ cum sint hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio. Neq; Geometra falsa supponit, quæ admodum nonnulli putarunt: qui quidem inquit, demonstratẽ falsis uti suppositionibus non oportere: Geometram uero falsa supponere, designatam lineam nunc pedalem, nunc rectam esse dicentem, quæ quidem nec recta, nec pedalis existat: nam Geometra cum non sit ea linea, quam designauit, aut protulit ore concludere solet: sed cum ea sint quæ per illam significantur, aut indicantur, quæ designauit ac protulit ipse. Insuper omnis postulatio, suppositioq; aut uniuersalis, aut particularis est: at neutrum istorum definitionibus competit, quare definitiones, suppositiones, postulationesq; non sunt.

¶ Formas igitur aut unum quid præter ipsa nullè esse, ideo quia demonstratio sit necesse non est: tamen uerum est dicere, necessario unum esse de pluribus prædicandum: nam si id non sit, uniuersale sane non erit: at si uniuersale non sit, non erit medium ipsum: quare nec demonstratio. Esse igitur unum, quid oportet, idem que de pluribus, non solum communi nomine prædicandum.

¶ Nulla autem demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur, atq; negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiã pacto demonstretur conclusio. Quod quidem fuerit, si sumperimus affirmare quidem

Textus. 16

quidem primum de medio esse verum, ne
gare autem verum non esse. Nihil autē
refert. medium esse atque non esse sume-
re, & tertium pari modo. Nam si datum
est id, quo hominem dicere verum est, &
si detur & id etiam quo non hominem di-
cere verum est: tamen si tantum hoc to-
tum sumatur, hominem, inquam, animal,
non autem non animal esse, erit etiā ve-
rum. Calliam, etiam & non Calliam, ani-
mal, non autem non animal dicere: causa
autem est: quia primum non solum de me-
dio, sed etiam de alio dicitur, propterea
quod ad plura se extendit. Quare ad cō-
clusionem nihil refert, & si medium &
ipsum, & non ipsum est.

Hoc autem, omne, inquam affirman-
dum aut negandum esse, ea demonstra-
tio sumit, qua deducitur ad id quod fieri
nequit: nec tamen semper vniuersaliter,
sed quoad satis est generi, circa quod gē-
nus demonstrationes afferuntur, sicut &
prius est dictum.

Textus. 17 ¶ Conueniunt autem inter se se scientiæ
omnes, in hisce quæ communia sunt: com-
munia verò dico, quibus vtuntur tāquam
ex eis demonstrantes, non autem de qui-
bus demonstrat, nec ea quæ demonstrat.
¶ Differendi quoque facultas cum omni-
bus conuenit, & si quæ vniuersaliter ipsa
communis ostendere nitatur: velut om-
ne quoduis affirmetur, aut negetur, oportet,
vel ab æqualibus demptis æqualibus,
æqualia sunt ea quæ restant: vel talium
aliqua, atque ipsa differendi facultas, nō
est sic definitorum quorundam, neque ge-
neris cuiusdam: non enim interrogaret.
Demonstranti namq; interrogare non li-
cet, propterea quod ex oppositis idem

non ostendatur, hoc autem demonstra-
tum in hisce est, quæ de ratiocinatione
sunt pertractata.

In hoc capitulo. 8. Ari-
sto. facit latiorē sermonē
de principijs demonstratio-
nis propter quid: & ostendit
primò quæ sint principia
propria, & quæ communia,
& quomodo quælibet
scientia vtatur principijs, illa præsupponendo,
vel exponendo, aut formaliter vtendo aliquib;,
& alijs virtualiter. In quo capitulo sunt quatuor
textus, & primus est. 24. in ordine: in quo ponit
definitionem principij, ait enim. Principia sunt
in quouis genere, quæ in tali genere sunt inde-
monstrabilia, & sic illa sunt, quæ sunt immédia-
ta: vt est propositio, in qua propria passio præ-
dicatur de definitione, aut definitio de definito,
aut dignitates. Dicit etiam, quod tam principio-
rum, quàm conclusionum quæ ex eis sumitur,
prius quid significant, id est tanquam suppositū
recipiuntur significationes terminorū, licet prin-
cipia ipsa sumenda, & conclusiones, sint demon-
strandæ. Ponit exemplum, vt quid est vnitatis, &
quid rectum, id est definitio vnitatis, quæ est pri-
mum subiectum Geometriæ: & definitio recti,
& trianguli, quæ sunt passionēs illius. Item, sub-
iectum supponere, id est vnitatem esse, supponē-
dum est.

¶ At horum per se affectuū quid significant sumitur,
&c. Nomine affectuum semper apud Aristotē. in-
telligitur propria passio: vt Arithmetica suppo-
nit quid significat par, & quid impar, quid qua-
dratum, quid cubus, quæ sunt numeri passionēs.
Et Geometria supponit quid significat ex-
pers rationis. i. proportio irrationalis: quæ nō potest
reperiri in numeris, cum vnitatis sit pars aliquota
cuiuslibet numeri, sed reperitur in quantitate cō-
tinua, sicut inter diametrum, & costam quadra-
ti æquilateri. Scientia ergo demonstrat hos affe-
ctus, id est has proprias passionēs in esse subiecto.
¶ In tex. 25. explicat adhuc clariū principiorū
differentiam. s. postulationes, suppositiones, &
cōs animi conceptiones. Ibid. Non est autem, &c.
Ponit itaq; inter postulationē, suppositionem,
& dignitatem differentiam. Pro cuius intellectu
notandum differre ista, Suppositio, Dignitas, Pe-
titio, & Definitio. Conuenientia primò est, quia
oīa ista quatuor, sunt principia, ex quibus proce-
dit demonstratio: quia in ipsa scientia nō demō-
strantur, sed per principia alterius scientiæ: sed
differentia

Proprietas
suo nomi-
affectuum
Differen-
Suppositio
Dignitas
Definitio
Defini-

differentia est: nam dignitas differt ab alijs trib;,
quia ipsa est propositio per se nota simpliciter,
& secundum se, & quo ad nos: alia tñ licet pos-
sint esse euidētia secundum se, non tñ quo ad
nos: quia termini non sunt oibus per se noti. Quo
circa licet qui demonstrat, illa nō demōstret, de-
bet tamen aliquo modo exponere, vel suppone-
re tanquam vera.

2. Differē. ¶ Secunda differentia est, inter suppositionē, &
petitionē. Suppositio accipitur vno modo gene-
raliter, vt cōe est omnibus principijs: alio modo
specialiter, vt distinguitur cōtra petitionē. Si enī
aliquod principij non sit tā euidens, vt dignitas,
sed tñ respondentī verū apparet, aut quia sic est,
aut quia in opinione respondentis verū est, illud
est suppositio: vt si quis supponat definitionem
trianguli esse figurā rectilineam trium angulo-
rum. Aut si quis cum aliquo disputans, supponat
illi corpora fieri ex atomis, quod ipse opinabatur
verum, licet sit falsum. Hæc omnia dicuntur
suppositiones speciali nomine.

¶ Si verò tale principium neq; sit euidens respō-
denti, neq; facile persuaderi potest, & est in rei
veritate dubiū respondentī, aut contra eius opi-
nionem, dicitur petitiō, seu postulatio: quia de-
monstrator hoc postulat a respondente: vt si pe-
tat solem esse maiorē terra, aut astra esse paria.
Vel quis ab Aristotē. qui scit non dari vacuum pe-
tat, vt ex eo probet per tale spacium fieri nō pos-
se motum successiuum.

3. Differē. ¶ Tertia differentia est inter definitionē, & alia
tria: quod alia sunt propositiones, & sic genera-
li homine dicuntur suppositiones: & definitio
non est propositio: ideo dicitur positio, & non
suppositio. Has tres differentias Aristotē. declarat
in isto tex. 26. Prima differentia ponitur ibi. Per
se ipsum esse, &c. Vbi dicit, dignitas per se vera, &
per se omnibus apparet vera: vt Quodlibet est,
vel non est. At si quis objiciat quod posset quis
negare, dicit quod demonstratio non est in ora-
tione extra, id est in voce, sed in mente: ac si dice-
ret, quod licet quis voce neget illam dignitatem,
non tamen mente potest, quia ibi sunt per se eui-
dentia, iuxta illud Cōmentatoris primo de ani-
ma. co. 1. Intellectus agens est causa primarum
propositionum, quoad euidētia: aliā si satis
esset negare principia, non solum nulla esset de-
monstratio, sed nulla esset ratiocinatio, id est syl-
logismus.

¶ Ibi. Quod igitur, &c. ponit secundam differen-
tiam inter suppositionem, & postulationem: &
ibi. Definitiones igitur, &c. ponit tertiam differen-
tiam inter definitionem, & alia. Et tandem in fi-
ne text; cōcludit, ppter necessitatē sciētiarū nō
esse op; ponere formas separatas. i. ideas (vt Pla-

to ponebat) sed est necessariū vnum ponere de
pluribus prædicandū. i. vnā cōmunem rationem
specificā, vel genericā, abstractam ab indiuiduis,
quæ sit in ipsis singularibus, & idē re cum eis, sed
ratione ab ipsis differens, quæ sic abstracta, ha-
beat rōnem vniuersalīs, de qua sit scientia, & defi-
nitio: & sic poterit esse mediū in demonstrationē.
Et notandus est iste locus Arist. vbi cōcedit ipsa
vniuersalia, non tñ ab ipsis indiuiduis separata,
sed solum p operationē intellectus abstracta.

Notandus
hic locus
Arist.

In tex. 16.

¶ Ibi. Nulla autem demonstratio, &c. dicit, quomo-
do vnaquæq; scientia principijs cōmunib; vtat.
Duo sunt generalia principia, vnū affirmatiuū.
De quolibet est, vel nō est, est verum affirmare.
Et aliud negatiuum, De nullo idem affirmari, &
negari. In prima parte text; pbat de negatiuo,
in secūda de affirmatiuo. Hic locus est valde ob-
securus in Arist. & mēdosa sunt exemplaria. Ma-
gister Soto declarat in isto loco sensum Arist. q
est, q tres sunt termini in syllogismo, maior ex-
tremitas, medium, & minor extremitas. Qui ab
Aristotē. vocantur primus, medius, & tertius: vt sunt
in proposito, aīal, homo, Callias. Intendit ergo
Aristotē. docere, q illud principij, De nullo idem
affirmari & negari verū est, non intrare formaliter
demonstrationem. Et probat sic: aut debet
intrare ex parte primi, id est maioris extremitatis,
aut ex parte medij, aut ex parte tertij, scilicet
minoris extremitatis, sed nullum istorū. Ex parte
maioris extremitatis non potest poni sub il-
la forma vt iacet, sed si accipiantur pro maiori
extremitate duo termini contradictorij, quorū
vnus affirmetur, & alius negetur de medio, scilicet,
Omnis homo est animal, & non est non ani-
mal: Callias est homo: ergo Callias est animal, &
non est non animal, hæc optima forma demon-
strationis est. Ex parte verò medij nō potest ad-
di hoc principium in proprijs terminis, neque
ex parte minoris extremitatis: sed addetur si ac-
cipiantur pro medio, aut pro minori extremitate,
duo termini contradictorij, scilicet omnis homo
& non homo est animal, prima parte distri-
buita in sensu copulatiuo: scilicet omnis hō est
animal, & non homo est animal. Callias est hō
& Callias est nō homo: ergo Callias est aīal. Sen-
sus ergo Aristotē. est, quod quamquā posset dari
vtraq; pars maioris vera, tñ illa pars de subiecto
in finito est supflua, & nihil refert ad syllogismū.
Si enī detur q omnis homo est animal, & non
est non animal, & q Callias est animal: licet nō
detur illa, scilicet non homo est animal, & nō est
non aīal, neq; illa, Callias est nō homo, sequeret
conclusio, Callias est aīal, & non est non animal.
Eadem ratiōe nihil refert si ex parte minoris ex-
tremitatis sumatur contradictio, scilicet Callias
& non

& non Callias est homo. Quęcunq; enim pars subsumatur, sufficit vt de illa concludatur maior extremitas.

¶ Litera Aristot. sic legi debet. Nulla demōstratio sumi fieri non posse, ut simul idem affirmetur atque negetur, &c. Id est, nulla formaliter sumit hoc principium, (nisi fuerit opus hoc etiam pacto demōstratur conclusio, quod quidem fuerit, si sumptimus affirmare quidem primum, id est maiore extremitatem, de medio esse verum, negare autem verum non esse.) Cuius iam nos exemplū posuimus. Nihil autem refert medium esse, atq; non esse sumere & tertium pari modo, &c. Id est, nihil ad vim demōstrationis conducit, duos terminos cōtradictorios capere, aut ex parte medij, aut ex parte minoris extremitatis. Et probat, vtrunq; simul. Nam si datum est id quo hominem dicere verum est, &c. Id est, data est maior propositio, quę verē enunciat hominem esse animal, & nō esse non animal: & si detur etiam id quo non hominem dicere verum est, id est quāuis detur vera alia pars maioris de subiecto infinito, scilicet non homo est animal, & non est non animal. Tamen si tantum hoc totum sumatur hominē inquam animal, non autem non animal esse, &c. Id est, si tantum sumeretur pro maiori illa pars de subiecto finito, erit etiam verum, &c. Id est optimē concludetur, Calliam, etiam & non Calliam, animal, nō autem non animal dicere. Si enim sumatur Callias, & non Callias est homo, infertur Callias & non Callias, est animal, & non est non animal. Ponit causam cur maior extremitas, quę dicitur de medio, dicatur etiam de eius cōtradictorio. Causa inquit quia primum, &c. Id est, maior extremitas non solum de medio, sed etiam de alio dicitur: propterea quia ad plurā se extendit.

¶ In secunda parte textus, scilicet ibi. Hoc autem, &c. probat Arist. hoc principium affirmatiuū. Quodlibet est vel non est, deservire demōstrationi, quia deservit ducenti ad id quod fieri nequit, sed impossibile.

Ducere ad impossibile. ¶ Argumentatio ad impossibile dupliciter fit. Vel ad probandam bonitatem consequentię, & hoc in libro priorum, sicut in syllogisimis probatum est, Baroco & Bocardo, reducēdo ad Barbara (sicut ibi dicitur est.) Vel ad probandam veritatem propositiois, quod pertinet ad libros posteriorum. Vt si quis hanc negaret, Animal non est homo, ducendo ad impossibile, probaret suam cōtradictoriam falsam, sic. Omne animal est homo: equus est animal, ergo equus est homo. Consequentia bona in Darij: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Et non minor, ergo maior. Et est cōtradictoria negatę: ergo illa erat vera. Quod probatur per illud affir-

matiuium principium, De quolibet affirmatio, aut negatio est vera. Et ob id si affirmatio falsa est, omne animal est homo: negatio est vera, animal non est homo. Sic est verum, quod ista prima principia generalissima non intrant formaliter ipsam demōstrationem, sed virtualiter (vt patet in argumento proposito) nam non fuit principium sumptum tāquam p̄missa, sed ad probandum quod si talis propositio est falsa, sua cōtradictoria erit vera. Sequitur. Nec tamen semper uniuersaliter, sed quoad satis est generi. Ac si diceret: quod nō semper tale principium sumitur cum illis terminis generalissimis, ens, vel nō ens: sed accommodatē ad subiectum scientię. Nam Geometra dicit, hęc quantitas est cōmensurabilis, vel incommensurabilis. Arithmeticus vtitur, numerus est par, vel impar: & Physicus, est corpus mobile, vel immobile: & moralis, est virtus, vel vitium.

¶ Conuenit autem, &c. Infert Aristot. quod omnes scientię cōueniunt non in subiecto, quia solum subalternans, & subalternata: nec in id quod de subiecto demōstratur: quia sicut in speciali scientia est speciale subiectum, etiam est specialis propria falsio, quę demōstratur: sed conueniunt in principijs, ex quibus demōstrant, scilicet in istis generalissimis supradictis, ad sensum expositum in text. p̄cedenti. Secundo infert Aristot. quod differendi facultas, id est Dialectica, conuenit cum omnibus, id est, habet principia cōmunia, quibus in omnibus scientijs vtitur.

¶ Notandum est, quod vult ponere conuenientiam Dialecticam, & Metaphysicam: & differentiam ab alijs scientijs, & differentiam inter vtrāq;. Conuenientiam Dialecticā & Metaphysicā; (vt habetur. 4. Met. text. 5.) quia vtrāq; est scientia cōmunis ratione sui subiecti, aliter, & aliter tamen. Nam Metaphysicę ens absolutē: quod superius est ad omnia subiecta aliarum scientiarum. Et sic ad ipsam attinet persuadere principia aliarum scientiarum ratione cōmuni. Vt videlicet, si quis neget, Omne totū maius est sua parte, quod est mathematicum principium, Metaphysicus probat cōmuni ratione, Omne continens contento est maius, &c. & similiter hoc principium. Si ab æqualibus æqualia demas, &c. Si ab eis quę eodem modo se habent demas, eodem modo se habebunt, &c. Ideo cognitio Metaphysicę in omnibus scientijs est necessaria.

¶ Dialecticę subiectum est ens rationis, quod licet superius non sit ad omnia subiecta aliarum scientiarum, quia tamen in omni scientia est aliquid p̄dicabile, & species, & genus, quod vniuersale & ens rationis est etiam non determinati subiecti, potest etiam communes persuasiones afferre.

afferre, (vt Euclides probat in conclusione. 20. suo proprio principio) quod longissimum latus trianguli, sit minus duobus reliquis simul sumptis. Dialecticus persuadebit id, quia punctis extremis datis, a. & b. inter illa latus est velut chorda, & alia duo latera velut arcus, & sic equari nō potest illis duobus. Item Philosophus probat, odium esse in cōcupiscibili, sicut & amor. Quia per odium concupiscimus inimico malum, sicut per amorem bonum. Dialecticus tamen probat cōmuni ratione, quia amor, & odium, contraria, & contraria habent fieri circa idem, sunt in eodem subiecto.

2. Top. c. 3.
11. Met. c. 3

Differentia inter dialecticā & metaphysicam.

¶ Est differentia inter Metaphysicā & Dialecticā: quia illa vnā partem cōtradictionis sumit, sed hęc vtrāque: quia ex vera & falsa probabiliter procedit. Et sic vocat eam differendi facultatem, vt ad demōstratiua distinguat: quę solum ex vero, & necessario procedit, Geometra probat esse incommensurabilem diametrum costę quadrati æquilateri. Dialecticus tamen probat esse cōmensurabilem probabiliter. Quia in æqualium laterum costā, diametro est cōmensurabilis & in numeris quilibet cūlibet, ergo in quantitate continua.

¶ Literę sensus est. Differendi facultas. Id est, Dialectica omnibus conuenit, id est habet principia cōmunia ad omnes scientias: & si est alia, &c. quę vniuersaliter. i. Meta. At ipsa differendi facultas, &c. Id est, Dialectica, non sumit determinatā partem cōtradictionis, vt Metaphysica, sed vtrāque, alias non interrogaret. Sed demōstrator non interrogat, quia solum ex necessario.

C A P. IX.

De proprijs cuiusque interrogationibus.

¶ Quod si eadem interrogatio ratiocinativa & propositio cōtradictiois est (sunt autem in vnaquaque scientia propositiones, ex quibus vniuscuiusq; propria conficitur ratiocinatio) erunt porro & interrogatiōes quędam, ad singulas scientias attinentes, ex quibus fit cuiusque propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogatiōem Geometricam esse,

nec ad medendi artem omnem accommodari, & pari modo de ceteris. Sed aut ea, ex quibus aliquid eorum ostenditur, de quibus est ipsa Geometria: aut ea, quę ex eisdem demōstratur, ex quibus Geometria demōstrat: qualia sunt per se p̄tina: idem est & in ceteris intelligendum. Atque de his ipsis reddenda quorū ratio est ex Geometricis principijs, conclusionibus ve: sed de principijs non est reddenda ratio Geometrię, quatenus professor Geometrię est: eadem sunt & in ceteris scientijs obseruanda.

¶ Nec igitur artificem quęnque quęuis percontari, nec ad quāuis interrogatiōnem de singulis respondere oportet: sed ea tantum, quę in scientia sua determinata sunt. Quod si quispiam cum Geometra, quatenus Geometra est, sic differuerit, patet & bene illum esse discipulurum, si ex his ostenderit aliquid: quod si non hoc differuerit modo, non bene sine dubio discipulabit. Patet etiam, illum non redarguere Geometrię, nisi per accidens, quā ob rem inter ignaros Geometrię, de Geometria differendum non est: latebit enim is, qui dixerit p̄auē. In ceteris etiam scientijs, res se se habet similiter.

¶ Cū autem interrogatiōes Geometrię sint, sunt ne est ageometricę: & interrogatiōum eę, quę ab ea prodeunt ignoratiōe, quę est dispositio, Geometricę ne sunt: an non & in quacunq; facultatum similiter: p̄terea vtra ratiocinatio ab ignoratiōe proficitur: ea neque ex oppositis constat, an ea quę cōstructa vitiosę est? At enim ageometricę interrogatiōes, aut ex Geometria sunt, aut ex alia facultate: nam Musica quidē

K interrogatio

Nota.

Textus. 28.

interrogatio geometrica est: ex Geometria ut aequè distantes putare concurrere, tum Geometrica tum a geometrica est: duplex enim a geometricum, & perinde atq; informe: atque alterum ex eo, quia nihil Geometrica ut informe quod vacat forma: alterum ex eo, quia aliquid eius prave complectitur: ut informe, quod turpè habet formam fœdã: atque hoc ignorantio, & quæ ex talibus est principijs, Geometria est.

Textus. 29. ¶ In mathematicis autem, non similiter fraus fit, cum differitur: quia medium est semper duplex: nam alter extremorum de hoc omni, & hoc rursus identidem de altero dicitur: atque predicatum non dicitur omne: hæc autem cernere licet, quasi mentis perceptione. In differendi verò facultatis disceptationibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designaverit, patet: sed quidnam ultra: carmina ne sunt circulus: continuo patet, non esse. Atque non oportet inficiationem ad ipsum afferre: si inductiva propositio sit: ut enim neq; propositio est ea, quæ non ad plura se extendit (non enim erit de omnibus: ex uniuersalibus autem extruitur ratiocinatio) sic patet nec eam inficiationem esse, quæ uniuersalis non est: etenim eadè sunt propositiones inficiationes: ve: nam quam affert quispiam inficiationem, ea vel differendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.

¶ Fit autem, ut quidam vitiose concludant. Propterea quod eos medios sumunt,

Nota. qui terminos utrosq; sequuntur, quale qui dem & Ceneus facit, ignem gigni multiplicata ratione hoc pacto concludens: quæ ex uno pugillo aeris. 10. quæ ignis ut dicit celerrimè gignitur: quod

multiplicata gignitur ratione, id celerrimè gignitur. Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit: sed si celerrimam generationem multiplicata sequatur ratio: & ignem celerrima generatio. Interdum igitur fieri nequit, ut ex ijs quæ sumuntur, ratiocinatio construatur: interdum verò fieri potest, sed non cernitur.

¶ Quod si fieri non possit: ut verum ostendatur ex falsis, facile esse resolvere, conuersio nanque necessariò fieret. Sit enim. u. verum quod cum sit, hæc sunt quæ quidem esse scio: veluti. b. ex ijs igitur illud esse ostendam, conuertuntur autem ea magis quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens: sed definitiones accipiunt, atque hoc etiam ipso à differendi differunt facultate.

¶ Accrescit etiam ratiocinatio non per media, sed assumendo. Nam. a. de. b. sumitur, & hoc de. c. & hoc rursus de. d. Atq; hoc in infinitum procedit. In latus quoq; eius sit incrementum a. nanque de. c. atq; de. e. concluditur. Sit enim. a. quidem numerus absolutè. b. verò simpliciter numerus impar, & c. definitus numerus impar. a. igitur de. c. concludetur. Altera rursus in parte. d. quidem sit par numerus simpliciter sumptus. e. verò definitus numerus par. a. igitur de. e. concludetur.

In isto capitulo in quo textus est. 28. & 29. in ordine Aristot. profequitur intentum, scilicet, omnem scientiam procedere ex suis principijs, quia quælibet scientia habet sua propria principia, & interrogationes. Hæc tria, Interrogatio, Propositio, & Conclusio, idem sunt ratione tamen differunt. Nam interrogatio dicitur, quæ proponitur in quaestione, & eadem propositio quando sumitur ad aliam probandam vocatur propositio. Et si ipsa probetur, vocatur conclusio.

Vt

Interrogatio. Propositio. Conclusio.

Vt si quis interroget, utrum anima sit immortalis: est interrogatio: si tamen per ipsam probet opera nostra esse in finem vltimum dirigenda, est propositio. Et si per hanc, anima operatur à corpore separata, ergo est immortalis: vocat conclusio.

¶ In prima parte textus Arist. probat duas conclusiones. Prima, quod vniuscuiusque scientiæ sunt propriae interrogationes: quæ sunt propriae propositiones. Hic interrogatio vocat, quamcumque quaestio est etiam si sit necessaria. Ibi neque igitur, &c. ponit secundam conclusionem, quod non pertinet ad quælibet scientiam de quouis interrogato respondere. Nam si quis à Geometria petat, an linea recta sit visibili pulchrior? & an circularis figura aptior ad motum, quæ quadrata: non ad ipsum pertinet respondere, quia ad ipsum in quantum talis, non de pulchritudine, neque de motu. Et si redargue ret respondente, non ex suis principijs de per accidens redargueret, neque idcirco concluderet eum igitur Geometriæ.

Textus. 28.

¶ Cum autem interrogationes, &c. Mouet Aristot. tres dubitationes, si interroganter legant, licet melius asserit.

¶ Pro declaratione notandum: sicut in scientia sunt propriae interrogationes, sunt etiam propriae deceptiones in tali scientia.

Ignorantia dupliciter dicitur.

¶ Secundo notandum, ignorantiam dupliciter dici: quædam est pura negatio, alia prave dispositionis. Vt ignorantiam pure negationis habet rusticus de Geometria: sed prave dispositionis esset, si quis putet parallelas concurrere, vel triangulum non habere tres aequales duobus rectis. Et ignorantia prave negationis in Geometria sic dicitur, quæ cumque ignorantia sit circa alias scientias: sed ignorantia pure Geometrica illa esset, quæ in propria materia Geometriæ contingeret. Et hæc proprio vocabulo vocatur, a geometrica, cum a priuatiua particula apud Græcos, quæ valet, in, apud Latinos. Vt insipientis.

¶ Tertio notandum, quod hæc ignorantia prave dispositionis, quæ est in scientia, potest contingere dupliciter. Vno modo ex defectu consequentia, quia non est syllogismus, sed paralogismus. Alio modo ex defectu materia: quia scilicet, ex oppositis procedit, id est falsis principijs, quæ opponuntur principijs proprijs.

¶ Secundum ista tria notabilia, tria proponit dubia Aristot. Primum, utrum sicut in Geometria sunt interrogationes Geometricæ, sint etiam non Geometricæ: id est ignorantia pertinetes ad Geometriam. Secunda dubitatio, utrum interrogationes: quæ ex ignorantia, quæ est dispositio, procedunt, sint propriae Geometricæ?

¶ Tertia, utra ratiocinationum ab ignorantia procedat: ea quæ ex oppositis: an ea quæ vitiose concludit?

¶ Respondet affirmatiuè ad duo prima: quæ videtur conexa. Et ponit exemplum. Ex Geometria autem aequè distantes concurrere, &c. Hæc est ignorantio in Geometria, de Geometria. Et ad de clarandum secundam dubitationem, exemplum posuit de informe, quod dicitur, & quæ caret forma, ut punctum, & Angelus: & qui turpem habet. Sic ignorantia in Geometria, quædam pure negationis, alia prave, quæ proprie in Geometria est. Et sic in omnibus scientijs, ut in Physica, est prave dispositionis ignorantia, & propria, quæ tria sunt elementa: sed in morali est pura negationis, quæ tres sunt morales virtutes. Prave dispositionis in morali, in naturali esset pura negationis.

¶ In tex. 29. respondet ad tertiam dubitationem, & contendit probare excellentiam scientiarum mathematicarum ad alias scientias: & tandem dicit, quod licet in Dialectica contingat error, & quæ ex falsis principijs & ex paralogismis: tamen in demonstrationibus solum secundo modo potest esse, quæ non ex paralogismo. Et occasione huius ponit quinque excellentias mathematicarum supra alias scientias.

¶ Pro debita intelligentia notandum, paralogismum contingere ex parte præmissarum ex defectu medij. Quia, vel equiuocè sumit, aut quia non plene distribuit. Sed probat quod in mathematicis non potest esse iste, neque ille defectus. Quia aut, medij in scientijs demonstrationis, est duplex, id est, bis sumit: quæ per se refertur ad utranque extremitatū. Quia de ipso omni, dicitur maior extremitas: & ipsum dicit de omni minori extremitate: ergo ibi non committit defectus æquiuocationis, neque indistributionis: quia medij vel est definitio, cui per se primo conuenit passio, & cui per se conuenit definitio: aut medium est genus, & minor extremitas species, & sic non potest esse æquiuocum. Et quantum medium non sumatur cum signo uniuersali, nil refert: quia cum de per se, id est dicitur: animal rationale est risibile, & omne animal, &c. ut sic. Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Vel sic. Omne animal sentit: omnis homo est animal: ergo omnis homo sentit. Et sic concludit Aristot. quod non potest in demonstrationibus esse paralogismus, & in hoc mathematica scientiæ excedunt alias. Ponit exemplum de æquiuocatione medij in circulo, qui significat & figuram, & quoddam genus carminis apud Homerum. Dicit quod non erit deceptio, quia neque æquiuocatio, si describatur circulus. Ideo si quis interroget Geometriam, nunquid est omnis circulus figura? si designauerit, patet, &c. Id est, si delinatus fuerit, patet quod omnis circulus est figura. Tandem sensus est, quod cum in demonstratiuis extremitates per se primo conueniunt medio, non potest esse æquiuocatio in eo.

K 2 quia

quia determinati ad vnum solum per se significatum. In Dialectica tamen contingit deceptio, quia propositiones non sunt per se: vt, Quicūq; dicit, est ignarus: sapiens dicit: ergo ignarus est: quia ly dicit, & priuationem habitus & hoc, quod est actu, non considerare, significat.

2. Excellentia. *Atque non oportet.* Infert secundā excellentiā scientiarū demonstratiuarū, quā aliter instat huiusmodi principijs, q̄ principijs aliarū scientiarū. Instantia, est propositio, quā aliq̄d principii ostēdit esse falsum. Vt si quis dicat, Omne corp⁹ est in loco, instet q̄s, quā calū secundū se totū non est in loco. Quā vocat inductiua instantia. Quā sufficit in particulari in scientijs q̄ nō demonstrat potissimum. At in mathematicis, quā p̄missa sunt de omni, instantia non potest esse nisi in vniuersali, falsificando principii: & eo q̄ hęc est per se prima, Omnis triangulus habet tres, &c. nō potest fieri de aliquo triangulo instantia, quin de omnib⁹. Et hoc dicit Aristot. q̄ sicut non est propositio in mathematicis ea, quā non ad plura se extendit, sic neq; instantia, si nō sit vniuersalis. Quia idē est propositio, & instantia, q̄ instantio, ab Argyropilo. Quia potest esse p̄missa ad aliud probandū.

3. Excellentia. *Fit autem.* Ponit tertiam excellentiā mathematicarū, & probat non cōtingere defectū in eis ex parte medij non distributi: q̄ in Dialectica contingit in secūda figura, ex puris affirmatiuis sic. Omnis hō est aial: omnis leo est animal: ergo leo est hō. Et Aristot. ponit exemplū in elementis. Pro quo nota, q̄ quando inferius ex superiori, dicitur gigni diminuta proportio: quā si ex aqua, terra, ex multis pugillis aqua fiet vnus terra: sed quā ex inferiori fit superius, tunc dicitur multiplicata proportio. Vt ex vno terrā fiant. 10. aqua (vt ait Arist. 2. de genera. co. 24.) Quidā ergo argumentabat sic. Quicquid gignitur multiplicata proportione celerrimē gignitur: ignis celerrimē gignitur: ergo ignis gignitur multiplicata proportione. Cōclusio erat vera, sed malē syllogizatur, p̄pter in distributionē medij. Idcirco si quis sub maiori, p̄positio subsumat: aqua celerrimē gignitur ex aere: ergo multiplicata ratione generatur, falsē concluditur. Et hoc dicit Aristote. *Fit autem ut quidā uitiose concludant, propterea quod eōs medios, scilicet terminos, sumant, qui utrosque extremos sequuntur.* Sicut animal de homine, & equo dicitur. Hoc supposito, probat q̄ iste defectus in mathematicis non contingit, quia interdū fieri nō potest q̄ ex talis medij dispositioe sequatur: vt si superior sit ad extremates: sed aliq̄d est bonus, vt est quando mediū conuertitur cū extremitatibus. Vt sic. Omne risibile est animal rationale: omnis hō est aial rationale: ergo ois hō est risibilis. Sed hūc nō tenet, Ois hō est aial:

omnis æquus est animal: ergo ois equus est hō. **4. Excellentia.** *Quod si fieri, etc.* Hic ponit quartā excellentiā, quā consistit ex eo, q̄ facilius est resolutio, quā procedit ex certis, & determinatis principijs, q̄ sit in Dialectica. Resoluitur est (vt diximus) inuestigare principia cōclusionis. Et itē habet certa principia mathematica, quia in Dialectica aliquandō verum ex falso: sed in mathematicis, nunquā verū nisi ex vero, & necessario. Ex quo cōtingit media in Dialectica non esse determinata, sed in finita quodāmodo: & demonstratiua media, esse determinata. Exempli gratia, in Dialectica. Omnis hō est risibilis: vbi p̄pria passio de suo subiecto infert ex istis, Omne animal est risibile: ois hō est animal: ergo. Et ex his, Omne albū est risibile, ois hō est albus: & ex alijs innumeris, quia falsa, non cadūt sub numero. Sed tū non potest demonstrari nisi ex veris, & quæ sunt causa illius: vt ex istis, Omne aial ratione est risibile, omnis homo est aial rationale: ergo ois hō est risibilis. Ob hoc Aristote. ait in Dialectica esse difficile resoluitur conclusionē in omnia sua principia, quod tamē facile est in demonstratione.

Quod si fieri non possit, etc. Dicit q̄ si in Dialectica non contingeret verū ex falso probati, facile esset resoluitur, quā facilius esset conuerio. Quia sicut p̄missa conclusionē, sic cōclusio p̄missas inferret. *Sic enim ad verū, etc.* Id est cōclusio. a. sit vera, Quod cum sit: hæc sunt quæ quidem esse scio, etc. Id est, p̄missa & essent veræ. Velut. b. p. quā literam ambas intelligit p̄missas, Ex his ostendit conclusionem verā, etc. Et hoc applicat ad mathematicas, cōuertunt autē ea magis: quā non accipit accidentia cōmunia, sed propria, quæ probant de definito. Ideo sit conuerio facilis, vt p̄missa conclusionem inferat, & econtrā conclusio p̄missas. Sed in Dialectica, licet p̄missa conclusionē, non tū semp conclusio p̄missas: & hoc antiqui vocabant fallaciā consequentis. *Accrescit etiam, etc.* Dat secūda rationē, ad propositā conclusionē: quod sit facilius resolutio, & in ea ponit quintā excellentiā. Quia dixerat multis abudare medijs Dialecticā. (Ex quo contingit scientia auerri:) probat excellentiā mathematicarū, quā sciētia auget sine multiplicatione mediōrū per hoc, q̄ propria passionē probat de subiecto, & p̄bat per idē subiectū: rursū de subsumpto sub illo subiecto: vt sic. Ois hō est risibilis: Petrus est hō: ergo Petrus est risibilis. Et hoc insinuat Aristot. quando appellat definitionē. a. & primū subiectū. b. & secundū. c. Nā. a. inquit de. b. sumitur, id est p̄dicatur in minori primæ demonstrationis, & de. c. in secunda demonstratione, & c. est manifestum in exemplo posito. Et isto primo modo augetur scientia.

¶ Secundo

¶ Secundo modo augetur ad latus, id est per species ex æquo diuidentes idē genus. Ponit exemplū Arist. a. sit numerus absolutē, maior extremitas. b. simpliciter numerus impar, mediū. c. definitus impar, vt ternarius minor extremitas, fiet hæc demonstratio. Omne. b. est. a. omne. c. est. b. ergo omne. c. est. a. id est, Ois numer⁹ impar est numer⁹ ternarius: est numerus impar: ergo ternarius est numerus. Rursus. si. d. sit numerus par, & c. definitus numerus par: fiet sic. Oē. d. est. a. oē. e. est. d. ergo oē. e. est. a. Vult ergo Arist. q̄ p̄bare genus supremū, quacūq; specie subsumpta p̄ medio, cōcludatur de infima specie subsumpta sub tali medio. Et hoc est scientiam ad latus augeri.

¶ Tertio modo crescit scientiæ mathematicæ, demonstrando primā passionē de subiecto, & per primā, secundā, & per secundā, tertiam, & c. Sicut si quis probet, Omne cui potest repentinē aliquid accidere, est admiratiuum, sed omnis homo est huiusmodi, ergo omnis homo est admiratiuus. Hæc est prima passio. Rursus per istam probem secundā. Omne admiratiuum est risibile, sed omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo est risibilis. Et tandem sit sicut Euclides procedit, primo de linea demonstrando, à quolibet puncto, in quodlibet punctum duci. Et deinde, super datam lineam triangulum æquilaterum collocari.

Q. V. A. S. T. I. O. V. N. I. C. A.
Vtrū demonstratio procedat ex principijs proprijs.

Ira omnia quæ dicta sunt in tribus capitulis præcedentibus, q̄rit ad maiorē declarationē, vtrū sit verū quod ait Aristot. omnē demonstrationē procedere ex principijs per se & proprijs.

¶ Pro parte negativa sic. Demonstrationes quæ sunt in physica de motib⁹, de pluuia, grandine, & alijs Meteorologicis impressionibus causant scientiā, & quæ in Astrologia de motibus planetarum, & de eclipsi solis, & lunæ, & tamen non procedunt ex necessarijs.

¶ Confirmatur. Ad hominē, quā ipse multas proprietates rerum demonstrat, quæ non eis conueniūt per se, sed per accidens: ergo malē dicit, q̄ ex illis quæ de per se, & illa quæ de per se sunt, p̄bantur. Patet asteccedens. In secūda physy. com. mē. 39. probat casum & fortunā esse in rebus, & tamē sunt cause p̄ accidēs. In. 2. de celo tex. 15. demonstrat Celū semp moueri, & terrā quiescere: sed tū mot⁹ & quies nō sunt propriae passionēs.

1. Arguit. ¶ Pro parte negativa sic. Demonstrationes quæ sunt in physica de motib⁹, de pluuia, grandine, & alijs Meteorologicis impressionibus causant scientiā, & quæ in Astrologia de motibus planetarum, & de eclipsi solis, & lunæ, & tamen non procedunt ex necessarijs.

Confirmatur. ¶ Confirmatur. Ad hominē, quā ipse multas proprietates rerum demonstrat, quæ non eis conueniūt per se, sed per accidens: ergo malē dicit, q̄ ex illis quæ de per se, & illa quæ de per se sunt, p̄bantur. Patet asteccedens. In secūda physy. com. mē. 39. probat casum & fortunā esse in rebus, & tamē sunt cause p̄ accidēs. In. 2. de celo tex. 15. demonstrat Celū semp moueri, & terrā quiescere: sed tū mot⁹ & quies nō sunt propriae passionēs.

Et ibi tex. 104. probat celū sphericū, & terrā rotundā. Et. 2. de genera. tex. 16. probat, ignem esse primū calidum, & aërem humidum, aquam frigidam, terram siccam, & tamen illæ non sunt qualitates propriae, sed communes.

¶ Secundo principaliter. Ex dictis Arist. in isto capitulo Mathematica scientiæ excellentiā ostēdit: sed ipse demonstrat interdū p̄ causas per accidēs: ergo. Minor probatur, quā demonstrat geometria sup datā lineā, triangulū æquilaterū collocare, designata lineā rectā, & sumpto vno extremo p̄ eōtro, describēdo circulū, q̄ transeat per aliud extremū, & rursus super aliud extremū describēdo aliū circulū æqualē, & à puncto, quo interfecant se circuli, deducēdo duas lineas vsq; ad extrema datæ lineæ, vt patet in hac figura. Tū sic datā triagulū esse æquilaterū, per accidens est descriptio illorū circulorū: nā etiam si nullus esset circulus, triangulus esset æquilaterus. Confirmatur, quā p̄bat omnē triangulū habere tres angulos æquales duobus rectis, protrahendo vnā lineam trianguli quæ faciat triangulum extrinsecum d. & arguit hoc modo. Angulus extrinsecus d. est æqualis duobus intrinsecis sibi oppositis. f. a. b. quæ est, 32. propositio Euclidis, ergo duo angulī. c. d. sunt æquales tribus. a. b. c. quā si idem eōmune, scilicet. c. addatur duobus æqualibus, ipsa remanebunt æqualia: sed. c. & d. æquivalent duobus rectis, quæ est. 13. Euclidis: ergo tres angulī. a. b. c. æquivalent duobus rectis. Sed q̄ angulus extrinsecus. d. sit æqualis duobus sibi oppositis, est per accidens: quia etiam si nullus esset angulus extrinsecus, triangulus haberet tres angulos æquales.

¶ Tertio principaliter arguitur cōtra illud quod dixit, q̄ non sit transitus de genere in genus, & q̄ quilibet sciētia ex suis principijs p̄prijjs p̄bat. Cōtra, quā Geometria & Physica sunt diuersa scientiæ, & diuersa sunt subiecta, & nō subalternatiua posita, tū Physicus probat terrā rotundā per mediū geometricū, à centro ad circumferentiā oēs lineæ sunt æquales. Et lunā esse eclipsabile, cū sit cōclusio Astrologiæ, probat p̄ mediū physicū, quā terra interposita est inter ipsum & solem.

¶ Illud vniuersale principii, De nullo idē simul affirmat & negat, intrat demonstrationē formā liter: ergo malē dictū est. Probat. Iste est bonus syllogismus. Idē simul esse & nō esse est impossibile: materiam primam esse sine forma, est idē simul esse & non esse: ergo materiam esse sine forma, est impossibile.

¶ In contrarium est authoritas Aristot. & probationes quæ ab eo in litera adductæ sunt, quæ p̄bant apertissimē omnem demonstrationem p̄cedere ex per se & proprijs.

In contrariū.

Ad argumē ¶ Ad primum solutio est, licet non in omni tempore sit verum Lunam pati eclipsem, & alia que fiunt meteorologicē, tamen tempore quo fiunt, necessariō demonstrant. Vt scilicet qđ Lunā cōtingat eclipfis in plenilunio, & Sole existente in capite Draconis, Luna caudā tenēte: vel econtrā, necessariō probat Lunam eclipfari. Semper est verum, & conclusionē scitam esse necessariā, & procedere ex principijs necessarijs: nam illis concurrentibus, necessariō probatur conclusio.

¶ Ad confirmationem, concedendū erit Arist. probare fortunam & casum. Et quā dicitur nō esse a causis per se, distinguendū erit. Vel loquimur in particulari, aut in genere. Primo modo sic est, neq; scientia dat: sed tñ in genere pro quanto casus & fortuna sunt causę per accidens, & pręter intentionē agentis cōtingunt, cadit sub scientia, & demonstrat, & in genere tales propositiones sunt per se. Nā hoc qđ est esse causam per accidens, per se casui & fortunę cōuenit. Et sic ignis de per se, subiecti est calidus: sicut homo est bipes, & celum habet per se moueatur. Et licet qđ libet elementum duas habeat qualitates, vna tamen de per se conuenit, quę est pręualens & eminenter. Et quōd ignis sic calidus ex parte subiecti, est in secundo modo dicendi per se.

Ad 2. ¶ Ad secundum principale, negatur quōd mathematicus demōstret non per causam. Nā sicut scientię naturales per causas, efficientem & finalem: sic mathematicus, per formalem & materialem. Et ad demonstrandam passionem vnius figurę, vt trianguli: ostendit passionem alterius figurę, vel circulum describendo, vel angulos extrinsecos intrinsecis comparando. Vt quia linee exeuntes a centro ad circumferentiā circuli, æquales sint oportet: probat triangulū æquilaterum per circuli descriptionem.

Ad 3. ¶ Ad tertium, negatur qđ omnino sint Physica & Geometria ad eō diuersę scientię, qđ vna non possit vti principijs alterius. Quia licet linea & punctus sit de quo in Geometria, prout abstractit a materia: sed tamen quia quantitas & pūcta sunt accidentia corporis naturalis, pōt Physicus vti principio Geometrię, vel econtrā. Et quando probas, qđ Physicus probat terram rotundā per mediū Geometricū, nō inconuenit eandem passionē concludi in diuersis scientijs per media diuersa. Et sic ad diuersas scientias eadē conclusio pōt pertinere, per hoc, qđ per diuersa probat media. Sicut terrā esse rotundā, probat naturalis p motū, quia omnes partes tendunt ad centrū, & faciunt circulū. Et Astronomus probat idem: quia terra est mundi centrū, æqualiter distans a celo. Quōd luna eclipfatur, per motū probat naturalis: quia interposita est terra inter ipsam & solē.

Et Astrologus eandem probat: quia quotiens in illa opposita puncta occurrunt luminaria, in capite vnum, aliud in cauda draconis, contingit eclipfis eiusdem lunę.

¶ Pro solutione quarti notādū: dupliciter posse intelligi, principia vniuersalia intrare demōstrationē: vno mō ad explicandā contradicōnē in aliqua particulari materia, vt scidem simul esse & nō esse, est impossibile, idem simul moueri & non moueri, est simul esse & non esse: ergo idem simul moueri & non moueri, est impossibile. Et sic non inconuenit, quōd principia vniuersalia intrent ipsam demōstrationem. Alio modo potest intelligi, vt intrēt ad probandam conclusionem particularem alicuius scientię: & hoc non contingit formaliter, sed solum virtualiter. Et est exemplum ad manum: sicut in re naturali dantur principia intrinseca, quę constituunt, & principia quę particulariter applicantur, vt sunt agentia particularia. Et pręterea alia agentia vniuersalia, in quorum virtute agunt particularia: vt sunt celorum constellationes: sic in demōstratione sunt formalia principia intrantia ipsę pręmissę, & vniuersalia solum virtute, & non formaliter: de quolibet est, vel non est: de nullo affirmari simul. Per ista vniuersalia principia, pręterius perducitur ad metam contradicōnis. Vt si quis neget, Si ab æqualibus æqualia de mas, quę remanent erunt æqualia. Tunc sic, Si quę remanent non sunt æqualia: ergo sunt inæqualia, quia de quolibet est vel non est: si ergo illis inæqualibus quod fuit æquale ablatum apponatur, remanebunt inæqualia, quia inæqualibus æquali addito, remanet inæqualitas, ergo ante ipsa non erant æqualia: qđ fuerat concessum. Et sic remanet probatum, quomodo sit verum quod ait Aristotele. aut demōstrationem contingere ex primis, & per se, & quōd non vtitur alienis principijs, neque ipsa prima vniuersalia principia intrant formaliter demōstrationem.

C A P. X.
De demōstratione propter quid, & quod est.

Differt autē scire esse, & propter quid est: primō quidē in eadē scientia: atq; in hac dupliciter, vno qđ modo, si ratiocinatio

non

non per ea, quę vacāt medio fiat: nō enim prima sumitur causa: scientia autē eius propter quid est, p primā sit causam: alio vero modo si per ea quidem quę vacant medio, nō tñ per causam, sed per notius eorū quę conuertuntur, medio efficitur. Atq; nihil prohibet, vt eorū quę de se se mutuo prædicantur, notius interdum sit id quod non est causa: quare demōstratio per id ipsum efficitur. Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant: vagę stella sint. c. non micare. b. prope esse collocetur in. a. verē igitur. b. dicitur de. c. vagę nā quę stellę non micant: at verē etiā. a. de ipso dicitur. b. quod enim non micat, id est propinquum, hoc autē per inductionē vel sensum sumatur. a. igitur necesse est ipsi competere. c. quare demōstratū est, vagas esse propinquas. Hęc igitur ratiocinatio non est ipsius propter quid est: nō enim quia non micant vagantes stellę, ideo sunt prope: sed quia sunt prope, ideo non micant.

¶ Fieri autē potest, vt per alterum alterū ostendatur: atque tunc erit ipsius propter quid est ratiocinatio: nā stellę vagantes quidem sint. c. prope autem esse sit. b. & non micare collocetur pro. a. & b. igitur competit ipsi. c. nam vagantes stellę sunt prope, & a. constat ipsi competere. b. ea nanq; nō micant quę prope sunt. Quibus fit, vt a. quoq; competat ipsi. c. atque hęc est ratiocinatio ipsius propter quid est: nam sumpta est ipsa causa prima.

¶ Prorsus fit, vt Luna per accretiones demonstretur esse rotunda: quemadmodum quidam demonstrat: nam si rotundum est id omne quod sic accrescit, perspicuum est, Lunam esse rotundam. At-

que hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. At si medium econtrā ponant, extruent ipsius propter quid est ratiocinationē: non enim ob accretiones tales rotunda est luna, sed quia est figurę rotundę, ideo talia suscipit incrementa. Atq; sit pro. c. Luna, rotundum pro. b. sic accrescere ponatur pro. a.

¶ In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.

¶ Pręterea. In his quibus medium extrā ponitur: et enim in his ipsis est ipsius esse, & non ipsius propter quid est demōstratio: non enim dicit causam ipsam: veluti propter quid paries non respirat, quia nō animal est: nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse: ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi: vt si calidorum, ac frigidorum intemperatio, sanitatem non habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo, si affirmatio essendi causa est. At hęc autem quę hoc pacto sunt assignata, nō accomodatur id quod est dictum: non enim animal omne respirat.

¶ Atq; ratiocinatio causę talis in media fit figura. a. nanque sit animal. b. respirare, paries. c. igitur ipsum. a. cuiuslibet quidē. b. cōpetit: omne nanq; quod respirat, aīal est: nulli autē inest. c. quare neq; b. cuiuslibet competit. c. paries igitur non respirat. Tales verō causę similes sunt hisce, quę per excuperationem dicuntur. Hoc autē est medium id dicere, quod superat causam. Cuius generis est, Anacharsidis illud:

K 4 lud:

lud: in Scythia modularices non sunt, nam neque vites. In eadem igitur sciētia, & in mediorum positione, hęc sunt ratiocinationes ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem, differentię.

¶ Alio verò modo differunt esse, & propter quid est, quod per aliam atque aliam vtrumq; consideratur: tales autem sunt. eę, quę ita se se habent, vt altera sub altera collocetur, vt ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorum scientiam machinarum facultas extruendarum, & ad Arithmetica Musica, & ad Astrologiam se se habet eorum scientia quę apparent. Atque harum nonnulla scientiarum, nomine ratione ve ferē conueniunt, ceu Astrologia est & ipsa Mathematica & nauigandi scientia: & Musica ea est, quę Mathematica, & quę auditum oblectat.

¶ Hic enim ipsum quidē esse, ad eos pertinet scire, qui sensu vtuntur: ipsum autē propter quid est, Mathematicos ipsos: hi nāq; causarum demonstrationes habent, & per se p̄ se nesciunt ipsum esse, quę admodū ij, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertunt, se penumerò nesciunt. Hęc autē sunt, quę formis ipsis vtuntur, quę quidem sunt: alia quedam, substantiaq; diuersa. Mathematicę nāq; scientię circa formas sunt, de nullo enim subiecto dicuntur: nam & si Geometria ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt, Geometricę considerationi subijciuntur: vt autē Perspectiua se se habet ad Geometriam, sic alia se se habet ad Perspectiuā: veluti de Iride: nam ipsum quidem esse, ad naturalem pertinet scire: ipsum autem

propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eius qui complectitur mathematicam.

¶ Complures etiam scientiarum, quę non sunt ita dispositę, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent: vt Medicina, atque Geometria. Nam scire vlcerum ea quę orbis subeunt formam tardius ceteris curari, ad medicum spectat: propter quid autem, ad Geometriam.

Nisto. 10. capitulo, solum est vnus textus, q. 30. est in ordine: vbi Aristot. ostendit differentiam inter demonstrationem quia, & propter quid, nō solū in diuersis scientijs, sed in eadem.

¶ Notandum quia, demonstrationem, vocari secundum communem modum ex versione Boëtij: sed tamen potius dicenda esset, quod hoc est hoc. Nam quia, demonstrat, quod hoc est hoc, non reddendo causam illius. Sed in demonstratione propter quid, redditur. Et, quia, apud Argyropilum significatiū dicitur demonstratio, qua ostenditur ipsum esse.

¶ Secundò notandum, quod cum demonstratio propter quid, sit potissima, & propriē demonstratio: cōtingit non esse propter quid, sed quia, vel quia ab effectu, qui magis notus nobis ad causam est p̄cessus, vel à causa, sed mediata. Exemplum ex Aristot. Si quis argumētetur. Stellę nō micantes sunt prope nos: planetę nō micant: ergo sunt prope nos. Est demonstratio quia, eo qđ ex effectu. s. quia non micant, concluditur causa, quia prope nos. Et sic intelligit cum dicit. Vagas Stellę, & c. quę sunt planetę, quę & erraticę, qđ non micant, vel scintillant: quia non multum distant à nobis, cum tñ quę in firmamento sunt scintillent, quia nimium elongatę, in oculo debilissimum causant conum, qui malē figit in oculo: & sic oculus trepidat, & facit lydus apparere scintillare. Licet Sol, vt autor est Aristot. 2. de Caelo tex. 48. dicatur scintillare, propter excellentiā sensibilis disgregantis visum. Dicit ergo Aristot. Vagę Stelle sunt. & c. Id est, minor extremitas, nō micare. b. medium p̄pe esse collocet, in. a. id est in maiori extremitate. Illę pręmissę inductione & experientia constant. Probat deinde Arist.

Notand.

Notand.

Arist. hanc demonstrationem quia, fieri propter quid, si id quod pro maiori extremitate sumat pro medio, & qđ pro medio fumatur p̄ maiori extremitate. sic. Oē illud quod est prope nos, nō micat: sed planetę sunt prope nos: ergo planetę non micant, est propter quid, quia à causa ad effectum. Ibi prorsus fit, dat aliud exemplū de luna.

¶ In quibus autē ipsa media, & c. Quia dixerat, quia, in propter quid resolui, docet nō contingere vbi que, sed qđ pro medio in demōstratione quia, assumit effectus ad quatuor, & pro maiori extremitate, ad quatuor causa, & pro minori, subiectū ad quatuor: vt in exemplo proposito, effectus ad quatuor causa est, qđ sequit ex sola tali causa, & ex oī tali, Vt scintillare ex nō prope esse, in ad quatuor causa est dupliciter, vel quia inferior, & exceditur à causa, quia sequitur ex tali causa: non tñ ex omni. Vel quia est superior, qui sequit ex omni tali causa, non tñ ex sola. Si sit in ad quatuor primo mō, demōstratio quia, pot esse, sed nō propter quid. Vt moueri motu progressiuo, est aīalis effectus, sed nō cuiuscunq; quia oītra non mouetur tali motu. Tunc sic est demōstratio quia. Quicquid mouet motu progressiuo aīal est: hō mouet motu progressiuo: ergo hō est aīal. Sed non valet, propter quid. Omne animal mouetur motu progressiuo: omnis homo est animal: ergo omnis homo mouetur motu progressiuo, maior est falsa.

¶ Si verò effectus causam excedit, sequit demōstratio propter quid, & non quia, vt viuere effectus est animalis, sed non solius: quia planta viuuit. Tunc sic. Omne animal viuuit: oīs hō est aīal: ergo omnis homo viuuit. Sed quia, nō valet, Omne quod viuuit est animal: omnis homo viuuit: ergo omnis homo est animal: quia maior est falsa.

¶ Præterea. In his, & c. Aristot. probat esse etiā quia, quando à causa procedit, sed non immediata, sed mediata, & remota. Sit exemplum, quādo à causa remota. Demonstratur quod lapis non respirat, quia non est animal. Omne non animal non respirat: lapis non est animal: ergo lapis non respirat. Est quia, licet à causa, quia esse animal nō est causa immediata respirandi, sed habere pulmonem. Patet, quia pisces sunt animalia, & tamē non respirant, quia pulmonem non habent.

¶ Atque ratiocinatio cause, & c. Probat, quod demōstratio negatiua, maximē in ad quatuor, quādo causa effectum superat, fit in secunda figura. Per. a. intelligit medium, & per. b. maiorem extremitatem, per. c. minorem. Fiat ergo sic. Quicquid respirat, animal est: sed lapis non est animal: ergo lapis non respirat: in Baroco. Hęc tamen non est propter quid, licet à causa ad effectum: quia à causa remota. Nam quia paries nō est animal, non habet pulmonem: & quia pul-

monem non habet, non respirat. Et si ex eisdem terminis fieret argumentum ab effectu ad causam, nō valeret, sic. Omne animal respirat: paries non respirat: ergo paries non est animal. Maior est falsa. Et hoc dicit Aristot. quando ait, animal se habet respectu respirandi, sicut causa quę exuperat, & sic affirmatur de effectu distributio: sed tamen effectus non affirmatur de illa distributa, scilicet, quod omne quod est animal respiciet. Subiungit aliud exemplum Anacharsidis, quicquid esset Scythia, vbi non est vinum, interrogatus an ibi essent saltatrices ait, non hercle, quia non sunt vites.

¶ Alio uerò modo, & c. Hic incipit ponere differentiam inter demonstrationem quia, & propter quid, in diuersis scientijs. Et primo in subalternis ponit exemplum. Hic enim ipsum, & c. Ostendit differentiam scire, quia, id est hoc esse pertinet ad scientiam subalternatam, seu ad scientiam practi-

cam: sed propter quid, ad subalternantem, seu speculatiuam. Quod Boëtius transfert, ipsum quia, Argyropilus vertit, ipsum esse.

¶ Notandum, quod subalternans scientia, vt Mathematica, & Geometria, tractat de formis, scilicet, de angulis, & figuris linearum, & numerorū, prout abstrahunt ab omni materia. Nam licet angulus & figura non possit esse nisi in aliqua materia: tamen considerat de eis, sicut si esset sine materia. Subalternata tamen, vt Musica, & Perspectiua, tractat de eis, vt sunt in materia sensibilis: Ob id istę subalternatę vocantur sensuales: quia visum, vel auditum oblectant. Et subalternatę vocantur mathematicę. Et sic ait, quod ipsum esse pertinet scire ad eos qui sensu vtuntur. Id est ipsum quia, sed propter quid, ad mathematicos, qui quidem sciunt causas, & læpe ignorat effectum: quia ad experientiam non aduertunt. Exempli gratia. Quod res quę à longē videtur, minor apparet, quā si propē, est propositio perspectiua, quę experientia constat, sed propter quid illius, ad Geometriam pertinet. Causa est, quia res propē visa, videtur per maiorem angulum, quā à longē visa. Quod autem duorū angulorum ab eadem base procedentium, ille qui magis distat, sit acutior, quā ille qui minus, est Geometrica propositio, & apparet in hac figura.

¶ Complures etiam scientiarum, & c. Concludit, quod etiam in illis quę non subalternantur differt quia, & propter quid. Vt chirurgia, scit vulnera circularia tardius sanari, quā oblonga. Hęc quia, sed propter quid, Geometrica reddit: quia latera circuli magis distant, etiam si non sit subalternans respectu eius.

C A P. XI.
Quod prima figura sit ad demonstrandum aptissima.

Textus. 3

Prima autem ratiocinationis figura maxime ad scientiam ipsam accommodatur, mathematica namque scientia, ut Arithmetica, Geometria, et Perspectiva, per hanc (ut patet) demonstrationes afferunt suas, atque etiam omnes ferè, quæ ipsius propter quid est, faciunt considerationem: aut enim omnino, aut persepe, & in plurimis hac in figura ipsius propter quid est, excoritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum, maxime ad scientiam erit accommodata. Propriissimus enim dicendi modus est, contemplari ipsum propter quid est.

¶ Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari scientiam possumus: in figura namque media, nulla fit affirmatiua ratiocinatio, scientia verò ipsius quid est, affirmationis nimirum est, in vltima verò fit quidem, at non est vniuersalis, ut patet. Ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat: non enim aliqua ex parte homo est animal bipes.

¶ Insuper. Hæc figura ceterarum non indiget figurarum, at indigent huius illæ profecto. Nam hac densantur, atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quæ medio vacanti: patet igitur primam figuram exactissimam, quæ accommodatissimam ad scientiam esse.

¶ Quemadmodum autem fit, ut a. indiuiduè competat ipsi. b. sic etiam ut idem

ti. lem non competat fieri potest. Atque tum indiuiduè competere, vel non competere dico, tum inter ipsa nullum medium est: sic enim non erit ulterius per aliud inesse. Cum itaque vel. a. vel. b. in toto quopiam est, vel etiam vtrumque tum etiam fieri nequit, ut. a. primò non competat ipsi. b. sit enim. a. ipsum in toto. c. si igitur. b. non sit in aliquo. c. (fieri namque potest, ut. a. quidem in toto quopiam sit. b. verò in hoc eodem non sit) tum ratiocinatio fiet: ac ipsum. a. non inesse. b. per. c. medium concludetur. Nam si. c. cuilibet quidem. a. competat, de nullo verò. b. prædicetur. a. sanè nulli competet. b. idem fiet, & si. b. in toto quopiam sit, velut in d. nam ipsum. d. cuilibet quidem competit. b. nullo verò dicitur. a. quare fit, ut. a. per ratiocinationem nulli competat. b. Eadem ostendentur, & si vtrumque tam a. quam. b. in toto quopiam sit.

¶ At verò fieri posse ut. b. non sit in eo, in quo toto est ipsum. a. aut rursus, ut. a. non sit in eo in quo totum est ipsum. b. patet ex dispositionibus rerum, quæ inter se se non miscentur. Nam si nihil eorum quæ in. a. c. d. serie collocantur, de nullo prædicantur eorum, quæ in. b. e. f. diuersa serie collocantur. a. verò in toto est. g. quod quidem eiusdem est seriei, perspicuum est fieri non posse, ut. b. in ipso sit. g. alioquin conuenirent, ac miscerentur hæc series rerum. Idem fiet & si. b. ipsum in toto quopiam sit.

¶ Sed si. a. nullibi. b. in sit, & neutrum in toto sit villo, necesse est. a. sine medio non competat ipsi. b. nam si quippiam inter ipsa medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quopiam esse. Aut enim in prima

in prima figura ratiocinatio eorum, aut in medio extrahetur: at si in prima. b. nimirum in toto quopiam erit. Propositionem enim eam, quæ versus. b. collocabitur, affirmatiuam esse oportet. Si verò in secunda vtrumuis in toto quopiam erit: nam vtrumuis interuallum affirmatiuum esse potest. Atque nunc versus maius, nunc versus minus extremum: negatiua propositione sumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ verò propositiones si fuerint negatiuæ, ratiocinatio non constabit. Patet igitur fieri posse, ut sine medio quippiam non insit: atque quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus.

Nisto capitulo. I. I. vbi vnus est textus. 3. in ordine probat Aristot. formam demonstrationis aptius fieri in prima figura. Et quod affirmatiua demonstratio, maxime ibi. Illa figura est demonstrationi commodior, vbi propter quid & potissimè sunt demonstrationes, sed hæc est prima figura, quia medium est ibi definitio, quæ est causa immediata propriæ passionis quæ demonstratur de definito: & in minori definitio prædicatur de definito: ut Omne animal rationale risibile est: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis.

¶ Deinde hac tantum, &c. Ponit secundam rationem ad idem. Illa est aptissima, per quam melius inquirimus propter quid: sed talis est prima figura. Hanc minorem probat: quia scientia propter quid, ex affirmatiuis procedit: quia causa potissima est positium respectu effectus. Et si fit aliqua causa negatiua, ad affirmatiuam reduci debet. Item quod scientia propter quid, est vniuersalis: sed tamen in secunda figura nil affirmatiuè, & in tertia nil concluditur vniuersaliter: ergo prima figura est accommodatissima.

¶ Insuper hæc figura, &c. Ponit tertiam rationem. Illa est figura potissima, quæ alijs non indiget ut fiat euidens: sed hæc est prima: nam secunda, & tertia, probantur per reductionem ad primam, vt in tractatu syllogismorum probauimus. Et

Aristot. in libris priorum ostendit ostensiuè reduci omnes alios modos secundæ & tertiæ figuræ ad quatuor illos perfectos primæ.

¶ Nam hæc densantur, atque crescunt, quoad usque ad ea perueniant, quæ medio vacant, &c. Est sensus, quod in hac prima figura fit resolutio vsque ad vltimam causam, & illud est media densari vel crescere: vt si ista Omnis homo est substantia, ad immediatam reducat, fiet sic. Omne animal est substantia: & omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Et rursus. Omne animal est substantia, sic. Omne corpus animatum est substantia: omnis homo est corpus animatum: ergo. Et rursus illa, sic. Omne corpus est substantia: omnis homo est corpus, &c. Hic densata fuerunt media, & creuerunt vsque ad immediatam. Et quia hæc resolutio in prima, & non in secunda: quia negatiuè concluditur: neque in tertia: quia non vniuersaliter, sequitur intentum.

¶ Quemadmodum autem, &c. Aristot. probat etiam in negatiua contingere demonstrationem, quia datur propositio immediata negatiua, sicut affirmatiua: ait ipse: nam quemadmodum contingit vt. a. indiuiduè competat ipsi. b. ita fieri potest, vt indiuiduè non competat. Per indiuiduè competere, intelligit prædicatum de per se conuenire subiecto immediatè: sicut homini rationale competit: aut non competere de per se negari: vt substantia non est qualitas.

¶ Cum itaque vel. a. vel. b. in toto quopiam est, &c. Hæc litera licet sit obscura, tamen subtilis est, & intendit probare in negatiuis, & quæ immediata, & quæ mediata dicantur: nam in affirmatiuis, abundè dictum. Dicit in negatiuis, quæ illa dicitur mediata, cuius prædicatum potest demonstrari negari de subiecto per aliquod medium, quod per se conuenit alteri extremorum, & negatur de alio. Et tunc erit, Cuius alterum extremorum continetur sub aliquo genere, saltim generalissimo, vel ambo simul extrema, vt Homo non est qualitas, Homo non est equus, Homo non est lapis. Potest fieri argumentum sic, Omnis homo est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo, in secunda figura, in Camelotes. Maior est per se primò: & sic per animal, homo negat de lapide. Et similiter sic. Nullum animal rationale est equus: ois homo est animal rationale: ergo nullus homo est equus, in Celarent. Itè ista, Homo non est qualitas: sic. Nulla substantia est qualitas: ois homo est substantia: ergo nullus homo est qualitas. Est maior immediata, quæ non potest demonstrari. Ait ergo. Cum itaque vel. a. vel. b. &c. Id est, maior, vel minor extremas in toto quopiam est. i. sub aliquo genere continetur, vel vtrumque: scilicet ambæ extremitates continentur sub eodem genere. Vt homo, & equus, sub animalibus.

Que mediata, & que immediata.

malī: & homo & lapis, sub corpore. Tūc fieri nequit, vt. a. primō nō cōueniat ipsi. b. hęc nō pōt esse immediata. Nullum. b. est. a. Sit. a. maior extremitas in toto. c. pata sub medio quod sit genus, ex. b. nō sit in aliquo. c. vt. a. sit homo. c. animal. b. qualitas, tunc fiet syllogismus in Camestres. Ois hō est animal: nulla qualitas est aīal: ergo nulla qualitas est hō. Vbi ipsum. a. monstrat non inesse. b. per. c. mediū. Idē etiā fiet, si. b. in toto quo piā sit, scilicet in. c. genere, quod negat de. a. vt si in Cesare dicas, Nullum. a. est. c. omne. b. est. c. ergo nullum. b. est. a. id est, Nullus hō est qualitas: ois albedo est qualitas: ergo nulla albedo est homo. Et idem fiet, si vtrūq; sit sub eodē genere, vt hō, & equus: vt supra exemplum positum est.

¶ Et tandē in negatiuis, illa solum dicitur immediata, cuius neutrū extremū ponit sub aliquo genere, sed ytrūq; est generalissimū: vt quantitas, non est qualitas, &c. Quia si posset pbari, maxime p mediū quod de p se cōueniret subiecto: sed hoc nō posset esse, nisi gen⁹ vī definitio: sed generalissima, neq; habet genus neq; definitionem.

¶ Si. a. nulli. b. insit, ex. c. Probat adhuc esse immediatam negatiuam, si prædicatum nō inest subiecto: & neutrū cōtinet sub aliquo genere, saltim generalissimo. Vt substantia nō est qualitas: quia si posset pbari, fieret in prima, vel in secunda figura. Si in prima, tunc. b. in aliquo toto erit. I. mi nor debet esse affirmatiua, quod est vniuersalis in prima figura, in quatuor primis modis euidentibus: semper minor est affirmatiua. Vt in Barbara, Celarēt, Darij. Et hoc est quod dicit, ppositio nem quæ penes. b. collocabitur. i. minorē, affirmatiuam esse oportere. Et tunc medium prædicatum, ad minorem se habet vt genus, vel definitio. Et si c. b. minor extremitas, erit in aliquo toto: quod est contra prædicta.

¶ Si demonstratio fiat in secunda figura, & tūc aliqua extremitatum in aliquo toto erit. Quia minor extremitas, subijciatur medio affirmatiuē in Cesare, & Festino. Et maior in Camestres, & Baroco. Si tamen extremitates generalissima sunt, vt substantia, & qualitas nō possunt subijci in prædicatione directā affirmatiua, nisi sumatur pro medio ly eas: & tunc non posset de vno generalissimo affirmari, & de alio negari.

¶ Nec fecit mentionem de tertia figura: nam licet in Bocado possit concludi, sic: Homo non est qualitas: omnis homo est substantia: ergo substantia non est qualitas. Non tamen est immediata ista conclusio, sed oportet sit vniuersalis, q̄a omnis immediata, est vniuersalis: Et in tertia figura non concluditur vniuersaliter: ob id non posuit exemplum in tertia figura.

Q. V. A. S. T. I. O. V. N. I. C. A.

Vtrum demonstratio, quia, & propter quid, distinguantur.

T videtur quod non:

quia demonstratio quia, non differt specie ab illa quæ propter quid. Patet: nam ex eisdem propositionibus transpositis, ex quia, fit propter quid, & e contra. Vt patet sic. Hęc est propter quid, vt Aristot. supra posuit exemplum, Omne quod prope est, non scintillat: planetæ sunt prope nos: ergo non scintillant: & eadem fit quia, sic, Omne quod non scintillat, est prope: sed planetæ non scintillant: ergo sunt prope. Ex effectu concluditur causa. Et sic siue à priori, siue à posteriori, idem assensus caufatur scientificus.

¶ Secundo sic. Nulla est demonstratio, quia, ex quo non posita est bene distinctio. Patet, quia si aliqua, vel esset quæ procedit ab effectu ad causam: vel à causa remota & mediata (vt dictum est) sed neutra istarum est: quia si ab effectu remoto, non valet: nam viuere est effectus remotus animalis, non tamen sequitur, Omne quod viuut est animal: planta viuut: ergo planta est animal. Item si causa mediata, vel intendit per mediatam causam principium proximum conclusioni, quod tamen aliud habet prius, per quod probetur, & tunc illa non erit, quia, sed propter quid (vt supra dictum est) vt est hęc, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: non enim procedit à causa immediata. Si tamen per causam remotam intelligit principium remotum, inter quod & conclusionem mediat alia causa, tunc non semper est bona consequentia. Patet, quia esse animal, est causa remota respirandi, & tamen non sequitur: hoc est animal: ergo respirat: cum pisces sint animalia, & non respiciant: & si fiat demonstratio, maior est falsa: sic, Omne animal respirat. Et sic neque propter quid, neque, quia.

¶ In contrarium tamen est autoritas Aristot. In contrapōnentis solum duas species demonstrationis, quia, & propter quid: quæ simpliciter est talis, & potissima.

¶ Pro solutione quæstionis, (eo quod tota ratio differentiæ inter demonstrationē, quia, & ppter quid, videtur pendere in modo demonstrandi, scilicet ex medio, quæ vel ab effectu ad causam, vī à causa ad effectum: & tunc à propinqua, vel remota,) oportet

oportet notare, quod causa remota tripliciter sumitur. Vno modo, quia licet cum effectu conuertatur, est tamen mediata, immediatione causa. Vt esse animal rationale, est causa mediata risibilitatis, quia mediata admiratiuum. Sic lumina esse in capite, vel cauda Draconis, est mediata causa eclipis: & proxima, est terræ interpositio, &c. quando sunt tales causæ affirmatiuæ, & negatiuæ, valet à causa ad effectum: & ab effectu ad causam.

¶ Secundo modo dicitur causa remota, quando neque inferit illud, neque inferitur ex illo: sicut pulsum habere concitatum, est effectus, & signum febris: & tamen non semper ex illa causa sequitur talis effectus, neque talis effectus inferit causam. Patet, quia homo prope mortem non habet pulsum concitatum, & tamen est febris: neque ex illa causa sola ille effectus, quia ex alio exercitio potuit euenire pulsus agitatio. Et sic neque affirmatiuæ vnum inferit aliud: neque propter quid, neque quia, sicut in exemplo posito ab Aristot. Vt modulatio inferat, quod sint vites: vel quia vites, sequatur modulatio.

¶ Tertio modo causa dicitur remota, quia scilicet est superior ad effectum: & dicitur mediata, mediatione prædicationis, & tunc inferitur affirmatiuæ ex effectu: sed causa nō inferre effectum affirmatiuæ, sed solum negatiuæ. Et illa causat demonstrationem, quia, est causa mediatio. Vt quicquid respirat est animal: lapis non est animal: ergo lapis non respirat. Et affirmatiuæ non valet. Hoc est animal: ergo respirat. Est enim à causa remota ad effectum: quia superior est animal, ad effectum respirare: cum aliquibus conueniat animal, quibus non respiratio, vt piscibus.

¶ Eodem modo de effectu remoto distinguendum erit. Quando enim effectus sequatur ex sola causa, non tamen ex omni, sequitur affirmatiuæ. Vt hoc respirat: ergo est animal. Non tamen sequitur negatiuæ: non respirat: ergo non est animal. Si tamen effectus sequatur, ex omni, & non ex sola, sequitur negatiuæ ab effectu ad causam: & non affirmatiuæ. Vt non viuut: ergo non est animal. Sed non sequitur: viuut, ergo est animal, planta enim viuut vita vegetatiua, sed animal non est.

¶ Est etiam notandum, quod demōstratio, quia, & propter quid, eiusdem conclusionis, specie differunt: nam præmissæ specie differunt. Si enim demonstro lunam eclipari à priori, quæ terra interposita est: vel à posteriori, quia luce priuata est: manifestū est, præmissas sic specie differre.

¶ Secundo. Licet sit verum, ipsas demonstrationes differre, tamen assensus conclusionis caufatus à demōstratione propter quid, & à quia nō

differunt specie, licet vnus alio clarior. Nam ille qui à propter quid, clarior, quam ille qui à quia. Nam diuersitas causarum, non necessariō ponit diuersitatem effectuum. Idem est ignis specie productus à Sole, & productus ab igne. Et hoc euadit manifestum: nam scientia quæ habetur à rustico de eclipsi per experientiam, nō differt specie ab illa, quæ per demōstrationem caufatur. Et certum est, si illi duo assensus specie differerēt, possent simul & semel esse in eodem: quod tamē est contra experientiam.

¶ Ad quæstionem ergo respondetur affirmatiuē. scilicet demōstrationē propter quid, quæ à priori est, distingui specie ab illa quæ, quia, dicitur à posteriori. Quod ab autoritate Arist. & ratione probatur (vt in secundo notabili dictum est) eo quod præmissæ in illis demōstrationibus specie differunt.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum. Quando dicitur: ex eisdem præmissis per transpositionem fit ex demōstratione propter quid, demōstratio, quia, & e contra: nego antecedens: nam ex præmissis non contingit. Contingit tamen, si conclusionē sumas pro præmissa, & præmissam inferas pro conclusione, vt sic, Omne cōpositum ex contrariis corrumpitur: homo est cōpositus ex contrariis: ergo homo corrumpitur. Hęc propter quid. Si tamē sic varies, Omne quod corrumpitur ex contrariis constat: homo corrumpitur: ergo homo ex contrariis constat: est, quia, & conclusionem prioris syllogismi fecisti minorem in isto. Sed tamen licet ita contingat, differunt specie istæ demōstrationes: quia præmissæ in vno dispositæ non sunt vt in alio: specie enim differunt, etiā si ex eisdem terminis constent.

¶ Nec valet. Idem assensus scientificus caufatur à demōstratione, quia, & ab illa quæ est propter quid: ergo ipsæ demōstrationes non differunt, sicut in secundo notabili dictum est.

¶ Ad secundum argumentum, quod videtur habere maiorem difficultatem, ex dictis in primo notabili patet solutio. Nam quando dicitur: quæ sit, quia, dico esse illā, quæ ab effectu ad causam, quæ à posteriori vocatur: nā licet effectus prior sit quo ad nos, tū in natura, ipsa causa prior est: sed non semper; quod ab effectu ad causam: sed quādo est effectus, qui est cause adæquatius, & cū ea conuertitur: vt est in eclipis positus ab Aristot. ppe esse planetas, & non scintillare: & terrā esse interpositā, & lunā eclipari. Si tū effectus sit remotus, & nō ex sola, non sequit. Omne quod viuut est animal: planta viuut: ergo est animal.

¶ Et quando ex causa remota, &c. non intelligitur quādo ex causa mediata, inter quam & effectum, alia mediat, quæ sic, ppter quod est: vt in hac.

O mne

Nota.

Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale, &c. sed tunc dicitur, quia, quando procedit à causa quæ remota est respectu ipsius conclusionis, vt sic, Quicquid respicitur est animal: lapis non est animal: ergo lapis non respicitur, à causa ad effectum, scilicet à remota: nam esse animal, non est causa immediata conclusionis, scilicet respirationis, sed habere pulmonem.

¶ Manet ergo in aperto, differentiam esse in demonstratione quia, & propter quid: licet contingat eundem esse assensum in conclusione scita, propter quid, & quia.

Dubium.

¶ Sed restat dubium circa literã, quomodo stet quod ait Aristot. loquendo de scientijs subalternatis, quod subalternans dicat propter quid, & subalternata, quia? nam Perspectiua & Musica, saltem speculatiue demonstrant propter quid, & tamen sunt subalternata: quia Perspectiua Geometriæ, & Musica Arithmeticæ. Patet, quia Musica à priori reddit rationem consonantiæ sonorum, vt est videre in Boëtio.

Addubium.

¶ Ad dubiũ respondetur per ppositiões. Prima. 1. Propositi. ¶ Scientia subalternata, non solum demonstrat ab effectu, sed à priori, & propter quid, vt argumentum probat: quia in hoc consistit ratio Perspectiua, & Musica speculatiua, quod à priori demonstrat suas conclusiones.

2. Propositi.

¶ Secunda propositio. Quauis possit forsitã sustineri, quod Perspectiua speculatiua non est nisi Geometria pro illa parte, & Musica speculatiua, Arithmetica pro illa parte, qua probat suas conclusiones: sed tamen rei veritas habet, qd Perspectiua intra limites Perspectiua suas probet conclusiones, & Arithmetica similiter. Exemplum, istam conclusionem probat, Obiectum propè maius videtur: quàm à longè, sic. Obiectum quod maiori angulo visuali videtur, maius apparet: sed quod propè videtur, maiori angulo videtur, quàm quod à longè: ergo. Hæc est à priori intra limites Perspectiua: sed tamen dicitur quod Geometria probat propter quid perspectiua: quia ipsa subalternata, non potest resolvere suam demonstrationem vsque ad principia immediata, & per se nota, nisi per subalternantem. Nam præmissæ in exemplo posito probantur à Geometria per lineas, & angulos abstrahendo à visualibus: quod est officium Geometriæ. Scilicet, si ab eadem basi duo latera trianguli progrediantur, maiorem angulum causant in parte propinqua, quàm in remota. Et in hoc sensu Aristot. debet intelligi, quando dicit subalternatam demonstrare, quia, & subalternantem propter quid. Non quod neget in ipsa subalternata esse demonstrationem propter quid, sed

quia resolutio principiorum, non fit nisi per subalternantem.

¶ Et obiter notandum differentiam esse inter Perspectiua, & Musicam speculatiua, & inter ipsas vt practicæ. Nam in quantum practicæ probat Perspectiua experientia, sed Speculatiua à priori per principia, & Musica probat Diapente esse bonam consonantiam, quia bene consonat auribus. Et sic practica est. Sed ipsa vt speculatiua, dat rationem, vt scilicet consistat in rationali proportione, quæ est sexquialtera, ternarij ad binarium: & Diatessaron in sexquitercia, scilicet. 3. ad. 4. sicut Diapason in dupla, & quod vnum Diapente & Diatessaron, faciunt vnum Diapason, quod constat in dupla proportione, quia. 4. ad. 2. est dupla constans est Diapente, quæ est. 3. ad. 2. & Diatessaron, quæ est. 4. ad. 3.

C A P. XII.

De immediatorum ignorantia.

Ignoratio autem ea que non negatione, sed dispositione dicitur ignorantia, deceptio est: quæ circa propositiones medio vacantes vel non vacantes, affirmatiuas vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimationem talem sequitur.

¶ Simpliciter igitur existimationis simplex est error: eius autem quæ per ratiocinationem efficitur, plures. a. nanq. sine medio nulli competat. b. Si igitur quispiam concludat. a. competere ipsi. b. sumpto medio. c. deceptus erit, sanè per ratiocinationem. Atque fieri potest, vt ambæ propositiones sint falsæ: & etiam altera tantum: nam si neque. a. cuiquam. c. neq. c. cuiquam est substantia cõpetat. b. vtraq. autem per interuallum econtra sit sumpta, ambæ propositiones erunt sine dubio falsæ:

falsæ: fieri nanq. pot. vt. c. sic se habeat ad extremum. verumq., vt neq. subijciatur. a. neq. vniuersaliter cõpetat ipsi. b. etenim b. quidẽ fieri non pot., vt in toto quopiam sit: nã. a. primò remouebatur ab ipso. a. verò non necesse est vniuersaliter cunctis quæ sunt inesse: quare fit, ambæ vt ppositiões sint falsæ. At fieri quoq. pot., vt altera vera sumatur, nõ tñ vtravis, sed. a. c. nã propositio. c. b. semp. erit falsa: quia in nullo est ipsum. b. sed. a. c. vera esse pot.: veluti si. a. sine medio cõpetat quidẽ ipsi c. non cõpetat autẽ ipsi. b. cum enim idem primo de pluribus quouis dicitur mō, neutrum erit in altero: nihil autẽ interest, & si non sine medio competat.

¶ Deceptio igitur effendi per hoc, atq. hoc modo fit solum: nõ enim alia in figura ratiocinatio erat effendi: nõ effendi verò et in prima, & in media fit: Atq. primũ dicamus, quot modis, & quomodo se se habentibus ipsis ppositionibus fit in prima figura. Fieri itaq. pot., vt ambæ falsæ propositiones sumantur: veluti si ipsum. a. tã. c. quàm. b. sine medio cõpetat. Nam si sumatur. a. quidẽ nulli inesse. c. ipsum autẽ c. cui libet cõpetere. b. erit vtraq. propositio falsa. Fieri quoq. pot., vt altera propositionum vtravis falsa sumatur. Nã esse potest. a. c. quidem vera. c. b. verò falsa. a. c. quidem vera, quia a. nõ omnibus inest quæ sunt. c. b. verò falsa, tum quia fieri nequit, vt. c. cui ipsum. a. nulli competat, ipsi cõpetat. b. nam aliàs. a. c. ppositio non erit vera: tñ quia si ambæ sint veræ, erit ipsa cõclusio vera. At. c. b. etiã vera esse potest, altera sumpta falsa: cõsi. b. & in a. sit & in. c. necesse est enim tunc alterũ esse sub altero: quare si sumatur. a. nulli

cõpetere. c. erit hæc propositio falsa. Patet igitur & ex altera tantum, & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.

¶ Sed in figura media, vt totæ quidẽ ppositiones ambæ sint falsæ, fieri nequit: nã cum. a. cui libet inest. b. nullum tum summi mediũ pot., quod alteri cui libet, alteri nulli cõpetet. Oportet autẽ hoc pacto sumere ppositiões, vt alteri quidẽ insit, alteri verò non insit, si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur quæ sic sumuntur sint falsæ, constat econtra veras vtrasq. fore: quod quidẽ fieri nequit. Verum aliqua ex parte falsam esse vtraq. non obflare quicquam videtur: veluti si mediũ c. tã. a. quàm. b. cui dã insit. Tunc. n. si ipsum. c. cui libet quidẽ. a. nulli verò. b. dicitur inesse, falsæ quidem erunt ambæ ppositiões, & nõ simpliciter, sed aliqua ex parte: sicut patet. Eadem erunt, & si propositionẽ negatiua versus extremũ maius posueris. Fieri tñ potest, vt altera falsa atque vtravis propositionũ sumatur: quod enim inest cui libet. a. id. b. quoque cui libet inest. Si igitur ipsum. c. tale sumptũ cui libet quidem. a. nulli verò. b. competere dixeris. a. c. quidem erit vera. c. b. autem falsa. Rursus quod nulli. b. competit, id nec. a. cui libet inest: nam si cui libet. a. competeret, & ipsi quoque. b. cui libet profecto competeret: at nulli inesse supponitur. Si igitur cui libet quidem. a. nulli verò. b. competere dixeris. c. b. quidẽ verã, alteram verò falsam efficies. Idem vtiq. fiet, & si versus maius extremum propositionem negatiua posueris: quod enim nulli competit. a. id etiam nulli competit. b. Si igitur. c. nulli quidem. a. cui libet

verò

verò. b. competere dixeris . a. c. quidem propositio erit vera, altera verò falsa. Rursus si id quod. b. cui libet inest, nulli competere dixeris. a. falsam tum efficies propositionem. Neesse est enim, si. b. cui libet inest, & a. cuidam competat. Si igitur huiusmodi sumptum. c. nulli quidē, a. cui libet vero. b. dicatur competere, erit c. b. quidem vera. a. c. autem falsa. Patet igitur ex utriusq; falsis, & ex altera tantum circa propositiones inuiduas rationem falsam fieri posse.

Huiusq; posita in isto primo libro posteriorū sunt, quæ videntur cui libet Dialectico necessaria: in quo Aristot. tradit modum demonstrandi, tam propter quid, quam quia: & modū resoluendi vsq; ad vltimatam causam, & principia prima immedia. Quæ tamen sequuntur, tam in isto primo libro posteriorum, quam illa quæ in secundo traduntur, non videntur admodum necessaria: & nimis prolixè sunt tradita, hæc tamen more suo Arist. simul & obscure, & ingeniosè sit locutus. Verum neoterici Dialectici, habentes temporis rationem, solum contenti sunt tradere vsq; ad istum locum. Quapropter, quæ sequuntur, ab eis communiter nec traduntur, neq; exponuntur. Verum istius capituli summarie ponemus declarationē, ex quo liceat colligere quæ restat, licet subtiliter dicta, non admodum necessaria. Quæ poterūt (si vacauerit) videri apud ipsum Arist. qui sic affectauit obscuritatē, quam est consequutus, vt quilibet possit sui ingenij experimentum sumere. Atqui in isto capitulo, & tribus sequentibus, Aristot. agit de ignorantia, quæ scientiæ opposita est. In duobus capitulis agit de ignorantia prauæ dispositionis: in primo de ignorantia principiorum immediatorum: & in secundo de ignorantia conclusionum, quæ sunt mediata. Et in tertio agit de ignorantia puræ negationis.

¶ Primo ponit ignorantiam esse duplicem, scilicet puræ negationis, & prauæ dispositionis. Et quæ prauæ, est falsum rei iudicium: & puræ negationis, est scientiæ carentia: quæ non proprie dicitur deceptio. Alia tamen sic.

¶ Ignorantia prauæ dispositionis, secundū quam est deceptio, quædam est circa prima principia immedia, de qua in isto capitulo: alia est de propositionibus mediatis, de qua in sequenti capitulo.

¶ Notandum hinc Aristot. loqui de propositionibus immediatis, quæ quantum sunt immedia, sed non simpliciter, & quoad nos, sunt per se notæ: vt, Omne animal rationale est disciplinabile. Nulla quæritas est qualitas: & similes: circa quas propositiones licet sint immedia, potest contingere error: non solum vocalis, vt quis voce neget, sed mentalis. Et talis error, seu deceptio, potest esse circa affirmatiuas, & circa negatiuas. Et sicut datur propositio immedia in veritate, tam affirmatiua, quam negatiua, vt Omnis homo est disciplinabilis: nulla substantia est quantitas: sic datur immedia in falsitate, Homo non est rationalis: substantia est qualitas, &c. Et sicut datur mediata in veritate, vt Mūdus est creatus: datur mediata in falsitate, Mūdus est ab æterno.

¶ Ignorantia prauæ dispositionis potest contineri, vel per syllogismum deceptorium, qui dicitur paralogismus, aut simpliciter. Quod est, vel experientia, vel auctoritate: vt si rusticus credat solem non esse maiorem rota molari, quia sic apparet. Aut credit mundum esse perpetuum, auctoritate alicuius Philosophi. Hæc ignorantia non pertinet ad hunc librum. Si tamen in istis deciperetur sic, Vnaquæq; res est tanta, quanta apparet: Sol solum apparet vt rota molaris: ergo non est maior: tunc esset deceptio per paralogismum, pertineretq; ad hanc scientiam.

¶ Simplicis igitur, &c. Contendit probare, & ponit exempla diuisionis. Ait. Simplicis æstimationis, simplex est error. Sed eius qui per ratiocinationem, multiplex, quia talis habet errorem conclusionis, & alterius præmissarum, vel vtriusque. Hic solum est sermo de paralogismo, cuius defectus contingit ex parte præmissarum: qui defectus est ex parte materiæ. Nam qui ex parte formæ, in libris priorum declaratur.

¶ Primo ostendit, quomodo error contingit in immediatis propositionibus, falsis, affirmatiuis. Et supposito quod. a. sine medio nulli competat. b. vt si. a. sit substantia, & b. qualitas, hæc est immedia: nullum. b. est. a. (Si igitur quispiam) inquit concludat, a. competere ipsi. b. sumpto medio. c. deceptus erit per paralogismum. Vt sic. Omne. c. est. a. omne. b. est. c. omne. b. est. a. vt si pro medio sumatur aliud generalissimum extraneum, vt quantitas, sic Omnis quantitas est substantia: omnis qualitas est quantitas: ergo omnis qualitas est substantia. Hic fit, & vtraq; præmissarum est falsa. Quod probat fieri inquit, potest,

test, id est potest esse vt. c. sic se habeat ad extremum vtrunque, vt neque subiiciatur ipsi. a. id est maiori extremitati, neque vniuersaliter competat ipsi. b. quod est minor extremitas, id est ne prædicetur vniuersaliter de minori. Quod patet, quia b. non potest fieri, vt in quodam toto sit, id est contineatur sub aliquo genere: nam cum vniuersaliter sit. b. non potest sub aliquo genere contineri, & sic medium. c. in minori, non prædicabitur de. b. Quod probat, quia. a. remouebatur. a. b. immedia, & sic ista erat immedia: Nullum. b. est. a. quod non poterat esse, nisi quia. b. erat generalissimum. Hac de causa neque habet genus, neque differentiam, neque definitionem. Et sic nihil prædicabitur de. b. vniuersaliter & affirmatiue, & nunquam. c. de. b. vniuersaliter posset particulariter prædicari. Vt si. c. esset color. Sed tū non sufficeret ad concludendum vniuersaliter, quia sic, Omnis color est substantia: qualitas est color: ergo omnis qualitas est substantia. Et probat quod potest. c. non subiici affirmatiue ipsi. a. etiam si sit generalissimum, scilicet substantia, quia non de accidentibus prædicatur, ob id etiam maior est falsa, Omnis quantitas est substantia.

¶ At fieri quoque, &c. Prosequitur Arist. & probat aliam partem, scilicet in paralogismo posse esse solum alteram præmissarum falsam.

¶ Deceptio igitur, &c. Ponit exemplum paralogismorum concludentium propositiones negatiuas falsas, contrarias immediatis veris. Et præsupponit, quod paralogismus concludens affirmatiuas falsas, solum in prima figura consistit: sed concludens negatiuas falsas, contingit in prima, & in media, id est in secunda figura, in Celarent. Nulla substantia spiritualis est substantia: omnis substantia corporalis est substantia spiritualis: ergo nulla substantia corporalis est substantia. Omnes præmissæ sunt falsæ.

¶ Fieri quoque potest, &c. Ponit vbi maior sit vera, & minor falsa. Nulla qualitas est substantia: omnis Angelus est qualitas: ergo nullus Angelus est substantia. Et quod maior sit falsa, minore vera existente, sic, Nullum corpus est substantia: omne animal est corpus: ergo nullum animal est substantia.

¶ Sed in figura media, &c. Ponit exempla in secunda figura, in Camestres. Omne animal est rationale: nullus homo est rationalis: ergo nullus homo est animal: vtraque est falsa, sed maior solum est falsa pro aliquibus suppositis, & sic in Cesare, Nullum animal est irrationale: omnis homo est irrationalis: ergo nullus homo est animal. Dicit tū, quod non potest esse in secunda figura, quia vtraque præmissarum sit falsa totaliter: quia sic conclusio vera erit, & non falsa. Et ratio est: quia si in

Cesare, fiat sic. Nullus color est. c. omnis albedo est. c. ergo nulla albedo est color: si iste duarum præmissarum sit falsa totaliter: ergo contrariæ earum erunt veræ, scilicet, Omnis color est. c. nulla albedo est. c. tunc iste dispositus in Camestres inferunt, nulla albedo est color: tunc sic: antecedens est verum in Camestres, ergo consequens est verum, & sic non esset deceptio: sed hoc non potest esse: ergo nec potest esse quod vtraque præmissarum in secunda figura sit totaliter falsa.

¶ Fieri tamen potest, &c. Probat quomodo maior potest esse vera, & minor falsa, & contra in Camestres, vt. c. sit medium genus, quod vniuersaliter affirmetur de vtraque extremitate, vt ly corpus. Omne animal est corpus: nullus homo est corpus: ergo nullus homo est animal. Vbi maior vera, & minor falsa.

¶ Rursus quod nulli. b. &c. Probat e contra, quod maior sit falsa, & minor vera: sic. Omne animal est irrationale: nullus homo est irrationalis: ergo nullus homo est animal.

¶ Idem utique fiet, &c. Ostendit idem in Cesare, si veritas maioris extremi, negatiuum posterioris: id est si maiorem feceris negatiuum, sic. Nullum animal est Angelus: omnis homo est Angelus: ergo nullus homo est animal. Hic maior vera, & minor falsa. E conuerso potest esse maior falsa, & minor vera, etiam in Cesare. Nullum animal est rationale: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est animal. Sic ergo finis est capituli. 12. in quo Aristote. exempla paralogismorum ex quibus deceptio causatur, id est ignorantia prauæ dispositionis, posuit, tam in affirmatiuis falsis immediatis, & hoc in prima figura, quam in secunda figura. Reliqua potest posteriorum in ipso Aristote. videntur erunt per otium.

¶ At hæc de Dialectica sufficiat tradidisse, vt ad scientias alias superiores aditus sit. Et quantum breuiter, tamen quæ alicuius momenti sunt, & necessaria, tradita sunt, omnia. Quibus tamen per otium licet reuoluere prolixè ab alijs scripta non denegamus.

Nos tamen hoc fecuti sumus consilium, rationem temporis habendo.

Finis Resolutionis
Dialecticæ.

Compendium Dialecticæ.
COMPENDIUM TAM EORVM
QVÆ AD QVINGVE VNIVERSALIA, ET AD
 antepredicamenta, predicamenta, & postpredicamenta spe-
 ctant, quàm eorum, quæ continentur à primo capitulo li-
 bri primi posteriorum, vsque ad duode-
 cimam eiusdem, inclusiuè.

¶ De Dialectica, an sit scientia, & an spe-
 cialis: & quod sit subiectum
 eius. pag. 6.

Dialectica est scientia,
 quia est habitus conclusio-
 num, habentium ordinem
 ad vnum subiectum.
 ¶ Dialectica est specialis
 scientia, ob speciale subie-
 ctum, siue sit ens rationis,

siue argumentatio, siue syllogismus.
 ¶ Dialectica vt vtens, potest dici communis scie-
 tia, quia ea vtitur Rhetoricus, & Theologus, & alij:
 sed vt docens, est specialis scientia.

¶ Subiectum logicæ est ens rationis, vt ly ens est
 commune ad omnia entia rationis: quia illud est
 propriè subiectum, per quod ipsa ab alijs distin-
 guitur: sed hoc est ens rationis. Et sic subiectum
 eius non est argumentatio, neque syllogismus,
 quandoquidem considerat dialecticus de defi-
 nitione, & diuisione, quæ non est syllogismus,
 neque argumentatio.

¶ Subiectum, obiectum, materia circa quam, li-
 cet sint idem re, ratione differunt: quia in quan-
 tum per scientiam cognoscitur, est materia: & in
 quantum definitur, obiectum: & in quantum de-
 monstratur, dicitur subiectum: quia respectu p-
 priæ passionis in conclusione subiicitur.

¶ Subiectum proprium libri predicabilium vni-
 uersale est: quia id potissimè quod tractatur in eo.

¶ Vniuersale idem est quod predicabile, sed est
 vniuersale, quia continet sub se plura: vt animal
 plures species: & hō plura indiuidua: & est præ-
 dicabile: quia de eis prædicatur.

¶ Vniuersale per operationem intellectus cau-
 satur.

¶ De indiuiduo tam vago, quàm deter-
 minato: de quo vi pronomini
 derivatiui. pag. 8.

¶ Indiuiduum est constans ex proprietatibus,
 quarum collectio nunquam in alio erit eadē.
 ¶ Indiuiduum quoddam est determinatum: vt
 Petrus, Ioānes. Aliud vagum: iste homo, ille hō.
 ¶ Pronomina derivatiuæ speciei non possunt fa-
 cere ista indiuidua.

¶ De prædicationibus, & de multiplici
 differentia earum, & de differentia no-
 minalium, & realium in prædicationi-
 bus: de quo significatione huius
 nominis homo, quando pro
 filio Dei sumitur. pag.
 9. & 10.

¶ Nominales à realibus differunt, quia illi prin-
 cipaliter subiectionem, & prædicationem
 tribuunt terminis: isti autem terminis, sed tamen
 principaliter vt significant res.

¶ Prædicatio est, quando aliquid de aliquo dicitur,
 vel aliquid ab aliquo remouetur.

¶ Prædicatio, quædam idètica: vt Homo est ho-
 mo. Disparata: vt Homo est lapis. Alia est essen-
 tialis: vt Homo est animal, & album est coloratum.
 Non essentialis, Quantum est quale, lineatum
 est coloratum, homo est sapiens. Directa est,
 quando superius de inferiori: vel æquè connota-
 tiuum de æquè connotatiuo, vel maius connota-
 tiuum de minus: vt homo est animal. Comedens
 est cœnans. Indirecta est e contra: vt animal est
 homo. Cœnans est comedens.

¶ Ista. Homo est albus, licet si accidentalis, per se
 vocatur: quia directa est, eo quod id quod potē-
 tia est, subiicitur formæ.

¶ Hō est absolutus terminus, vt dicitur de creatu-
 ris: sed vt dicitur de psona filii Dei, est connotatiuus.

¶ A quo sit liber predicabilium editus, quo
 que anno parte salutis Porphyrius vi-
 xit, atque de eius vita. pag. 11.

Compendium

Liber prædicabilium editus est à Porphyrio, qui vixit domini anno. 280. Fidei cãdidatus primò, post tamen apostata, & blasphemus fuit. ¶ Mutatus est Peripatheticos Platonicos: quia tam Aristotelici, quam Platonici tunc sic vocabantur.

¶ Questio prima de multiplici differentia vniuersalium: & vtrum vniuersale in prædicando sit etiam in essendo, cuius variæ recitantur opiniones: atque per conclusiones veritas patefit: demũ de diuersitate cõceptũ tractatur. pa. 12. 13. & 14.

Vniuersale in essendo, in causando, in prædicando, in representando est. In essendo, quod est à parte rei, si datur. In causando: ut intelligentiæ, quæ illud causant. In prædicando: ut genus, & species. In representando: conceptus intellectus, quod est rei similitudo, vel species intelligibiles. ¶ Vtrum vniuersale in prædicando, sit etiam in essendo, sunt opiniones variæ. Heraclitus & Cratillus dixerunt, quod in rerum natura præter sensibilia quæ videbantur, nil erat: & sic negabant omnem scientiam. Plato dixit scientiam solum esse rerum, & non indiuiduorum: ob id ponebat ideas, quas separatas dicebat (vt Aristot. affirmat) licet pater Augustinus, & Faber in bonum interpretentur, dicentes esse rationes in mente diuina.

¶ Prima conclusio. Quicquid est in mundo, est realiter singulare, & indiuiduum.

¶ Secunda conclusio. Vniuersalia sunt in rebus de quibus prædicatur, neque distinguuntur à suis singularibus re, sed solum ratione. Sic dixit Aristot. Vniuersale aut nihil est, aut posterius est.

¶ Tertia conclusio. Licet vniuersalia sint in rebus, ipsa vniuersalitas est obiectiue in intellectu. Vniuersale enim & dicit naturam ipsam, & intentionem intellectus, à qua vniuersale dicitur. Primum vocatur abstractum, seu materiale: secundum, formale, seu per se significatum. Primum est in rebus: secundum est obiectiue in intellectu.

¶ Conceptus quidam est formalis, & est vel ipse actus intelligendi, vel notitia ipsa. Alius est obiectiuus, & est res ipsa quæ intelligitur.

¶ Vniuersalia vt à rebus separata, neque sunt substantia, neque accidens. Prout sunt in rebus, quædam sunt substantia, quædam accidentia.

¶ Vniuersalia pro abstracto, & materiali significato, quædam corporea, alia incorporea: sed p

formali, & principali significato omnia sunt in corporea, quia abstracta à materia, & ab omni conditione indiuiduante: ob quod vocantur incorruptibilia, licet per accidens ratione indiuiduorum in quibus sunt, sint corruptibilia.

¶ Questio secunda. Vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale. pag. 15. & 16.

Vniuersale ante rem nullum est, sed est in re quia natura est in singularibus: & post rem quia vniuersalitas ipsa manet.

¶ Scotus dicit. 7. Metaphysicæ lectione. 6. & in secundo. di. 3. quod ante omnem operationem intellectus datur vniuersale.

¶ De mente Sancti Thomæ. Natura speciei, & generis secundum se considerata, nec habet esse particulare, neque singulare, sed per accidens conuenit per abstractionem intellectus.

¶ Res non est vniuersale actu, nisi quando actu abstrahitur, licet res ante omnem operationem intellectus sint simpliciter genera, & species, tamen vniuersalia non dicuntur: quia si intellectus agens species non abstraheret, neque vniuersale causeretur, licet genera, & species in potentia essent.

¶ Questio tertia. De secundis intentionibus, & de suppositione huiusmodi minimum, atque de modo abstractionis, & de diuerso loquendi modo in vniuersalibus, de quibus distinctione reali, formali, & quæ rationis est, quidquid denique antiqui de vniuersalibus senserunt. pag. 17. & 18.

Nomen secundæ intentionis vniuersalis non supponit pro singulari in quo est natura, sed pro sola natura sic abstracta.

¶ Nomen secundæ intentionis indiuidui non supponit pro specie, vel genere.

¶ Abstrahere contingit per modum compositionis, aut diuisionis: sic abstrahere rem, à qua separata non est, non contingit sine falsitate. Aliquando

Dialecticæ.

quædo abstractio fit per modum simplicitatis, vt intelligendo albedinem in lacte, sine dulcedine: & hoc fit sine falsitate: sic abstrahentium non est mendacium.

¶ Distinctio, alia realis, alia rationis, & secundum Scotum, media inter istas, quæ formalis vocatur.

¶ De istis vniuersalibus, vt reales sentiunt, sentit Commentator lib. 2. Periherme. co. 4. & Boëtius eodem libro. & Theophrastus Arist. discipulus.

¶ Vniuersale pertinet ad Dialectici considerationem, non absolutè, sicut in omnibus scientijs, sed in quantum est abstractum secundis intentionibus.

¶ Questio quarta. De subiecto prædicabilium, & de diuersa acceptioe vniuersalis. pag. 19. & 20.

Vniuersale est subiectum libri prædicabilium: quia illud est principale quod ibi tractatur: & licet sit idem vniuersale, & prædicabile, prædicabile subiectum non est: quia est propria passio vniuersalis.

¶ De generis definitione, & an secunda intentio definiatur, cuius diuersorum variæ recitantur opiniones: & vltimo de duplici abstractione: pag. 21. & 22.

Genus, est quod de pluribus differentibus specie prædicatur. Quæ descriptio, seu definitio, de secundis intentionibus intelligenda est: quia generaliter id quod de pluribus specie differentibus prædicatur, definitur, quod solum secunda intentio est.

¶ Licet in generis definitione secunda intentio definiatur: genus tamen, neque eius definitio non supponunt pro secunda intentione: quia si secunda intentio definitur, non tanquam id quod prædicatur, sed tanquam ratio.

¶ Quando dicimus secundam intentionem definire, licet secunda intentio non prædicetur, est sensus, quod res ipsa, quæ genus est, definitur, non tamen absolute, sed in quantum substat secundæ intentioni.

¶ Abstractio est duplex. Quædam vniuersalis, quando à suis singularibus natura communis: alia est, quando forma abstrahitur ab illo cuius

est: vt albedo ab albo. Vna dicitur vniuersalis: alia formalis.

¶ Si animal capiatur vt significat sensitiuam naturam abstractam à rationalitate, sic neque genus est de essentia differentie: neque contra: & sic non prædicatur vnum de alio. Si verò dicatur naturam sensitiuam, nil præscindendo, sic est genus: & non dicitur pars, sed totum: ob id de specie prædicatur.

¶ Vniuersale potest dici genus ad quinque prædicabilia: quia vnam rationem communem dicit ad omnia illa, abstrahendo ab hoc quod est prædicari in quid, vel in quale.

¶ Quid sit species, & de eius diuisione in specialissimam, & subalternam. Ens autem, de creatore, creaturaque analogice dicitur. a pag. 22. vsq. ad. 27.

Species, est quæ sub assignato genere collocatur, & de qua genus in eo quod quid prædicatur: & quæ de pluribus differentibus numero prædicatur, sicut species specialissima.

¶ Species est specialissima, & subalterna: sicut & genus. Specialissima est, quæ sub se non habet aliam speciem: & sic species est, vt non sit genus: vt homo. Subalterna, quæ sic est species, quod potest esse genus: vt animal species est respectu animati, & est genus respectu hominis.

¶ Ens licet vnicò conceptu significet Deum, & creaturas, substantiam, & accidens, non tamè vniuoce dicitur de Deo, & creaturis, substantia, & accidente, sed analogice: nam effectus qui cause virtutem non euacuant, non vniuoce habent dici. Et licet ens, vt ab esse, substantiam, & accidens significet, tamen primò de substantia, cuius est per se stare, secundò de accidente, cuius est in alio esse. pag. 27. 28. & 29.

¶ Penes quid indiuiduatio fiat. Recitantur opiniones: animæ autem rationales in indiuiduo penes quid etiam distinguantur: an denique solum materia de essentia sit speciei, tractatur. pag. 30. & 31.

Pincipium indiuiduationis (secundum Scotum, & vt videtur sentire Commentator, & Boëtius)

Compendium

Boëtius) est ab aliquo positio intrinseco, scilicet ab eecitate.

¶ D. Thom. principium indiuiduationis dicit à materia prouenire: & diuisio ab alio. scilicet à quantitate. Albertus Magnus à materia. Aegidius à quantitate.

¶ Animæ rationales in indiuiduo distinguuntur penes respectus diuersos quos habent ad diuersa subiecta.

¶ Materia est de essentia speciei, & non sola forma substantialis sicut sentit Auicena, & doctor S. nam res naturales habent in sua quidditatiua definitione materiam: licet Commentator, & Doctor sub. contrarium senserint.

¶ Compositum ex materia, & forma, ex carnis, & ossibus, non tamē ex ijs in singulari, dicitur essentia, & quidditas hominis: & hæc sunt omnia de ratione speciei: sed istæ carnes, & ista ossa sunt de ratione indiuidui.

A quo ratio differentie veniat sumenda: que se habet ad modum forme: genus autem ad modum materie: & quia diuersa est consideratio, diuersa se potest definiri.
ad pag. 34. vsque ad. 36.

Ratio differentie in specie sumitur (vt ait D. Thom. 2. de anima) ab anima rationali, prout est principium intelligendi: & ab ipsa prout est principium sentiendi, sumitur ratio generis.

¶ Habet se genus ad modum materie, & differentia ad modum forme: quia sensituum per rationale determinatur, & limitatur: sicut potentialitas materie per formam substantialem: sic Aristot. 7. meta. tex. 43. sentit.

¶ Genus, & differentia dicuntur principium speciei: quod intelligendum est quantum ad modum cognoscendi confuse, & distincte: nam genere, confuse cognoscitur species: sed differentia distincte.

¶ Differentia, quia multis modis potest considerari, potest etiam congruè multis modis definiri, secundum variam considerationem: quia vt diuisiua, & vt constitutiua, & vt faciens differre: & que explicitè in specie, in genere confuse.

¶ Licet ratio differentie sumatur, & generis, ab eadem anima rationali in homine (ad mentem Sancti Thom.) tamen species genus superat differentia: quia in specie distincte, & explicitè est differentia: & in genere, potestatem solum.

¶ Etiam si genus sit totum vniuersale respectu suarum specierum, superatur ab specie in differentia: quia species actu continet differentiam: genus potestatem.

¶ Genus si ordinem dicat ad differentiam, dicitur continere potestatem differentiam in genere cause materialis: quia sicut materia recipit formam, sic animalitas rationalitatem. Si tamen genus ordinem dicat ad totum compositum, continet in genere cause formalis: & in hoc sensu sentit Commentator, & Albertus, genus continere differentiam in genere cause formalis: pro quanto est in potentia: vt forma compositi dicitur esse in potentia materie, in genere cause formalis: quia educi potest: ob id dicunt antiqui, genus continere differentias: non in potentia solum, que rationem materie declarat: sed potestatem: vt genus cause formalis declaratur.

¶ Differentia superior respectu inferioris secundum aliquos habet rationem generis: quia inferior continet superiorem: sicut rationale, sensibile. Alij tamen negant hoc, vt Capreolus, qui dicit, quod differentia superior non est de conceptu quidditatiuo inferioris: ideo non est genus respectu illius.

¶ Differentia neque est accidens proprium, neque commune, sed potest dici substantia ad modum quo forma substantialis substantia vocatur: quia rationale, idem est quod homo.

De proprio, ac de eius diuisione, de que eius à subiecto distinctione.

pagina. 37. 38.

et. 39.

Proprium primo modo: vt est medicum esse, &c. dicitur non solum vt dicit potestatem, seu aptitudinem, neque solum, vt habitum dicit, sed vt vtrūque: & sic canescere tertio modo proprium est.

¶ Proprium quarto modo: licet fluat ab intrinseco, ab essentia, in quo differt ab accidente communi, non tamen essentialiter predicatur de specie, neque de indiuiduis speciei: quia non est proprium de essentia speciei, neque pars intrinseca eius, sicut est genus, & differentia.

¶ Proprium proprie ponitur in predicamento accidentis: & diuersa propria, in diuersis predicamentis. Nec est necessarium quod ubi ponitur subiectum, ibi & propria passio: nam habere tres angulos æquales duobus rectis, est passio trianguli, que ponitur in predicamento quantitatis, licet triangulus, quia figura, sit in quarta specie qualitatis.

¶ Propria

Dialecticæ.

¶ Propria passio (ad mentem Doctoris sub.) distinguitur formaliter à suo proprio subiecto. Nominales dicunt quod solum ratione.

¶ Ad mentem Sancti Thom. aliqua propria passio distinguitur realiter à suo subiecto, & aliqua solum ratione. Illa que dicit potentiam ad actum, vel ad passionem, vt sunt animæ potentie, & risibilitas, realiter distinguitur: sed passio entis, vt esse vnum, vel verum, &c. non distinguuntur realiter ab ente: quia tales potentie non sunt ad actionem, vel passionem. Illam, que realiter distinguitur, possit Deus separare à suo subiecto, qua separata, adhuc homo diceretur risibilis: quia haberet aptitudinem ad id, vt ait Doctor sub.

¶ Hæc predicatio. Rationale est risibile. Animal est risibile. Substantia est risibilis, vocantur predicationes doctrinales. In prima, connotatio subiecti præsupponitur ad connotationem predicationis: & in alijs duabus passio predicatur de superiori subiecto.

De accidente, et de eius à quarto principali distinctione. pag.

40. et. 41.

Accidens commune sicut & accidens proprium suum determinatum habet subiectum in hæsiōis: quia nec hoc, neque illud potest extra subiectum reperiri.

¶ Differt accidens proprium ab accidente communi: proprium enim primò respicit speciem: quia fluit ab essentia, sed commune respicit primò indiuidua, & mediatè speciem.

De antepredicamentis, et de autore predicamentorum: quidq; principalis predicetur, subijciatur ve, ac demum de utilitate libri.

pag. 49. et. 50.

Liber predicamentorum fuit editus ab Aristoteli, qui fuit discipulus Platonis, 20. annis floruit ante Christi aduentum anno. 380. mortuus est 63. sue ætatis anno.

¶ Hic liber tractat & de rebus, & de vocibus: nam tam res, quam voces dicuntur poni in predicamento: res vt significantur per voces, & voces vt significant ipsa res.

¶ Licet nomina proprius predicentur quæ res, sed res principalis, quia sunt velut finis ipsarum vocum: nam voces propter ipsas sunt res obiectiue. ¶ Etiam si res hæc considerentur in ordine ad fe-

cundas intentiones, quod est predicari, vel subijci, hic non definiuntur: nec in predicamento ponuntur secundæ intentiones, sed explicantur naturæ rerum. scilicet substantiæ, quantitatis, qualitatibus, & aliorum predicamentorum.

¶ Notitia huius libri est necessaria ad omnem Dialecticam: nam si non habeat notitiã substantiæ, & accidentis, non potest quis rectè definire.

De analogis, æquiuocis, et denominationis, ac de multiplici analogia.

pag. 51. et. 52.

Aequiuoca sunt illa, quorum nomen est commune, sed ratio substantiæ diuersa. Vniuoca, quorum nomen commune, & ratio substantiæ eadem. Denominatiua verò, quæ solo casu differunt, & ab aliquo nominis appellationem habent.

¶ Ratio diuersa in æquiuocis intelligit. i. definitio: sicut ratio eadem in vniuocis definitio eadem.

¶ Analogum, quod æquiuocum à consilio, non eodem modo, nam quædam est analogia proportionis: alia attributionis: & hæc, vel ad eandem causam finalem: vt in sano, de vrina, medicina, & loco. Vel ad efficiens: vt medicinale, de medico, & instrumentis eius. Vel ad idem subiectum: vt substantia, & accidens. Vel ad eandem formam: vt homo, viuus, & pictus.

¶ Omne analogum est æquiuocum à consilio, non tamen econtra: nam si quis ob memoriam aui imponat nomen filio suo, est æquiuocum à consilio, & non est analogum.

¶ Quæ proprie sunt analogæ, differunt ab æquiuocis à casu: quia vna impositione illa significat, sed ista diuersis. Risus primò de homine, & propter proportionem ex consuetudine sine alia impositione extensum est ad prati virorem.

¶ Analogum semper significat vnum per prius, & principaliter, & aliud minus principaliter.

¶ Omnium analogorum non est eadè significationis ratio: nam quædam vnã solum formam: vt illa que per attributionem: vt sanus, &c. Alia vt analogum proportionis: vt ridere, de hoie, & prato, non eandè immediatè rationem obiectiuam importat.

¶ Equiuocorum triplex gradus. Primus in genere, nam ibi latet æquiuocationes. Secundus est in equiuoco à consilio. Tertius est in æquiuoco à casu.

¶ Denominatiua solum voce: vt homo, & humanitas, studiosus, ac studiũ. Re tantum, studiosus, & virtus. Voce, & re, iustus, & iustitia.

De complexis, incomplexisq; atq; de regulis antepredicamentilibus. d. pa. 53. vsq; 59.

L. 4. Forum

Compendium

Eorum quæ dicuntur, quædam cum complexiōne: vt homo currit: quædā sine, vt homo. Quædam in subiecto non sunt, & de subiecto dicuntur: vt homo, & animal. Alia in subiecto sunt, & de nullo dicuntur, hæc albedo. Alia in subiecto sunt, & de subiecto dicuntur: vt color, & albedo. Alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur: vt Ioannes.

¶ Differentia, vt ly rationale, potest dici vniuersale, & prædicatum substantiæ: quia de Petro essentialiter dicitur. Vel dicendum, non comprehendit in aliquo membro diuisionis: quia solum loquitur de illis, quæ quidditatiue in quid prædicantur: vel subiunguntur per lineam rectam.

¶ Hic dicitur substantiam dici de subiecto, quia prædicatur essentialiter de aliquo: & in Metaphy. dicit quod non dicitur, quia illic solum fit consideratio de per se stare.

¶ Accidens potest dici esse in essentia subiecti, sicut gratia est in animæ essentia, vel dicitur esse in essentia: quia cum subiectetur accidens in subiecto, dicitur ex consequenti esse in essentia subiecti.

¶ Prima regula antepædicamentalis. Quando aliquid de aliquo prædicatur, sicut de subiecto, quæcunq; de illo prædicato dicuntur, dicuntur de subiecto: vt si Ioannes est homo: & homo est animal: Ioannes est animal.

¶ Ista regula tenet in virtute illius de primo ad vltimum. Et quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens.

¶ Secunda. Genus non subalternatim positum differentia differunt, vt plantæ, & scientiæ. Si tamē sint subalternatim posita, non inconuenit: vt sensibile est diuisiua animati, & constitutiua animalis, quæ sunt subalternatim posita.

¶ De decem prædicamentis in genere, & de disputatione, an ens sit ad decem genera generis. pag. 59.

Prædicamenta sunt decem. Substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, vbi, quando, situs, habitus, agere, pati. Hæc sunt incomplexa, & sine affirmatione, vel negatione dicta.

¶ Ens non est genus ad decem prædicamenta: quia illa sunt generalissima, & supra se non habent: & quia ens non vniocē de omnibus illis, sed analogicē dicitur.

¶ Licet ens sit vniuersale, non tamen ex aliquo quaque prædicabiliū directē, & propriē.

¶ Ens reductiue ponitur in prædicamento substantiæ: quia actualitatem significat: ob id dicitur prædicatum substantiale. pag. 60.

¶ De primo prædicamento, & de eius diuisione, quod dicitur Deus non ponitur in prædicamento.

ad pag. 61. vsque ad. 70.

Substantia, quæ propriē, & maximē sic dicitur, illa est, quæ nec in subiecto est, neque de aliquo subiecto dicitur: vt Petrus. Et hæc vocatur prima substantia.

¶ Secunda substantia est, quæ de subiecto dicitur, licet in subiecto non sit: vt species, vel genera substantiæ, homo, animal.

¶ Inter secundas substantias, species est magis substantia, quàm genus.

¶ Substantia absolute non recipit magis, vel minus.

¶ Substantia tam prima, quàm secunda in subiecto non est: sicut neq; differentia specifica.

¶ Substantia vniocē prædicatur, sicut & differentia: quod intelligitur de secundis substantijs.

¶ Prima substantia significat hoc aliquid: secunda quale quid.

¶ Substantia nihil est contrarium, licet hoc etiam conueniat quantitati.

¶ Substantia proprium propriē est, vt ipsa permanens, susceptiua sit contrariorum: quod nec conuenit orationi, neque opinioni: quia variatio in ipsis rebus est: nam ab eo, quod res est, vel nō est, oratio dicitur vera, vel falsa.

¶ Substantia potest tripliciter accipi. Pro generalissimo substantiæ. Secundo modo prout distinguitur contra accidens. Tertio modo pro illo quod est in recta linea primi prædicamenti: vt excludit differentias, & partes substantiæ. Isto tertio modo capitur, quando diuiditur substantia in primam, & secundam.

¶ Licet Gabriel. i. senten. distin. 8. & Olchot, & Grego. Arimi. dicant, Deum poni in prædicamento, tenendum est cum communi opinioe, in nullo poni: quia si deberet poni, maximē sub ly ens: cum tamen ens non sit genus, minimē sub genere ponetur. Item, quia simplicissimo repugnat ratio generis, & speciei: ergo & poni in prædicamento.

¶ Sicut Deus non ponitur in prædicamento proprio, sic neque prima, neque secunda substantia debet dici.

¶ Homo

Dialecticæ.

¶ Homo, prout de nobis, & CHRISTO dicitur, vniocē prædicatur, & est indiuiduum speciei humanæ, & est quidditatiue inferior ad ly homo: quia prædicatum homo, dicit naturam substantialem, in qua suppositum subsistit.

¶ Prima substantia, & secunda non differunt ex natura rei, sed solum per operationē intellectus: nam quia consideratur natura in indiuiduo, est prima substantia: quia abstrahitur ab eo, est species.

¶ Prima substantia, & secunda sunt nomina secundæ intentionis: & est diuisio illa non generis in species (cum vna species non prædicetur de alia) sed est diuisio eiusdem naturæ, prout subsistat secundis intentionibus. Et potest dici analogi in sua analogata.

¶ Indiuiduum, singulare, prima substantia, licet idem significant, tamen indiuiduum dicit respectum ad inferiora, in quibus non potest diuidi. Singulare dicit respectum ad suum vniuersale. Prima substantia dicitur per respectum ad prædicata tā substantiæ, quàm accidentis.

¶ Elementa cum sint substantiæ, & habeant contrarietatem, non tamen est secundum se, sed ratione qualitatum, secundum quas immediatē sumitur contrarietas.

¶ In accidentibus licet genera, species, & indiuidua reperiantur, non tamen est in eis hoc aliquid, & quale quid significare: quia non sunt entia simpliciter: & sic neque quidditates: quia non per se, sed in alio stant.

¶ De quantitate, ac eius diuisione, quod dicitur, quanta non distinguitur, probatur. ad pag.

71. vsque

79.

Quantitas est secundum quam aliquid dicitur quantum. Et est duplex. Continua, scilicet, & discreta. Continua est, cuius partes terminantur ad vnum terminum communem, cuius sunt 5. species. Linea, superficies, corpus, tempus, locus.

¶ Discreta est, cuius partes non terminantur ad vnum terminum communem: vt numerus, & oratio.

¶ Quantitas non recipit magis, neque minus, neque contrarium: & secundum eam aliquid dicitur æquale, vel inæquale. Hoc tertium est proprium propriē.

¶ Licet linea sit in prædicamento quantitatis, eius passionēs sunt in prædicamento qualitatis, in quarta specie.

¶ Secundum vnam significationem, & considerationem, vna res non ponitur in diuersis prædicamentis: secundum aliam, & aliam significationem non inconuenit: sicut scientia est in prædicamento qualitatis, & in ad aliquid.

¶ Vnitas prout transcendentaliter, de qualibet re mundi dicitur, sed prout est principium numeri, solum vbi est quantitas, & sic quia in Angelis non est quantitas molis, ibi neque vnum isto modo.

¶ Oratio est quantitas discreta, non penes numerum syllabarum, sed penes breue, & longum in eis.

¶ Licet omnis quantitas continua per actualem diuisionem possit esse discreta, diuisio bene posita est, & continuum non est discretum.

¶ In speciebus differentibus est inæqualitas, sed tamen illa non dicitur molis, sed virtutis, vel perfectionis.

¶ Quantitas distinguitur à re quanta: nam substantia ipsa non est quantitas: quia substantia secundum se non habet rationem extensionis, neque diuisionis, sed hoc habet per quantitatem.

¶ Vnum, transcendentaliter noti dicit aliquam formam superadditam: quia eo quod res est, & vna est.

¶ Vnum, vt est principium numeri, & similiter numerus ipse ternarius, vel quaternarius, non dicunt aliquam formam indiuisibilem, distinctam ab ipsis vnitatibus in eis subiectatam. Ternarius enim est tres vnitates: & sicut pro formali dicit tria, prout abstractum est ab hac, vel illa materia, pro materiali dicit illa quæ sunt numerata: vt si tres homines, ternarius ille est, tres homines, & si tres lapides, sunt tres lapides.

¶ Punctum, licet sit distinctum à linea, non potest separari: quia habet subiectum inadæquatū ipsam lineam: quia est punctum indiuisibile.

¶ Materia secundum se est indiuisibilis, sicut species, & anima rationalis dicitur indiuisibilis, non tamen ista sunt indiuisibilia sicut punctum.

¶ Vtrum materia absoluta à quantitate sit indiuisibilis.

pag. 79.

Materia, licet seclusa quantitate sit actu indiuisibilis, dicitur potentia indiuisibilis: quia per aduentum quantitatis est indiuisibilis actu.

L 5 DE

Compendium

¶ De prædicamento ad aliquid, atque de eius multiplici consideratione, quòd quæ à fundamento non distinguatur realiter, disputatur. à pag. 80. vsq. 89.

AD aliqd est prædicamentum, vbi ponuntur illa quæ relatiua dicuntur, quorum esse est aliorum.

¶ Quædam sunt relatiua secundum esse, & sunt, quæ non important rem alterius prædicamenti: vt pater, dominus, &c. Alia sunt secundum dici tantum, & sunt illa quæ primò, & principaliter important rem alterius prædicamenti: vt sciētia, quæ importat qualitatem, & refertur ad scibile.

¶ Relatio est duplex. Realis, & rationis. Illa est realis, quæ est seclusa operatione intellectus inter res realiter distinctas: vt paternitas. Rationis est, quæ est vel inter entia quæ non sunt, vel inter illa quæ non realiter distinguuntur: vt idem à se ipso. Vel quando sine operatiōe intellectus non reperitur distinctio, & ordo: vt est inter diuina attributa.

¶ In relatiuis quæ sunt secundum esse, dicuntur ad conuertentiam, per aliquid reale in vtroque extremo, sed in illis quæ sunt secundum dici, nõ est necessarium: nam scientiæ ad scibile est relatio realis, sed scibile ad scientiam solum rationis.

¶ Relatio realis comproducit ad productiōnem fundamenti: idcirco Arist. dixit, ad relationem non esse per se motum: quia solum est ad fundamentum, ex quo consequitur relatio: vt est motus per se ad quantitatem, ex quo sequitur æqualitas, vel inæqualitas.

¶ Licet scientia, & scibile possint dici relatiua quæ sunt simul natura, intelligendo vel vtrunq; in actu, vel vtrunq; in potentia, tamen dicuntur nõ simul natura, sed prius scibile: quia potest esse sine hoc quòd sit actu scientia, quæ proprie quando actu est dicitur.

¶ Scotus distinguit inter relationes, aliquam dici intrinsicè aduenientem, aliam extrinsicè aduenientem: & dicit omnia. 6. prædicamenta, post quatuor (de quibus Arist. nihil specialiter) dicere relationem extrinsicè aduenientem.

¶ Intrinsicè adueniens est illa, quæ necessariò consequitur suum intrinsicè fundamentum: vt æquale, vel inæquale, quantitatem: & simile, vel dissimile, qualitatem.

¶ Extrinsicè adueniens est, quæ non consequi-

tur statim posito fundamento: vt est vnio materiæ, & formæ: quæ nõ sequitur, etiam si materia, & forma sint, si non sint vnita. Sed hæc diuisio est ab eo inuenta, & vnio est relatio intrinsicè adueniens, & consequitur suum fundamentum propinquum. scilicet actionem agentis in materiã ad formæ vnionem, & introductionem, & in tali vnione non est motus ad ipsam, sed ad substantiam: sic in vnione humanitatis in persona diuina est motus ad esse substantiæ humanitatis.

¶ Contrarietas inest relatiōi: vt virtus vitio. Recipit magis & minus: vt simile & dissimile. Dicitur ad conuertentiam. Sunt simul natura. Et qui definitè nouerit vnum relatiuorum, definitè noscet & aliud.

¶ Relatio non distinguitur realiter à suo fundamento: nam cum ad eam non sit motus, sequitur quòd non est res distincta à suo fundamento: quia per hoc quòd Petro nascatur filius, nil ei aduenit, quòd non esset antequàm ei nasceretur.

¶ Licet relatio non distinguatur à suo subiecto realiter, distinguitur formaliter, per hoc quòd quantitas non est æqualitas, & qualitas non est similitudo.

¶ Ad hoc quòd sint diuersæ res in diuersis prædicamentis, sufficit formaliter distinguantur.

¶ Albedo quæ est in Petro, ipsa quæ est qualitas absolute considerata, in Petro dicitur similitudo, si referatur ad Ioannem album: & destructa albedine Ioannis, albedo Petri licet sit albedo, nõ dicitur similitudo.

¶ Licet in definitione relationis terminus ponatur, non tñ est de conceptu quidditatiuo eius: nam cum relatio nõ distinguatur realiter à suo fundamento, sequitur quòd terminus non sit de eius essentia.

¶ Relatio dependet à fundamento entitatiuè: quia est idem quòd fundamentum, sed à termino dependet specificatiuè: quia per terminum declaratur quòd sit relatio, & ad aliud.

¶ Quando in definitione relationis ponitur terminus, non est definitio quidditatiua, sed quæ dat per additamētū: sicut simitas est nasi curuitas.

¶ De prædicamēto qualitatis, & de eius descriptione, ac de quatuor speciebus. à pag. 90. vsque. 97.

Qualitas est, qua quales esse dicimur: cuius quatuor sunt species: Prima, habitus, & dispositio. Secunda: naturalis potentia, & impotētia. Tertia: passio, & passibilis qualitas. Quarta: forma, & figura.

¶ Habit

Dialecticæ.

¶ Habit, est qualitas de difficilè mobilis à subiecto. Dispositio autem est facilè mobilis: ita vt sit habitus imperfectus: & habitus sit dispositio perfecta.

¶ In hac prima specie ponuntur omnes scientiæ, & omnes virtutes, non solum acquiriæ per actus proprios, sed etiam infusæ. Et ponuntur species intelligibiles: quia se habent ad modum habitus.

¶ Si calor & frigus considerentur solum in ordine ad subiectum, quod disponunt, ponuntur in ista specie, & vocantur dispositiones: si tamen considerentur vt sunt obiecta sensuum, sic sunt passibiles qualitates, & pertinent ad terciã speciẽ.

¶ In secunda specie ponuntur omnes potentiæ animæ intellectiua, & sensitua, & vegetatiua, & virtutes naturales herbarum, & virtutes occultæ astrorum, quibus influunt: & omnes proprie passiones: quia ex natura.

¶ In terciã specie ponuntur omnes tangibiles qualitates primæ, & secundæ: & omnia obiecta sensuum exteriorum. Et licet durum, & molle ponatur in secunda specie, in quantum dicit potentiã, vel impotentiam: ponitur etiam in ista specie, in quantum est sensu perceptibile: & in hac ponuntur omnes animæ passiones, Amor, desiderium, &c. & omnes actus potentiarum animæ, & corporis, Intellectiones, volitiones, &c. Passio distinguitur communiter à passibili qualitate, vt illa citò transeat, hæc diu permaneat: licet hoc non placet Fabri, qui putat illam quæ citò transit, non vocari qualitatem, & sic non poni in isto prædicamento, sed potius ad prædicamentum passionis pertinere.

¶ In quarta specie forma, & figura. Loquendo de accidentali forma, siue forma in naturalibus, & figura in artificialibus, siue indifferentes, siue forma in numeris, & figura in continua quantitate: vt placet Clichtouæo in introductionibus Fabri. Tandem, omnia quæ ad formam, vel figuram spectant, ad hanc pertinent speciem: vt triangulus, quadrangulus, numerus superficialis, numerus cubus, &c.

¶ Intensio maior vel minor in qualitatibus & potest sumi per additionem gradus ad gradum (vt dicit cõmunis opinio) vel penes maiorem radicationem in subiecto: vt sentit Doctor sanctus.

¶ De sex vlimis prædicamentis generalis consideratio. à pag. 98. vsq. 100.

Alia. 6. prædicamenta (de quibus Arist. non fecit speciale mentionem) sunt relatiua secundum dici tantum: quia important res absolute, licet cum tali respectu.

¶ Actio, & passio licet sint idem realiter, tamen formaliter actio nõ est passio. Actio dicitur motus, prout procedit ab agente: passio prout recipitur in passio.

¶ Actio, & passio & recipit contrarietatem, & magis, & minus, licet non secundum se, sed ratione qualitatum, in quibus actio, & passio consideratur.

¶ Vbi, prædicamentum est distinctum à loco, vt ponitur in prædicamento quantitatis: nam esse in loco, absolute dicitur, in ecclesia, vel in domo, vel in foro: solum prout locus importat vltimam superficiem corporis continentis: & sic esse in loco, dicit ordinem ad talem superficiem.

¶ Vbi tamen dicit esse in loco, sed in ordine ad punctum fixum, vel orientis, aut occidentis, ex quo sumitur longitudo: vel polorum, aut æquinoctialis, ex quo sumitur latitudo.

¶ Vbi, ponitur simplex, & compositum: vt simplex sit, rei indiuisibilis, vt angeli, &c. compositi, rei diuisibilis.

¶ Quando, sumitur distinctum prædicamentum à tempore, prout est species quantitatis continuæ: quia tempus vt mēsurā ibi: sed quando, dicit hodie, vel heri, vel in anno, non quærentes de duratione.

¶ Situs, est partium positio, & à loco distinguitur penes hoc, quòd situs sit ipsarum partium dispositio inter se quodammodo, scilicet, in ordine ad totum, & adinuicem sint situatæ. Et locus est, penes ordinem quem habet locatum ad locum, & partes locati ad partes loci.

¶ Habit, est esse armatū, vel vestitū, distinctū prædi. ab habitu, vt est prima species qualitatis, quia ille habitus est dispositio naturæ, & perfectio eius, & ad operationem ordinatur, sed habitus prout hic sumitur, non est naturæ dispositio, neque ad actionem.

¶ Habit, non suscipit contrarietatem, licet potest recipere magis, vel minus, improprie tamen.

¶ De oppositis contrariè, contradictoriè, priuatiuè, & relatiuè. à pag. 101. vsque ad. 105.

Opposita sunt quædam relatiuè: vt pater, & filius: alia priuatiuè: cæcus, & videns. Alia contrariè: album, & nigrum: contradictoriè: currit, & non currit.

¶ Relatiuè, priuatiuè, & contrariè sumuntur in terminis in complexis, sine affirmatione, & negatione: sed contradictoriè in complexis, & secundum negationem, & affirmationem.

¶ In

Compendium

¶ In priuatiuē oppositis requiritur quod possit esse habitus ei de quo dicitur priuatio, & secundum tempus à natura determinatum.

¶ Contraria, quæ sunt immediata, quæ non habent medium, sic se habent, vt vnum in se necessario: vt sanum, vel ægrum, in animali. Par, vel impar, in numero. In alijs non est necessarium, sed quod vnum successiuè possit esse post aliud, in eodem: nisi alterum sit à natura determinatum.

¶ In priuatiuē oppositis, licet ab habitu ad priuationem sit transitus, non tamen à priuatione ad habitum per naturam.

¶ Opposita habent fieri circa idem, & licet bono solum malum sit contrarium, malo etiam malum est: vt id quod per excessum, ei quod per defectum.

¶ Contraria vel sunt sub eodem genere, vel sunt genera: vt album, & nigrum: bonum, & malum.

¶ De modis prioris, ac de modis simul, atque de speciebus motus, & denique de modis habere. à pa. 105.

vsq. 107.

Aliquid dicitur alio prius, tempore, natura, ordine, dignitate: & simul tempore natura. Illud dicitur esse alio prius natura, à quo non conuertitur subsistendi consequentia: vt animal prius homine.

¶ Sex sunt species motus: generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, secundum locum latio.

¶ In naturalibus non contingit augmentatio sine alteratione, sed bene in mathematicis, vt quadratum Gnomone addito augmentatur, & crescit, sed alteratur minimè.

¶ Habere, dicitur multipliciter: habere habitum: habere quantitatem: habere qualitatem: habere domum: habere seruum: habere uxorem, &c.

¶ De libro posteriorum.

¶ De præcognitis. à pag. 111. vsq. ad. 116.

Omnis doctrina, omnisq. disciplina ex præexistente fit cognitione. Mathematicus enim, Dialecticus, atq; Rhetoricus ex prius cognitis procedit.

¶ De principio oportet præcognoscere, quia verum est. De propria passione, quid nominis significatione. De subiecto (quod noie unitatis intel-

ligit Arist.) oportet præcognoscere an est, & quid est.

¶ Contingit simul tempore minorem, & conclusionem capere, licet prius natura sit minor, quia est causa, & hoc sic euenit in mente, quando minor immediata est, propositio, vt in exemplo Arist. propositio. Omnis triangulus habet tres, & hic in excetra est triangulus: ergo hic habet tres.

¶ Conclusionis etiam ante demonstrationem est aliqualis cognitio, in vniuersali, scilicet, & secundum quid, & sic per demonstrationem cognoscimus simpliciter, quod ante nesciebamus simpliciter, sed secundum quid solum erat notum.

¶ Ex quo est verum, quod non discimus quæ omnino ignorabamus, nec discimus, quod omnino sciebamus, sed discimus simpliciter, quod licet ignorabamus simpliciter, sciebamus secundum quid, & in vniuersali.

¶ Non est verum quod dicebat Plato, nos non discere aliquid de nouo, sed nostrum scire esse reminiſci, neque est verum ab idea hominis separata infundi species intelligibiles omnium rerum, & sic habere scientiam omnium, & propterea quod immersa esset in corpore obliuisceretur, & successu temporis recordaretur.

¶ Non est verum quod Heraclitus & Cratillus affirmabant, nullo modo posse esse scientiam: sed est verum, quod est scientia, & de nouo homo scit, & tamen est verum quod omnis talis scientia causatur ex alijs primo cognitis, & sic scientia velut in semine & potentia est in principijs, ad modum quo formæ rerum in materia sunt, in potentia, secundum rationem seminalem.

¶ Tot sunt scita de aliqua re, quot interrogationes, scilicet, an sit, quid sit, & hoc est illud (quod dicitur quia) & propter quid est.

¶ De subiecto in demonstratione oportet præcognoscere an est: & quid est. De propria passione, quia eius esse est inesse: neque habet quidditativam definitionem, sufficit cognoscere quid nomen significet.

¶ Iudicativa notitia, quæ præsupponit apprehensiuam, est simplex qualitas, ex qua sola causatur scientia, opinio, vel fides.

¶ Assensus præmissarum est causa efficiens assensus conclusionis: & non solum intellectus est causa, sed præmissæ cum intellectu.

¶ Illa præcognitio quæ habet, vel principij, vel aliquis particularis an cognitione vniuersalis, non dicit doctrina, sed potius semè doctrinæ, vel scientiæ: quia ex tali præcognitione causatur scientia.

¶ Illa cognitio quæ est præhabita (quia habetur per naturam) non vocatur doctrina, neq; disciplina, & ob id aliam non præsupponit.

¶ Opinio, licet ex assensu euidenti causetur, ipsa non est euidencia: quia cõsequentia est in euidens.

¶ Licet

Dialecticæ.

¶ Licet de subiecto oportet præcognoscere quid est, id est habere definitionem quid rei, non obstat quominus in ipsa scientia habeat definitio.

¶ De principio quid oportet præcognoscere: intelligitur de principio extrinseco, quod est commune: nam alia quæ sunt principia extrinseca, vbi propria passio de subiecto, & similia probantur in scientia, & non præsupponuntur, & sic alia qua demonstrantur, & alia explicantur.

¶ Intellectus noster est limitatae capacitatis, & quantum ad intentionem, & attentionem, quæ non est aliud quam ipse notitia: productio, & quantum ad numerum notitarum.

¶ Si intensiois capacitas fuerit in termino, habita notitia, & assensu præmissarum, non assentiet conclusioni, nisi remittat de intentione in alia notitia, & similiter si numerus finitus est in assensu præmissarum, non poterit habere notitiam conclusionis.

¶ Assensus seu notitia in instanti non fit: quia applicatio obiecti fit per motum: facta tamè applicatione obiecti, omnis simplex notitia in instanti fit: quia nulla est resistentia: & sicut lumen in instanti in medio recipitur, quia vltima dispositione est dispositum, contrario carens, sic notitia sic intellectus non intelligit successionem, sicut nec voluntas in volendo.

¶ Quando quis habet assensum erroneum causato assensu præmissarum in syllogismo demonstratione, est in instanti assensus verus conclusionis, & corruptio oppositi, & in genere causæ efficientis prius est verus, & in genere causæ materialis prius corruptum erroneus.

¶ Opinio sicut Heracliti & Cratilli nil nos posse scire. Platonis in alio extremo, quod de nouo nullus potest. Quapropter nostrum scire vocat reminisci. Tertia sicut Auicena, quæ concedit de nouo scire, sed non per receptionem à sensibilibus, sed à datore formarum, quem vocabat intelligentiam mouentem orbem lunæ.

¶ Sicut per transmutationem acquiritur forma in materia, sic per augmentationem scientia. Et sicut aliquando motus ad formam substantialem, aliquando ad accidentalem, sic in intellectu aliquando ad scientiam, quæ est velut forma substantialis, aliquando ad opinionem, quæ est velut forma accidentalis.

¶ De demonstratione. à pag. 117. vsq. ad. 120.

Quia tunc arbitramur nos scire, cum causam rei, & quando causa sit, & non aliter euenire possit cognoscimus, demonstratio est syllogismus faciens scire.

¶ Demonstratio procedit ex veris, primis, immediatis, causis conclusionis.

¶ Quod non est verum, non scitur, sicut diametrum esse costæ commensurabilem.

¶ Ex causis conclusionis dicitur procedere demonstratio quia. Etiam in demonstratione quæ, quæ est ab effectu ad causam, præmissæ dicuntur causa conclusionis, non essendi, sed cognoscendi. In demonstratione propter quid, sunt causa essendi simul, & cognoscendi.

¶ Illa sunt simpliciter priora secundum naturam, quæ vniuersaliora, & magis à sensu remota. Et illa nobis notiora, & minus nota in natura, quæ sunt singularia, & nota secundum sensum.

¶ Enunciatio est vtraque pars contradictionis: & quando aliquid de aliquo dicitur, vocatur affirmatio: & si aliquid ab aliquo remouetur, dicitur negatio.

¶ Propositio dicitur enunciatio, quando sumitur ad probandum. Dialecticus sumit indifferenter alteram partem contradictionis, sed qui demonstrat solum determinatè veram.

¶ Principia medio vacantia, quædam sunt quæ necesse est dicentem habere, & vocantur dignitates: vt omne totum est maius sua parte. Alia sunt quæ non est necesse dicentem habere, sed potest habere à magistro: vt à puncto in punctum lineam ducere, &c. & vocantur positiones.

¶ Positio si aliquid affirmet esse, vel remouetur, dicitur suppositio, & si non, vocatur definitio.

¶ Oportet principia, & præmissas præcognoscere, & scire ante cõclusionem, & magis præcognoscere propter vnũquodq; tale & illud magis.

¶ Respectu principiorum (licet non sit scientia, quia non demonstrantur) est intellectus: quæ est melior dispositio, quam sit scientia.

¶ Oportet vt ille qui habet scientiam, & demonstrationem, non solum habeat principiorum cognitionem, quod sunt vera, sed oportet cognoscat euidenter quod opposita eorum sunt manifestè falsa.

¶ Quod non omnium sit demonstratio: ipsamq; non esse circularem: quidq; sequatur, si circulatio contingeret, quando non in prima figura: ac deum de fide, scientia, atq; opinione, deq; demonstratione quia. à pag. 112.

vsq. 125.

¶ Verè.

Compendium

Verè est scientia, & non omnium est demonstratio: quia principiorum non est demonstratio, sed habetur ex cognitione terminorum.

¶ Non est circularis demonstratio, scilicet, quod præmissæ probent conclusionem, & rursus conclusio præmissas: quia sic idem esset prius, & posterius: quod non contingit in demonstratione simpliciter.

¶ Si esset circulatio in demonstratione, perinde esset ac dicere, hoc est, quia hoc est: nam si quia a. est. b. est, & q. a. b. est. c. est, de primo ad vltimū bene sequitur, quia a. est. c. est. Rursus, quia c. est b. est, & quia b. est. a. est. Tunc incipiendo a. b. quia b. est. c. est, & quia c. est. a. est: ergo quia a. est. b. est, & quia b. est. a. est: ergo de primo ad vltimum, quia a. est. a. est.

¶ Circulatio non contingit nisi in primo modo primæ figuræ, & quando propositio ex terminis conuertibilibus constat: nam aliās non potest fieri conuersio simplex. In secunda figura non potest conclusio esse vniuersalis affirmatiua, cum altera præmissarum sit negatiua. Et in tertia figura conclusio est particularis: ergo non potest esse perfecta circulatio: & eadem ratione neque in prima figura in alijs modis.

¶ Fides, est assensus firmus, certus, sed in euidentibus: in quo differt à scientia, quæ est assensus euidentis, & certus. Opinio, est assensus in euidentibus, & formidolosus. Intellectus, est habitus principiorum. Sapientia, est assensus præmissarum, & conclusionis: & sic comprehendit scientiam, & intellectum.

¶ Demonstratio quia, procedens ab effectu ad causam, non causat scientiam proprie.

¶ Propter vnum quodque tale & illud magis: si assentimus conclusioni propter præmissas, magis assentimus præmissis, id est clariùs, quia per habitum intellectus: non tamen requiritur quod magis, id est intensius.

¶ Non est vniuersaliter verum, propter vnum quodque tale & illud magis: nam si sanguis minuitur propter sanitatem, non magis minuitur ipsa sanitas: imò magis augetur. Si homo est propter solem: ergo magis sol est homo. Nix est alba propter albedinem: ergo ipsa albedo est magis alba.

Que sit propositio per se nota, & de eius diuisione, quid sit dici de omni, & quot contingat modis. à pa.

125. vsq. ad. 129.

Propositio per se nota illa dicitur, quæ composita est ex talibus terminis, qui termini in quocumque intellectu talem euidentiam causabunt. Et hoc contingit, quando prædicatum est de essentia subiecti: vt ista, Homo est rationalis.

¶ Propositio necessaria non potest demonstrari, nisi ex necessaria, licet vera conclusio possit inferri ex falsa: vt hic. Omne animal est non videns, Talpa est animal: ergo Talpa est non videns.

¶ Duplex est dici de omni, Prioristicum, & posterioristicum. Prioristicum est, (vt dictum est in tractatu syllogismorum) quando nihil est in sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, siue hoc fit in aliquo tempore accidenta liter, siue essentialiter: vt hæc. Omnis homo currit, est de dici de omni prioristico.

¶ Posterioristicum est, quando prædicatum conuenit subiecto pro omnibus eius suppositis, & pro omni tempore: vt, homo est animal: quia si homo est, animal est. Et semper est verum, si homo est, animal est.

¶ Dici de per se quatuor modis contingit. De per se primo modo: seu in primo modo dicendi de per se est, quando prædicatum est definitio subiecti, vel pars eius: vt, homo est animal. Homo est rationalis.

¶ In secundo modo dicendi de per se, est propositio, in qua prædicatum est propria passio de suo subiecto: vt, numerus est par, vel impar. Homo est risibilis.

¶ In tertio modo, substantia quæ non est in subiecto, dicitur de per se.

¶ Quartus modus dicendi de per se est, quando effectus prædicatur de sua causa: vt, iugulatus interijt: & sic in ista demonstratione, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Conclusio est in secundo modo dicendi de per se: & minor est in primo modo: quia definitio prædicatur de definito: & maior est in quarto modo: quia causa risibilitatis est, esse animal rationale.

¶ Vniuersaliter dici prædicatum de subiecto est, quod prædicatum conueniat subiecto de per se primo: vt, homo est animal. Vnde in hac. Omnis homo est sensibilis, licet prædicatum dicatur de omni, & de per se, non tamen vniuersaliter: quia licet sensibile conueniat homini, non de per se primo, sed in quantum animal est: quia rationale primo conuenit quia homo est: & tandem id vniuersale quando non ad plura se extendit subiectum, quam prædicatum, neque contra. Itaque requiritur ad vniuersale mutua conuertentia, vel saltem quod prædicatum sit proximum genus propriæ speciei.

¶ Vniuers-

Dialecticæ.

¶ Vniuersaliter est quod de omni, & de per se dicitur, & sic omnes propositiones sunt necessariae, vbi prædicatum dicitur de omni, & de per se, & vniuersaliter.

¶ Ad conclusionem demonstratiuam concurrunt, primus, secundus, & quartus modus dicendi de per se.

¶ Vbi secunda passio probatur per primam, vt in hac. Omne admiratum est risibile: omnis homo est admiratum: ergo omnis homo est risibilis: minor, & conclusio sunt in secundo modo, & maior est in quarto modo.

¶ Vbi definitio materialis probatur per formalem, minor, & conclusio sunt in primo modo, & maior est in quarto modo: vt sic. Omne appetens vindictam accensionem sanguinis patitur circa coriatus vindictam appetit: ergo patitur accensionem sanguinis circa cor.

¶ Ista, Isocheles habet tres angulos æquales, & c. licet sit de per se, & de omni, non tamen vniuersaliter: quia prædicatum non de per se primo conuenit subiecto.

¶ Quidquid vniuersaliter dicitur, dicitur de omni, & de per se: non tamen e contra: quidquid dicitur de per se, dicitur de omni: non tamen e contra. Hæc est de omni. Omnis coruus est niger, & c. tamen non est de per se.

De deceptione circa vniuersale, & quot modis contingat. à pag. 129. vsq. 133.

Hallucinari contingit circa vniuersale tripliciter. Primo modo, quando quod vniuersale tribuitur particulari, quia vnum sit: vt si sensibile, quod conuenit animali, demus homini, si solum homo sit.

¶ Secundo modo contingit, quando quod est commune, non habet nomen, & damus affectionem cognito sub illo contento: vt si nesciamus nomē commune homini, & leoni, quod est esse animal: & ob id quod conuenit communi, demus homini, vel leoni.

¶ Tertio modo est, quoniam quod conuenit toto, parti tribuimus, quæ habet similitudinē cum toto: vt si lineas dicamus parallelas: quia recta super eas angulos facit rectos: cum tamen non ideo parallele, sed quia semper linea super ipsas facit angulos rectos, vel æquivalentes duobus rectis.

¶ Id ergo dicitur verè vniuersaliter, quo sublato, alia tolluntur, id est propria passio. Et quando ablato alio, non tollitur propria passio, hallucinatio est in vniuersali. Ablato Isochele, seu equi pede, est verum triangulum habere tres angulos & c. si ab Isochele tollas triangulum, non habebit

tres æquales, & c. ergo habere tres æquales, vniuersaliter triangulo, & non æquiped conuenibat: sicut figura non conuenit habere tres: quia posito sit figura, non habet tres: vt quadratum. Si tamen ponatur quod sit triangulus, sequitur quod habeat tres: ergo habere tres, vniuersaliter triangulo, & non figure conuenit.

¶ Ista propositiones. Homo est animal. Homo est rationalis, & c. sunt necessariae, etiā antequam homo esset: quia supponunt termini naturaliter.

¶ Iste. Animal est homo. Risibile est homo, non sunt proprie in primo modo dicendi de per se: quia non sunt prædicationes directæ. Aliqui dicunt quod tales debent poni in illo modo reductiue, in quo sua directæ.

¶ Accidens commune (quia eius natura est in esse, non sibi determinat subiectum) non definitur per subiectum, sed per suum genus, & differentiam, in quantum qualitas est. Sed accidens proprium quod subiectum determinat, definitur per proprium subiectum.

¶ Ista prædicationes. Iugulatus interijt. Domificator domificat, & c. sunt in quarto modo dicendi de per se, non vt dicunt modum de per se prædicationis, cum sint accidentia, sed vt dicunt modum de per se causandi: & hoc sufficit ad hoc quod dicitur de per se.

¶ In illis quatuor modis Arist. solum vult includere propositiones quæ sunt necessariae, & de per se absolute, ex intrinseca ratione extremorum, & non ex conditione, vel suppositione. Quam ob rem ista, si equus est, homo est rationalis, non ponitur in aliquo modo essendi de per se.

¶ Quod demonstratio est ex necessarijs, & per se propositionibus. à pa. 133. vsq. ad. 135.

¶ Demonstratio, quia ex necessarijs, & per se, scientiam causat: & conclusio (licet necessaria) aliquando ex veris, aliquando ex falsis. Si tamen non sit ex necessarijs, nunquam erit scita: quia si medium potest aliter esse, conclusionis non est scientia.

¶ Qui scit per medium non necessarium, nunquam scit: nam sine subiecti corruptione, vel medij, vel obiecti, vel quia oblitus est, dicitur non scire: ergo nunquam scit.

¶ Licet Dialecticus inquirat de altera parte conclusionis, non inquirat vt demonstrat, sed vt probet. Si antecedens detur verum, & consequens erit: ob id Dialecticus probat ex necessitate consequentia, sed demonstrator, & ex necessitate consequentia, & ex necessitate extremorum.

¶ Quomo-

Compendium

Quomodo in demonstratione non contingit transitus de scientia in scientiam, & quando fieri id potest
à pag. 136. vsq. 140.

In demonstratione non potest fieri transitus ex vno genere in aliud genus. Et sic nõ demonstrat Geometra quæ pertinent ad Arithmetica, nec econtra: sed quando fit talis transitus, oportet quod vna scientia, vel vnum subiectum sit pars alterius: vel cõtineat sub eo: vt est in Arithmetica, & Musica.

¶ Tripliciter se possunt habere duæ scientiæ ad inuicem. Nam vel subiecta ex æquo diuiduntur genus: & sic non est transitus. Vel vnum est alteri inferius directè: vt in scientia de homine, & animalibus: & tunc fit descensus. Vel est vnum alteri accidentaliter inferius: vt in subalternante, & subalternata. Et tunc fit transitus: vt numerus sonor. Primum est subiectum Arithmetica: secundum est Musica. Primo modo non contingit transitus de genere in genus, id est de subiecto in subiectum.

¶ Non est Geometria probare duos cubos facere cubum: quia hoc Arithmetica est: nam cubus multiplicatus per cubum facit cubum: vt 8. per 27. facit 216. qui est cubus, cuius radix est 6. ¶ Numerus cubus dicitur, qui resultat ex se ipso multiplicato per se ipsum: & rursus totum: vt ter ter faciunt 9. & rursus ter .9. faciunt 27. Dicitur 27. numerus cubus, sicut in quantitate continua cubum corpus dicitur, quod omnem habet dimensionem.

¶ Nulla scientia probat sua propria principia, sed hoc spectat ad superiorem scientiam, scilicet ad Metaphysicam.

¶ Metaphysica (quia habet pro subiecto ens, quod est causa formalis vniuersalis, & de omnibus predicatur) poterit cognoscere de principiis omnium aliarum scientiarum: quia continentur subiecta aliarum sub istius subiecto. Et quia de Deo, & intelligentijs, quæ in genere causæ efficientis primum tenent locum, poterit etiam de omni alia inferiori causa cognoscere.

¶ Circa quid demonstratio versetur, qualiterque differant suppositio, dignitas, petitio, definitio, ac de duobus principijs, negatio, scilicet, & affirmatio,
à pag. 140. vsq. ad. 145.

Omnis demonstratio circa tria versatur, scilicet, circa subiectum, & circa propriam passionem, & circa principia ex quibus concludit, & probat.

¶ Dignitas differt à suppositione, postulatione, & definitione in hoc, quod dignitas est propositio per se nota simpliciter: cætera licet sint principia, & possint esse secundum se euidencia, non tamen quoad nos: quia termini non sunt omnibus noti, & sic demonstrator debet exponere illa.

¶ Suppositio differt à postulatione, quia respondentem verum apparet, aut quia ita est, aut quia respondentem: vt triangulum esse figuram rectilineam trium angulorum. Postulatio est, quando hoc petit demonstrator à respondente: vt si quis petat vacuum esse ab Aristotele. & sic probet motum non esse.

¶ Definitio tamen non est propositio, ideo nõ dicitur suppositio, sed positio.

¶ Duo sunt principia communia. Negatiuum: de nullo affirmare, & negare simul. Affirmatiuum: de quolibet affirmare, vel negare.

¶ Principium negatiuum formaliter non intrat demonstrationem: nisi sit necessarium: & tunc sub istis terminis affirmare verum, & negare verum non esse: vt sic, ex parte maioris extremitatis. Omnis homo est animal, & non est non animal: Callias est homo: ergo Callias est animal, & non est non animal.

¶ Non est necessarium sumere ex parte medij, & ex parte minoris extremitatis: quia si maior extremitas superior sit, conclusio sequetur eodem modo: nam si fiat sic ex parte medij. Omnis homo, & non homo est animal, & non est non animal, optime sequitur conclusio. Et si ex parte minoris, etiam similiter. Callias, & non Callias est homo, & non est non homo: ergo Callias, & non Callias est animal, & non est non animal.

¶ Principium affirmatiuum deferuit ad deducendum: ad impossibile sic: vt si quis neget istam. Aliquod animal non est homo: fiat sic argumentum. Omne animal est homo: equus est animal: ergo equus est homo. Consequencia est bona, in Darij: consequens est falsum: ergo antecedens: & non minor: ergo maior: & est contradictoria alterius: ergo altera erat vera: quia de quolibet affirmare, vel negare, &c. iste est modus deducendi per impossibile posteriori sic.

¶ Dialectica cõuenit cum Metaphysica à aliquo, & differt. Cõuenit, quia sicut Metaphysica habet subiectum ens commune nõ limitatum, Dialectica ens rationis nõ limitatum, ad hoc, vel illud. Differunt, quia Metaphysica, & scientia demonstrans, alteram partem

Dialecticæ.

partem contradictionis sumit, scilicet determinatè veram, differendi facultas tamè indifferenter, nunc hanc, nunc illam.

¶ Licet omnes scientiæ conueniant in communibus principijs, non tamen conueniunt in subiecto, neque in propria passione, quæ de subiecto demonstratur in scientia.

¶ De proprijs cuiusque interrogationibus: & de differentia, & conuenientia horum, conclusio, propositio, interrogatio, ac de duplici ignorantia, quandoque contingit accretio, & de excellentia Mathematicæ scientiæ.
à pag. 145. vsque ad. 149.

Secundum diuersitatem scientiarum diuersitas interrogationum est.

¶ Interrogatio, conclusio, propositio, idem sunt res, sed differunt ratione: nam si quis in quæstione ponat, animam rationalem esse immortalem, est interrogatio. Et si inferatur ex hac: quia omne quod habet operationem extra corpus est immortale, est conclusio. Et si fiat consequentia.

¶ Omne quod immortale est, debet suas operationes dirigere in finem vltimum: anima rationalis est huiusmodi: ergo est immortalis, est propositio.

¶ Duplex ignorantia, scilicet præue dispositionis, & puræ negationis. Prima est, quando quis errorem habet. Secunda, quando nescit.

¶ In Mathematicis scientijs, seu demonstrationibus non contingit parallogismus ex indistributione medij, vel ex æquiuocatione, sed bene in arte differendi. Ratio est: quia in demonstratiuis, propositiones sunt de per se, & necessariae.

¶ Accretio contingit in scientijs demonstratiuis: quia prædicatum probatur, seu propria passio de subsumpto sub subiecto: vt Homo est risibilis: & Petrus est homo: Petrus est risibilis.

¶ Fit accretio scientiarum ad latus, quando in speciebus quæ ex æquo diuiduntur genus: vt sic. Omnis impar numerus est numerus: ternarius est impar: ergo ternarius est numerus. Et quia omnis numerus par est numerus: quaternarius est numerus: ergo quaternarius est par numerus.

¶ Demonstrantur in physica disciplina illa quæ ad impressionem Meteorologica spectant: quæ licet videantur non esse necessaria, tamen considerata illa, prout ex sua causa pendent, necessaria sunt.

¶ Probat Aristoteles, & demonstrat casum, & fortunam, quæ tamen non sunt causæ per se, sed tamè quia prout non pendet ex particulari causa necessario, probatur casum, & fortunam esse.

¶ Mathematicus probat omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, eo quod angulus extrinsecus æqualeat duobus intrinsecis sibi oppositis: & hoc non est probare ab extrinseco, sed ex passione vna figuræ probat aliam.

¶ Vna, & eadem conclusio potest ad diuersas scientias pertinere, secundum quod per diuersa media probatur: vt astrologus probat terram rotundam, quia omnes lineæ deductæ à cetro vsq; ad circumferentiam sunt æquales: & naturalis probat, quia omnes partes tendunt ad centrum, cum omne graue appetat centrum.

¶ Principia vniuersalia licet demonstrationem intrent ad explicandam contradictionem in aliqua particulari materia, non tamen intrant ad probandam conclusionem particularem alicuius scientiæ. Primum patet sic. Omne simul esse, & non esse, est impossibile: aliquod moueri, & nõ moueri est simul esse, & non esse: ergo aliquid moueri, & non moueri, est impossibile.

¶ Sicut in re naturali datur principia intrinseca constituenta rem, & principia vniuersalia quæ sunt causæ vniuersales, sic in demonstratione præmissæ sunt principia intrinseca. Et illa particularia principia probantur per vniuersalia.

¶ De duplici demonstratione, quia, scilicet, & propter quid, quodque demonstratione quia, fit propter quid, & econtra: & quomodo specie differat: ac demum quod prima figura sit ad demonstrandum aptissima.
à pag. 149. vsq. ad 157.

Demonstratio est duplex: quia, & propter quid. Quia illa est, quæ procedit ab effectu ad causam, vel à causa nõ immediata ad effectum: vt. Omne quod non scintillat, est prope non plane: tæ non scintillat: ergo sunt prope. Exemplum secundi. Omne quod respirat, animal est: sed homo animal est: ergo homo respirat. Licet hæc demonstratio à causa procedat, nõ est propter quid, sed quia: eo quod à causa mediata: quia cõ immediata respiratio nis non est esse animal, sed pulmonem habere.

Compendium

¶ Demonstratio propter quid est, quando est processus ab immediata causa ad suum effectum sic. Omne quod prope nos est, non scintillat: plantæ sunt prope nos: ergo non scintillat. Omne quod habet pulmonem respirat: homo habet pulmonem: ergo homo respirat.

¶ Demonstratio propter quid, fit quia, & quia, fit propter quid, quando effectus causam suam adæquant: vt scintillare, & prope esse, pulmonem habere, & respirare. Si tamen causam excedat, quia, non fit propter quid: vt Omne quod habet motum progressiuum est animal: homo habet motum progressiuum: ergo est animal. Non tamen erit propter quid: quia non sequitur. Omne animal habet motum progressiuum: homo est animal: ergo homo habet motum progressiuum. Maior est falsa: quia Ostra non mouetur.

¶ Quando effectus causam excedit, potest esse propter quid, & non quia: vt sic. Omne quod est animal, uiuit: homo est animal: ergo homo uiuit, est propter quid. Et non potest fieri quia. Non sequitur. Omne quod uiuit, animal est: sed homo uiuit: ergo homo animal est. Maior est falsa. Ratio est, quia iste effectus uiuere, ad plura se extendit, quam animal, quod uidetur esse causa uitæ.

¶ In diuersis scientijs differt demonstratio quia, & propter quid: vt si se habeant tales vt subalternans, & subalternata: vt Arithmetica ad Musicam, Geometria ad Perspectiuam: tunc propter quid erit subalternans, & quia subalternata.

¶ Istæ scientiæ sunt ferè idem nomine, & ratione, quia ipsa Musica, quæ est scientia sensualis, quia per sensum percipitur, velut numeri sonori, Arithmetica dici potest, & sic Perspectiua Geometria.

¶ Etiam est verum, quod Musica speculatiua habet propter quid, sed musica practica solum habet usum, vel exercitium.

¶ Sæpe in scientia superiori habetur propter quid, & tamen quia, scilicet effectum ipsum non habet, quia non aduertit, nec curat.

¶ Etiam in scientijs quarum vna sub altera non collocatur, contingit vt in vna sit quia, & in alia propter quid: vt in medicina, & geometria. Nã scire quod vulnera quæ circuli habent formam tardius curentur, medicus habet, sed tamen propter quid Geometria, quia latera circuli magis distant.

¶ Prima figura est ad demonstrandum aptissima, tum quia in ipsa propter quid, tum quia vniuersaliter affirmatiue concludit, tum quia non indiget alia figura ad sui probationem.

¶ In tertia figura non potest esse demonstratio, quia non concludit vniuersaliter.

¶ De immediatorum ignorantia, à pag. 158. vsque ad. 164.

Sicut datur propositio affirmatiua immediata, sic & dari potest negatiua immediata: & illa erit, vbi vnum generalissimum de alio negat, vt substantia non est quantitas: qualitas non est quantitas.

¶ Siue maior extremitas, siue minor sub aliquo contineantur, siue vtrunque sub vno, non potest esse negatiua immediata: vt hæc non est immediata. Nullus homo est qualitas: quia homo sub animali: neque hæc. Nulla quantitas est equus: neque hæc. Nullus homo est equus: quia omnes tales possunt demonstrari. Prima sic in Celarent. Nullum animal est qualitas: omnis homo est animal: ergo nullus homo est qualitas. Secunda probatur in secunda figura in Camestres sic. Omnis equus est animal: nulla quantitas est animal: ergo nulla quantitas est equus. Tertia in Cesare sic. Nullus equus est rationalis: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est equus.

¶ Si nulla extremitatum continetur sub aliquo toto, est propositio immediata: non enim potest demonstrari, neque in prima figura, nec in secunda. Non in prima: quia tunc minor debet esse vniuersalis affirmatiua: & sic minor extremitas erit in aliquo toto: quia vel genus prædicabitur de specie, vel definitio de definito.

¶ Non potest probari in secunda, quia necessario altera præmissarum affirmatiua erit: & tunc necessario altera extremitatum erit sub toto, si fiat demonstratio: ob id nunquam demonstrabitur illa in qua generalissimum de generalissimo negatur.

¶ Ignorantia prææ dispositionis contingit, quando quis assentit propositioni falsæ: & talis ignorantia error vocatur, qui potest esse sine syllogismo, & cum syllogismo. Primò: vt si quis assentiat huic: quod sol non sit maior molari lapide. Cum syllogismo, probatur: vt si fiat sic cõsequentiæ. Omnis quantitas est substantia: omnis qualitas est quantitas: ergo ois qualitas est substantia.

¶ Quando quis habet ignorantiam per syllogismum magis errat: quia est error in conclusione, & in altera, vel vtraque præmissarum.

¶ In affirmatiuis contingit solum in prima figura: & aliquando vtraque præmissarum est falsa: vt in exemplo proposito. Aliquando solum vna: vt hic. Omnis angelus est substantia: omnis qualitas est angelus: ergo ois qualitas est substantia.

¶ In negatiuis contingit error in prima figura, & in secunda. In prima, quando vtraque præmissarum falsa est, sic, in Celarent. Nulla substantia spiritualis

Dialecticæ.

spiritualis est substantia: omnis substantia corporea est substantia spiritualis: ergo nulla substantia corporea est substantia.

¶ Aliquando altera præmissarum solum est falsa: vt sic. Nulla qualitas est substantia: omnis angelus est qualitas: ergo nullus angelus est substantia. Hic minor est falsa: & maior erit sic. Nullum corpus est substantia: omne animal est corpus: ergo nullum animal est substantia.

¶ In secunda figura contingere potest: sed non potest esse vtraque præmissarum ex toto falsa: quia tunc non posset sequi: nam cum vna sit affirmatiua, & alia negatiua, non sequitur falsum: quia si nullum. a. est. c. & omne. b. est. c. vt in Cesare, non erit falsum, nullum. b. est. a. quia sequitur, nullum. a. est. c. ergo nullum. c. est. a. per conuersionem. Tunc sic. Nullum. c. est. a. & omne. b. est. c. ergo nullum. b. est. a. & clarius sic, quia si præmissæ de Cesare sunt totaliter falsæ, contrariæ erunt totaliter veræ, & in Camestres inferent eadem conclusionem: & sic cum præmissæ sint veræ, conclusio non erit falsa: vt sic. Nullus color est. c. omnis albedo est. c. ergo nulla albedo est color. Si vtraque istarum est falsa, contrariæ erunt veræ, scilicet, Omnis color est. c. nulla albedo est. c. in Camestres, & inferunt: nulla albedo est color: & sic consequens esset verum, quia antecedens est verum.

¶ Si tamen ex parte sint falsæ, contingit sic in Camestres. Omne animal est rationale: nullus homo est rationalis: ergo nullus homo est animal. Et in Cesare. Nullum animal est rationale, & aliquid irrationale: saltim maior. Potest tamen maior esse vera, & minor falsa, in Camestres. Omne animal est corpus, nullus homo est cor-

pus: ergo nullus homo est animal. Et potest esse maior falsa, & minor vera, vt in Cesare sic. Nullum animal est irrationale: omnis homo est irrationalis: ergo nullus homo est animal.

¶ Illa dicitur esse demonstratio quia, quæ procedit à causa mediata, sic quæ ipsa non est immediata causa conclusionis inferendæ, vt quod respirat animal est: lapis non est animal: ergo non respirat.

¶ Quando demonstratio procedit à causa mediata respectu effectus, quia inter ipsam, & effectum mediant alij effectus, non dicitur quia, sed propter quid: vt hæc est propter quid. Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: licet inter animal rationale, & risibile mediat ratio cinatum, & admiratum.

¶ Non omnis syllogismus ab effectu ad causam vocatur demonstratio quia, si non sit ab effectu adæquato: non enim sequitur. Omne quod uiuit, est animal: planta uiuit: ergo planta est animal: quia licet uiuere sit effectus animalis, tamen non adæquatus, quia ad plura se extendit quam animal.

¶ Licet vnus & idem sit assensus conclusionis habitus per demonstrationem quia, & propter quid, tamen demonstratio quia, & propter quid specie differunt, sicut idem effectus potest manare à sole, & igne, quæ sunt causæ diuersæ.

¶ Est pulsus agitatio: ergo est febris, non est quæ, eo quod causa remota sit febris, pulsus agitationis: nam potest ab alia causa euenire: & non semper quod sit febris, est huiusmodi agitatio: vt patet in illo qui est prope mortem.

(:)

SALMANTICÆ

Excudebat Ioannes Maria à Terranova. Anno. M. D. L X I I.